

پراگماتیک

پراگماتیک

دانانا

د. شیرزاد سهبری عهلی

زانکۆیا دهۆک

ههولێر ۲۰۱۴

- * ناوی کتیب: پراگماتیک
- * دانانا: د. شیرزاد سهبری عهلی
- * بهرگ و سه‌په‌رشتی هونه‌ری: عوسمان پیرداود.
- * نه‌خشه‌سازی: رزگار موحسین.
- * بلاوکراوه‌ی ئه‌کادیمیای کوردی، ژماره (۲۹۶).
- * چاپخانه‌ی حاجی هاشم – هه‌ولێر.
- * تیراژ: ۵۰۰ دانه.
- * له‌به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی گشتی کتبخانه گشتیه‌کان ژماره‌ی سپاردنی () ی سالی ۲۰۱۴ ی پێدراوه.

پيشه‌كى:

پراگماتيك زانستى سەردەمە و جيگاي بايەخ و گرنگىيەكى زۆرە لە بوارە جياجياكاندا و لە ژيانى پۆژانەش بايەخى زياترە، چونكە زمانى ئاخىوەر و دادەپيژڻيت، كە بەقازانج و بەرژەوندى ئاخىوەر بشكىتەو وە زمانىكى كاريگەر دورستبكات، گشت مەبەستەكانى بە كەمترين ئەرك بېنيتەدى، گرنگى پراگماتيك لەم سەردەمەدا زياتر جيگاي بايەخە، چونكە سەردەمى ديالوگ و پازىكردن و بەرژەوئەند پارىزييه بۆيەش كتيبيكى و لەم سەردەمەى ئىستادا گرنگى و بايەخى خۆى دەبيت بە تايپەتى لە دەقەرى كرمانجى سەروو بە يەكەم پەرتوك دادەنرڻيت، لەم بوارەدا بە وردى و بابەتى ئاستىكى زمانەوانى، كە پراگماتيكە بخاتە بەر ديدى خوئنەران.

گرنگى و بايەخى كتيبه‌كە هەر لەو دەدا نييه، كە وەك يەكەم پەرتووكى پراگماتيك بە زارى كرمانجى خۆى دەناسيڻيت، بەلكو لەم بيرو بۆچوون و زانيارىيانەيه، كە لە لايەن بەريز (د.شېرزاد صەبرى) خراوئەتە روو، ئەوئەندى كە من لە نزيكەوئە شارەزاي ئەم بەريزەم لە سەريەرشتيكردى نامەى ماستەر و دكتوراكەى، ئەوئەيه زانيارى و تواناي لە ئاستيك دايە، دەتوانم بليم (زانستخوازىكى بەهرەمەند و خاوئەن توانا و وردە و تيبينى و بۆچوونەكانى جيگاي خۆشحالىيه و يەككە لەو قوتابيانەم، كە شانازى پيوە دەكەم و دلنيام دواروژڻيكي روناكتري دەبيت)، بۆيە پەردەل هيواي سەركەوتنى بۆ دەخووزم لە كارەكانى داهاوئوى و دەستخوشى ئەم كارە جوانەشى ليدەكەم، هيوادارم ئەم پەرتووكە بيپتە ماپەى زياتر ناساندى زانستى پراگماتيك.

د. عبدالواحد مشير دزهلي

بەشى كوردى كۆليژى زمان - زانكۆى سەلاحەددين / هەولير

پيشه‌کي:

پراگماتيک لقه کي زمانقانيبييه، گرنگيي ب زماني بکارهاتي د ده‌وروبه ريدا ددهت. گرنگيا ئه‌في پهرتووکي د هنديدايه، کو ئيکه م پهرتووکه د ديالکتا ژورودا ل سهر پراگماتيکي هاتبيته نقيسين، هر چنده چنده نامه يه ک ل سهر هندهک لايه نين پراگماتيکي ل ئه‌في ده‌فري هه‌نه، به‌لي پهرتووکه کا ته‌فگر ب ئه‌في رهنگي ل بهر دهست ل ئه‌في ده‌فري ناهيته ديتن.

ئه‌ف پهرتووکه نهه پشکان ب خوڤه دگريت، کو تيدا ب هوپري و وردی به‌حسي تيگهه و گرنگي و ئه‌رك و بنهما و تيور و ئارمانج و سه‌مت و جور و لايه‌نين جوراوجورين زانستي پراگماتيکي هاتييه کرن. ب ئه‌في رهنگي ل خواري:

پشکا ئيکي، ب نافونيشان: (پراگماتيک و پراگماتيکا هه‌چهرخ)، (پشکا دووي: واتا و تيورين پراگماتيکي)، (پشکا سيي: پراگماتيک و راستي و نه‌راستي)، (پشکا چاري: واتا و مه‌به‌ست)، (پشکا پينجي: وهرارا پراگماتيکي ل ده‌ف زاروکی)، (پشکا شه‌شي: پراگماتيک و چنده زارافه‌ک)، (پشکا هفتي: بواريه‌ف کولينا پراگماتيکا زماني) و (پشکا هه‌شي بواريه‌ف بکارهينانا پراگماتيکي) و پشکا نه‌هي و دوماهیکي به‌حسي: (په‌يوه‌نديين واتايي و پراگماتيکي) دکه‌ت.

ل دوماهیکي پيدفييه ئه‌وي چنده‌ي بيژين، کو ئه‌ف به‌ره‌مه ژ کيماسيان يي قالا نابيت، به‌لي ئوميد و هيقيين من ئه‌ون، ئه‌ف پهرتووکه بشيت بوشاهيه‌کي د ناف پهرتووکخانا کورديدا ب گشتي و د ناف پهرتووکخانا کرمانجيدا ب تاييه‌تي پر بکه‌ت و قوتابيين مه‌يین پشکا زمان و ئه‌ده‌بي کوردي مفای ژي ببينن.

دانه‌ر

۲۰۱۴/۳/۱۴

پشکا ئیکي: پراگماتیک و پراگماتیکا هه فچهرخ:

۱- چه مکي پراگماتیکي:

هه ر چه نده پراگماتیک نوکه وه کو ئاسته کي نوپي زمانی دهیته هژمارتن، لی میژوويا ئەفی په یفی بۆ سه رده مین که فن دزقریت، د لاتینییدا په یفا (Pragmaticus) و د گریکییدا په یفا (Pragmaticos) دهاتنه بکارهینان، کو ب واتایا کاره کی یان پراکتیکي دهیته (فطومة لحمودي، -، ۵۸۵). د ناڤ هنده ک ژیده رهین دیدا هاتییه، کو په یفا پراگماتیک ژ په یفا (Pragma) یا گریکی هاتییه وه رگرتن، کو ب واتایا کارکن یان پراکتیک دهیته (عبدالواحد مشیر مه حمود دزه بی، ۱۹۹۹، ۱). پاشی ئەفی زارافی چه ند واتایه ک ددان، کو ئاماژه ب هه ر تشته کي، په یوه ندی بکارکن یان جیبه جیکرنا پراکتیکي هه بیت ددا، زانا دیوی د فه ره نگا چه رخدا ئاماژه ب ئەفی واتایي کریه (بادیس لهویمل، ۲۰۱۱، ۱۵۷).

نوکیکن د پراگماتیکیدا د ناڤ ره وشه نبیریا پوژناییدا بۆ فه یله سوڤي ئەمریکی - چارلز ساندرس پیرسی (۱۸۳۹-۱۹۱۴ز) دزقریت، ل ده می دوو وتارین خو ل گوڤارا میتافیزقیال سالین ۱۹۷۸ و ۱۹۷۹ به لافکرین، ب ناڤونیشان: چه وا دی د شیاندا بیت، بۆچوون بهیته سه لماندن؟ و لوجیکا زانستی: چه وا ئەم دی شیین، وه بکه ین هزر یا پوهن و ئاشکه را بیت؟ کو جهخت ل سه ر هندی کر، هزر د سروشتی خودا داهینانه بۆ نه ریتین راسته قینه یی، کو ئەوژی گریدای دوو بهایانه: گهنگی کار دهیته ئەنجامدان؟ و چه وا جیبه جیدبیت؟ کو د حاله تا ئیکیدا گریدایه ب درکرنیته و د حاله تی دوویدا کاری بۆ ئەنجامه کي به رجه سته دبیت، داکو بگه هیته هندی، موماره سه و جیبه جیکرن و کار ئەو بنه رته و یاسایی بۆ هه می هزران دروستبکه ن (بادیس لهویمل، ۲۰۱۱، ۱۵۸).

به لی بکارهینانا نوی بۆ زارافی پراگماتیکي - کو د ناڤ لوجیک و فه لسه فا زمانیدا په یدا بوویه - بۆ فه یله سوڤي ئەمریکی (چارلز موریس) دزقریته فه، ل سال ۱۹۳۸ز، کو ئیکه م که سه د سه رده می نویدا ئەڤ زاراقه

وهكو ئاستهكی زمانی بکارهینای. ئەوژی ل دەمی د پەرتووکا خۆدا ئەوا ب ناڤی (هیمالوجی - Simiotics)، زانستی هیمایان ل سەر سی بەشان دابەشکری، ئەوژی ئەقە بوون:

۱- سینتاکس: ئەقە ئاستە قەکۆلینی ل پەیوەندییا هیمایین زمانی ل گەل ئیک و دوو دکەت.

۲- سیمانتیک: ئەقە ئاستە پادبیت ب قەکۆلینا هیمایین زمانی ل گەل وان تشتین ئاماژەیی پی دکەن.

۳- پراگماتیک: ئەقە ئاستە پادبیت ب قەکۆلینا پەیوەندییا هیمایین زمانی ب کەسیقە، ل گەل بەرچاقوهرگرنا دەم و جە و دیاردین هەمە جورین پەیوەندی ب ئەقان هیمایانقە هەین (Crystal, 1991,275). دیسان د پراگماتیکیدا هیمایین نەزمانی ژێ پۆلهکی مەزن د دیارکرنا واتاییدا دبینن، ئەقە چ ئەو هیمایین نەزمانی - کو بریتینە ژ (وینە، نیشانە و ئاماژە) - ب تنی بکاربەین یان ل گەل هیمایین زمانی بکاربەین هەر وهکو دەمی ل گەل ئاخفتنی، چاڤ نقاندن یان لیڤ گفاشتن هەین، وهکو د ئەقی پستەیییدا دیاربیت:

تویا زیرەک بووی.

ئەگەر چاڤ نقاندن ل گەل گوتنا ئەقی پستەیی هەبیت، ل ئەوی دەمی ئەو پستە دی واتا خۆ بەرۆقاژی گەهینیت.

پیدقییه ئاماژەیی ب ئەوی چەندی بدەین، کو پراگماتیک ل سالیین حەفتی ل سەدی بیستی ل سەر دەستی هەر سی فەیلەسوفین زمانی سیریل و ئوستن و گرایسی پیشکەفت. ئەقە هەر سی زانایە سەر ب قوتابخانا فەلسەفییا زمانیییا سروشتی یان ئاساییقە بوون، کو ژ بلی ئەقی قوتابخانەیی، قوتابخانەیهکا دی هەبوو، کو ب ناڤی قوتابخانەیا فەلسەفا زمانیییا فۆرمی یان شیۆهیی دەیتە ناڤکرنا و کارناب نوینەراتییا ئەقی قوتابخانەیی دکر، بەلی ئەقان هەمی فەیلەسوفان گرنگی ب ریکا گەهاندا واتییا سروشتییا زمانی مۆقی ددا، ئەوژی ل دەمی ئاخفتنکەر پەیامی

سەر گریمانە یان زارقیڻ ئەوی ئەهاتییه ئەنجامدان)) (فرانسواز ارمنیکو، ۱۹۸۶،
(۱).

بەری ئەم بچینە سەر پیناسەیا پراگماتیکی یان دەستنیشاننا چەمکی
ئەوی بکەین، پیدقییه پرسیارئ

ل ئەوی پیقەری بکەین، ئەوی دەستنیشانکرنا چەمکی پراگماتیکیدا
دبیتە بنەرەت. ئەو پرسیارژی ئەو کول سەر چ پیقەری ئەم ئەفی چەمکی
دەستنیشانکەین؟ ئەری ل سەر پیقەری پیکهاتا زمانی ب تنی دەستنیشاننا
چەمکی پراگماتیکی بکەین؟ ئەف دروستکرنا پراگماتیکی ب زمانقانییا
بونیا دگەر یقە یە کسان دکەت و چ جیاوازی د ناقبەرا ئەواندا ناهیلیت. بەلی
قە کۆلینین پراگماتیکی ئەفی چەندی پەسەند ناکەن! یان ل سەر پیقەری
بکارهینانا زمانی ب تنی، دەستنیشاننا چەمکی پراگماتیکی بکەین؟ و ئەف
دروستکرنا ئەوی چەندی دیاردکەت کو چ پەیوەندی د ناقبەرا پراگماتیکی و
پیکهاتا زمانیدا نینە و ئەقەژی بیگومان بەرۆقاژی ئەوان قە کۆلینین
دوماهیکنە ئەوین ئەنجامین پراگماتیکی گەشتیی یان دەستنیشاننا
پراگماتیکی ل سەر بنەرەتی پیکهەگریدانا پیکهاتا زمانی ب بواری
بکارهینانیقە بکەین؟ و ئەف دروستکرنا وەسا دیارە کو پەسەندترە، بەلی
ئەگەر ئەف چەندە بی تیر و تەسەلی بهیتە گوتن، چیدبیت هەندە ک پەیوەندیین
بەندکری د ناقبەرا زانستین د ناقتیکداچووی و تەواو کەر بو ئیک و دوودا ب
تایبەتی د بوارین فەلسەفە و پراگماتیکیا زمانی و دەروونناسیا زانینی و
زانستین گەهانندییا بهیتە فەرامۆشکرنا، (مسعود صحراوی، ۲۰۰۵، ۱۴-۱۵).

پراگماتیکی پەیوەندییا ب گەلەک زانستانقە هەی و دچیتە د ناقتیکەلەک
زانستاندا، وەکو: فەلسەفە، دەروونناسییا زانینی، زانستین گەهانندی و
زمانقانیی... هتد. زیدەباری تیکەلبوونا پراگماتیکی ل گەل گەلەک زانستین
دی، وەکو: شیواز، شروقه کرنا گوتاری...، ئەقەژی وە ل مرقفی دکەت، کو
ب سانەهی ل پراگماتیکی نەگەهیت، چونکی ئەف تیکەلی و پەیوەندییا
پراگماتیکی ل گەل زانستین دی هەی، وەل مرقفی دکەت، هەتا کو بشیت د

پراگماتیکی بگه هیت، دفتیت شاره زای نه وان زانستین ناقبرپژئی بیت، نه فقه ژ لایه کیفه و ژ لایه کی دیفه شاره زابوون د پراگماتیکی و زانینا و اتا پراگماتیکی و دیارکرنا مه به سستی د ناقبره را هاوبه شین ئاخفتنیدا، پابه نده ب نه ریت و ره وشه نبیری و فیژکرن و شاره زابیا هاوبه شین ئاخفتنیفه. ژ بهر هندی تیگه هشتنا پراگماتیکی، ره نج و ماندیبوونه کا زیده دخوازیت.

ل گه ل نه وی زه حمه تا دکه فیته د ریگا تیگه هشتنا تیگه هی پراگماتیکیدا، به لی ل گه ل هندی پراگماتیک هه ولددهت، نه فان گرفتین هاتینه دارشتن چاره بکته، نه وژی نه فین ل خوارینه:

- ۱- مه به ست ژ ئاخفتنی چیه؟
- ۲- ب دروستاهی نه م چ دبیزین، ل ده می نه م دئاخفین؟
- ۳- کییه دئاخفیت و ل گه ل کی؟
- ۴- کی دئاخفیت و پیخه مه ت کی؟ (فرانسواز ارمنیکو، ۱۹۸۶، ۷).
- ۵- نه م چ دکهین، ل ده می نه م دئاخفین؟
- ۶- نه م چ دبیزین ل ده می نه م دئاخفین؟
- ۷- بچی ب نه فی شیوهی دئاخفیت و نه ب شیوه کی دی؟
- ۸- ئایا د شیاندا هیه، بو تیگه هشتنا ئاخفتنی، و اتا حه رفی بهیته کورترن؟
- ۹- بکارهینانین گونجای بو زمانی چنه؟ (حسن بدوح، ۲۰۱۲، ۹).
- ۱۰- کهنگی و ل کیده ری نه و ئاخفتن هاتییه گوتن؟

پراگماتیک ل ده ف هنده ک زانایان ب و اتایا (براکسیس) دهیت، ئانکول سه ر پراگماتیکییه ره فتاری زمانی، تیکه لی تیورا کریاری (نظریة الفعل) بکته و هنده کین دی دبینن نه رکی سه ره کییی پراگماتیکی گریدای په یوه ندیکرنییه، نه وژی ب هه می جوړین کارلیکرنا د نا ف تا که که ساندا هه ی. ب دیتنا هنده کین دی کاری پراگماتیکی نه وه چاره سه ریا بکارهینانا هیمایان بکته و هنده کین دی دبینن، پراگماتیک زانستی بکارهینانا زمانیه د نا ف

دهوروبهريدا و ب واتايه كا به رفره هتر پراگماتيک بكارهينانا هيمايانه د ناڤ
دهوروبهريدا (فرانسواز ارمنيكو، ۱۹۸۶، ۱۱).

ب ديتنا يوورجن بافلي پراگماتيک ب شيويه كي گشتي گرنگيئي ب
ئوي پاستيئي ددهت، كو ئه و رستين مروڤ ده بريني زي دكهن، هلگريين
پويييين پازيكرن و هيقي و مهبه ستانه د ناڤ هه لويستين دياركريدا و ئه و رسته
بو هنده كه سين دي دهينه ئاراسته كرن، كو ئه وان زي پويييين پازيكرن و
هيقي و مهبه ستين خو هه نه، د ئه قي ده ميديا گوتنين پيشتر و پاشتر دكه قنه
د ناڤ دهوروبهريدا. ب شيويه كي وردتر ب ديتنا بافلي، ئه ق بابته دكه قنه د
ناڤ پراگماتيكيديا:

۱- لايه نين پاقه كرنا گوتنين زمانيين گريدياي ب دهوروبهري گوتنيقه.

۲- ئه ركين گه هاندني بين گوتنين زماني.

۳- لايه نين سينتاكسيين دهق و دانوستاندنان (يورجن بافل، ۲۰۰۹، ۱۷۹).

زيده باري هه بوونا ديتنين جياواز د ناڤه را قه كوله راندا ل دور
پراگماتيكي، هه روه سا پرسيارين ئه وان ل سهر به هايي زانستيئي قه كولينين
پراگماتيكي، ديسان هه بوونا گوماني ل ده ق ئه وان ل سهر مفايي ئه وي...
به لي زوربه يا ئه وان بو هندي دچن، كو پراگماتيک ياسايين گشتي بو
بكارهينانا زماني ئاشكه را دكهت، هه روه سا ب دياركرنا شيانين مروڤايه تي د
گه هاندنا زمانيدا رادببيت، پاشي گونجاي دببيت، پراگماتيک ب زانستي
بكارهينانا زماني بهيته ناڤكرن (مسعود صحراوي، ۲۰۰۵، ۱۵-۱۶).

د شياندايه گرنگترين چالاكيين پراگماتيكي د ئه فان خالين ل خواريدا
دياريكهين:

۱- پراگماتيک قه كولينين ل كارهينانا زماني دكهت ل جهي قه كولينينا

زماني. واته قه كولين ل زماني د دهوروبهريدا دكهت.

۲- پراگماتيک قه كولينين ل ميكانزمين ئه بستمولوجي دكهت، كو ئه وزي د

چاره سه ركرنا گوتن و تيگه هشتنا ئه واندا بنه رتن، كه واته پراگماتيک

پيڪڙهه گريڊائين بهيڙ د ناقبه را زمان و تيگه هشتنيدا دروستدڪهت،
 ٺه وڙي ب پيڪا هندهك ته وهران ڙ دهرووناسيا ٺه بستمولوڄي.

۳- پراگماتيك ڦه ڪوليني ل پويين ٺامارڙه ڪاري د گه هاندنا زاره ڪيدا دڪهت
 و پاشي په يوهندي و پيڪڙهه گريڊائين بهيڙ د ناقبه را هر دوو زانستين
 زمان و گه هاندنيدا دروستدڪهت (مسعود صحراوي، ۲۰۰۵، ۲۸).

هر چه وان پراگماتيك هاتبيته پيناسه ڪرن و سنوورين ٺه وڙي هاتبنه
 دهستنيشان ڪرن، د شياندا نينه ڙ (ده وروبهري - Context) بهيٽه دوير
 ٺيخستن، ٺه ڦا چ د پراگماتيك زمانی، دهرووني يان جڦا ڪيدا بيت... ڪول
 دويڦ ٺه وڙي ده وروبهري ٺيدا بڪاردهيت واتا و مه بهست دياردبيت، ڙ بهر هندي
 پتريا زانايان د پيناسه ڪرنا پراگماتيك ڦه پنايي دبنه بهر ده وروبهري.

ل خوراي دي هه ولدهين چه ند پيناسه يين بو پراگماتيك وهرگرين، بو
 نمونه (ليڦنسن) ي (هه شت) پيناسه يين بو پراگماتيك ڪرين، ڪو برتينه ڙ:

۱- پراگماتيك ڦه ڪوليني ل ٺه وان بنه ميان دڪهت، ٺه وڙي چاره سهري بو
 ٺه وان رستين ناويزه دببن يان بو ٺه وان گوتنن، ڪو گونجاي نه بن
 بهينه گوتن. وه ڪو:

! ٺه رستوي گريڪي بوو، به لي ٺه ز باوه رنا ڪه م!
 ! ٺه ز فرماني ل ته دڪه م تو پيگيري بي ب فرمانا من نه ڪه ي.
 ٺه ڦ رستين سهري رستين ناويزه نه، به لي د شيانا پراگماتيك ڦه هيه،
 ٺه وان رسته يان شروڦه بڪهت و واتايه ڪا گونجاي بو ٺه وان رسته يان بهينيت.

۲- پراگماتيك ڦه ڪوليني ڙ لايي ٺه رڪيڦه ل زمانی دڪهت، ٺه وهه ولا هندي
 ددهت، ڪو ب شروڦه ڪرنا سالوخته تين پيڪهاتا زمانی ب پيڪا
 ٺامارڙه ڪرني ب هوڪارين نه زمانی پاببيت. ٺه ڦ پيناسه نه شيت
 پراگماتيك ڙ زمانقانيا دهرووني و ڪو زمانقاني جو دا بڪهت، چونڪي
 ٺه ڦ هر دوو زانسته ڙي گرنگيي ب لايه ني ٺه رڪي د زمانيدا ددهن.

۳- پراگماتيك گرنگيي ب په گه زين بڪارهيانا زمانی ددهت وچ په يوهندي
 ب ديار ڪرنا پيڪهاتا زمانقنه نينه. د شياندايه شروڦه ڪرنا ٺه ڦي

پېناسی بؤ ئه وئ جودا کرنا د ناقبه را (چالاکي - performance) و(شیان - Competence) زمانیدا هه ی فه گه رینین، ئه و (چومسکی) ئامازه پیکری، کو پراگماتیک گریډای په گه زین چالاکیییه د کارهینانا زمانیدا ب ریکا بکارهینه رین ئه وئ. (کاتن) د پوهنکر و شروقه کرنا ئه وئ پیناسیدا دبینیت، کو تیورین سینتاکسی ل دوور ئه وان شیوین گریډای ب پیکهاتا رستیفه دگه رن، به لئ پراگماتیک ب ته مامی به روفاژی ئه وئ چه ندییه، ئانکو کارئ پراگماتیکی نینه ب دیارکرنا پیکهاتا زمانی یان گریډان و په یوه ندیین سینتاکسی رابیت، به لکو ل دوور ئه وئ په یوه ندییا ئالوگورا د ناقبه را ئاخفتنکهری و گوهداریدا د ناقه ئه وئ ده وروبه رئ رسته تیدا هاتیه گوتن، دگه ریت، ژبه ر هندئ تیورا پراگماتیکی دهیته هژمارتن پشکه ک ژ (چالاکیا زمانی)^(۱).

۴- پراگماتیک فه کولینی ل ئه وئ په یوه ندییی دکه ت ئه و د ناقبه را زمانی و ده وروبه ریدا په یو ادبیت، ب ریکا ریژمانئ. ئه ف پیناسه پراگماتیکی ب فه کولینا پویین ده ستنیشانکری ژ پیکهاتین زمانی په یوه ندکته، کو ئه فه ژی به روفاژی پيشنیارا (کاتن)ی دپاوستیت ئه و گوتی، کو پراگماتیکی چ په یوه ندی ب لایه نی ریژمانیفه د کارهینانا زمانیدا نینه. ۵- پراگماتیک فه کولینی ل ئه وان پویین واتایی دکه ت، ئه وین کو د شیاندا نه بیت ب ریکا سیمانتيکی بگه هینی. (چازدار) شروقه کرنا ئه وئ پیناسی بؤ هندئ دزفرینیت، کو سیمانتيک ل دوور ئه وان رستین گریډای ب حاله تین راستگوئی د زمانیدا دگه ریت، به لئ پراگماتیک ب لیگه پریانا ئه وان پویین واتایی رادبیت، ئه وین تاییه ت ب ده رپرینین،

(۱) چالاکي: مه به ست پی بکارهینانا راسته قینه په بؤ زمانی ل دویف ده وروبه رئ تیدا بکاردهییت “ژبه ر هندئ ب ریکا چالاکیا زمانی د شیاندایه ب شیوه کی دروست وانا رسته یان بهیته شروقه کرن. هه روه سا شروقه کرنا گونجای بؤ رستین نه په سه ند و ناویزه بینت، کو تیگه هشتن و رافه کرنا ئه وان جوړین رسته یان دکه قیته سه ر گوهداری (محمد محمد یونس علی، ۲۰۰۷، ۱۴۸ - ۱۴۹).

- کو د شياندا نه بيت ب ئاماژه کرنه کا ديار ب حاله تين راستگوئي د رستاندا دورپيچ بکەين، که واته:
- پراگماتیک = واتا - حاله تين راستگوئي.
- ۶- پراگماتیک فه کوليني ل ئه وان په يوه نييان دکهت، ئه وین د ناقبه را زماني و ده وروبه ريدا ههين، ژبه رکو ئه و په يوه ندي بو تيگه هشتا زماني سه ره کينه. ئه ق پيناسه ئه وئ چهندي دگه هينيت، هه تاکو زمان ب دروستي بهينه تيگه هشتن، پيدفييه ئه و په يف و رستين زماني ب ده وروبه ركي ديارکريفه بهينه گریدان.
- ۷- پراگماتیک فه کوليني ل شيانا بکارهينه رين زماني دکهت، ژبو هندي داکو ئه و رسته دگونجاي بن، ده مي ب ده وروبه رانفه گریددهن. ئه ق پيناسه پراگماتيکی ب ته مامي ب ره گه زين ژده رقه ي زماني په کسان دکهت و ژبه رکو پراگماتیک ل ده ق (چومسکی) ب پرويه کي چالاکیا زماني هاتييه دانان ژبه رهندي پيدفييه پراگماتيکی هيزه کا ئاشکه را يا تيگه هشتني هه بيت.
- ۸- پراگماتیک فه کوليني ل نيشانکاران، ده رکه قته يان، گریمانين پيشه کي، کرده يين ئاخفتني و پونانا ئاخفتني دکهت ((Levinson, 1997, 6-27.
- ۹ - پراگماتیک ((بريتييه له ليکولينه وه ي زمان له به کارهيناندا، به تايبه تي په يوه ندي نيوان رسته کان و ده وروبه ر و ئه و بارانه ي زماني تيدا به کارديت)) (ه.د. ويدوسن، ۲۰۰۸، ۱۴۸).
- ۱۰- پراگماتیک فه کوليني ل ئه وئ په يوه ندييا واتايي ب بارودوخين ئاخفتنيقه دکهت، ئه و تشتين دچنه د ناق بارودوخيدا بریتينه ژ: هه ق پيشکين ئاخفتني و ده وروبه ري گوتني و ئارمانج ژ گوتني (Leech, 1983, 11).
- ۱۱- پراگماتیک فه کوليني ل ئه وئ په يوه ندييا د ناقبه را فورمي زماني و بکارهينه رين ئه وئ فورميدا دکهت.

۱۲- پراگماتیک فہ کولینی ل ئہ وی و اتایی دکہت، ئہ و ناخفتنکہری
مہ بہ ست بیت.

۱۳- پراگماتیک فہ کولینی ل و اتا دہ وروبہری دکہت.

۱۴- پراگماتیک فہ کولینی ل چہ وانیا گہاندنا پتر ژئہ و دہیتہ گوتن
دکہت.

۱۵- پراگماتیک فہ کولینی ل و اتا ئہ وی دہرپینی دکہت، ئہ فجا چ ئہ و
واتایہ ل دہ ف گوہداری یا دویربیت یان نیژیک بیت (Yule, 2000, 3-4).

ژئہ نجامی ئہ فان ہمی پیناسین ل سہری د شیانداہ، بیژین:
پراگماتیک ئہ و زانستہیہ ئہ وی فہ کولینی ل زمانی د دہ وروبہریدا دکہت،
ئہ فجا ئہ و دہ وروبہر جفاکی بیت، رہوشہ نبیری بیت یان دہروونی
بیت... ہند.

ل دوماہیی پیڈقییہ ئاماژہی ب ئہ وی چہندی بدہین، کو جوداہییا
پراگماتیک ژ ئارستہیین فہ کولینا زمانی د ئہ فان خالین ل خواریدایہ:

۱- پراگماتیک گریدایہ بکارہینانا زمانی د دہ وروبہریدا یان زمانقانیا
بکارہینانا زمانییہ و بابہتی فہ کولینی تیدا بہرجہستہ کرنا و اتا
زمانییہ د کارہینانا کارہکیدا و ب ئہ فی چہندی و اتا پراگماتیکی ب
دہستفہ دہیت.

۲- پراگماتیکی یہ کہیین شروفہ کرنی یین تاییہت ب خو فہ نینن و بابہتین
تاییہت ہنہ.

۳- پراگماتیک فہ کولینی ژ پروانگہ ہا ئہ رکییا گشتیفہ (زانینی، جفاکی،
کہ لچہری) ل زمانی دکہت.

۴- پراگماتیک زمانی و زانستین دی دگہ ہینیتہ ئیک و دبیتہ خالا گہاندنی
د ناقبہرا زمانی و زانستین دیدا (محمود أحمد نطہ، ۲۰۱۱، ۱۴-۱۵).

۲- ھۆکارین سەرھلدانا پراگماتیکی:

بیگومان بۆ سەرھلدان و پەیدابوونا پراگماتیکی ۋە کو ھەر زانستەکی دی، چەند ھۆکار و ئەگەر ھەبووینە، ئەو ھۆکار و فاکتەرین بووینە ئەگەرین پویدابوونا پراگماتیکی، ئەقین ل خوارینە:

أ- ئیک ژ ھۆکارین سەرھلدانا پراگماتیکی ۋە بوو، کو د زمانقانییدا ھندە کیشە پەیدابوون، سیمانتيك نەشیا چارەسەر بکەت (عادل فاخوري، ۱۹۸۹، ۱۴۲). ھەر وەکو د ئەقان نمونین ل خواریدا دیاردبیت:

ئەگەر پستەیا (خۆ فییری ھاژوتنا ترومبیلی بکە) بیخینە د ناڤ دەوروپەریدا، ل ئەوی دەمی دی چەند واتایەکان دەت، وەکو: (تۆ شوفیرەکی باش نینی)، (تۆ ترومبیلی ناھاژوی)، (تە ترومبیل یا ھەی)، (کاری تە پیدشی ب ھندییە تو ھاژوتنا ترومبیلی بزانی) ... ھتد.

ئەڤ واتایین ژ پستەیا ناڤیری پەیدابوون، ئەگەر ب ریکا پراگماتیکی (دەوروپەری) نەبیت، سیمانتيك نەشیت دیاربکەت.

ھەر وەسا ئەگەر تەماشای ئەقین دانوستاندنا د ناڤەرا (أ) و (ب) دا

بکەین:

أ- تو دچیە د موحازەراتین خۆدا؟

ب- ئەز کاری شوفیرییی دکەم.

دی بینین، کو (ب) بنەمای پەیوەندیی بی بەزاندی و ئەگەر پراگماتيک نەبیت، (أ) نەشیت ب ریکا سیمانتيکی ل مەبەستا (ب) ی بگەھیت، چونکی ب ریکا دەوروپەری (أ) دی تیگەھیت، کو (ب) ناچیتە د موحازەراتین خۆدا.

ب- ھەبوونا بۆشاھیی د ناڤەرا تیۆرین زمانی ژلایەکیڤە و ڤەکۆلینا گەھاندنا زمانی ژلایەکی دیڤە ھۆیەکی دی بوو، کو گرنگی ب پراگماتيکی بەھیتەدان، چونکی ئەو بۆشاھی ھۆکار بوو، کو فۆتۆلوجی و سینتاکس و سیمانتيك نەدشیان سەرەدەرییی ل گەل دیاردین دیارگری یین گرنگین زمانی بکەن (عادل الثامري، ۲۰۰۶، ۱).

ج- ژبهړكو پراگماتيک پابه‌نده ب ده‌وروبه‌ريښه، ژبه‌رهندي سهرهلدانا پراگماتيکي کاردانه‌وه‌يهک بوو بو بوجوونا چومسکي، چونکي چومسکي زمان وه‌کو نامرازه‌کي پروت يان وه‌کو شيانا ژيري يا جوداکه‌ر ژ کارهيينانا زمانې و بکارهينه‌ريښ زمانې و نه‌وه‌رکيښ زمان پي پادبیت دديت (أحمد شفيق الخطيب، ۲۰۰۶، ۱۲۶). واته شه‌کولينا پرسته‌يي ژ ده‌وروبه‌ري دوير دنيخست، نانکو ب ديتنا نه‌وي د شه‌کولينا پرسته‌کا وه‌کو (ده‌رگه‌هي بگره). دا نابيت نه‌م گوه‌ بدهينه‌ هندي، نه‌و پرسته ژ لايي کيښه و بو کي و د چ دم و جه‌و ده‌وروبه‌ره‌کيدا هاتيه‌ گوتن، چونکي ب نه‌في چهندي نه‌و پرسته دي ب چهندين ريکا هيتنه ليکدان وه‌ک: فه‌رماندان، گه‌فکرن، ناگادارکرن، نه‌پازيبوون... هتد.

نه‌فه‌ژي هوکاره‌کي دي يي گرنگ بوو، کو پراگماتيک وه‌کو ناسته‌کي زمانې سهرهلده‌ت.

د- هوپه‌کي دي يي سهرهلدانا پراگماتيکي، نه‌و کيشه بوو نه‌وا د ناقبه‌را زمان و نه‌ده‌بيدا، چونکي ب ديتنا زانايښ پراگماتيکي هنده‌ک کيشه هه‌نه، کو نه‌ده‌بي بو لايي خو برينه. وه‌کو: ميتافور، درکه، ته‌لميح... به‌لي د بنه‌رتدا نه‌ف کيشه يښ نه‌ده‌بي نينن، به‌لکو يښ زمانينه، چونکي نه‌ف ديارده د ناخفتنا پوژانه‌دا پتر ژ يا نه‌ده‌بي دهيننه بکارهينان، ژبه‌ر هندي پراگماتيک نه‌فان کيشه‌يان ژ نه‌ده‌بي ده‌ردنيخيت و ب ريکا ده‌وروبه‌ري چاره‌سه‌ردکه‌ت (محمد معروف فتاح، ۲۰۱۱، ۱۸۶-۱۸۷). بو نمونه:

دلي نه‌وي زه‌لامي ناسنه.

د نه‌في پرسته‌يا ل سهريدا په‌يښا (ناسن) ميتافوره و واتا نه‌وي په‌يښي بي ده‌وروبه‌ر ناشکه‌را نابيت، چونکي د راستيدا چ دلين ناسني نينن، نه‌فجا ديارکرنا واتا نه‌وي په‌يښي د نه‌وي پرسته‌يښا پيدفي ب ده‌وروبه‌ري هه‌يه.

ه- نارسته‌يا زوربه‌يا راقه‌کرنيښ زمانې ناخووي بوون، واته هيمايا زمانې ب ريکا نامارکرن ب هيمايه‌کا ديا زمانې يان ب ريکا لايه‌نيښ ديارکري د ناڅ تيوري ب خودا دهاته راقه‌کرن و ل ده‌مي راقه‌کرن پيدفي ب ژده‌ري ژده‌رفه

بووی، ئەق ئارپستەیه بو پەیدابوونا پراگماتیکی ریحوشکەرەك بوو (عادل الثامري، ۲۰۰۶، ۱)، چونکی ژێدەرئ ژدەرقة هەلویست و دەوروبەرئ ئەو هیمما تێدا هاتییه گوتن ب خۆقه دگریت، بیگومان دەوروبەرئ بنه‌مایه‌کی گرنگه د پراگماتیکیدا.

بو پتر پوونکرنا ئەقئ خالی، دی نمونەکی هینین، ئەوژئ هیمما (په‌یقا) (پویشی)یه. د ئاستئ سینتاکسیدا، په‌یوه‌ندییا ئەقئ هیممایئ ب هیممایه‌کا دی د ناق زمانیدا هه‌یه، وه‌کو بیژین: (پویشیی ده‌شتئ)، به‌ئئ د ئاستئ سیمانتیکیدا ئەق هیممایه ئاماژهی ب گیانه‌وه‌ره‌کی د جیهانا ژدەرقة‌دا دکەت، به‌ئئ د ئاستئ پراگماتیکیدا ئەق هیممایه د دەوروبەرئ ژیکجودادا واتایین جودا و هه‌قدژ وه‌ردگریت، هه‌ر وه‌کو ئەق هیممایه (پویشی) بیته مرؤف و واتایا فیلبازیی ب خۆقه بگریت.

۳- گرنگی و مفایئ پراگماتیکی:

د شیاندایه گرنگی و مفایئ پراگماتیکی د ئەقان خالین ل خواریدا دیاریکه‌ین:

۱- پراگماتیک ب پیکا په‌گه‌زین خوین ژیکجودا به‌شداریی د پیشکه‌فتنا قه‌کۆلینئ ده‌قیدا دکەت و مل ب ملئ سینتاکس و سیمانتیکیقه، بوویه ئاسته‌کی شروقه‌کاری بو زانستئ ده‌قی، هه‌روه‌سا چه‌مکی ده‌قی و روه‌نکرنا بوارین قه‌کۆلینا ئەوی ده‌ستنیشاندکەت (عبدالهادي بن ظافر الشهدي، ۲۰۰۴، ۲۲-۲۳).

۲- زمانئ نه‌به‌رجه‌سته دکەته زمانه‌کی بکارهاتی ئەوژئ ب پیکا ئاخفتنکه‌ری، داکو بیته هویئ هندئ قه‌کۆلینا زمانئ بو قه‌کۆلینا ئەنجامدانا زمانئ به‌یته گوهورین.

۳- ئاخفتنکه‌ر و دەوروبه‌ری پیکفه‌گریدده‌ت ب گریدانه‌کا هیز، ئەوژئ ب مه‌رما هندئ داکو مه‌به‌ستا ئاخفتنکه‌ری ب سانه‌هی د ئاخفتنیدا به‌یته دیارکرن.

۴- ئەوان كېشەيان چارەسەر دكەت، ئەوین رېبازا بونىادگەرى و بەرھەمھینانى نەشیاين چارەسەرىكەن (علي محمود حجي الصراف، ۲۰۱۰، ۷). ديسان ب چارەسەرىيا ئەوئ و اتاييژى رادبیت ئەوا سیمانتيك نەشیت چارەسەر بکەت.

۵- ئىك ژ گرنگيپن ديپن پراگماتيكي ئەو، كو پراگماتيک ئابووری د زمانيدا بەرچاڤ وەردگريت، چونكى فاكتەرەكى بنەرەتییە بو پاراستنا وزهیی، ئەقەژى ژ بەر ھندییە، كو د ئاخفتنیدا، مفای ژ زانیاریپن پراگماتيکی دەیتە وەرگرتن، ئەگەر نە، گوتن دئ گەلەك دريژ بن. بو نمونە:
أ- ئەگەر هیوا هات بیژى دئ هیمەقە.
ب- باشە.

ل دویف و اتا پراگماتيکی و زانیاریپن بەشداربوویپن ئەوئ ئاخفتنى، و اتایەکا گەلەك د ئەوئ ئاخفتنیدا هەیه و دەربیرین گەلەك كورتن. بو نمونە (أ) ئەقان زانیاریپان ددەتە (ب) ی:

۱- (أ) ل ھندی (ب) ی ئاگەھداردکەت، كو ئەگەر هیوا هات بیژیتی (أ) ل فیرى نینە.

۲- ئاشکرایە، كو (ب) هیواى دنیا سیت.

۳- (أ) دبیژیتە (ب) هیوا دئ هیتە ئەوی جەى.

۴- (أ) داوا ژ (ب) دكەت، كو هیواى ل وئرى بەیلت، هەتاکو (أ) دەیت.

چ ژ ئەوان و اتایان د پیکھاتا زمانیا رستەییدا نینن، بەلى ل دویف دەورو بەرى ئەو و اتا دەینە ھەلینجان. ئانكو دەربیرینەکا کیم و واتایەکا زور، ئەقەژى ئاسانکاری و ئابوورییە د زمانیدا (دارا ھەمید ھەمەد، ۲۰۱۰، ۱۸۳-۱۸۴، وەرگرتییە ژ: محازەراتین ھەمەد مەعروف فەتاحی).

۶- پراگماتيک تەمومژیی د ئاخفتنیدا ناهیلت، ئەقەژى ژ بەر ھندییە، كو پراگماتيک پابەندە ب دەورو بەریە (شیرزاد سەبرى ەلى، ۲۰۱۱، ۱۱۶). بو نمونە د رستەکا وەکو (ئەقەژە یا خۆشە). دا، پەیف (پۆژ) پەیفەکا فرەواتایە و تەمومژی د ئەوئ رستەییدا دروستکریە، چونكى د سیمانتيکیدا

ديارنابيت، كا مه بهست پي (حه تاقه) ه يان (رؤژين هفتي) يينه، به لي ل ده مي
ئو رسته ژ لايي پراگماتيكي قه بهيته شروقه کرن، ته مومژي د ئوي رسته ييدا
نامينيت، چونكي ب ريكا دهوروبهري واتا په يفا (رؤژ) ل ده ق گوه داري
ديار دبيت، كا مه بهستا ناخفتنكهر ي پي (حه تاقه) ه يان (رؤژه كا هفتي) ييه.

۷- ديسان ژ گرنگييين دييين پراگماتيک ئوه، كو پراگماتيک هه مي
ئاستين زما ني د ئيک په يره و سيسته مي دا تيکه لي ئيک دکه ت و قه کولينا
زما ني ل سهر ئوي بنه مايي دکه ت، ئه وژي ل ده مي په يوه نديا
زما ني (قه کولينا زما ني د کاره ينانيدا دکه ت)، ل دويف ئوي دهوروبهري ئو
گوتن و ناخفتن تي دا ده يته پيشکيش کرن. ئه قه زي ئوي چه ندي دگه هينيت،
كو ناخفتنكهر كونترول دي واتا ييدا دکه ت، نه كو زمان ب خو، ب ئه قه چه ندي
ناخفتنكهر ئاستين زما ني ل دويف مه بهستا خو د دهوروبهري كي ديار كريدا
به رجه سته دکه ت و ب ئه قه چه ندي پروسيسا تيگه هشتني ب ده سته ده يت.
۸- پراگماتيک يا ورد و هويره د چاره سه رکرنا زمانيدا. هه روه سا شيانا
دهوله مه نکرنا واتا يين زما ني هه يه و ئه و تشتي قه شارتي و بيده نگ زي د نا ق
زمانيدا راقه دکه ت و ئه قه چه ند د شيانا ئاستين زما ني و سيمانتيکيدا نينه ب
ستويي خو قه بگريت.

۹- پراگماتيک هه ولدده ت به رسقي ل سهر گه له ک پرسياران بده ت،
ئو وين دبنه ئاسته نگ د شروقه کرنا واتا يا ده ق و گوتار يدا.

۱۰- پشتي به لاقبونو بواري قه کولينی د پراگماتيکيدا، ئه وژي ژ
ئه نجامي هه بونو بابه تين هه مه جور، پراگماتيک کريه بابه ته كي دهوله مه ند و
زيندي، كو گه له ک ژ هرز و تيگه ه و ديتنين نوي دده ته قه کولينين زمانفاني و
ئه بستمولوجي، كو قه کوله ر بو خو مفاي زي وهر دگرن و ب ريكا ئوي
دگه هنه ئه نجامين به ادار، كو ئه قه چه نده ب ده سته نه ده اتن، ب تني ب
ريکا پراگماتيکي نه با.

۱۱- ديسان ئيك ژ گرنگييين پراگماتيكي د هنديدا دياردبيت، كو سهريپچيا ديتنا زماني دكته، كو ژ رستهيي دهربازدبيت و بهره فده قى همييقه دچيت (باديس لهويل، ۲۰۱۱، ۱۶۴-۱۶۵).

۱۲- پراگماتيك هاريكارييا مه دكته، ئەم بشييين ل سهر ئهوان واتايان باخقين، ئهوين خهلكى مه بهست بن، ههروهسا ل سهر گريمانه و ئارمانج و ئهوان كردهييين د ئاخفتنا خودا بكاردهينن. وهكو: (پيشكيشكرنا داخوازييي...).

سهرهراي ئهقان خالين ل سهرى، ديسان گهلهك هوكار هه نه، دياردكهن، كو گهلهك زيان پويدهن، ل دهمي گرنگييا پراگماتيكي د سهركهفتنا پروسييسا دانوستاندنيدا، د ناقبهرا ئهوان كه ساندا دهيته پشت گوھ هافيتن، ئهوين زهحمه تييي د دانوستاندنا ل كهل كه سين ديدا دبينين، ئەو هوكارژي ئهقه نه (لوسي اندريسين وود و بينتا راي سميث، ۲۰۰۶، ۱۰-۱۳):

أ- گرنگييا پراگماتيكي د دهستقه هينانا گه شهكرنا جفاكيدا: هه بوونا گرفتار ژ لايي پراگماتيكي فده ل ده ف تاكه كه سان، دبته هويي هندي، كو كارليكرن ل ده ف ئهوان يا سنووردار بيت، ئەف چه نده ژي دي بيته هويي هندي، كوسپ و گرفت د دهستقه هينانا پيشكهفتنا، كو ئاييندهيي تاكه كه ساندا پويدهت، چونكي ئەف گرفته دهليقين راهينان و فيربووني ل ده ف تاكه كه سان بهرته نگ دكته.

ب- گرنگييا پراگماتيكي هه ر ل قوناغه كا زوييا وه راربووني، د گه شه كرنيديا: گه لهك بير و بوچوونين ژي كجودا ل دوور ئه وله ويا هه لسه نگاندا پراگماتيكي د ناقبهرا گه لهك بوارين دييين تاييه ت ب هه لسه نگاندا گرفتين زماني و په يوه نديكرنيدا هه نه و ئهوا په يوه ندي ب وه راربووني فده هه ي، ئەوه ل دهمي وه رگرتنا پروسييسين زماني و په يوه نديكرني، پراگماتيك ل سهرى ليستي دهيت، به لي د زانينا پراگماتيكا مروقين پيگه هشتي و زاروكين مه زندا، كارامه و باوهري پالپشتييي ل

کارهینانین کەسی و پەیوەندییا زمانی ب هەمی شیۆین ئەویڤه: (گوتن و نڤیسین و زمانی ئیشاره‌ی) دکەن.

ج-گرنڤیا بکارهینانا رڤیازا پراگماتیکی د چاره‌سەرکرنیدا، کو ئەڤه‌ژی رەنگە نەهیلیت، گرفت د نواندنا فیڤرکنا ئاینده‌یدا پەیدا بێت: هندە کجاران قوتابخانە راپۆرتەکی پێشکێش‌دکەن و تیدا دیاردکەن، کو ئەو زارۆک د دەستڤه‌هینانا گەشەکرنیدا سەرناکەڤن، ئەوین کو ب شیۆه‌کی ئاشکەرایێ چاره‌سەرییا ئەوان ژ گرفتین زمانی و پەیوەندیی هاتییه‌کرن و ئەڤه‌ژی چیدبیت بۆ ئەوی زەحمەتی بڤڤریت، ئەوا کو بەرھەنگاری زارۆکان دبیت، د پراکتیکرنا ئەوی تشتیدا ئەوی نیشا زارۆکی دای و زارۆک فیڤرکریی یان چیدبیت بۆ ئەگەرئ هندی بڤڤریت، کو دەستنیشانکنا گرفتین گریڤای ب لایه‌نی پراگماتیکیڤه د قوناغه‌کا زویدا نەهاتیته‌کرن، واتە د قوناغه‌کا زویدا ئەو گرفت نەهاتیته‌ڤه‌دیتن و چاره‌سەرکرن.

د-گرنڤیا رڤیازا پراگماتیکی د چاره‌سەرکرنیدا د هندیدایه، کو دەلیڤین پیدڤی د دروستکنا باوهرییدا ل دەڤ ئاخڤتنکەری زیدەدکەت: د ئەڤی بواریدا ئەو راپۆرتین دەرکەڤتین، دووپاتدکەن، کو ئەو تاکەکەسین ژمیزه‌ تووشی گرفتین زمانی و پەیوەندیی بووین، ل دەمی ئاخڤتنی باوهری ب خۆ نینه و چیدبیت سەرەدەریکرن ل گەل ئەڤان کەسان دیواره‌کی بەرگریی ل دەڤ ئەوان دروستبکەت، کو د ئەنجامدا بیتە هوی هندی باوهرییا خۆ ژ دەستبەن و ئیدی کارلیکنا ئەوان ل کەل مامۆستا و دایک و بابین ئەوان کیمببیت. پیدڤییه ئاماژەیی ب ئەوی چەندی بدەین، کو هوی نەبوونا باوهرییا ل دەڤ ئەوان بۆ پشت گوھ هاقیتنا دایک و بابین ئەوان دڤڤریت، کو رەنگە ئاماژەکنا ئەوان دایک و بابان بیا چاره‌سەریان بۆ نەڤیانا زارۆکان د پشکداریییدا دڤڤریت یا ژ بۆ هەستکنا زارۆکان ب نەبوونا باوهرییا ب خۆ دڤڤریت.

۴- نارمانجین پراگماتیکی:

- خواندن و ئەنجامدانا قە کو لینان ل سەر ئاستی پراگماتیکی د ناڤ زمانیدا چەند ئارمانجەك هەنە، ئە قین ل خواری هەندەك ژ ئەوان ئارمانجانە:
- ۱- دیارکرنای بوارین پراگماتیکی (کرده، دەرکه قته، نیشانکار، گریمانین پیشه کی) و بوارین هەر ئیک ژ پراگماتیکی جفاکی و دەررونی... هتد.
 - ۲- دیارکرنای ئەوی مە به ستا د می شکی هاوبه شین ئاخفتنیدا هە ی.
 - ۳- نە هیلانا تە مومژیی د ئاخفتنیدا. ئە وژی ب بەرچا قوه رگرتنا دەر و به ری.
 - ۴- دیارکرنای ئەوان ئەرکین یە که یین پراگماتیکی پی رادبن. ئە قجا چ ئامۆژگاری، گومان دەر برین، توانج یان هەر شه بن... هتد.
 - ۵- دیارکرنای هویی ژیکجودابوونا واتاییین دیاردین زمانی ئەوین ل دویف که لتووران دەینه ژیکجودا کرن، چونکی که لتوور پابه نده ب پراگماتیکی قه.
 - ۶- دیارکرنای شیانین هەر ئیک ژ هاوبه شین ئاخفتنی یین شرو قه کرنی.
 - ۷- دەست نیشان کرنا په یوه ندییین پراگماتیکی ب بوار و زانستین دیقه. وه کو زمانقانییا جفاکی و دەررونی و په روه ده یی... هتد.
 - ۸- دەست نیشان کرنا په هه ندین پراگماتیکی د زمان و بوارین نه زمانیدا. وه کو سیاسه ت، پاگه هاندن، شعر و ئە ده ب و په روه رده... هتد.
 - ۹- دیارکرنای شییان و گه شه کرنا پرۆسیسا فی ربوونا پراگماتیکی ل ده ق مرقی ل دویف قوناغین ته مه نی.
 - ۱۰- راوستان ل سەر بابە تین راستی و نه راستییی د سنووری ئاخفتنیدا. ب ریکا گریدانا هەر دوو چه مکین راستی و نه راستییی ب راستی و نه راستییا د زه یینیدا هە ی.
 - ۱۱- راوستان ل سەر بابە تی ناویزه و نه گونجانا سیمانتیکی و گونجانکرنا ئەوی ناویزه یی ب هیانا دەر و به رین گونجای.

۵- جوړين پراگماتيکي:

پراگماتيکا گشتي - General pragmatics: نه ژ جوړي پراگماتيکي گرنگي ب ښه کولينا نه وان بڼه ميان ددهت، نه وي بکارهينانا زمانى وه کو ريکه کا په يوه نديکرنى دچه سپين (محمود احمد نطه، ۲۰۱۱، ۱۵). که واته نه ژ پراگماتيکه جه ختي ل سهر زمانى بکارهاتى د ناښه را هاوبه شين ناخفتنيدا دکهت. هه روه سا دوپاتييه کا زيده ل سهر راستگويي دکهت، ديسان هه ولدهت ب ښه ديتنا نه و ل هه قدوو گه هشتن ب دهسته دهيت، ب ريکا نه وي په يوه نديکرنى د ناښه را مرقاندا دهيت نه نجامدان، د څيريده هه تا هه قدوو گه هشتن هه بيت، د قيت زمانه کي هاوبه ش هه بيت، کو هه ر دو لايه نين ديالوگي يان کارليکرنى پي ب هه قدوو بگه هن. هه روه سا پيدقييه کومه ک ژ ياسايين ديالوگي يان کارليکرنى د ناښه را هاوبه شين ناخفتنيدا ريکديخن هه بن (بهاء الدين محمد مزيد، ۲۰۱۰، ۷۸).

پراگماتيکا گشتي، سي ستوين هه نه، نه وژي نه قين ل خوارينه:

۱- راستي: نه ښه دبېته نه رکي وينه کرنا وه سفي، ل ده ښه هاليداي، ده ښه ئوستن و سيريلي دبېته راگه هاندن و د په وانبيژيا عه ره بيدا دبېته هه وال.

۲- وه فاداري: نه ښه ستوينه، ل ده ښه هاليداي به شه که ژ نه رکي کارليکرنى گه هاندني و به رامبه ري نه وي ل ده ښه ئوستن و سيريلي دبېته پيدقياتيپي راستگويي و سوو دبه خشيبی

۳- گونجان: نه ښه ستوينه تايبه تمه نديپين په گه زين ناخفتني و پيدقيياتي و ياسايين جفاکيپين گريداي ب ناخفتنيښه ريکديخت و نه ښه ستوينه مه رجه که ژ هه لومه رجين ده قي د نا ښه زمانقانييا ده قيدا (بهاء الدين محمد مزيد، ۲۰۱۰، ۷۹).

زانا هابرماس ستوينين پراگماتيکا گشتي و پيکه ينين نه وي ب نه قي رهنگي ل خوراي خو يادکهت:

نەرگی زمانی	جۆری په یوه نډیکرنی	بوارې نهوی	بڼه مایین راستگویی
نواندنا دورهیلی و نالوگورکنا زانینی.	زانینی بابته تی	جیهانا زده رقه	پاستی
ناشکه راکرنا هه ست و بۆچوونا ناخفتنکهری.	دهر بپرې خودی (خوهی)	ناخفتنکهر یان به ره مهین هری گوتاری - خوهی به شدار د په یوه نډیکرنیدا.	وه فاداری
په یوه نډیکرنی جفاکیین په سهند دروستدکن، نهوین ب گونجاندا نه ریت و هه لویستان رادین.	کارلیکری پیکه قتی	جفاک/گروپ	گونجان

(بهاء الدین محمد مزید، ۲۰۱۰، ۷۸).

ل قیری پیدقییه پرسیاره کی بکهین، نهوژی نهوه: چهوا ناخفتنکهر یان
نقیسه ر دی شیت مه به ستین خو یین په وانپیژییین گه هاندنی ب جهبنیت،
ههروه سا بهرگرییی ژ هه لویست و دیتنن خو کهت و نهوی واتایی بگه هینیت
نهوا نهوی دقیت؟

به رسفدانا نهوی پرسیاره نهوه، پیدقییه نهو تشتی دبیزیت یان
دقیسیت یی پوهن و ناشکه را بیت و یی راست بیت و ده مان ده مدا
دهر برینی ژ مه به ستین ناخفتنکهری یان نقیسه ری بکهت، دیسان دقیت
جوره کی ژ تیگه هشتنا هاوبه ش د ناقبه را (ناخفتنکهری، نقیسه ری) و
(گوهداری، خوانده قانی) دا دروستبکهت (بهاء الدین محمد مزید، ۲۰۱۰، ۷۹).

پیدقییه ناماره یی ب نهوی چه ندی بدهین، ب دیتنا پرسی، پراگماتیکا
گشتی هه تاکو بشیت واتایی ل دویف یاسایان بغه گوهریزیت، پیدقییه سی
مه رج ههین:

- ۱- وەسفكرنا ھىمايىن واتادار، كو دبىت ئەو ياسايە بۆماوھىيى بن يان ژ ئەنجامى سەربۆرى بن يان گرئىداي ب فۆرمى ب خۆڧە بن.
- ۲- چئىدبىت دەوروبەرىيى ھەستى، ھەبوونى يان ژىرىيى بىت.
- ۳- كارى پىرابووى ژلايى پەھەند يان ھەلئىنجان يان كەڧتنئىڧە دەيتە ب جھهينان.

ئەڧ خشتەيى ل خوارى مەرجىن گشتىيىن پراگماتىكى ب خۆڧە دگريت (جبرار دولودال، ۲۰۱۱، ۱۸۹):

	۱	۲	۳
۱	بۆماوھىيى	سەربۆر	فۆرم(رەوشت و تىتال)
۲	ھەست	ھەبوون	ھزر
۳	رەھەند	ھەلئىنجان	كەڧتن

پراگماتىك بۆ ھندى ياھاتى، داکو ئەوى ھۆيى دياربکەت، كو مافى ئاخڧتنکەرىيە د پروسىسا پەيوەندىکرنئىدا، گرنگىيى ب بۆچوون و مەبەست و کەسايەتى و شىيان و دروستبوونا خۆ يا رەوشەنبىرى بدەت، ل گەل گوھداريژى ئەوى ب رىكا ئەوى ئاخڧتن ب دورستى دەيتە زانين، بىيکو سەرىپچى يان بىرىن بۆ زانينا ھەڧشك د ناقبەرا ھاوبەشىن ئاخڧتنى يان پەيوەندىيىن جڧاکیدا بەيتە کرن. زىدەبارى بەرچاڧكرنا بارودۆخى دەم و جھى، ديسان پئىدڧىيە ئاخڧتنکەر پئىگىرىيى ب دەوروبەرىيى ژدەرڧە بکەت، بەرى باخڧىت، ژ بەرکو ئاخڧتن دەيتە راقەکرن د ئەوى دەوروبەرىيى تئىدا دەيتە گوتن، نەکو ب ئەوى رىكا يەكەيىن فەرھەنگى و سىنتاکسى ئامازەيى پئىدکەن، واتە ئاخڧتنکەر ئىستراتىجىياتىن جياواز د گرۆپەكى دەوروبەراندا دروستدکەت و ل دويڧ ئەڧان پئىدانان (معطيات) پراگماتىكا گشتى دابەشى چەند جۆران دبىت (مصطفى حمداوي، ۲۰۱۳، ۱۷):

۱- پراگماتیکا راسته قینه یی: ئەڤ جۆره د بنه رەتدا د گوتارا زیندیدا بهرچاقدبیت، ل دەمی مەرچین سەرکەفتنا گوتن و نواندنا گوتنی دیاردکەت.
۲- پراگماتیکا گریمانەیی: ئەڤ جۆره، گریمانا مەرچین دیارکری بۆ نواندنا ئاخفتنی دکەت.

۳- پراگماتیکا داھینەر: ئەڤه دمینیته سەر مەرچین بهر بە لاڤ د ستراکچەریدا یان هەر تشەکی دەوربەرئ دەقی داھینەر بیت، ئەوژی ل دەمی گەلەک گوتن د دەمەکی دیارکریدا ب دەستفە دەین. ل دەمی ئەم بەرامبەر دەقی داھینەر بمینین و پەچاڤیا مەرچین بهر بە لاڤ د ستراکچەریدا یان تشتی دەوربەرئ دەقی داھینەر دا بکەین، ئەوی دبیتە ھویی ھندی نواندنا دەقی د ئیک دەمدا چەند گوتنان ئەنجامبەدەت (عبداللطیف حنی، -، ۵).

۴- پراگماتیکا جفاکی - Sociopragmatics :

گرنگییی ل ڤە کۆلینا دەرئەنجامین بکارھینانا زمانی ژ دەوربەرئ جفاکی دەدەت (محمود أحمد نحلە، ۲۰۱۱، ۱۵)، باشتەین نمونە بۆ پراگماتیکا جفاکی، ئەو ناڤین کەسیین ورووژینەرن، ئەوین د ناڤ جفاکیدا تیگەھین باش و خراب وەردگرن، وەکو ناڤین (سەدام حسین، عەلی کیمیاوی... ھتد)، کو تیگەھین خراب ھەنە، بەلی ناڤین (سەلاحەدین ئەیوبی، قازی محەمەد، مەلا مستەفا... ھتد) ھلگرن تیگەھین باشن. ھەر وەسا د ناڤ جفاکی موسلماندا ئەو پەیفین دەربرینی ژ سویندخوارنی دکەن. وەکو: (وہ لاهی، ب خودی، ب قورئان... ھتد). دیسان ئایەت و فەرموودین پیغەمبەرئی سلاڤین خودی لیبن، دبنە نمونە بۆ پراگماتیکا جفاکی، چونکی ئەڤ نمونە ژ ئەنجامی دەوربەرئ جفاکیی دیارکری، د ناڤ ئاخفتنیدا دبنە بەلگەیین رازیکەر... ھتد.

ھەژییە بیژین، کو پتیریا کردەیین ب ریکا شروڤە کرنا دانوستاندنی ب دەستفە دەین، ب ریکا پراگماتیکا جفاکی ب دەستفە دەین، کو ئەڤ جۆری

پراگماتیکی ب پیدانین دانوستانندنین ناوچه بیقه هاتییه گریدان
(leech,1983,10-11).

۵- پراگماتیکا زمانی-Linguistic pragmatics:

قه کۆلینی ل کارهینانا زمانی ژ ئالی و پوانگه ها ستراکچه ر و پواننیقه
دکته. ئەقجا ئەگەر پراگماتیکا جفاکی ژ دەوروبه ری جفاکی دەستپیکهت
به ره ق پیکهاتا زمانی بچیت، به لی پراگماتیکا زمانی ژ پیکهاتا زمانی
دەستپیکهت بو دەوروبه ری جفاکی دچیت ئەوی تیدا بکاردهیت (محمود أحمد
نحلة، ۲۰۱۱، ۱۵). کو ئەقه ژی: گریمانین پیشه کی، ده رکه قته، نیشانکار، کردین
ئاخفتنی... ب خو قه دگریت.

پیدقییه ل قیری ئماژهیی ب ئەوی چه ندی بدەین، کو ئارمانجا
پراگماتیکا زمانی ئەوه ته ماشه ی پیکهات (فۆرمی) زمانی یان شیوازی
زمانیی د ناف دەوروبه ریدا هاتییه گوتن دکته و ژئ ئەقان ره گه زین گشتی بو
پراگمایکی ده ردئخیت:

۱- په یف یه که یین سه ره کینه بو پراگماتیکی.

۲- پیدقییه په یوه نندیین په یقان د ناف ده قی یان گوتاریدا ژ لایئ
سینتاکسیقه دروستبن.

۳- واتا په یقی یان ئاخفتنی ناهیته دیارکرن، ئەگەر د دەوروبه ریدا
نه بیت.

ئەق ره گه زه بو مه دیاردکه ن، کا چه وا واتا په یف و ئاخفتنی دهیته
دیارکرن و پراگماتیک هه بوونا خو ژ ئاستی سینتاکسی وه ردگریت، هه روه سا
دیاردکه ن، کو دەوروبه ر ته وه ری پراگماتیکی هه مییییه (منال النجار، ۲۰۱۱،
۷۲).

۶- پراگماتیکا دهروونی-Psycho-pragmatics:

ئەق جورئ پراگماتیکی ب ریکا دهرووناسییا زانیی زمان و درکیپکرنئ
پیکه گریدهت و ژ دوو کانگه یان ژیده ری وه ردگریت، ئەوژی دهرووناسییا
زانینییه، کو ده رکه قته و بیر و باوه ر و مه به ستی، ل گه ل ئامانج و ئاره زوو و

گرنگیپیدانا ئاخفتنکه ران ب خوڤه دگريت، زیده باری هندی پراگماتیک ب خو واتی و هکو مه بهستی شروڤه دکه ت. ب ئه فی چه ندی به شه کی زوری پراگماتیکی دچیته د ناڤا خانای پراگماتیکا دهروونیدا (عه بدولواحید موشیر دزهیی، زانستی پراگماتیک، ۲۰۱۱، ۱۸). ژ بابه تین دچنه د ناڤا پراگماتیکا دهروونیدا. وه کو: (خواندنا که سایه تیا تاکی ب ریکا زمانی)، (خواندنا سایکولوجیا جه ماوه ری ب ریکا زمانی)، (واتا و خواندنه وه) و (پولی زمانی د دیار کرنا تاواناندا)،... هتد.

۷- پراگماتیکا کاره کی - Applied pragmatics :

ئه ف جوری پراگماتیکی گرنگی ب گرفت و ئاریشین گه هاندنی د هه لویستین جودادا دده ت. ب تایبه تی ل ده می په یوه ندیکرن د هنده ک هه لویستاندا بیت، کو ئه نجامین مه ترسیدار هه بن. وه کو د ئستیشارا نوژداری و پروینشتنین دادگه هاندا (محمود احمد نخله، ۲۰۱۱، ۱۵).

۸- پراگماتیکا به راورد - Contrastive pragmatics :

وه کو ئاشکه را مه به ست و یاساین پراگماتیکی ژ زمانه کی بو زمانه کی دی، ژ ره وشه نبیرییه کی بو ره وشه نبیرییه کا دی، هه روه سا ژ هه لویسته کی بو هه لویسته کی دی دهینه گوهورین. ئه ف جوداهیا هه ی بابه تی پراگماتیکا به راورد یان به رامبه رییه. ئه ف جوری پراگماتیکی، گرنگی ب ئاخفتن و دانوستاندنی دده ت و ئه و ره وانبیژییا به راورد ئه و په یوه ندی پیقه هه ی، هه روه سا فه کولینی ل شیوازین نفیسینی و ریک و ئالافین ئه وی د ناڤه را زمانان یان ره وشه نبیریاندا دکه ت، چونکی شیواز و ریک و ئالافین نفیسینی د ناڤه را زمانان یان ره وشه نبیریاندا وه کو ئیک نینن. هه ر وه کو د گه هاندنا مه به ستین ره وانبیژییدا جوری نفیسینی د ناڤا زمانان یان ره وشه نبیریاندا ژیکجودادبن. کو د هنده ک زمانان یان ره وشه نبیریاندا یا ب سانه هییه و د هنده کاندا یا ب زه حمه ته و د هنده کاندا یا ناڤنجیه. دیسان پراگماتیکا به راورد فه کولینی ل شیوازین ده ربیینی یی بکارهاتی دکه ت، ل ده ف هه ر که سی فییری زمانه کی بیانی دبیت، ئه وژی ل ده می پراگماتیکا خو تیکه لی

پراگماتيكا زمانى بيانى دكەت، كو پراگماتيكا نوييه، به لى ل دەمى شيوازيين رەوانبىيىژى ژ زمانى داكىى بۆ زمانى دووى يان زمانى بيانى بهينه قەگواستن، ھەر دوو حالەت ئەوى پراگماتيكى دروستدكەن، ئەوا دبىيژنى (پراگماتيكا د ناڤبەرا دوو پراگماتيكاندا) (بھاء الدين محمد مزيد، ۲۰۱۰، ۸۰-۸۳).

ب ديتنا جورج يۆلى پراگماتيكا بەراورد، ئەو قەكۆلىنى ل پىكىن جياوازيين رەوشەنبىرى بۆ بكارھىنانا زمانى بکەت (yule,2000 128).

ب ديتنا پۆھلى جوداھى د کارھىنانا زمانىدا، د ناڤبەرا رەوشەنبىريين ژىكجودادا، د ئەقان خالىن ل خوارىدا دياردبىت:

- ۱- ئارەزووين زەينى و پىكىن ھزرکرنى.
- ۲- بۆچوونين مروفان ل سەر تشتىن بەرجەستە و نەبەرجەستە.
- ۳- کردەيىن گەھاندنى و مەبەستين زمانى.
- ۴- رەوشت و تىتالين جفاکييين رەوشەنبىرى.
- ۵- جوانى ھەلبزارتن.

ئەق رەگەزىن ل سەرى ژ زمانەكى بۆ زمانەكى دى، ژ رەوشەنبىرييهكى بۆ رەوشەنبىرييهكا دى، ژ ھەلوپستەكى بۆ ھەلوپستەكى دى ژىكجودادبن، ب ئەقى چەندى جوداھى د رەفتارى پراگماتيكىدا دروستدبىت (بھاء الدين محمد مزيد، ۲۰۱۰، ۸۰-۸۱). ئەقجا ھەر دەمى جوداھييين پراگماتيكى ھاتنە بەرچاڤ ھەرگرتن، ئەقجا چ د ناڤبەرا دوو زماناندا يان د ناڤبەرا دوو رەوشەنبىرياندا يان د ناڤبەرا دوو ھەلوپستاندا بىت، ل ئەوى دەمى ئەو قەكۆلىن دى چىتە د ناڤ چارچۆقى پراگماتيكا بەراورددا. ب واتايەكا دى پراگماتيكا بەراورد ئەوان جوداھييين پراگماتيكى ب خۆقەدگريت، ئەوين د ناڤبەرا دوو زمانان يان رەوشەنبىريان يا دوو ھەلوپستاندا ب دەستقەدھين. ئەقجا چ ئەو جوداھييه ژ ئاليى کردەيىن ئاڤقتنى يان دەرکەقتين ئاڤقتنىقە بن يان لايەن و بوارەكى دىيى پراگماتيكيقە بىت.

بۆ نمونە جوداھييين رەوشەنبىرى د جىبەجىكرنا مەبەستين گەھاندنىدا د ناڤ نەتەوہ و مللەتاندا ھەنە، ژ ئاليى سوپاسيكرن، كازندەيان،

داخوایان، په سنکرنی، لیبورین خواستنی، سهره خوشیگری،
پیرۆزیا هیگری... (بهاء الدین محمد مزید، ۲۰۱۰، ۸۲).

پیدقییه ل قیری ئاماره یی ب ئوی چه ندی بدین، چیدبیت، ژ ئه نجامی
جوداهییین پراگماتیکی د ناقبه را دوو زماناندا یان دوو رهوشه نبیریاندا،
تیکنه گه هشتن یان دوو دلی و شله ژانی دروستبیت، ئه وژی ل ده می لایه نه ک ژ
ئوان پراگماتیکی زمانی خو ل سهر لایه نی دی دچه سپینیت و سروشت و
نهریتین پراگماتیکی لایه نی دی پشت گو هغه باقییت (بهاء الدین محمد مزید، ۲۰۱۰،
۸۲).

ل دوماهییی پیدقییه ئوی چه ندی بیژین، کو مهرج نینه جوداهی د
ناقبه را دوو زمانان یان دوو رهوشه نبیریان یان دوو هلوستاندا ب تنی د
دهربرینین زمانیدا بیت، به لکو ئه جوداهیییه چیدبیت د دربرینین
نه زمانیدا ه بن. وه کو دستکرن (لمس)، ئاماره یان، لقین و جولاندان،
که نی و گرییی، لئیرینین چاقان و بیده نگیی... بو نمونه بیده نگی د ه می
هلوستاندا نیشانا رازیبوونی نینه و مهرج نینه هینانا سهری بو خواری د
ه می رهوشه نبیریاندا ب واتایا به لی بیت، هروه سا د ه می رهوشه نبیریاندا
ل ده می که سه ک د کومبوونه کیدا روینشتی بیت و پین خو دانابنه سهر ئیک
ب واتایا نه لایقی و نه جوانییی ناهیت. هروه سا مهرج نینه ئیختنا پیلانان
ل بهر درگه هی مالا سهره دان بو دهیته کرن، د ه می ه لکه قت یان
رهوشه نبیریاندا، پیدقییه کا رهوشتی بیت (بهاء الدین محمد مزید، ۲۰۱۰، ۸۳).
هروه سا ل بهر کرنا جل و بهرگین رهش نیشانا خه مۆکی د نا قه ه می
رهوشه نبیریاندا نینه و بهر کرنا جل و بهرگین سپی دیسان د ه می
رهوشه نبیریاندا نیشانا خوشییی نینه. یان ل بهر کرنا جل و بهرگین ماقویل و
ب پیک و پیک د نا قه ه می رهوشه نبیریاندا نیشانا بهرپرساتییی نینه.

۹- پراگماتیکی راقه کرنی - pragmatics of Interpretation

ل گه ل پیشکه قتنا جهی واتایی ل سهر نه خشی تیورا ئه ده بییا هه قه رخ
و تماشه کرنا واتایی د تیورین دهقی و راقه کرنیدا، ب ئوی وه سفی، کو

به ره می ټه وی ټیکه لېوونییې ټه و د ناڅېره ده قی و خوانده څانځن ټه ویدا په یاد بیت. ټه څه بوونه ټه گهر زمانځانیا پراگماتیکی ب گشتی و پراگماتیکی کرده یین ټاڅختنی ب تایبه تی پوله کی گرنګ د مهنه جیبه تا ږاڅه کرنی و فه لسه فا ټه وییا گشتیدا هه بیت^(۱). ټه څه ب ناڅی پراگماتیکی ږاڅه کرنی دهیته هژمارتن (محمد العبد، ۲۰۱۱، ۳۱۰-۳۱۱).

ژ ټه څی څه ندا سه ری د شیاندایه بیژین، پراگماتیکی ږاڅه کرنی، ټه و جوړی پراگماتیکی، ټه و به شداریی ل گه ل ریبازا ږاڅه کرنی و فه لسه فا ټه وییا گشتی د ږاڅه کرنا ده قیدا دکه ت. ټانکو ل فیږی ږاڅه کرنا ده قی ب هه څکاری و به شدارییا کاریگه رییا ره هه ندین پراگماتیکی دهیته ټه نجامدان.

۱۰- پراگماتیکی ټامارټه یی - Referential Pragmatics:

مه به ست ژ ټه څی جوړی پراگماتیکی، دیارکرنا ژیدهری ټه وان دهربرینایه ټه وین خودان ټامارټه د گوتننن تایبه تدا و ټه څ دهربرینه دڅنه دبن ټه وان ره گه زین ټامارټه ییدا. وه کو جهناقین که سی و ده م و... هتد (leech, 1983, 11)، وه کو دیارکرنا جهناقی که سی (ټه ن)، کا کییه، چونکی هه می که س دبنه (ټه ن).

۱۱- مایکروپراگماتیکی:

څه کولینن مایکروپراگماتیکی جه ختی ل سه ر ټاستی بکارهینانا زمانی دکه ن، ټه څ جوړه یی په یوه نده ب څه کولینا ټه رکین پراگماتیکیین ټامارټه پیڅری ب ریکا تیگه هشتنا هیمایین زمانی و ئیشاره تان و پراکتیکرنا ټه وان ل ده می دانوستاندنی. ټه څ هیما و ئیشاره ته، ده وروبه ر و شروڅه کرنا دانوستاندنی و بنه مایین پراگماتیکی و تیورا گوتنی... هتد، ب خوڅه دگرن (<http://martinsh.brary.blogspot.com>).

۱۲- ماکروپراگماتیکی:

ماکروپراگماتیکی یا تایبه ته ب هندي، کو جه ختی ل سه ر ټاستی جڅاکی و که لچه ری بکه ت و جه ختی ل سه ر ټاریشین څه وانیا بکارهینانا زمانی

(۱) ټه څ ریبازه د ناڅ ټه ده بیاتاندا، ب ناڅی هیرمونیتیکیا دهیته نیاسین.

دکته، ژ ئالیی پروسسسا گه هاندنی، کو پراگماتیکی ل دویف که لچه ر و که لتوور و دیمه نین جفاکیین پراگماتیکی ب خوڤه دگریست (htt:// martinsh.brury.blogspot.com).

۱۳- پراگماتیکا فیپرکاری (زمانی ژینگه ها پراگماتیکی)^(۱):

ئه ف لقی پراگماتیکی فه کولینی ل زمانی بیانی یی فیپرکاری دکته و ب چاره سه رکرنا تیگه هشتنا مروڤی بیانی بو زمانی کو فیپردبهت دکته و به ره مهینانا کرده یین ئاخفتنی رادبیت ژ ئه وی زمانی کو فیپردبهت و ب پیشفه چوننا چالاکیا پراگماتیکی ل گه ل پیشفه چوننا رۆژگاری رادبیت و ئه ف لقی پراگماتیکی هاوبه شه ل گه ل زمانفانییا: ئه تنی و دهروونی و جفاکی و جوگرافی و پراکتیکی (کاره کی) ئه وا گرنگیی ب فیپرپونا زمانان ددهت

۱۴- پراگماتیکا بهرز و بلند: دبینیت، پراگماتیک ریکه کا باش و جیاوکه ژبو ب دهستفه هینانا پرۆژه کی فلسفه فی یان دروستکرنا رسته ساریه کا رهوشتی (محمود عکاشه، ۲۰۱۳، ۸۲)..

۱۵- پراگماتیکا دیالوگی: گرنگیی ب کارلیکرنا دانوستاندنی و ئالوگورکرنا ئاخفتنی ددهت و ئه فه ژی ب ریکا هیمایین دهیته گوتن (عه بدولسه لام نه جمه دین عه بدوللا و شیرزاد سه بری عه لی، ۲۰۱۱، ۲۴۲) و هیمایین نه زمانی وه کو زمانی جهسته یی ئه وی به شدارییی د دیالوگیدا دکته ب دهستفه دهیته.

۱۶- پراگماتیکا ئیستراتیژی: فه کولینی ل پلانا پیشوه ختا پروسسسا ئاخفتنی دکته، ئه فه ژی ب مه بهست دهیته بکارهینان.

۶- بنه مایین پراگماتیکی:

پراگماتیک، گریدای چار بنه مایانه، ئه وژی: (ئاخفتنکه ر، گوهدار، بابته و دهروبه رن، کو ب ریکا ئه فان هه ر چار بنه مایان د شیاندايه کریارا

^(۱) باشتره ئه ف جوړه ب پراگماتیکا فیپرکاری بهیته ناڅکر، چونکی فه کولینی ل کارهینانا زمانین بیانی دکته (محمود عکاشه، ۲۰۱۳، ۸۲).

په يوه نديکړنی د ناقبه را ناخفتنکه ر و گوهداریدا دروست ببیت (محمد محمد یونس علي، ۲۰۰۷، ۱۵۱). ل خوارې دې هه ولده یڼ ب کورتي به حسی نه وان هر جار بڼه مایڼ پراگماتیکې بکه یڼ:

أ- ناخفتنکه ر:

ناخفتنکه ر بڼه مایې نیکېه ژ بڼه مایڼ پراگماتیکې، کو ژ نه وی کریارا په يوه نديکړنی دست پیدکته، نه وژی ل ده می بابه ته کی ناپسته ی گوهداری دکته.

ب- گوهدار:

گوهدار نه و که سه نه وی ب پافه کرن و شروفه کرنا بابه تی و دیارکرنا واتا و مه به ستې رادبیت، نه وژی پشتی بابه ت ژلایې ناخفتنکه ریغه بو نه وی دهیته فه گوهاستن.

ج- بابه ت:

نه ف بڼه مایه بریتیه ژ نه وی هزری نه وا ناخفتنکه ر ناپسته ی گوهداری دکته.

د- ده وروبه ر:

ده وروبه ر بڼه مایه کی گرنکه ژ بڼه مایڼ پراگماتیکې، ژبه رکو نه ف بڼه مایه سیمانتيکی و پراگماتیکې ژیکجودا دکته و نه ف بڼه مایه هه می نه وان تشتان فه دگریت کو کاریگه ریې ل واتایې دکهن و واتا نه گونجای و نه په سهند دکته ته په سهند و گونجای. وه کو رسته یا (دیوار ناخفت). نه ف رسته د ناستې سیمانتيکیدا واتایه کا نه گونجایه، به لې دشیا نا ناخفتنکه ر و گوهداریدا هه یه، ل دويف ده وروبه ری واتایه کا گونجای بده نه نه وی رسته یې.

۷- نه رکڼ پراگماتیکې:

د شیاندايه نه رکڼ پراگماتیکې د نه فان خالڼ ل خواریدا دیاریکه یڼ:
أ- پراگماتیک فه کولینی ل پیکه اتا زمانی ب خو ناکته، به لکو فه کولینی ل زمانی دکته ل ده می بکارهینانی، واته گرنگییې ب ناخفتنه کا دیارکری دده ت، کو ژلایې ناخفتنکه ره کی دیارکریغه

دهيتہ گوتن و بؤ گوهداره کي ديارکری دهيتہ ناراسته کرن، ب
مه رهما گه هاندنا نارمانجه کا ديارکری.

ب- ب شروقه کرنا چه وانیا ب ريفه چوونا پروسیسین ناماژه کاری
(استدلالی) رادبیت ژبو چاره سه رکنا گوتنان.

پ - ب راقه کرنا ئه وان هوکاران رادبیت، کو دبنه کوسب وته گهره بؤ
زمانقانییا بونیا دگه ری ل ده می چاره سه رکنا گوتنان.

ج- گرانییه کي دئیخیته سه ر میثکی گوهداری ل ده می گوهدار ب
شروقه کرنا ئاخفتنی رادبیت، ژبه رکو پراگماتیک سه ره ده ری ل
گه ل و اتا فه شارتی و نه راسته وخو دکه ت.

د- پوهنکرنا هوکارین ب سه رئیختنا (افضلیه) گه هاندنا نه راسته وخو
و نه حه رفی ل سه ر گه هاندنا حه رفییا راسته وخو (مسعود صحراوي،
۲۰۰۵، ۲۶-۲۷). ب واتایه کا دی ئه رکی پراگماتیکیه ئه وی چه ندی
پوهنکه ت، چه وا گوهدار دی شیت گوتنی ب شیوه کي نه حه رفی
بگه هیت، هه روه سا دیاربکه ت، کا بؤچی ئاخفتنکه ری ده ربیرین ب
شیوه کي نه حه رفی، ل جهی شیوه یی حه رفی هه لبرژارتیه (جاک موشلر
وان ریبول، ۲۰۱۰، ۲۶).

هنده ک ژفه کوله ران جیبه جیکرنا کو مه کا مه رجان دده نه پال
پراگماتیکی، کو ب ئه فان پرسین ل خواری دهینه ده ردبیرین:

أ- چه وان دی ئیستدلان د پروسیسا گه هاندنیدا وه سفکه یین، هه ر
چه نده زانینا ئیستدلالین پراگماتکی به رعاقل نینن و چیدبیت
نؤربه یا جارن رازیکه ر و قایلکه ر نه بن؟

ب- نمونا گه هاندنا ئایدیالی چییه؟ (نیشانه کرنه یان ئیستدلاله).

ج- په یوه ندی د ناقبه را چالاکییین مروقایه تی: (زمان و گه هاندن) و
تیگه هشتنیدا چییه؟ هه روه سا په یوه ندی د ناقبه را لقین
ئه بستمولوچی یین ب ئه فان چالاکییان کاردکه ن چییه؟ (واته

زمانقانی و زانستی گه هاندنی و دهرووناسییا زانینی (مسعود صحراوي، ۲۰۰۵، ۲۷).

فان دایک ئە فان ئەرکان بۆ پراگماتیکی دیاردکەت:

۱- فە کۆلینی ل مەرچین سەرکەفتنا دەرپرینان دکەت.

۲- ب دارشتنا مەرچین گونجاندا کردەیی رادبیت ژ بۆ دەستفەهینانا دەرپرینی.

۳- فە کۆلینی ل چەندییا گونجاندا هەر ئیک ژ ئەوان دکەت، ژبۆ پیکهات و سیستەمی ئاخفتنی (فان دایک، ۲۰۰۰، ۲۹۲).

ب دیتنا ئەلدیسی پراگماتیکی دوو ئەرکین سەرەکی هەنە، ئەوژی بریتینه ژ:

۱- فە گۆهاستنا گوتنی بۆ کردەیا گوتنی.

۲- دانانا ئەفی کردەیی د دەرووبەرەکی دیارکریدا (أحمد محمد الادیسی، ۱۹۸۷، ۲).

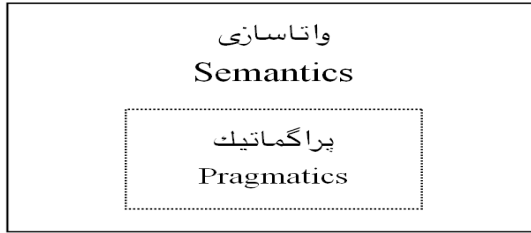
کاترین ئورکیونی ئەرکی پراگماتیکی گریدەت ب دەرنیخستنا پرۆسیسین کو ئاخفتنی ژ پهوریشالان دەردنیخیت، کو د چارچۆفی ئەویدا ئە فە بنەمایە پیدفین، ئەوژی بریتینه ژ: ئاخفتنەر، گوهدار و بارودۆخی گه هاندنی. هەر شرۆفەکرنا پراگماتیکی دخوازیتە هندی، کو چارچۆفی فەشارتی بهیته دیارکرن، ئەوی رستە تیدا دهیته بکارهینان (بادیس لهویمیل، ۲۰۱۴، ۴۰).

۸- سەمتین پراگماتیکی:

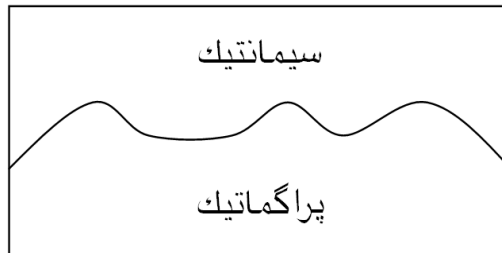
جیوفیری لیچ د پەرتووکا خۆدا ئەوا ب نافی (بنەمایین پراگماتیکی) هەر سی سەمتین (سیمانتیکی، تەواوکاری و پراگماتیکی) (leech, 1988, 6) د فە کۆلینا پراگماتیکیدا دیاردکەت:

۱- سەمتی سیمانتیکی - Semantism: ئە فە سەمتە پراگماتیکی دکەتە بەشەک ژ سیمانتیکی. واتە پراگماتیک بەشەکە، کو د شیاندا نینە ژ سیمانتیکی دویرکەفیت. هەر وهسا د شیاندا نینە ببیتە بەشەکی سەر بەخۆ

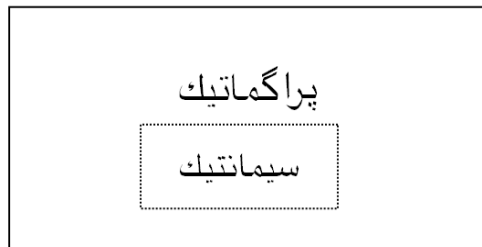
به لکو به شه که ژ گشت و نه و گشته سیمانتیکه، (ادیس مقبول، ۲۰۰۷، ۲۶۷)
 هر وه کو د نه فی نه خشی ل خواریدا دیاردبیت (leech,1983,6):

ب- سه متی ته و اوکاری - Complementarism: نه ف سه مته
 هلوسته کی نافه ند هیه. دان ب هندی دکته، کو هر دوو ئاستین
 سیمانتیک و پراگماتیک ته و اوکاری (متکامل) ئیک و دوونه (ادیس مقبول،
 ۲۰۰۷، ۲۶۸) هر وه کو د نه فی نه خشی ل خواریدا دیاردبیت (leech,1983, 6):

ج- سه متی پراگماتیکی - Pragmantism: نه ف سه مته به و فازی
 سه متی ئیکیه، کو د فی ریدا سیمانتیکی دکته به شه ک ژ پراگماتیکی (ادیس
 مقبول، ۲۰۰۷، ۲۶۸) هر وه کو د نه فی نه خشی ل خواریدا دیاردبیت
 (leech,1983, 6):

ههروه سا سه مه ته كي ديژي ل سهر ئه وان هه ر سي سه مه تين ل سهر ي ده يته زي ده كرن، ئه ؤ سه مه ته هه ولد ده ت ره هه ندي پراگماتيكي بكه ته دسين تاكسي دا. ئه وژي سه مه ته كي به ره مه ي نه ره كو ب پراگماتا كس هاته نياسين و لاينگه رين ئه قي سه مه تي (سادوك و مورگان و روس و كرين وگوردون) و ئه ؤ سه مه ته تامدار كرنا و اتا به ره مه ي نه ره ب چه مكين تاي به ت ژ فه لسه فا ئاسا ييا زماني و د شيانديه بنه مايين ئه قي سه مه تي ل خواري ديار بكه ين:

أ- گرنگيدان ب ئاستي بكارهاتي يي پراگماتيكي ل سهر ئه وي بنه ماي كو گرنگتره ژ ئاستي نفيسي يي زماني.

ب- كارلي كرنا ره هه ندي پراگماتيكي يي زماني ل گه ل هه ردوو ره هه ندين سين تاكسي و سيمانتيكي.

ج- تيگه هشتنا هنده ك لايه نان ژ زماني، كو ب ره هه ندي پراگماتيكي شه گرئد ايه (ادريس مقبول، ٢٠٠٧، ٢٦٩).

٩- پراگماتيكي و ده ورو به ر:

هنده كجاران شرؤقه كرنا زماني پشت ب ده ورو به ري و هه ر تشته كي په يوه ندي ب ده ورو به ري شه هه ي ژ په يوه ندي يان بارودوخ يان حال وبارين ده مي گوتني دبه ستيت و ئه شه ژي پي كده يت ژ:

أ- كه سايه تيا ئاخفتنكه ري و گوهداري و ره وشه نبيريا ئه وان و ئه و كه سي به شداري يي د رويدانا ئاخفتني دا دكه ن و ل گه ل رولي ئه وان ژي.

ب- هوكار و دياردين جفاكي و سه قايي و په يوندي يا ئه وان ب په فتاري زمانيفه ل ده مي ئاخفتني.

ج- كارتني كرنا ئاخفتني ل سهر گوهداران و پشكدارين ئه وي وه كو رازيكرن يان رازينه بوون يان نه خووشي گه هاندين يان خووشي گه هاندين (حلمي خليل، ١٩٩٩، ١٥٣).

که واته دهوروبه، هه می ئه وان پیژانینین بهری و نوکه ئه وین گریډای ب کهلتور و رهوشه نیری و دهم و جه و بارودوخ و سقا و پیژانینین گریډای ب شاره زاییا هه قپشکین ئاخفتنیقه، قه دگریت و ب ریکا ئه وان زانیاری و پیژانینان ئاخفتنکه و گوهدار د ئیک و دوو دگه هن، چونکی ئه و واتایا د قیریدا بکاردهیت، واتایه کا ئاسی نینه، کو هه می که سین د ناڤه را ئاخفتنکه ری تیبگه هن، به لکو واتایه کا دیارکریا تاییه تییه د ناڤه را ئاخفتنکه ری و گوهداریدا، ژبه ر هندی چیدبیت، د قیریدا په یفا فره نگی ل دویف دهوروبه ری ب واتایا به رۆڤاژیا خو بهیت، هه ر وه کو په یفا (زانا) ب واتایا (نه زان) بهیت یان ژبی بو هه ر مه به سته کا دی یا دیارکری بکاربهیت. ئه قه ژبی بیگومان پیډفی ب دهوروبه ره کی گونجایه، کو د ناڤه را هه قپشکین ئاخفتنیدا هه بیت (شیرزاد سه بری عه لی، ۲۰۱۱، ۱۰۶).

ئه قه چه ندا بوری بو مه دیاردکه ت، کو پراگماتیک پابه نده ب دوروبه ریقه و خاله کا گرنگه بو ژیکجودا کرنا سیمانتیکی ژ پراگماتیکی، چونکی سیمانتیک شروقه کرنا و اتا ئاساییه، کو واتایه کا فره نگییه و تا راده یه کی نه گوپره، چونکی ئه گه ر ئه م خو ب دهوروبه ریقه گریډه یین، ل ئه وی دهمی و اتا په یفی و رسته یی دوماهیک پی ناهیت. ئه قه ژبی سنووری سیمانتیکی دبه زینیت. بو نمونه رسته کا وه کو: ریڤینک دی خانی خراب که ت.

ئه قه رسته رسته کا راگه هاندنه، کو ژئه نجامی و اتا په یفین (ریڤینگ) + (خان) + (دی خراب که ت) هاتییه ل گه ل گاریگه رییا ریژمانییا ئه وی و گوه ناده ته هندی، ئه قه رسته ژکییه و بو کی و ل چ سات وده م و دهوروبه ره کیدا هاتییه گوتن "به لی ئه گه ر رسته یا ل سه ری بیخینه د ناڤه دهوروبه ریدا ل ئه وی دهمی چیدبیت ئه فان و اتایین ل خواری بده ت:

أ- سه سورمان.

ب- ئامۆژگاری.

ج- گه فکرن.

..... هتد

۱۰- سینتاکس و سیمانتيک و پراگماتيک:

هر چنده په يوه ندى د ناقبه را سينتاکس و سیمانتيک و پراگماتيکدا هيه، چونكى وانا ئيکه ژ دوو بنه ميپن رسته يي، ئه وژى فورم وانا، سیمانتيک و پراگماتيک فه کوليني ل وانا يي دکهن، ژ بهر هندى رژمان وانا ته مامکه رين ئيکن و دشياندا نينه، فه کولين ل ئيک ژ ئه وان بيى يادى بهيته کرن (عبدولواحيد موشير دزه يي، زاستى پراگماتيک، ۲۰۱۱، ۲۳). به لى ل گهل هندى جوداهى د ناقبه را کارى هر ئيک ژ ئه واندا هيه. ژ بلى ئه وى جوداهييا چارلس موريسى د ناقبه را ئه واندا كرى، كو سينتاکس فه کوليني ل په يوه نديا هيمايپن زمانى ل گهل ئيک و دوو دکهت و سیمانتيک رادبيت ب فه کولينا هيمايپن زمانى ل گهل ئه وان تشتين ئماژه يي د حيهانا ژده رفه دا پيدکهن و پراگماتيک فه کوليني ل په يوه ندييپن هيمايپن زمانى ب که سيغه دکهت، ل گهل ره چا فکرن دهم و جه و دياردين هه مه جورين په يوه ندى ب ئه فان هيمايانقه هين. ديسان چهند جوداهييپن ديژى د ناقبه را ئه واندا هه نه، كو دى هه ولده ين ل خوارى، ئه وى جوداهييپن دياربکه ين:

ل دويث رژمانا به ره مهينانى، د سينتاکسيډا مه زنترين يه که رسته يه (ج) و ژ ئه وى يه که يي مه زنتر نينه و ئه و يه که يه ب ريکا کومه کا کاتيگوران دهيته شو فته کرن. وه کو: م ف - م س - س - ف... هتد، ئه و په يوه ندييپن د ناقبه را ئه فان کاتيگوراندا دروستدبن گرنگيا خو هيه و ريزمانيوونا رسته يي دپاريزن، كو ب شيوه كى زنجيره يي ئه و کاتيگوريه ل دويث ئيک دهين. ب ئه وى رهنگى ل خوارى:

← ج م ف + م س (حسن بدوح، ۲۰۱۲، ۱۰). هر وه کو ئه وى رسته يا ل خوارى:

۱- رهند سه رکه فت. ئه و رسته رسته يه کا رژمانيه، چونكى ئه وى رسته يي ياسايى رژمانى د زمانى كورديدا پاراستيه.

۲- سه رکه فت رهند. رسته يه کا نه رژمانيه، چونكى ئه وى رسته يي ياسايى رژمانى د زمانى كورديدا شکانديه.

ئەقجا حوكمدان ل سەر پستەيى د سينتاكسىدا دمىنيتە سەر
پىزمانىبوننا ئەويى پستەيى ل دويىف ياساين سينتاكسى د زمانەكى
دياركرىدا.

بەلئ سەبارەت سىمانتىكى، سىمانتىك گىرگىيى ب لايەنى فۆرمى د
پستەيىدا نادەت، بەلكو ب واتاين مەسەلئ - propositions دەت. ئەقجا
ئەگەر پستە يەكەيا سينتاكسى يا مەزن بيت، ل ئەوي دەمى مەسەلە يەكەيا
مەزنا سىمانتىكىيە و مەسەلە ژبنە و بارى پىكدەيت، اتا مەسەلەيى ب پىكا
پەيوەندىيا ئەويى ب ژىدەريى ئەويىقە دياردبيت و ژىدەريى ئەويىقە بەھايى
پاستىيا ئەويىقە، ئەقجا مەسەلە دى يا راست بيت، ئەگەر ل گەل دورھيلى
ھەقجەشن (مطابق) بيت، بەلئ ئەگەر جياواز بيت يان ھەقجەشن نەبيت ل
گەل دورھيلى ل ئەوي دەمى ئەو مەسەلە يا راست نابيت (حسن بدوح، ۲۰۱۲،
۱۰).

ئەگەر پستە يەكەيا مەزنا سينتاكسى بيت و مەسەلە يەكەيا مەزنا
سىمانتىكى بيت، ل ئەوي دەمى كىردەيا زمانى، دبىتە يەكەيا بچويكا
پراگماتىكى، مل ب ملئ يەكەيىن دىقە. وەكو: (تىكراسى - تداخل) دبىتە
يەكەيا مەزنا مۆنۆلۆگى^(۱) و ئالۆگۆركىن دبىتە يەكەيا بچويكا دىالۆگى (حسن
بدوح، ۲۰۱۲، ۱۱).

ژ ھەرى ئامازەكرنىيە بيژىن، كو كىردەيا زمانى يان ئاخفتنى ب پىكا
ستراكچەر يان فۆرمى ئەويى ب دەستقە ناھىت، بەلكو دياربوننا واتا ئەويى ل
دەق گوھدارى ب پىكا ئاوازە و ئەوي دەوروبەريى تىدا بكاردەيت ب دەستقە
دەيت. بەلئ پىچەوانەي مەسەلئ كو پاستىيا ئەويى ب پىكا دورھيلى ب
دەستقە دەيت، ھەروەسا پستەريى پىزمانىيا ئەويى ب پىكا ستراكچەر و
فۆرمى ئەويى ب دەستقە دەيت.

^(۱) مۆنۆلۆگ ئەوە ئاخفتنكەر ل گەل خو باخفت، بەلئ دىالۆگ ئەوە ئاخفتنكەر ل گەل
كەسەكى دى باخفت.

هەر وهكو ژ ئه وى جوداهييا مؤريسي د ناقبه را سينتاكس و سيمانتيك و پراگماتيكيډا كرى دياردبيت، كو ئيك ژ جوداهييين دى د ناقبه را سينتاكس و سيمانتيك و پراگماتيكيډا ئه وه، كو ب تنى د پراگماتيكيډا مروّف به شداريى د كرياتا شروّفه كرنيدا دكته ت (yule,2000).4.

ئه فجا سه ره ده ريكرنا پراگماتيكي ل گه ل زمانى، ئاستى به رجه سته بوونا ئه وى پتره ژ يا سينتاكسى و سيمانتيكى. ئه فجا ل قيىرى بو مه دياردبيت، كو ب راستى هه تاكو ئه م ل پراگماتيكي نه گه هين، ئه م نه شيين ل سروشتى زمانى ب خو بگه هين. ئه فجا ب شيوه كى گشتى جوداهى د ناقبه را سينتاكس و سيمانتيكيّفه ژ ئالييه كيّفه و د ناقبه را ئه وان هه ر دوو زانستان: (سينتاكس و سيمانتيكى) و زانستى پراگماتيكيډا ژ ئاليه كى ديّفه، جوداهييه د ناقبه را سيسته مى زمانى و ب ريكا بكارهينانا ئه فى سيسته ميديا (حسن بدوح، 2012، 11-13).

جوړج ليچ چهند خاله كان ده ستنيشان دكته، كو د ئه وان خالاندا جوداهى د ناقبه را سينتاكس و سيمانتيك و پراگماتيكيډا دياردبيت، ئه و خالزى ئه فنه نه:

- 1- ده ستنيشان كرنا سيمانتيكى بو رسته يا ره وانبيژى يا جودايه ژ راقه كرنا پراگماتيكي.
- 2- سيمانتيك ده سته لاتا ياسايين سينتاكسييه، به لى پراگماتيك كو نترولى ل بنه ميئن ره وانبيژيى دكته.
- 3- ياسايين سينتاكسى نه ريتينه، به لى بنه مايين پراگماتيكي نه ريتى نينن، به لكو گريداينه ب ئارمانجا دانوستانيّفه.
- 4- پراگماتيكا گشتى، واتا په يوه ندى - Sens يان واتا سينتاكسى ب گوتن و هيژا ئه وييا پراگماتيكيّفه گرئده ت(واته هيژا كرده ييا گوتنى-Ilocutionary).

- ۵- پراکتیکین سینتاکسی، ب ریکا دایگرامین ریزمانی ب هویری دهینه نیاسین، به لی پراکتیکین پراگماتیکی ب وردی و هویری ب گرفت و چاره سه رکنا ئه وان گرفتان دهیته نیاسین.
- ۶- گوهورپین و شروقه کرنین سینتاکسی فورمینه، به لی شروقه کرن و راقه کرنین پراگماتیکی ئه رکینه.
- ۷- سینتاکس یا هزری پروته، به لی پراگماتیک ئه وه دهقی د ناقبه را تاکه که ساندا بگه هینیت.
- ۸- دشیاندايه وه سفا سینتاکسی ب هندی بکهین، کو پیکهینین ئه وی ژیکجودا و سنووردارکینه، به لی پراگماتیک ب هندی دهیته وه سفکرن، کو ره چاقییین (تقدیرات) به رده وام و نه سنووردارکینه (أودینه سلیم، ۲۰۰۹، ۱۹).

فهیله سوّف و زانایی لوجیکی (کارناب - Carnap) دبیزیت: ئه گهر بکارهینه ری زمانی هاته باسکرن یان ب ئاشکه رایبی ئاماژه پیهاته کرن، ل ئه وی ده می ئه و که ره سته دی چیه د بن ئاستی پراگماتیکیدا، به لی ئه گهر مه بکارهینه ری زمانی دویرئیخست و مه پشتبه ستن ب شروقه کرنا ده ربپین واتایین ئه وان کر، ل ئه وی ده می ئه م دی د ناف ئاستی سیماننتیکیدا بین، به لی ئه گهر مه واتا دویرئیخست و مه په یوه ندییین د ناقبه را ده ربپیناندا شروقه کر، ل ئه وی ده می ئه م یین د ناف ئاستی سینتاکسیدا (Levinson, 1997, 3).

ئوستن دبیزیت، سینتاکس گرنگییی ب پوهنکرنا مه رجین دیارگری ددهت و یاسایین دارشتنا گوتنان ب خوّه دگریت، به لی سیماننتیک، گرنگییی ب ئه وان مه رجان ددهت، ئه وین گوتنان پوهنکهت و شیانا راقه کرنی هه بیت، به لی پراگماتیک ئه و زانسته یه ئه وی گرنگییی ب ئه وان مه رجین پیدفی ددهت، بو هندی داکو ئه و گوتن په سهند و گونجای بن ب ئه وی ده وروبه ریقه ئه وی ئاخقتنکه ر تیدا دناخفت.

۱۱- سنووری قه کۆلینا پراگماتیکی:

هنده كجاران پراگماتيك ب ئه وى به هانى هاتيه پشت گو هاقيتن، كو لقه كى زانستى نينه، چونكى پراگماتيك قه كۆلینى ل شاره زاييا په يوه ندييا ئالۆز و خودى دكه ت (لوسى أندريسين وود و بينتا راي سميت، ۲۰۰۶، ۱۸-۱۹). د راستيدا پراگماتيك زانسته، چونكى ل دويڤ چهند تيۆر و بنه ما و شه نگستان كاردكه ت.

هر چهنده ده ستنيشان كرنا سنوورى زانستى قه كۆلینا پراگماتيكى يا ب سانه هى نينه، ئه وژى ژ بهر هندييه، كو زانستى پراگماتيك دچيته د ناڤ چهند زانستين ژي كجودادا. وه كو: فه لسه فه و لۆجيك و شيواز و زمانقانييا ده روونى و زمانقانييا جفاكى... به لى ل گه ل هندي د شياندايه بيژين:

پراگماتيك قه كۆلینى ل زمانى مروڤى (ئاخفتن)^(۱) و (نقيسينى) و زمانى جه ستى (لفين و جۆلاندنن جه ستى و ده برينين پوى...) د ده روبه ريدا دكه ت، ئه قجا ئه وه هر دوو زمان پي كفه ژ لايى ئاخفتنكه ريڤه به ينه بكاره ينان (وه كو ل ده مى ئاخفتنكه ر ل گه ل ئاخفتنا خو لفين و جۆلاندنان بكاره ينييت) يان ل ده مى هر ئيك ژ ئه وان زمانان ب جودا بكاره ينييت (وه كو ل ده مى ئاخفتنكه ر ب تنى دئاخفيت يان دنقيسيت، ئه قجا ئه و نقيسين، شعر بيت، چيروك بيت، گوتنا مه زنان بيت، گوتاربيت، وتاربيت... يان ل ده مى ب تنى هه لسوكه فت و په فتاره كى ب ريكا زمانى جه ستى ئه نجامده ت).

ديسان پيدفييه ئاماره يى ب ئه وى چهندي بده ين، هر جوره كى دييى زمانى ئه گه ر ئه م ده رووبه رى د كاره ينانا ئه وى زمانيدا وه ريگرين، قه كۆلینا ئه وى زمان دى چيته د ناڤ سنوورى قه كۆلینا پراگماتيكيدا. وه كو زمانى فيتيايان، زمانى ئيشاره يى، زمانى هۆريين ترۆمبيلان، زمانى ئاشتى و شه رى، زمانى رپوره سمان، زمانى هه لپزرتنان... هتد.

^(۱) ئاخفتن ل قيرى چيدبيت، ئاخفتنا ئاسايى بيت، به لى دقيت ئه و ئاخفتن ب شيوه كى نه راسته وخۆ هاتبيته گوتن يان ئاخفتن چيدبيت نوكته بيت...

ديسان، فهكولين نوكته و پروپاگنده و ناگهه و پيكلام و وينه و
 كاريكاتير انژي... دچپته د ناډ سنوورې فهكولينا پراگماتيكيډا، نهوژي نهگه ر
 نهوان نوكته و پروپاگنده و ناگهه و وينه و كاريكاتيران بيخينه د ناډ
 دهوروبهريدا، ههروهسا فهكولينا كهني و گريبيژي ل دويډ دهوروبهري دچپته
 د ناډ فهكولينا پراگماتيكيډا.

ب كورتي نه م دشين بيژين، فهكولينا هه ر بابه ته كي هه بيت، نه م
 دشين ژ لايې پراگماتيكيډه شروفه بكهين، نهوژي نهگه ر نه م د فهكولينا نهوي
 بابه تيدا دهوروبهري بهرچاډ وهبرگين، كو د پشكين دهيتدا نه ډ چنده هاتيه
 دياركن.

۱۲-گرفتین دهستنیشانکړنا بابه تی پراگماتيکی:

گرفتین ته مومژيې د پراگماتيكيډا په يداكهن، د نه فان پرسيارين ل
 خواريدا بهرچاډبن:

أ- نهري نيك پراگماتيک هه يه يان چهند پراگماتيک هه نه؟

ب- ناي پراگماتيکی بسپورييه كا سهربه خو هه يه يان خالا گه هاندنا
 بسپوريين ژيکجودايه؟

ج- ناي هه مي فهكولر د پراگماتيكيډا شيينه، بگه نه سنوورين نه قي
 بسپوريي و گريمانين نهوي يين سه ركي و زاراډين بهربه لافين ل
 ده ډ پيشه نگين نهوي؟ (حسن بدوح، ۲۰۱۲، ۸).

به لي ل گه له هه بونا نه فان گرفتین دکه قنه د ريكا دهستنیشانکړنا
 بابه تي پراگماتيكيډا، فندرليش د په رتووكا خودا نهوا ب ناډي (Funk
 Kolleg) سنوورې بابه تي پراگماتيکی دياردکته، نهوژي ل ده مي زنجيره كي
 ژ پرسياران پيشنيار دکته، كو نه و پرسيار هزا زمانقاني دده نه شولي،
 نهوژي بریتينه ژ:

۱- چه وان ب ريكا گوتني دي په يوه ندييې ل گه له كه سين دي گريدهين؟

۲- چه وان دي ل سه ر نه وان په يوه ندييې ههين بهرده وام مينين؟

۳- چهوان ئەم دى شىين كاريگه ريبى ل سەر چالاكى و ديتنين كه سين دى كه ين؟

۴- ئەو مەرجين دروستكرى، كو دبنه هويى هندى كارەك سەربكه قيت يان سەرنه كه قيت چنه؟

۵- تا چ راده يه ك د شياندايه په يوه ندييي د ناقبه را گوتن و مەبه ستيدا دابنين؟

۶- چهوان فه گوهاستن د نافا گوتناندا ل سەر دەوروبه رى چالاكيى و هەلويستى دروستدبيت، هەروەسا ل سەر دورهيلى خەلكى و جفاكى؟

۱۲- پراگماتيك سەلكا گليشى - Wastebasket زمانفانيى نينه:

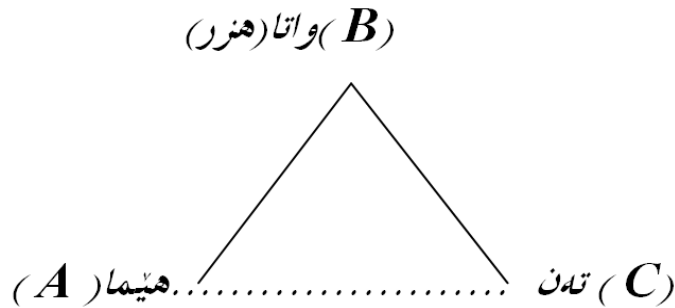
زمانفانى لقه كى گرنگى زمانفانييه. ب چاره كرنا ئەوى واتايى رادبيت، ئەوا ب نەراسته وخو ژ گوتنى په يدادبيت. ئانكو د نافا زمانفانييدا مل ب ملئ سيمانتيك و ريزمانى، پراگماتيكيژى بوارين فه كولين خۆ ههيه. هندەك ژ زمانفانان پراگماتيك ب سەلكا گليشى زمانفانيى هژمارتييه، چونكى ئەوان د شروقه كرنا زمانيدا گرنگيى ب لايه نى فورمى ددن، ئەفجا ب ديتنا ئەوان گرنگيدان بكارهينانا رۆژانه يا زمانى چ سنوور دياركرى بو واتايى ناهيلىت، بەلكو دى سنوورى دياركرى تپهرت (yule,2000 6). ئەف چەندەژى ب ريكا دەوروبه رى گونجاي د ناقبه را ناخفتنكەرى و گوهداريدا ب دەستفە دهيت.

پراگماتيك سەلكا گليشى زمانفانيى نينه. هەر ديارده كا زمانفانى د نافا خۆدا نەشيت چاره بكت، دچيته د نافا بواري فه كولين پراگماتيكيذا، ئەفه ژى ئەوى دگه هينيت، كو ئەو دياردين پراگماتيك فه كولينى ليدكەت، فرامۆشنه كرينه. پراگماتيك ب نەهیلانا تەمومژيا ره گەزین په يوه ندييا زمانى رادبيت. هەروەسا ب شروقه كرنا ريكين ناماژەكرن و چاره سەركرنا گوتنان رادبيت. ئەف كيشه و دابيشه ژ گرنگييدانين زمانفانيا راسته وخو نينه. بەلكو دبته وهكو قوناغه كا نافەند د ناقبه را زانياريبين زمانى و زانياريبين

ئىنسكلۇپىدىدا و پراگماتىك ژ دوو پېرەوان دەيتە وەرگرتن، ئەوژى برىتېنە ژ پېرەوى زانېنى، ھەر وەكو ھندەك ژ بابەتېن دەروونناسىيا زانېنى: (ئامازەكارى و بېروباوەر و نيازان) پېشكىشەكەت و پېرەوى دى پېرەوى گەھاندېيە: وەكو ئارمانج و مەبەست و گرنگىپېدانا ئاخفتنكەران (مسعود صحراوي، ۲۰۰۵، ۲۷-۲۸).

۱۴- سېگۆشەيا واتايى و گۆشېن پراگماتىكى:

ل دويف بۆچوونا سېگۆشەيا واتايى، واتا ئەو ھزرەيە، ئەوا دبېتە نافەند د ناقبەرا ھېما و تەنيدا، كو ھېما ب پىكا ھزرى ئامازەيى ب تەنى ددەت، واته ھزر دبېتە نافەند د ناقبەرا ھېما و تەنيدا، ژبەر ھندى پەيوەندى د ناقبەرا ھېما و تەنيدا يا راستەوخو نېنە بەرؤقارژى ئەوى چەندى، كو پەيوەندى د ناقبەرا ھېما و ھزرى و ھزرى و تەنيدا يا راستەوخو و ئىكسەرە. وەكو د ئەفى سېگۆشەيا واتاييا ل خوارېدا دياردبېت:

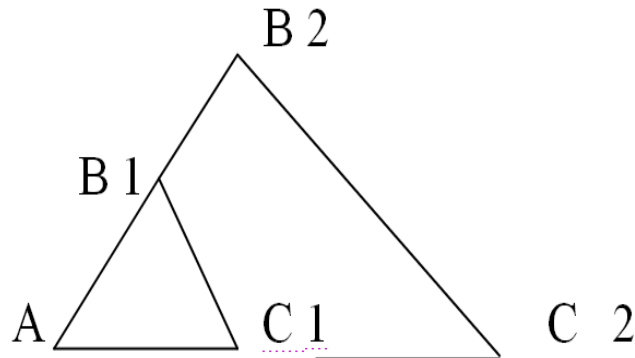

ئەف سېگۆشەيە ژلايى ھەر دوو زانايېن ئىنگلىزى ئوگدن و پىچاردزېفە ل سالا ۱۹۲۳ د پەرتووكا ئەواندا ئەوا ب نافى (واتايا واتايى) - The meaning of meaning (of meaning) ھاتىيە بەلافكرن.

(ھېما) و (ھزر) د ناف مىشكىدانه و (تەن) ژدەرۋەيە (ھۆگر مەحمود فەرەج، ۲۰۰۵، ۱۱۳). ئانكو ژدەرۋەي مىشكىدايە. ئەو بئەمايېن واتا سىمانتىكى، ئەويىن (ئوگدن و پىچاردزى)، د ئەوى سېگۆشەيا واتاييدا دانايىن، د شياندايە

بۇ سى پەيوەندىيىن دوو قۇلى شروڧە بگەين، كو دوو ژئەوان سەرەكىنە و يا سىيى لاوہكىيە، ئەو ھەر دوو پەيوەندىيىن سەرەكى، ئەوژى پەيوەندىيا ھزىيە ب ھىمايىڧە، ديسان پەيوەندىيا ھزىيە ب تەنيڧە، بەلى ئەو پەيوەندىيا لاوہكى، ئەو پەيوەندىيا نەپاستەخۇيە ئەوا د ناڧبەرا ھىما و تەنيدا، كو ب پىكا (ھزى)، ئەو ھەر دوو بنەما ب ئىك و دووڧە دەيىنە گرىدان، كو (ھزى) دبىتە ناڧەند د ناڧبەرا ئەواندا و ھىما ئاماژەيى ب ھزى دكەت و ھزى د رۇلى خودا ئاماژەيى ب تەنى د جىھانا ژدەرڧەدا دكەت (فوزى حسن الشايب، ۲۰۰۵، ۴۴۴).

د شياندايە بيژين ئەو سيڭوشە بۇ پراگماتيكي ب شيوہيى ئەڧى ھىلكاريا ل خوارى لى دەيت:

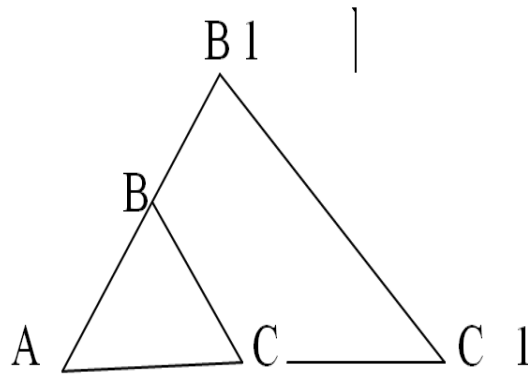

واتە گۇشا (A) چىدبىت وشە يان دەستەواژە و پستە بيت و بوونا خۇ ھەر ھەيە، ھەر وەكو چەوا بۇ سيمانتيكى ھەبوو. و د دەمەكىدا بۇ گۇشا (B) و (C) دوو گۇشىن دى ب شيوہيى سيبەر ھەنە، كو دەيلىكارييدا ب گۇشىن (B2) و (C 2) ھاتىنە ويىنەكرن، ژبەر ھندى د شياندايە بۇ ئەوان ھەر دوو گۇشىن بۇ سيڭوشەيا سيمانتيكى ھاتىيەكىشان، كو برىتىنە ژگۇشىن (B) و (C) ب (B 1) و (C 1) دەستنىشان بگەين. ب ئەڧى چەندى ئەو ھىلكاريايە

دبیته دوو سینگوشه، یا ئیکې (A, B1, C1) ه و یا دووی (A, B2, C2) ه (هؤگر مه حمود فەرەج، ۲۰۰۵، ۱۱۳).

بیگومان سینگوشه یا دووی (A, B2, C2) په یوه ندى ب پراگماتيکته هیه، کو تیدا په یوه نیی د ناقبه را هیما و مه به ست و واتا پراگماتيکیدا دهیته نواندن (هؤگر مه حمود فەرەج، ۲۰۰۵، ۱۱۳).

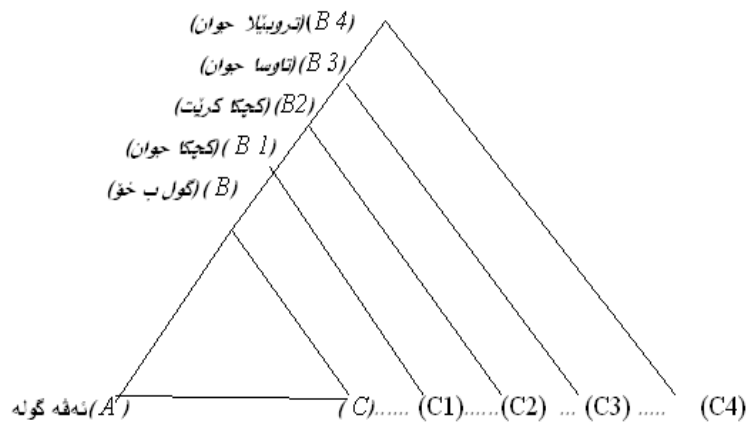
هه ژبیه بیژین، نه گهر گوشین پراگماتيکی بریتی بان ژ: (B1, C1) ل ئوی ده می گوشه یین سیمانتیکې دابنه (B, C)، کو د شیاندايه د ئه فی هیلکارییا ل خواریدا ئه فی چه ندی زیده تر پوهن بکهین:

رسته یا (نه فه گوله). بکارهینانه کا پراگماتيکی هیه، چونکی هیماى A ئامارهیى ب کچه کى ژده رفه ی زمانیدا دکهت وه سا بو دچیت، کو ئیک ژ سیمایین واتایین نیرگزی ل ده ف کچکى هه نه. ب واتایه کا دی په یفا (گول) د بنه رتدا هلگرا نه فان سیمایین واتایه:

+ پووهک
 + شینببون
 ... هتد

د کارهینانا پراگماتیکیدا مه به ستا مه ژ گولی (>+پروهک، + شینبوون <) نینه، به لکو مه به ستا مه ژ گولی سیمایی (>+جوانی) ه و (>+ بیهن خوشییه <)، چونکی وه کی به ربه لاق د ناڅ خه لکیدا (کچ) ب جوانییی و بیهن خوشییی دهیته وه سفکرن، ژ بهر هندی گه له ک جاران نه څ لیکچوونه د ناڅ به را کچ و گولیدا په یدا دبیت. هه روه سا جهناڅی ئا ماژ هیی (نه څه) د رسته یا (نه څه گوله) دا ل دویڅ نه وی دهوروبه ری تیدا بکار دهیته، دشیت چه ندین واتایان بده ته نه وی رسته یی. هه ر وه کو د نه څی هیلکارییا ل خواریدا دیارد دبیت:

۱۵- ژیدهرین څه کولینا پراگماتیکا هه څه رخ:

پراگماتیک ژ نه وان ئاستان نینه، کو زمانقانییی ب شیوه کی ته قلیدی گرنگی پیدابیت، به لکو ئاسته کی نوییه، د ناڅ مه یدانا زمانقانیییدا و هیشتا یی د وه راریدا، کو ب هاریکارییا هۆکارین ژده رڅه ی زمانی نه څ ئاسته دروستبوویه، نه څه ژ لایه کیڅه و ژ لایه کی دیڅه پراگماتیکا هه څه رخ ژیدهرین خو یین تایبته هه نه.

بو څه کولینا پراگماتیکا هه څه رخ ب تنی ئیک ژیدهر نینه، به لکو ژ چه ند ژیدهران په یدا بوویه، کو بو هه ر بواره کی پراگماتیک، بواره کی نه بستمؤلوجی هه یه و ژپه یدا بوویه، ب نه څی په نگی نه م دبینین تیورا

کرده یین ئاخفتنی یا ژ فهلسه فا شیکاری په یدابووی (مسعود صحراوي، ۲۰۰۵، ۱۷)، فه یله سوڤین ئه ځی فهلسه فی ب نوکړنا فهلسه فی کاریگر بووینه، ژ ئه وانژی فریگه یه. هر وه کو فریگه دبیتیت: تیگه هشتنا مروځی و جیهانا ئه وی ب پلا ئیکې دمینیته ل سهر زمانی، ئه ځه ژی خاله کا هاوبه شه د ناقبه را هه می ته وژمین فهلسه فا شیکاریدا، کو گرنگی و داخوازیین ئه ځی فهلسه فی د ئه ځان خالاندانه:

أ- پیدځییه دهست ژ شیوازی فه کولینا فهلسه فا که ځن بهیته بهردان، ب تایبه تی لایه نی ئه وی یی میتافیزیکی.

ب- گوهورپینا کاکلا گرنگیدانا فهلسه فی ژ بابته تی تیورا ئه بستمولوچی بو بابته تی شروځه کرنا زمانی.

ج- نوکړن و ب قولایی چون بو ناځه هنده ک ئاستین زمانی، ب تایبه تی ئاستی سیمانتيکی و دیاردین زمانیین ژپه یدادبن (مسعود صحراوي، ۲۰۰۵، ۲۱ - ۲۲).

به لی تیگه هی تیورا ئاخفتنی یا ژ فهلسه فا بول گرایسی هاتییه وه رگرتن (مسعود صحراوي، ۲۰۰۵، ۲۱ - ۲۲)، کو ئه وی ل ساللا ۱۹۷۵ز وتاره ک نځیسی و تیدا ل سهر دوو تیگه هیین گرنگ د بواری پراگماتیکیدا ئاخفتییه، ئه وژی ده رکه ځتین ئاخفتنی و بڼه مایی هاریکارییی بوون، هه روه سا د ئه وی وتاریدا جوداهی د ناقبه را رسته و گوتنیدا کریه (ان روبول و جاک موشر، ۲۰۰۳، ۵۴ - ۵۵). رسته بریتییه ژ چهند په یقه کان ب مهرجه کی ده وروبه ری وهرناگریت، به لی گوتن رسته یه کا بکارهاتییه د ناځه ده وروبه رییدا. وه کو ئه ځی

رسته یا ل خواری دیارکری:

- مللهت دی پابیت.

ئه گهر ئه م ئه ځی رسته یا ل سهری بیخینه د ناځه ده وروبه رییدا، ل ئه وی ده می ئه و رسته دی بیته گوتن و دی واتایین جودا دهت. وه کو:

- چاکسازییان بکه ن.

- دادپه روه ریی بکه ن.

- گەندە لیبیی نەكەن.

پیدقییه ئاماژەیی ب ئهوی چەندیژی بدهین، کو تیۆرا گونجانئ یا ژ
دەروونناسییا زانینی پهیدا بووی (مسعود صحراوی، ۲۰۰۵، ۱۷).

پشکا دووی: واتا و تیورین پراگماتیکی:

۱- درک کرنا و اتایی و واتا درک کرنی:

واتا ب ریپه کی ژ ریکان ل سهر تشتین نامویین بی ناڤ دهیته دانان،
ئه وژی ب ریکا زانینی یان هزرکرنی. بیریکلی پشته قانی ژ ئه فی هه لویستی
کر، ئه وژی د وتاره کا خؤدا ئه و ب ناڤی (به ره ڤ تیوره کا نوییا دیتنی)، کو
دبیژیت، ئه و تشتین دهینه دیتن، و اتایی نادن، ب تنی ل ئه وی ده می دی
واتایی دن، ل ده می دهینه گریدان ب ئه وان هزرین راسته قینه یین تشتانڤه،
ئه وین ل به ری هاتینه درک کرن، کو گه له ک ژ بونیا دگه ری و زانایین دی ل
دویڤ دیتن بارکلی چوون، ئه وژی ئه و بوو، کو ئه و تشتین ئه م دبیین، چ
واتا نین یان و اتایی ته و او نین و پیدقییه و اتا ب ریکا درک کرنی بهیته
زانین، ئه ڤا چ ب ریکا سه یورین هوشه کی بیت، وه کو ده رنه نجاما بی ناگه ه
یان ب ریکا ئه و تشتین ئه م دبیین، ئه ڤه ژی دقت گریدای سه یورین به ریڤه
بیت و ب ریکا بیره اتنی ب ده سته دهین و ب ئه فی چه ندی، بوچوونا هندئ
دهیته کرن، کو ئه و درک کرنا مه هانده ت، ماددی، به لی و اتا دیارده کا
هوشه کی و زهینییه (عبدالمجید جغه، ۲۰۰۰، ۵۴-۵۵).

پیدقییه ئامارهی ب ئه وی چه ندی بدهین، کو (غبسنی) تیوره کا جودا
ژ بوچوونا ناقبری هه یه، ئه وی تیوره ک ب ناڤی تیورا پیدقییاتییان دانا. ب
دیتنا غبسنی پیدقییاتییین ژینگه هینه و اتایی په یادکه ن. غبسن دیارده ت،
کو واژه یا پیدقییاتییان ئه و ئه وی دانای، مه به ستا ئه وی پی ئه وه، ئامارهی
ب هه می ژ ژینگه ه و گیانداران بده ت، ب ریکه کا هوسا کو چ په یقین دی
نه شین ده رپرینی ژئ بکه ن. ژ ئه وان نمونین غبسنی ل دور پیدقییاتییان
هینای ئه وه، کو وینه یین گشتییین جیاواز په فتارین جیاواز ل ده ڤ گشت
گیانداران دده ت. ئه ڤ چه نده ل ده ڤ ئیک په گه زیژی یا دروسته. بو نمونه
کورسییا بلند نواندا ئیک تشتی ل ده ڤ زاروکی و مروقی پیگه هشتی ناکه ت.
کو ریکی دده ته مروقی پیگه هشتی ل سهر روینیت، به لی ریکی ناده ته زاروکی
ل سهر روینیت (عبدالمجید جغه، ۲۰۰۰، ۵۴-۵۵).

سه بارهت په گه زان، غبسن ديار دکهت، کو تېگه هی ژینگه ها گونجای یان شیوه یی ژیانئ ل ده ژ په گه زه کی ديار کړی، د شیاندايه ب ئاشکه رایي، ل سهر ئه وی بنه رته، کو گروپه که ژ پیدقییاتیان بهیته زانين. د شیاندا نينه ئه ژ تېگه هه بهیته زانين ب تنئ د ده وروبه ری تېگه هشتنا ئالوگوردا نه بیت، ئه وژی د ناقبه را گیانداري و ژینگه هیدا. هه روه سا غبسن دبیرتیت: بابه ته کی گرنگ سه بارهت پیدقییاتییین ژینگه هی هه یه، ئه وژی ئه وه کو ئه و پیدقیاتی (بابه تی و پاسته قینه یی و فیزیائی) نه، پیچه وانه یی نه ریت و واتایی، کو به رده وام گریمانا هندئ دکهت، یا خودی و زه یینییه. لی پیدقییاتی، دوونیا خودی-بابه تی ژیکجودا دکهت و هاریکاره ل گه ل مه بو تېگه هشتنا نه گونجانا ئه وی (عبدالمجید جحفة، ۲۰۰۰، ۵۵).

گومان تیدا نینه، کو هه ولیستی غبسنی ل دوور واتا هاتییه دانان ل سهر بنه رته ئیژیکرنا ژینگه هی بو درککړنا دیتنی هه لویسته کی رهوریشه لیه. هه ر چنده هه می ئه وین ل دویف ئه وی بوچوونئ چووین، ب ته مامی وه کو غبسنی نینن. ژ ئه وان زانایین به رگری ژ بوچوونا ژینگه هی کړی، بوتنام (۱۹۷۹ز) بو، ئه وژی د وتاره کا خودا، ئه وا ب ناقئ (واتا واتایی). بو هندئ چوو، کو به شه کی مه زن ژ واتایی د جیهانا ژده رقه دا هه یه و ب تنئ کیمه ک ژئ د زه یین و هوشیدا هه یه، ژقیرئ واقعیه ته کا نوی په یدابوو، کو ته ماشه ی واتایی دکهت، کو ژ ئه نجامئ ئه وی کارلیکړنا د ناقبه را ئاخفتنکهری و ژینگه ها تیدا دژیت دهیته به ره مهینان. ئه گه ر بوتنام گریمانا هندئ بکهت، کو واتا ژ ئه نجامئ ئه وی کارلیکړنا د ناقبه را ئاخفتنکهری و ژینگه هیدا په یدادبیت (عبدالمجید جحفة، ۲۰۰۰، ۵۶)، به لی هنده ک ئارسته یین دین ژینگه هی هه نه، زیده تر جه ختی ل سهر واتا ژده رقه یا زمانی و په یوه ندیا ئه وی ب جیهانئقه دکهن، نه کو ب زه یین و هوشیقه. رسته ل دویف ئه وان هزرین دهرپرینی ژیدکهن، ناهینه پولینکرن، به لکو ل دویف سالوخرنا چه وایاتشت ل سهر هه یین دهینه پولینکرن. تیورا نمونه یا

ماسداقی وه کو پیشفہ چونہ کی بؤ ئه فی ئیستراژییہ تی دھیتہ ہڑمارتن
(عبدالقادر الفاسی الفہری، ۱۹۸۵، ۲۱۳).

۲- واتا د بیاقین ژیکجودا دا:

ہر ژکہ فندا گرنگیہ کا زور ب واتائی ہاتیہ دان. بیگومان گرنگیدان
ب واتائی ژ لائی زانایین گہلہ ک زانستانفہ بؤ ئه وی پوئی واتائی د ناؤ بواری
زانستین ئه واندا ہی دزقریتہ فہ، ژبہر ہندی گہلہ کجاران دھیتہ دیتن، کو
فہیلہ سوف و زانایین جودا ل گہل زمانقانان، د ناؤ فہ کولینین خودا
باس ل واتائی دکہن و ہه ولدہن واتائی ب کاکلا زانستین خو بہڑمیرن.
فہلسفہ و دہرووناسی و زمانقانی... ہتد، گرنگیہ ب واتائی ددہن،
فہیلہ سوفان چارہ سہریا واتائی کریہ ژ ئالیین (پہیوہندیین زہینی) و
(یاسایین ہزرکنا راست) و (راست و نہ راستی) بی و (ب خو فہ گرنا
لو جیکی) فہ... ہتد. زانایین دہرووناسی گرنگی ب واتائی دایہ ژ
ئالیین (تیگہ ہشتنا کریاری) و (تیگہ ہشتن) و (ہاندہر) و (فیربوون) و
(فیترکن) و (ہست و نہ ہست) و (وہرگرنا زمانی) فہ... ہتد. بہ لی زمانقان
گرنگیہ ب واتائی ددہن ژ ئالیی واتا پھیف و پیکھاتان و ہیماہی زمانی و
واتا ئه وی و واتایین ئاشکہرا و فہ شارتی و واتا جفاکیفہ... ہتد (شامہ الحسن،
۲۰۰۱، ۲۵).

ہہ ژبیہ بیژین ئه فہ بیاقین ل سہری، بہ شدارییہ کا زور د واتاییدا دکہن،
ب تاییہ تی د ناؤ واتا پراگماتیکیدا. ئه فہ چہندہ بوویہ ئه گہر کو پراگماتیکیا
فہلسفہی و پراگماتیکیا دہروونی و پراگماتیکیا زمانی پیدابین و بؤ
پراگماتیکی ببنہ جور، ئه فہ ژ لایہ کیفہ و ژ لایہ کی دیقہ بہ شدارییا زورا
فہلسفہ و دہرووناسی و... ہتد. د ناؤ پراگماتیکیدا بوویہ ئه گہری ہندی،
سنووری پراگماتیکی بہرفرہہ بیت.

۲- پله يين پراگماتيكي:

زانايي هولندي هانسون، ئيگم كەس بوو، هولاي ئيگرتنا هەمى پيگهينين پراگماتيكي كرى، ئەوژى ل دەمى پراگماتيكي دابەشى سى پلەيان كرى، كوهەر پلەيەك گرنگيى ب دەوروبەرى دەت، بەلى بكارهينانا دەوروبەرى ژ پلەيەكى بۆ پلەيەكا دى يا جياوازه، ئەو پلەژى ئەقین ل خوارينه (فطومة لحمادي، -، ۵۸۵):

أ- پراگماتيكا پلەيا ئيكي: ئەق جۆرى پراگماتيكي گرنگيى ب هيمايين ئامازەي دەت، ئەوين ئامازەي ب ئاخفتنكەر و دەم و جەي دەن، هەروەسا گرنگيى ب قەكۆلينا ئەوان پەنجەمۆران (بصمات) دەت، ئەوين ئامازەي ب تۆخمى كەسى د گوتاريدا دەن، كو ژیدەر و واتا ئەوي ب ريكا دەوروبەرى ئاخفتنى دياردبيت.

ب- پراگماتيكا پلەيا دووي: ئەقەژى قەكۆلينا شيوازي يان ئەو ريكا ب هاريكارييا ئەوي دەرپرین ژ بابەتى پيشكيشكرى دەيتە كرن ب خۆقە دگريت، ئەق پلە ژ پراگماتيكي، قەكۆليني ل چەوانيا قەگواستنا واتاي ژ واتا ئاشكەرا بۆ واتا قەشارتى دكەت و ژ گرنگترين تيۆرين ئەوي: ياسايين گوتارى، بنەمايین ئاخفتنى (دانوستاندنى)، بيانق، گوتنن قەشارتى...نە، دەوروبەر ل قيرى يى بەرفرەهە، چونكى دەوروبەر ل قيرى پشت بەستن و گرنگيى ب ديمەنى جھ و دەمى نادەت، بەلكو دەربازدبيت بۆ ئەوان بۆچوون و بير و باوهرين هاوبەش و دابەشكرى د ناقبەرا هاوبەشين ئاخفتنيدا هەي.

ج- پراگماتيكا پلەيا سييي: ئەقەژى تيۆرا كردهيین ئاخفتنى يا ئوستنى ب خۆقە دگريت، كو بنەمايى ئەقى تيۆرى ئەو، كو گوتنن دەينه گوتن، وەسفا حالەتى ناكەن، ئەوين باس لیدهيتەكرن، بەلكو كردهيان بەرهەمدهينيت. د ئەقى دۆخيدا دەوروبەرە دياردكەت، كا گوتن ب شيۆه يى پرس، نەه، فەرمانكرن...دەيتە گوتن. واتە دەوروبەر ل قيرى زيدهتر ب ريكا ئاوازه يى دياردبيت.

۴-میتا (زمانقانی و سیمانتيکی و پراگماتيکی):

ل خواری دی هه ولدهین ئەقان هه رسی زاراقه یان بدهینه نیاسین (جیرار دولودال، ۲۰۱۱، ۱۹۴-۱۹۷):

أ- میتا زمانقانی، یان وینهیی پەیقان، کو پیکدهیت ژ:

۱- میتا بلانمات: ئەقە گریډایه ب دیمه نی دەنگی یان هیلدارییی (خطی) پەیقان یان یه که ییڤین بچویکتر ژ پەیقی. ئەقە ژێ ئەقان بابەتان ب خوڤه دگریت:

- یاسایڤین دەنگی. وه کو: ئیکبونا دهنگان و کرتاندنا دهنگان یان برڤه یان.

- تیکه لکرن و ئیکبونا دوو پەیقیڤین، کو هنده ک تایبه تمه ندیڤین فۆرمیڤین هاوبه ش ههین.

۲- میتا تاکسات: ئەق گریډایه ب پیکهاتا رسته ییڤه. وه کو بکارهینانا (ادغام) و پاوستانی د ناڤ پەیقیڤین رسته ییدا.

۳- میتا سیمینات یان میتا لیکسیمات: بریتیه ژ ئالوگورکنا واتایان. وه کو: درکه (من گلاسه ک قه خوار). ل قیری ناڤی گلاسی هاتییه ئالوگورکرن ب ئەوی تشتی د گلاسیدا هه ی. مه جازا هنارتی (دنیا ئەقرو یا گرتیه). کو مه به ست پی: ل ئەسمانی عه ورڤین ههین.

ب- میتا سیمانتيک یان وینهیی بابەتان، کو د قیریډا ره وانبیرثیا گشتی دهیته دهستنیشانکرن، چونکی ئەقە سه رچاوه کی پیدقییه بو ژده رقه ی زمانی و ئەقان خاله یان ب خوڤه دگریت:

۱- میتا سیمینات: وه کو خواستنی.

۲- میتالوجیزمات: وه کو دژیه ک و لیک وه رگیڤرانا واتایی.

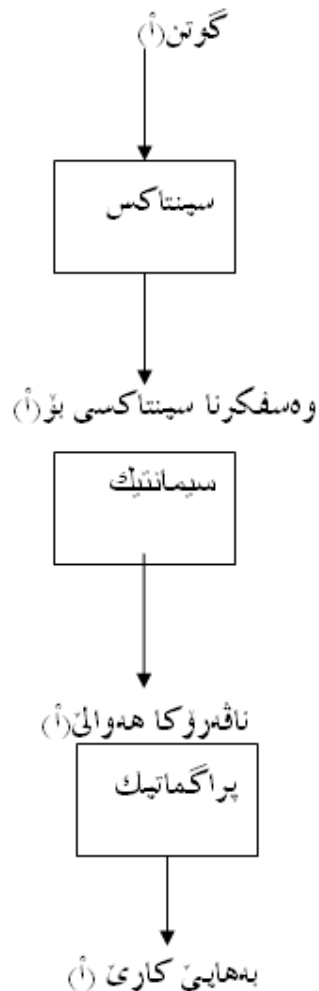
۳- سیمبۆل.

ج- میتا پراگماتيک یان وینهیی هزران یان وینهیی ئەرگومینتان. کو د قیریډا ئەو (میتالوجیزمات) دهینه پۆلینکرن، ئەوین گریډای راقه کرنان بن. ئەوژی بریتینه ژ:

- ۱- پرسپار و میتالوجیزماتین وەکو توانج و بى دەنگیى.
 - ۲- میتالوجیزماتین گریډای راستیا رستهی بن. وەکو: پۆچوون(غلو)، ترانە پیکن، جیاوازی.
 - ۳- میتالوجیزماتین پە یوہندی ب ئەرگومینتائفە هەین. وەکو وینە یى خوازی، دانایی (الحکمة) و چیرۆک.
- ب دیتنا (Mey 2003) سى ریک بو ڤه کولینا میتا پراگماتیکی هەنە، ئەو هەر سى ریکزى ئەڤین ل خوارینە:
- ۱- گەنگەشا تیورا پراگماتیکی بەیتە کرن و کا چ پیدڤییه ب خۆڤە بگریت.
 - ۲- گەنگەشەیا بارودۆخی بەیتە کرن و ئەو شیانین مروڤى هەین بو ئاخقتن و گەھاندنى ب هاریکارییا بکارهینانا پەيقان، ئەوژى پیخەمەت هندی، داکو پراگماتیک بکاری خۆ رابیت.
 - ۳- گریډانا پراگماتیکی ل گەل ئاستى Meta بەیتە کرن، ئەوئى کو پتريا جارار دکەڤیتە ژیر زاراقى (زمانى رەنگڤەدانى- اللغة الانعکاسية).
- ۵- تیورین پراگماتیکی:
- پراگماتیکی وەکو هەر زانستەکى دى چەند تیورەك هەنە و ژ گرنگترین تیورین پراگماتیکی ئەڤین ل خوارینە:
- أ- تیورا هیلدارى (النظرية الخطية):
- ئەڤ تیورە ژ بەرهمى کارناب و شارل سیندرس بورس و قوتابخانا دۆخا لۆجیکیا شیکارییه بو زمانى و بابەتئى ئەڤى تیورى هەمی ریکخستنن هیمايانە و ئەڤ تیورە د سى قوتناغاندا دەربازدبیت یان ئەڤ تیورە ژ سى پیکهینان پیکدهیت (ادريس مقبول، ۲۰۰۷، ۲۶۹). ئەوژى بریتینه ژ:
- ۱- سینتاکس: ڤه کولینى ل ئەوئى پە یوہندییا د ناقبەرا هیماياندا هەى دکەت.

۲- سیمانتيك: فەكۆليني ل پەيوەندييا هيماي ب تەنى ژدەر فەدا دكەت.
 ۳- پراگماتيك: فەكۆليني ل ئەوي پەيوەندييا د ناڤبەرا هيما و پراڤەكەري
 ئەويدا دكەت.

كەواتە ئەف تيۆره گرنگيي ب جۆرين هيمايان د دەوروبەري ئەوان يي
 سينتاكسي و سيمانتيكي و پراگماتيكي دا دەت.
 د شياندايه كاري ئەقان هەر سي پي كهيانان د ئەفي هيلكارييا ل خواريدا
 روھن بگەين (ادريس مقبول، ۲۰۰۷، ۲۷۰):

د شياندايه ئەڤى ھيلاكارىيى پوهنځهين، ئەوژى ئەوھ كو ھەر پيڤكھيڤنەك ل دويڤ جھى خۆ و ب شيوھكى چارەسەرکرن (أ) دکەت، ھەتاکو مەبەست و بەھايى (أ) ديارببیت، پيڤدقييه (أ) دچەند قوناغەکاندا دەرزاببیت، ئەڤجا ژ بەر ھندى چارەسەرکرن سيناكسى بۆ (أ) ل پيش چارەسەرکرن سيمانتيكويه و چارەسەرکرن پراگماتيكي بۆ (أ) ل دوماھيڤيه و ل پاش چارەسەرکرن سيمانتيكي ب دەستڤەدھيڤت.

ل دويڤ ئەڤى چەندا ل سەرى ديارببیت، كو دەرکەڤتن ژ پيڤكھيڤنى سينتاکسى دبیتە ھاتن بۆ ناڤ پيڤكھيڤنى سيمانتيكي و دەرکەڤتن ژ ناڤ پيڤكھيڤنى سيمانتيكي دبیتە ھاتن بۆ ناڤ پيڤكھيڤنى پراگماتيكي و پراگماتيک بەھايى کارى گوتنى (أ) دياردکەت (جاك موشلر و ان ريبول، ۲۰۱۰، ۴۰).

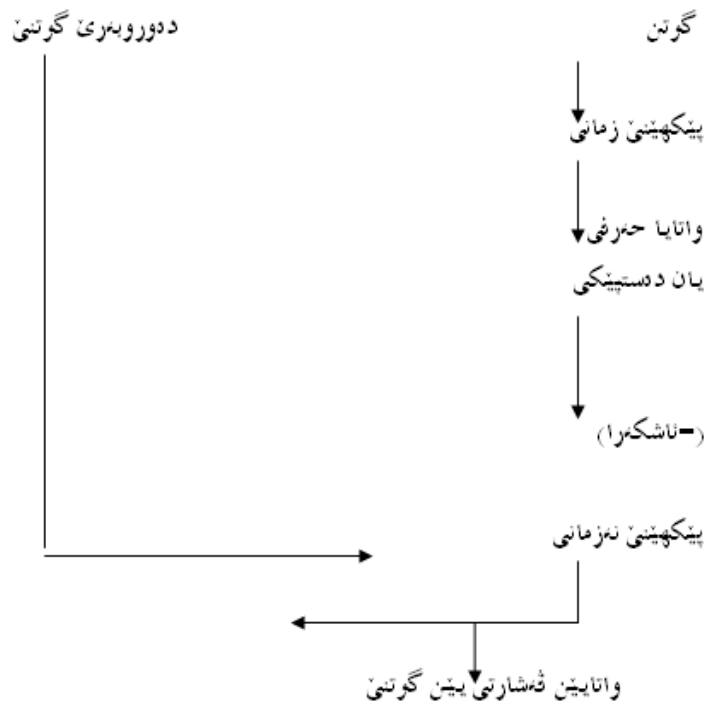
ل دوماھيڤى پيڤدقييه ئەوڤى چەندى دياربکەين، کو وەسڤکرن سينتاکسى بۆ (أ) دبیتە بەرھەمى چارەسەرکرن سينتاکسى و ناڤەرۆکا ھەوالى (أ) دبیتە بەرھەمى چارەسەرکرن سيمانتيكى و بەھايى کارى (أ) دبیتە بەرھەمى چارەسەرکرن پراگماتيكي، ژ بەر ھندى دھيڤتە گوتن، ھەر کارەكى زمانى د دەوروبەرەکیدايى گونجايە (جاك موشلر و ان ريبول، ۲۰۱۰، ۴۰).

ب- تيورا شيوھيى (Y) :

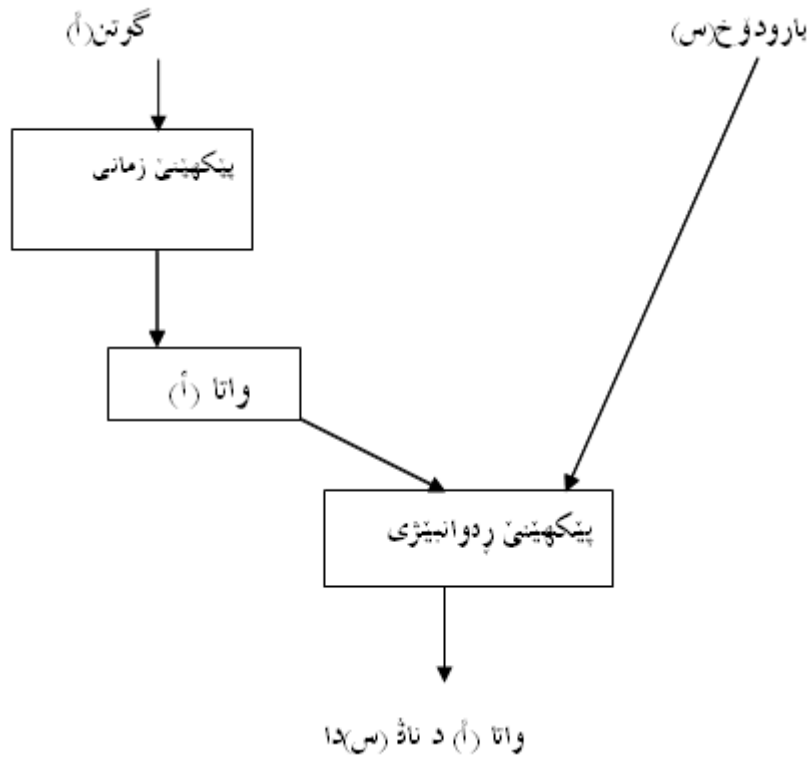
زۆربەيا ئەو کارين گرنكى ب ئاريشا گوتنى دايڤن، ئەوڤن كو دبەنە ھويى لادان و بەزاندنى، جەخت ل سەر ئەوڤى چەندى کرينە، ژ بۆ چارەسەرکرن ئەڤى ئاريشى پيڤدقييه د ڤەکولينا زمانيدا خۆ ب زمانقانييا زمانيقه گريڤدەين، بەلى زانستى نوڤى واتايى وڤنەيەكى ھەڤشك د ناڤبەرا دوو پيڤکھيڤناندا (زمانى و نەزمانى) بۆ تيورا خودان شيوھيى (Y) ددانيت و ب ئەڤى رەنگى ل خواري ئەوان ھەر دوو پيڤکھيڤنان ژيڤکجودا دکەت:

۱- زمانى: ئەرکى ئەوى نواندنا واتايا ئاشکەرايە بۆ گوتنين زمانى.

۲- نه زمانى: گرنگيى ب وه سفكرنا نه وان واتايين فه شارتي يين زمانى ددهت، نه وين ژده رفه ي گوتنى د كرياتا گه هاندني دا دياردبن، نه و وينه ژى نه قى ل خواربييه (صابر الحباشة، ۲۰۰۸، ۳۲-۳۳):

نه قى تيوره ب نه وى ناهى هاته نافكرن، چونكى نواندنا نه وى، شيوه يى پيتا Y وه ردگريت و نه قى نواندنده ژ ديكرؤى و بيروندنيرى يا هاتيه وه رگرتن، كو ب نه قى رهنگى ل خواربييه (ادريس مقبول، ۲۰۰۷، ۲۷۰):

جاك موشلەر و ئان رپیول دبیزن، د ناڤ چارچوڤی پراگماتیکا تیكەلدا^(۱)، چ هه بوون بۆ چاره سه ركرنا هیلداریا گوتنی نینن، به لكو تیكەلی و كۆمكرنه كی د ناڤه را پیزانینین زمانی (ئه وین سه ر ب پیکهینی زمانی) و پیزانینین نه زمانی (ئه وین سه ر ب پیکهینی ره وانبیژی) ییڤه دروستدكەت و ب ئه فی ریککی و اتا گوتنی دیاردبیت و ئه ڤه دبیته بنه مایی تیورا شیوه یی ((Y)). ب واتا یه كا دی د چارچوڤی تیورا شیوه یی ((Y)) دا، ریکخستنا هیلداری د ناڤه را سینتاكس و سیمانتيك و پراگماتيكيڤا چ هه بوون بۆ نینه، هه ر چه نده ره وانبیژی (پراگماتيک) ل ڤیری یا تیكەله ل گه ل سیمانتيکی، ژ به ر هندی جوره ریکخستنه ك هه یه، به لی ل ڤیری ئه ڤ تیكەلی و ریکخستنا

^(۱) ل دوور پراگماتیکا تیكەل بنیره پشكا سییی ژ ئه فی ڤه كۆلینی.

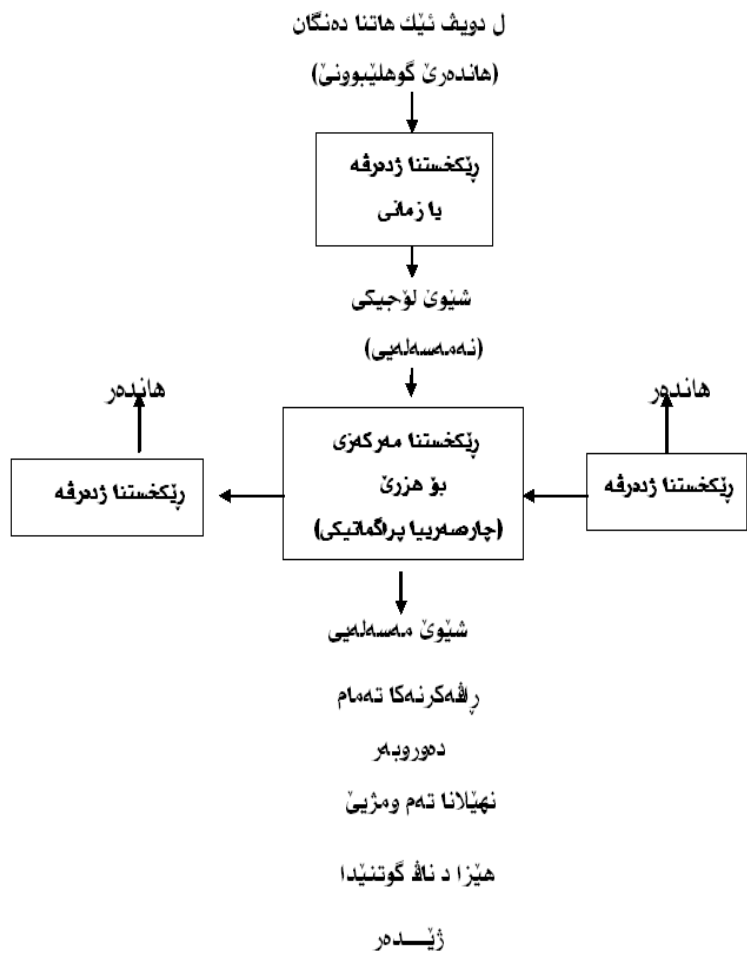
هه یژی بۆ هندی دزقریت، کو بارودۆخی گوتنی به شداریی دکهت، هه تا کو رستهیی واتا هه بیت و ئەق و اتایه ژێ به رهه می پیکهینی زمانیه (جاک موشر و ان ریبول، ۲۰۱۰، ۴۲).

ب کورتی ئەق تیۆره پیکه گریدانه کی د ناقبه را زمانی و بارودۆخیدا دروستدکهت، چونکی ل دهق ئەقی تیۆری واتا (أ) د ناق (س) دایه، ئەقه ژێ ئەوی چهندی دگه هینیت، کو بارودۆخی گوتنی هاریکاره بۆ دیارکرنا واتا (أ). ژ بهر هندی پیکهینی ره وانبیژی (پراگماتیکی) پیکهاتییه ژ: واتا (أ) + بارودۆخی گوتنی.

ل دوماهییی پیدقییه بیژین، چ روی بۆ وه کهه فییی، د ناقبه را جوداهییین د ناقبه را ده رکه قتنین پیکهینین زمانی و پیکهینی ره وانبیژیدا، ههروه سا د ناقبه را واتا حه رفی (واتا رستهیی) و واتا گوتنیدا نینن، چونکی ل قیری به رامبه ریکرن ل سه ر بنه ره تی به رامبه ریکرنا گۆر / نه گۆرانه (جاک موشر و ان ریبول، ۲۰۱۰، ۴۴).

ج- تیۆرا ئەبستمۆلۆجی (النظرية المعرفية):

ئەو چه ندا ئەقی تیۆری ژ هه ر دوو تیۆرین به ری خو جودادکهت، ئەوه، کو ئەق تیۆره دچیته د بن هه ولین ئەبستمۆلۆجییین پراگماتیکییدا (نورالدين اجعيط، ۲۰۱۲، ۵۹).

تيۇرا ئەبستومۆلۆجى شىۋەيەكە ژ شىۋىن پراگماتىكا پە و پىشەلى^(۱)، ئەق تىۋرە پىچەوانەى بۆچوونا ھەر دوو تىۋرىن ھىلدارى و شىۋەيى((Y))يە (جاك موشلر وان ريبول، ۲۰۱۰، ۴۴). د شىياندايە د دوو پىرەويىن يەكساندا باس ل ئەقى تىۋرى بەھىتە كرن ئەوژى: پىرەويى ھزرىيە، كو كارىن كازدارى نواندنا ئەوى پىرەوى دكەت و پىرەويى دى پىرەوھكى ئەبستومۆلۆجىيە ژلايى كارىن سپىرىبىر و ويلسونىقە دەھىتە نواندن و بكارىن فودورى يىن ئەبستومۆلۆجىقە

^(۱) ل دوور پراگماتىكا پە و رىشەلى بنىرە پىشكا سىيى ژ ئەقى قەكۆلىنى.

گریدایه، کو جوداهیئی د ناقبهرا دوو شیوهیان ژ چارهسهرییا پیژانینان دکهت، ئه وژی بریتینه ژ: ریځخستنا ژدهرفه و ریځخستنا مه رکه زییه بو هزری، هر وهکو د ئه قی هیلکارییا ل خواریدا دیاردبیت (ادیس مقبول، ۲۰۰۷، ۲۷۲-۲۷۳):

ب دیتنا سپربیر و ویلسونی سیسته می مه رکه زی، بواری چارهسهرکرنا پراگماتیکیه و کریارین چارهسهرکرنا پراگماتیکی ب سروشتی ریځخستنا ژدهرفه گریدای نینه. هر چه نده سیسته می مه رکه زی پالپشتیئی ب ریځخستنا ژدهرفه دکهت (جاک موشر و ان ریبول، ۲۰۱۰، ۴۴).

خالا گرنګ ل قیری جوداهییه د ناقبهرا سینتاکس (تیورا سینتاکسی) و پراگماتیکیدایه. هر دوو بواری گریدای فه کولینا ئه بستومؤلوجینه. تیورا سینتاکسی ژ ئالییه کیفه په یوه ندییا ب سینتاکسا گشتیفه هه ی و ژ ئالیه کی دیفه ب تیورین وهرگرنا زمانیفه هه یه، به لی پراگماتیک چارهسهرییا کریارین ئامازه کاری دکهت و ده وروربه ری دروستدکته، هر چه نده بابه تی هر دوکان زمانه (جاک موشر و ان ریبول، ۲۰۱۰، ۴۴).

ب دیتنا هنده ک زانایان پراگماتیک دکه فیه ژ دهرفه ی زمانی، چونکی ئه و د ئه وی باوه ریډانه، کو زمان پیکهاتییه ژ: (دهنگ، سینتاکس، سیمانتیکی). هه روه سا لایه نگرین ئه قی تیوری ئامازه یی ب هنده ک جوداهییین دی ددهن، ئه و جوداهیژی گریداینه ب ئه وی په یوه ندییا د ناقبهرا سیسته می ژ دهرفه و سیسته می مه رکه زیدا هه ی. ب دیتنا سپربیر و ویلسونی به ره می سیسته می چارهسهرکرنا زمانی ژ لای شیوه یی لوجیکیفه دهیته نواندن، ئه قه ژی راقه کرنه کا نه ته مام ددهت، به لی راقه کرن دی ته مامبیت، هه تا پراگماتیک پالپشتی و جهختی ل ژیده ری فه گوران (متغیرات) بکته و جهختی ل هیزا د ناف گوتنیدا بکته و ته مومژیئی نه هیلیت و د ئه نجامدا شیوه یی لوجیکی ده وله مه ند دکهت، ژ بهر هندی کریارا چارهسهرکرنا پراگماتیکی کریاره کا دوماهییه و ل سهر به ره می سیسته می زمانی په یوه دبیت، به لی ل قیری کارلیکرن د ناقبهرا سیسته می ژ دهرفه و

سىستەمى مەرەكەزىدا گەلەك ئالۋزترە ژ ئەۋى چەندا د ناڧ تىۋرا ھىلدارىدا
ھەى (جاك موشلر و ان ريبول، ۲۰۱۰، ۴۴).

د- تىۋرا گونجانى (نظرية الملائمة):

تىۋرا گونجانى ب تىۋرەكا پراگماتىكى ئەبستمۆلۋجى دەھتە ھژمارتن،
بنەمايىن ئەقى تىۋرى ژلايى زمانقانى برىتانى دىردر ولسن و زاناىى فەرەنسى
دان سىپرېرېفە يا ھاتىيەدانان و گرنگىيا ئەۋى يا پراگماتىكى ژ دوو تىشتان
دەھت:

۱- ئەڧ تىۋرە سەر ب زانستىن ئەبستمۆلۋجىيىن تىگە ھىشتىنقەيە .

۲- ھەر ل دەمى بۆ جارا ئىكى ھزر و چەمكىن پراگماتىكى پەيدابووين،
ئەقى تىۋرى ب وردى جەيى خۇ دناڧ زمانىدا كر، ب تايىبەتى د ئاستى
سىنتاكسىدا (مسعود صحراوي، ۲۰۰۵، ۳۶).

كەواتە تىۋرا گونجانى دوو بىروباۋەرەن تىكەلى ئىك دكەت، كو د
بنەرەتدا پىچەوانەى ئىك و دوو بوون، واتە تىۋرا پاقەكرنا گوتن و دىاردىن
پىكھاتەيىن گوتنىيە د جەيىن ژىكجودادا و دەھمان دەمدا ئەڧ تىۋرە ب تىۋرا
تىگە ھىشتىن دەھتە ھژمارتن و ئەگەرژى ئەۋە، كو ئەڧ تىۋرە دوو بواريىن
ئەبستمۆلۋجى تىكەلى ئىك دكەت:

۱- پالپشتىيى ب بوارى دەرووناسيا ئەبستمۆلۋجى دكەت ب تايىبەتى
تىۋرا مۆدۆلارىتيا فۆدورى ۱۹۸۳.

۲- مفاى ژبواريى فەلسەفەيا زمانى ۋەردگريت و ب تايىبەتى تىۋرا دان
ۋستاندىى يا گرايسى ۱۹۷۵ (مسعود صحراوي، ۲۰۰۵، ۳۶-۳۷).

گرنگترىن سىما كو تىۋرا گونجانى ژ تىۋرىن دى جودا دكەت، ئەۋرى
دیتنا ئەۋىيە بۆ دەوروبەرى، د ئەقى تىۋرىدا چ تىشت بەرى پروسىسا
تىگە ھىشتىن ب شىۋەيى دوماھى يان دىاركرى سەر دەوروبەرى ب دەستقە
ناھىن، بەلكو پىشتى گوتن ل دويف ئىكدا دەھن دەوروبەر دىار و ئاشكەرا
دبىت و دەوروبەرژى ژكومەكا گریمانىن دەوروبەرى پىكدەھت، كو پالپشتىيى
ب سى ژىدەرەن دكەت:

۱- ڀاڦه ڪرنا ڳوٺننن بهري: ٺهه مهه سلهين ڪو ڀاسته وڃو ب دهسٽفه دهين ٺهه وڙي پشٽي ڳوهلي بونا ٺاڃٺنا ٺيڪي و ڀاڦه ڪرنا ٺهه وڙي دهپته ڪرن، د بيروڪا ميٽسڪيدا ڪوڊبببٽ، ٺهه وڙي دببته بهشه ڪ و ڙ ده وروبهري ڀاڦه ڪرنا ڳوٺننن مهه سٽدار پارچه پارچه ناببٽ.

۲- ڙينگهه ها فيزيڪي: ده وروبهري چيڊببٽ هه ر نواندنه ڪا مهه سلهه بي ب ڃوڦه بگريٽ، ڪو ڙ ٺهه وڙي جهي هه لقولا ببٽ، ڪو په يوه نديڪرن تيڊا هاتببته ٺهه نجامدان و ڪو ٺهه ندامي تيگه هسٽني يي ٺاڃٺنڪه ري چ ب شيوهه يه ڪي ڀاسته وڃو ڀان نه ڀاسته وڃو شيانا نواندنا ٺهه وڙي چه ندي هه يه.

۳- بيروڪا سيسته مي مهه رڪه زي: بريٽيه ڙ پيڙانيننن جياواز ڙ جيهاننا ڙ ده رڦه و هنده ڪ ڙ ٺهه وان پيڙانينان د ده وروبهري ڀاڦه ڪريدا دهينه بڪاردهينان (مسعود صحراوي، ۲۰۰۵، ۳۸ - ۳۹).

ل دوماهييي پيڊفييه ٺاماره يي ب ٺهه وڙي چه ندي بدهين، ڪو هه ر تيوره ڪا پراگماتيڪي، هه ٽاڪو بشيٽ د ناڦ زانستين ٺهه بسٽمؤلؤجيدا روله ڪي بببٽ، ٺهه وڙي ب ريڪا هه ڦڪارييا ٺهه وڙي ل گه ل زانستين وه ڪو زمانڦقاني و دهروونناسييا ٺهه بسٽمؤلؤجي بو هندي ڊاڪو بگهه يته ٺهه نجامان د بواري بيٽيڙيا دهسٽرڪرڊا، پيڊفييه ل سهه ر په چاڦييا ٺهه ڦان خالين ل خواري بڪهت:

۱- پيڊفييه ل سهه ر تيورا پراگماتيڪي يا ٺهه رڪي و نواندي ببٽ.

۲- پيڊفييه ل سهه ر تيورا پراگماتيڪي ڪريارين ڀاڦه ڪرنن پوهنبڪهت، ٺهه وڙي ب ريڪا سي ڊابيشيننن جوڊاڦه، ٺهه وڙي ٺهه ڦه نه:

ا- ياساييننن ٺاماره ڪارييا بڪارهاتي ڪيڙڪه؟

ب- ٺهه و پيڦهر چنه ٺهه وين د هه لبڙارتنا پيڙانيننن زانراودا پشتبه سٽني پيڊڪهت؟

ج- ٺهه و پيڦهر چيهه ٺهه وڙي ٺهه م پشتبه سٽني پيڊڪهين، بو هندي ڊاڪو ٺهه م بشيئين برياري بدهين، ڪو فلان ڀاڦه ڪرن يا په سهنده و پيڊفييه ڪريارا ٺاماره ڪاري بهپته راوستان؟

۳- پیدقییه ل سهر تیؤرا پراگماتیکی بؤ مه دیاربکهت، کا چهوا ئەم دئ پیژانینن نوی ب دەستی خۆقه ئیخین؟ (ئانکو پیدقییه چاره سهرییا په یوه نندیان د ناقبه را تیگه هشتن و نواندین په مزیدا بکهت).

۴- پیدقییه ل سهر تیؤرا پراگماتیکی دیاربکهت، کا چهوا پیژانین هاتینه نواندن و ئەو کریار چنه ئەوین ئەم ل سهر دچین؟ (ان ریبول و جاک موشلار، ۲۰۰۳، ۶۶).

۶- ره خنه گرتن ل پراگماتیکی:

گه له ك ره خنه ل زانستی پراگماتیکی یین هاتینه گرتن، ئەقین ل خواری هنده ك ژ ئەوان ره خنه یانه:

۱- پراگماتیک هیشتا یا د قوناغین پیگه هشتن و پيشقه چوون و به راورد کرن و پراکتیکدایه، ههروه سا شیاننا زیده بوون و ئالوگورکرنی ههیه.

۲- پراگماتیکی ریبازه کا ئاشکه را نینه یان بواره کی فه کۆلینه کا دیارکری نینه.

۳- فه کۆلینین پراگماتیک بؤ بوارین ئەبستمۆلۆجی به رفره دبیت، کو هنده ك بنه ما و ریبازین ئەوی بکاردهینن. وهکو سوود وهرگرتن ژ زانستی لۆجیکی.

۴- پراگماتیکی رووبه ره کی به رفره هی فه کۆلینی د زمانقانییدا نینه، پراگماتیکناسان زیده تر ئاره زوو و ده مارگیری بؤ په وانبیزی ههیه ژ زمانقانییا نوی.

۵- پراگماتیکی یاسایین گشتی و بنه مایین بنه ره تین پراگماتیکی دیاردکه ن نینن، کو ئەو بنه مایه یین هزر و بۆچوونه کا هویر بؤ راقه کرنا پراگماتیکی بدن، ههروه سا بنه مایین گشتی پراگماتیکی نه شین راقه کرنا پراگماتیکیا هویر بدن و بنه مایین گشتی بؤ ده رووبه ران بهس نینن بؤ راقه کرنا هه ر ده رووبه ره کی و شیوازین گوتاری.

۶- پراگماتیک نواندنا مەنھەجە کۆ سەربەخۆ ناکەت، کو پەوانبەژى و
زمانقانى مەملانى ل گەل دکەن، ئانکو ھاوبەشە ل گەل ھەر دووکان.
ديسان مەنھەجە کۆ ئاشکە را د شروڤە کرنیدا نینە (محمود عکاشە، ۲۰۱۳،
۱۱۳-۱۱۴).

پشکا سیی: پراگماتیک و راستی و نه راستی:

۱- بنه مایین فلهسه فی د تیورا پراگماتیکیدا:

واتایا پراگماتیک یا قالا نینه ژ پشکدارییا هۆکارین ژ دهرقهی زمانی. وه کو جفاکی و دهرووناسی و ب تایبه تی فلهسه فه، چونکی د پراگماتیکیدا ره هه ند و بنه مایین ئه فان هه می زانستان هه نه. د قیریدا ب تنی ئه م دی به حسی بنه مایین فلهسه فی د پراگماتیکیدا که یین. هنده ک زانا د ئه وی باوه ریدانه، کو پراگماتیک د کارین هه رسی فلهسه سۆفین زمانیدا په یدابوویه، ئه وژی ئوستن و سیریل و گرایسن (یاسه ظریفه، ۲۰۱۰، ۱۰).

فلهسه فا شیکاری ژیده ری ئیکی بوویه، کو پراگماتیک ژپه یدابووی، کو فلهسه سۆفی ئه لمانی فریگه پیشه نگی ئه فی ئارسته ی بوو، ئه وژی ب ریکا شروقه کرنین زمانی، کو ل سه ر دهربرینین زمانی جیبه جیکرینه و گه له ک فلهسه سوف ب هزرا فلهسه فا شیکارییا فریگه ی کاریگه ر بووینه و ژ ئه وانژی (فیتگنشتاین، جون ئوستن، جون سیریل و گرایسن)، ئه فه هه می ل سه ر گوته کی ریکه فتینه، ئه وژه ئه وه: تیگه هشتنا مروقی بو خو و بو جیهانا خو، ب پلا ئیکی جه ختی ل سه ر زمانی دکه ت، کو زمانه دهربرینی ژ ئه فی تیگه هشتنی دکه ت (سلوی الشرفی، ۲۰۱۰، ۱۵۶).

فلهسه فا شیکاری ل سه ر سی بنه مایان هاتییه دانان، ئه وژی ئه فه نه: دویرکه فتن ژ شیوازی فه کولینا فلهسه فا که فن و ب تایبه تی لایه نی ئه وی بی میتافیزیقی.

۲- گوهورپینا ته وه ری گرنگیپیدانا فلهسه فی ژ بابه تی تیورا زانینی بو بابه تی شروقه کرنا زمانی.

۳- نویکرنا هنده ک لایه نین زمانی و ب کویری چوونا د ناقد ب تایبه تی لایه نی واتایی و دیمه نین زمانیین ژ په یدابووی (محمود عکاشه، ۲۰۱۲، ۴۴). فلهسه فا شیکاری زمانی بو خو دکه ته بابه تی فه کولینی، ژ ئه وی رۆانگه هیفه کو ئالافه کی زانینییه، کو ئه م دشیین ب ریکا زمانی ل گه ردوونی

بگه هين ب تيگه هشتنه كا دروست. ئەڤه لسه فه كارڤه دانه كا بهيزبوو بۆ
 فه لسه فا كه فن، چونكي فه لسه فا كه فن گه له ك گرنگي ب فه كۆلينا زمانين
 سروشتي نه ددا، پيچه وانه ي فه لسه فا شيكاري، كو زمانى بۆ خو دكه ته
 بابه تى فه كۆليني، چونكي ئەڤه لسه فه دبينيته، كو هه مى بۆچوونين
 فه لسه فى هه تاكو بشين ل گه ردوونى و گرفتين ئەوى بگه هن، پيڤڤيه زمانى
 بگه نه بابه تى فه كۆليني و ئەڤه چه نده ژى ب خو ب كا كلا فه كۆلينا پراگماتيكي
 دهيتته هژمارتن (مسعود الصراوي، ٢٠٠٥، ٢٠-٢١).

هه ر وه كو به رى نوكه مه دياركرى هه ر سى فه يلو سوڤين ناڤين ئەوان ل
 سه رى هاتينه گوتن، ب فه لسه فا شيكاري كاريگه ريووينه، ئەوژى ب پيكا
 به شداربوونا ئەوان د پيشنيخستنا ئەڤى ئارستهيدا و پالپشتيا ئەوان بۆ
 ئارسته ي پراگماتيكي كرى. پشتى هينگى ئوستن و سيريلي تيورا كرده يين
 ئاخفتنى دانا و مه به ست پى ئەو كرده يين ب ده ستقه هاتينه ژ ئاليين
 بكارهينه رين زمانيفه د هه لويستين زمانيين دياركريدا. هه روه سا ئوستنى د
 ئەڤى بواريده به شى دووى ژ دهربرينان هينا، كو ب ناڤى دهربرينين
 ئەنجامدانى يان كرده يين ئەنجامدانى ناڤكر، كرده يين ئەنجامدانى ئەو كرده نه
 ئەوين دهربرينى ژ نه هيين يان سالوخه تان بۆ كرده يان په يدا دكه ت... هتد و
 ئەڤان كرده يان ئەو تايبه تمه ندييه هه يه، ل ده مى تشته ك دهيتته دركاندن، ل
 ئەوى ده مى كرياتره كا وه سفكري دهيتته ئەنجامدان. ئەڤه كرده يه چيدين
 ئاشكه را بن، واته راگه يانندن د ريژه يا راگه يانديندا بيت. وه كو بيژين:(ئەز
 سوزى دده مه ته، ئەز سه ره دانا ته بكه م) و ئەز ئاموژگاريى ل ته دكه م... و
 چيدين كرده يين ئەنجامدانى فه شارتي بن (ياسة ظريفة، ٢٠١٠، ١٠-١١). هه ر
 وه كو داوا د ريژه يا راگه هانديندا بهيت. هه ر وه كو مامؤستا د ژوورا هؤليدا
 بيژيت: ئەڤه ژووره يا گه رمه. قوتابى ئيكسه ر دى تيگه هن، كو يى داوايه كى
 دكه ت، ئەڤجا چ فه كرنا دهرگه هى بيت يان هلكرنا پانكى بيت يان تشته كى
 دى بيت، ئەڤه ژى دميينيته ل دويڤ ئەوى ده وروبه رى د ناڤه را مامؤستا و
 قوتابياندا هه ي.

تیؤرا کرده یین ئاخفتنی پیشکهفت و ل سهر دهستی قوتابیئی ئوستنی، سیریلی زیده تر ئاشکه را و دیار بوو، کو ئه وی جاره کا دی کرده یین ئاخفتنی دابه شکر و جوداهی د ناقبه را ئه واندا کر، دیسان گرایس به شداری د پیشکهفتنا فهلسه فا شیکاریدا هه بوو، ئه وژی ب ریکا فه کولینا ئه وی، ئه و ل سهر کیشه یا پیگیر بوون ب دانوستاندنی. ئه وژی ب ریکا محازراتین خو ئه وین ل زانکویا هارفارد، ل سال ۱۹۶۹ز، پیشکی شکرین. کو ژ ئه وی خالی دهستپیکریه، کو خه لک د دانوستاندنا خودا چیدبیت مه به ستا ئه وان پتر بیت، ژ ئه وی تشتی دبیزن، یان به روقاژی مه به ستا ئه وان بیت. ههروه سا سنوور د ناقبه را چ دبیزت-What is said و مه به ست پی چییه-What is meant دا دانایه، کو دبیزنه ئه وان واتا ئاشکه را و واتا فه شارتی، ئه ف چهندهژی ب ریکا بنه مایی هاریکارییی ب دهستفه دهیت و ئه ف بنه مایه دابه شی چار بنه مایین دی دبیت، ئه وژی بنه مایین چهندی، چه وایی، په یوه ندی و شیوازن (یاسه ظریفه، ۲۰۱۰، ۱۲).

فیتگنشتاینی ئارسته په کا نوی ب ناقی (فهلسه فا زمانیا ئاسایی) دامه زراند و ناقه روکا ئه وی ئه وه، کو ئاخفتن ل سهر سروشتی زمانی و سروشتی واتایی د ئاخفتنا مروقی ئاسایدا بهیته کرن. ئه و فهلسه فا فیتگنشتاینی یا شرؤفه کاری ژ فهلسه فین دی جودادکته، ئه وه کو ئه ف فهلسه فه ل واتایی دگه ریت و بو هندی دچیت واتا یا جیگیر نینه، ههروه سا یا سنووردارکریژی نینه و داوا هندی دکته، کو ل دویف واتایه کا لوجیکیا فه بر نه گه رن (سلوی الشرفی، ۲۰۱۰، ۱۵۶). ئه فه هزرا جهختی ل هندی دکته، کو "ل واتا لوجیکیا فه بر نه گه رن"، بوویه ئه گه ر بو په یدابوونا هنده ک ژ بابه تین زمانییین گرنگ وه کو: ئاماژه، کرده یین ئاخفتنی و دهرکه فته و گریمانین پیشه کی... هتد.

دیسان پراگماتیکی په یوه ندی یا ب تیؤرا گه هاندنی یا هابرمانسیفه ژی هه ی، ئه و ب ناقی فهلسه فا گه هاندنی دهیته نیاسین. ئه فه ژی ژ بهر هندییه، کو تیؤرا پراگماتیکی په یوه ندییه کا بهیز یا ب گه هاندنیفه هه ی (سلوی الشرفی،

۲۰۱۰، ۱۵۵). هابرمانس گرنگیی ب زمانی نادهت، ژ ئالییی هندیشه کو سیتهمه که ژ هیمايان، کو پیکهاتا خو یا سینتاکسی و فهرهنگی و فونولوجی و سیمانتیکی ههیه، به لکو گرنگیی بکارهینانی ددهت. هابرمانس د فلهسه فا گه هاندنیدا هندهک یاسایان ددانیت و دبینیت کو ئه و یاسایه ههلوئیستی ئاخفتنی دکه نه ههلوئیسته کی نمونه یی (ئایدیالی)، ئه وژی ئه قه نه: ۱- مافی هه ر که سه کییه، کو شیانا ئاخفتنی هه بیت، به شدارییی د ئاخفتنیدا بکه ت.

۲- مافی هه ر که سه کییه، گومان ل سهر هه ر پیشنیاره کی هه بیت.

۳- مافی هه ر که سه کییه، هه ر پیشنیاره کی بکه ته د ئاخفتنیدا.

۴- مافی هه ر که سه کییه، ده برپینی ژ هه لوئیست و ئاره زوو و پیدقییاتییین خو بکه ت.

۵- دقیت زوری یان فشار نه بیته گرفت بو هه ر ئاخفتنکه ره کی، ئه قجا چ ئه و فشار د ناف گوتاری یان ژ ده رفه ی گوتارییدا بیت (سلوی الشرفی، ۲۰۱۰، ۱۶۳).

هابرمانسی فلهسه فا خو یا گه هاندنی ل دویف ژماریه کا به رژه وه ندییان دامه زرانديه، ئه وژی د پهرتووکا خودا ئه وا ب نافی (زانین و به رژه وندي)، ئه و به رژه ونديژی ئه قین ل خوارینه:

۱- به رژه ونديیا ته کنیکی: ئه قه ل دوور پراکتیکرنا زانستی سه ربوری دزقریت، ژ بو ب ده سته هینانا پیدقییاتییین مادییین دیارکری و ئه قه دبیته هوئی به ره مه هینانا زانینی.

۲- به رژه وه ندییا گشتی: ئه قه د بنه رته دا گرنگیی ب کریارا گه هاندنی د نافه را تاکه که سان و گروپین جفاکییین ژیکجودادا ددهت، ئه وژی ب پیکا دووپاتکرنا ئه وئی ل سهر زمانی وه کو ئالافه کی په یوه ندیکرنی و ب پلا ئیکی تیگه هشتنی، ئه وژی پیخه مه ت به لافکرنا زانینی.

۳- بهرزه وهنديا ئازادبوونی: ئەقە ب تیبينکنا کریار و گوتنن نەدرۆست رادبیت، ئەوین ژ ئەنجامی هیژی ب دەستقەهاتین، پاشی هەلددەت ژئ ئازاد ببیت و بۆ پیشبینییهکا خودییا دەربری دەرباز دبیت. ئەقە بنەما و پەییوەندی و مەرچین ئەوین هابرمانسى زیدەکرین، بەشدارى د پیشئخستنا گوتارا پراگماتیکیدا کرینه و ب پیکا ئەوان گوتار دەیتە شروقه کرن (سلوی الشرفی، ۲۰۱۰، ۱۶۳ - ۱۶۴).

۲- پراگماتیک ل دەق پۆل گرایسی:

پراگماتیکیا گرایسی ل سەر سی بنەمایین سەرەکی دەیتە دەستنیشانکرن، ئەوژی بریتینه ژ:
 ا- بنەمایى واتایا نەسروشتی^(۱):

هەتاكو گوهدار بشیت ل گوتنەکی بگههیت پیدقییه ل سەر ئەوی ل مەبەستا ئاخفتنکەری بگههیت، ب پیکا زانینا ئەوی مەبەستی (نورالدين اجعیط، ۲۰۱۲، ۷۵). و تیگەهی ئەقی جوژی واتای گریدای جووت مەبەستییه، ئەوژی مەبەستا پراگەهاندى و مەبەستا ب جھهینانا مەبەستا پراگەهاندىه، ئەوژی پشتی گوهدار ل ئەوی مەبەستی بگههیت (ان روبول و جاک موشلار، ۲۰۰۳، ۷۹). واتە ل قیری واتایا ئاشکەرا و واتایا قەشارتی هەنە، مەبەست ژ واتایا ئاشکەرا ئەو کوشیوه و پیکهاتا زمانى ب خو ئەوی واتای ددەت، بەلى واتایا قەشارتی بریتییه ژ ئەوی مەبەستا قەشارتی، کوشیوه و پیکهاتەیا رستەیی نەشیت دیاربکەت، ئەگەر دەوروبەر نەبیت، کول قیری واتایا نەسروشتی و واتایا قەشارتی دبنە ئیک.

^(۱) واتایا نەسروشتی، ئەو ئاخفتنکەر ب پیکا رستەکا دیارکری، مەبەستەکی پیشکیشی گوهداری بکەت (ان روبول و جاک موشلار، ۲۰۰۳، ۵۳). بەلى واتایا سروشتی ئەو واتایه ئەوا پیکهفتنا جفاکی ل سەر هەبیت، کول ب پیکا واتایا فەرهنگی و واتایا ریزمانى ب دەستقە دەیت.

ب-بڻه مائيٰ هاريڪاريي:

ب ديتنا گرايسي هه ٽاڪو ٽاڃڻن شيوهيه ڪيٰ نمونهه يي وهريگريٽ و وهڪو ٿهوا داخوآزڪري بيت، پيدڦييه هاوبه شين ٽاڃڻن بڻه مائيٰ هاريڪاريي ڊ ٽاڃڻا خودا ب جه بينن و ٿهڦ بڻه مائه دابه شي چار بڻه مائين ڊي دببت، ٿه و بڻه مائه ٿي بريٽينه ٿ: (بڻه مائيٰ چهندي، چهوايي، پهيوهندي و شيوان)⁽¹⁾ و لادانا ٿه ٿان بڻه ميان ده رڪه ٿه يي ب ده سٿه دهينيت.

ج-بڻه مائيٰ ڪوڊ يان مه نهه جي:

ڊ ڦيريدا گريمانا هندي دهه ٿه ڪرن، ڪو ده رپرئينن زماني فره واتا نينن و داخوآز ٿ ٽاڃڻن ڪهري دهه ٿه ڪرن، فره يي يان چه نديي ڊ و اتاييڊا بڪارنه هينيت. ڪيشه يا فره و اتايي ڊ ل دويٿ ٿه ڦي بڻه مائي ب رهوشا ڪه ره سٿانهه گريڊاي نينه، به لڪو بو بڪارهيناني ڊزڦريٽ، پيدڦييه ٽامازه يي ب ٿه وي چهندي بدهين، ڪو ٿه ڦي بڻه مائي ٿه نجامين گرنه هه بوون، ٿه وٿي ٿه و بوون، ڪو ٿ ٽالييه ڪيهه ري ب ٽاسانڪرنا سالوڃڪرنا زماني دا، (واته و اتايين گريڊاي ب ده رپرئينن زمانيهه سنووردار ليهاٽن. ٿ ٽاليه ڪي ڊيفه داخوآز دامه زانندا نيزيڪبوونه ڪا ڊي ڪر، ڪو ب تيورين ٽاڪ و اتايي دهه ٿه نياسين، ڪو پاسٽه وڃو هه ڦڙي تيورين ته مومڙييين و اتايينه (نورالدين اجعيط، ٢٠١٢، ٧٧).

٣- پراگماتيڪا ٽيڪه ل (پراگماتيڪا زماني) و پراگماتيڪا زانيني

(ٿه بستمولوڃي)⁽²⁾:

پراگماتيڪا ٽيڪه ل تيوره ڪا و اتاييه، ب ٽيڪه لڪرنا شيوهيه ڪرڊه يين گوتني و ڪوڊي زماني رادببت “ ٿه ڦجا چ ٿه و ڪرڊه فره مانڪرن، پهيمانان يان ٽاموڙگاري بيت،... هند (جاڪ موشر و ان ريبول، ٢٠١٠، ٨٣). ب ديتنا هه رمان

⁽¹⁾ بو پتر پيزانينان ل دور ب جههينان و به زانندا (لادانا) ٿه ٿان بڻه ميان بڻپره پشڪا شه شي ٿ ٿه ڦي ڦه ڪوليني.

⁽²⁾ بو پتر پيزانينان ل دور پراگماتيڪا ٿه بستمولوڃي، بڻپره: تيورا ٿه بستمولوڃي، (پشڪا دووي) ٿ ٿه ڦي په رتوڪي.

پاریه، همہ جو رییا شیانا ھہ بوونا پراگماتیکی ب ئہ وی وھ سفی، کو بنہ مایہ کی تیکہ لہ بؤ تیؤرا زمانی ھہ تا سینتاکسیژی“ دی ب وھ سفا ئہ وی دانوستاندنی ب دستفہ ھیت، ئہ وا گریڈای ب دستنیشانکرنا پراگماتیک و سیمانٹیکفہ ھہی (صابر الحباشہ، ۲۰۰۸، ۲۳). بہ لی پراگماتیکا زانینی، گریمانا ھندی دکھت، کو کریارین گریڈای ب چارہ سہرکرنا گوتنا ب شیوہ بی پراگماتیکی گریڈای سیستہ می مہرکہ زییین ہزینہ، واتہ کاری سیستہ می زمانی نینہ.

دیکرؤ و ئنسکمر و دکرؤ نواندنا پراگماتیکا تیکہ ل دکھن، بہ لی سپربر و ولسن نواندنا پراگماتیکا ئہ بستمولؤجی دکھن (جاک موشلر وان ریبول، ۲۰۱۰، ۸۳).

د ناقبہ را ئہ فان ھہر دوو تیؤراندنا خالین ھاوبہ ش و جودا ھہ نہ، خالین ھاوبہ ش د ناقبہ را پراگماتیکا تیکہ ل و ئہ بستمولؤجیدا، ئہ قین ل خوارینہ:
 ا - ھہر دوو تیؤر، گرنگیہ کا زیدہ ب تیگہ ھہ فیکنی ددہن، ئہ فجا چ ب پیکا شروفہ کرنی بیت یان ب پیکا زانیارییا پیرابووی بیت.
 ب - ھہر دوو تیؤر، بہ رامبہرکرنا واتا ھرفی (واتا پھیف و پستہ یان) و واتا نہ ھرفی (واتا پیشکیشکرنا گوتنی یان واتا ئاخفنکرہ ری) پرتدکھن و ھہر ئیک ژ ئہ وان، نواندنا نیزیکیبوونہ کا ئافاکہر دکھت.

(جاک موشلر وان ریبول، ۲۰۱۰، ۸۳). ب واتایہ کا دی ھہر دوو تیؤر ھہ ولددہن، واتا دویر، نیزیکی بکھن و بہر ژیر (عافل) بکھت.

خالین جیاواز د ناقبہ را پراگماتیکا تیکہ ل و پراگماتیکا ئہ بستمولؤجیدا ئہ قین ل خوارینہ:

ا - د پراگماتیکا تیکہ لدا، ئاماژہ کرن ب پیشکیشکرنا گوتنی دبیتہ تاییہ تیہہ کا جیاوک (ممین) بؤ کؤدی زمانی، د ناف پیکھاتا زمانیدا“ بہ لی د پراگماتیکا ئہ بستمولؤجیدا ئاماژہ کرن ب پیشکیشکرنا گوتنی حالہ تہ کی تاییہ تہ ژ دیارده کا گشتی، ئہ قہ ژی گریڈای بکارھینانا دہر پینہ کیہ ژ دہر پینین زمانی، ئہ وژی بکارھینانا ئہ وی یا راقریہ.

ب- د پراگماتيكا تيڪه لدا، تيگه هشتنا گوتنان پشتبه ستنى ب پيره ويين
ئىستدلاليين تاييه ت ب زمانيقه دكته، ئه وڙى ئىستدلالين ئه رگومينتانه و
ئه فيڙى تاييه تمه ندييا دهرئه نجامكرنى نينه، به لكو خودان سروشته كى
پله ييه، واته گرئدايه ب پله بوونيقه“ به لى پراگماتيكا ئه بستمولوچى جهه كى
گرنگ دده ته پيره ويين ئىستدلاليين دهرئه نجامكرى د تيگه هشتنا گوتناندا.

ج- پراگماتيكا تيڪه ل پالپشتيا به هايى راستيى بو گوتنان ناكته،
چونكى جوداهييه كا به رچاڦ دئخيتيه د ناقبه را زمانى سروشتنى و زمانى
وينه يدا“ به لى پراگماتيكا ئه بستمولوچى پيچه وانه ي پراگماتيكا تيڪه له،
چونكى پراگماتيكا ئه بستمولوچى ل سهر مهرجين راستيى رادبىت، كو
راستيى ژ واتا گوتنان دوير نائخيت، ئه فه ڙى دكه فيته سهر مللى ئه فى
پراگماتيكي و دبىته ئه ركى ئه ويى پالپشتيا به هايى راستيى بو گوتنان
بكه ت (جاك موشر و ان ريبول، ۲۰۱۰، ۸۴).

۴- پراگماتيكا تيڪه ل و پراگماتيكا ره و پيشه لى:

پراگماتيكا تيڪه ل په يوه ندييه ك ب سيمانتيڪي هه يه و بكارى
شروقه كرنا پراگماتيكي رادبىت، و دياردكته، زمان كرده يه. هه روه سا
ئاماره يى ب هندى دده ت، هه تاكو مروڦ بشيت ل گوتنه كى بگه هيت، دقيت
بزانيت، كا ئه و گوتن بوچى هاتبييه گوتن؟ ئانكو واتا گوتنى وينه يه كه ژ كريات
گوتنى.

ب ديتنا پراگماتيكا ره و پيشه لى، پراگماتيڪ به شه كى تيڪه ل نينه ژ
سيمانتيكى، به لكو يا ژيچودايه و ئه رگومينت و به لگه ڙى ئه وه، پاقه كرن د
ئىك دمدا لايه نين راستى و نه راستيى بكاردهينيت.

۱- لايه نين راستيى:

ئه فه يا گرئدايه ب واتا راستييقه و د چارچوڦى واتا وينه كريد ا دهيتيه
چاره سه ركرن، ئه وا كو د لوجيڪيدا دهيتيه بكارهينان. بو نمونه پرسته كا
وه كو: (هه ر زه لامه ك هه ز ئافره ته كى دكته.) يا ته مومرثاوييه، چونكى ئه فى

پسته یی دو خواندنن لوجیکی هه نه و وه سفا مه رجین پاستییی دکن،
ئه وژی ئه فه نه:

أ- ۷ س (زه لام (س) ← ۵ (ئافره ت (ص)) ۸ (هز (س، ص))
بو هر (س)، ئه گهر (س) زه لام بیت که واته (ص) یا هه ی، (ص)
ئافره ته و (س) هز ژ (ص) دکه ت.

ب- ۵ ص ۷ س (ئافره ت (ص)) ۸ (زه لام (س)) ۸ (هز (س، ص))
(ص) یا هه ی، هر (س)، (ص) ئافره ته و (س) زه لامه و (س) هز ژ
(ص) دکه ت.

واتایا هیما یین لوجیکی یین بکارهاتی:

۷ س: بو هر سینه کی

۵ س: سین هه یه .

← پی کفه گریدانا لوجیکیه بو په یوه ندییا لوجیکی .

۸: (و) ا لیکدانا لوجیکی .

۲- لایه نین نه پاستییی:

لایه نین نه پاستییی ژ گوتنی ب ری کا کومه کا ده رکه فته یان ب
ده سته هیت، ئه فجا چ ب ری کا ده رکه فته یین ئاخفتنی دیار بیت، ئه فه ژ
گریدای بنه مایین دانوستاندیننه یان ب ری کا ده رکه فته یین بو هاتییه دانان ب
ده سته هیت، ئه فه ژ ب واتا په یفانفه گریدایه .

دشیاندایه پاستی و نه پاستیی د ئه فی نموونا ل خواریدا دیار بکه یین:

أ- ۱ - نازاد گه هشته چاره کرنا کیشه یی.

ب- نازاد نه گه هشته چاره کرنا کیشه یی.

ج- چاره کرنا کیشه یی یا ب زه حمه ت بوو.

د- نازادی کیشه چاره کر.

(أ-۱) و (ب-۱) دچنه دبن پسته یا (ج-۱) دا، ئه فجا ژ بهر هندی

پسته یا (ج-۱) لایه نی نه پاسته ژ مه سه لی، چونکی د هه مان دهمدا لایه نی

ئه ری (أ-۱) و لایه نی نه ری (ب-۱) ب خو فته دگریت، به لی (أ-۱)، (ج-۱) ب

خۆڤه دگريت و (۱-ب)، (۱-د) ب خۆڤه ناگريت، كه واته ب ئهڤى چه ندى
(۱-د) دى بيته لايه نى راست ژ مه سه لى.

ب ئهڤى چه ندى بۆچوونا په و پيشه لى گرمانا هندى دكهت، كو
پراگماتيك وه سفا لايه نى نه راست ژ واتايى دكهت (جاك موشلر وان ريبول،
۲۰۱۰، ۳۵-۳۶)، ژ بهر هندى (چازدارى د پيناسه كرنا پراگماتيكيڊا دگوت،
پراگماتيك= واتا - حالتين راستگويى.

۵- راستى و نه راستى (Truth and Falsity):

بهرى نوكه مه به حسى راستى و نه راستيى د چارچوڤى پراگماتيكا
رهو پيشه ليدا كر، ل ڤيڙى دى هه ولده ين، ب شيوه كى گشتى به حسى راستى
و نه راستيى د واتايڊا بكه ين.

واتا سيماتيكييا رسته يى ئه وان مه رجان ب خۆڤه دگريت، ئه وين راستييا
رسته يى ده ستنيشان دكه ن (شاهر الحسن، ۲۰۰۱، ۵۵). بۆ نموونه رسته يا: (كۆمارا
مه هاباد ل سالا ۱۹۴۵ ل رۆژه لاتا كوردستانى هاتبوو راگه هاندى). دى
رسته كا راست بيت، ل دويڤ ئه فان مه رجين ل خواري:

- كۆماره ك هه يه ب ناڤى مه هاباد.

- ئه و كۆمار ل سالا ۱۹۴۵ ل رۆژه لاتا كوردستانى هاتبيته راگه هاندى.

ژ ئهڤى چه ندا ل سه رى ديار دببيت، مروڤ دى زانيت، هه ر رسته كا بهيته
گوتن يا راسته يان نه، ل ده مى مروڤ بزڤرئيه دورهيلى و ته ماشه ي ئه وى
تشتى بكهت، كا ب راستى هوسايه يان نه، ئه فجا ئه گه ر ئه و تشت وه كو
ئه وى بيت، ئه و د رسته يڊا هاتييه به حسكرن، ل ئه وى ده مى ئه و رسته دى
ب رسته يه كا راست هيته دانان و ئه گه ر ئه و تشت د دورهيلىدا وه كو ئه وى
نه بيت ئه و د رسته يڊا هاتييه به حسكرن ل ئه وى ده مى ئه و رسته دى ب
رسته يه كا نه راست هيته هژمارتن.

ديسان ژ لايى واتايڤه، ئه گه ر ئه م به راوردى د ناڤه را(أ) و (ب) يڊا د
هه ر جووت رسته كا ل خواريڊا بكه ين، دى بۆ مه ديار دببيت، كا كيژ جووت
رسته يا راسته و كيژ يا راست نينه:

۱-أ- پۆلیسان دزیکەر دیتن.

ب- دزیکهران پۆلیس دیتن.

۲-أ- ئازاد و نهوزاد ب شهر چوون.

ب- نهوزاد و ئازاد ب شهر چوون.

د (أ) و (ب) یین پسته یا (۱) دا هه مان مه رجین پاستیی نینن، چونکی د (۱-أ) دا پۆلیسان دزیکەر یین دیتن و مه رج نینه دزیکهران پۆلیس دیتن. به لئ د (ب) دا دزیکهران پۆلیسیین دیتن و مه رج نینه پۆلیسان دزیکەر دیتن.

به لئ د (أ) و (ب) یین پسته یا (۲) دا هه مان مه رجین پاستیی هه نه، چونکی ئەگەر ئیک ژ ئه وان پسته یان یا پاست بیت، ل ئه وی ده می پسته یا دیژی یا پسته و پیچه وانه ژی دروسته، واته ئەگەر ئیک ژ ئه وان پسته یان یا پاست نه بیت، ل ئه وی ده می پسته یا دیژی یا پاست نابیت.

دیسان مه رجین پاستیی ل سه ر وه رگیپانا ژ زمانه کی بو زمانه کی دی دهیته کرن، پهیره و دبیت، ئه وژی ئەگەر پسته ک د زمانه کیدا یا پاست بیت، ل ده می دهیته وه رگیپان ژی دی ئه و پسته یا پاست بیت و پیچه وانه ژی دروسته، واته ئەگەر پسته ک د زمانه کیدا یا پاست نه بیت، ل ده می بو زمانه کی دی دهیته وه رگیپان هه ر پاست نابیت (شاهر الحسن، ۲۰۰۱، ۵۷).

بو نمونه ئەگەر پسته یا کوردی (هافینگه ها سیلاقی دکه فیه ئامیدی). یا پاست بیت، وه رگیپانا ئه وی بو زمانی عه ربیژی (مصیف سولاف یقع فی العمادیة). دی یا پاست بیت. به لئ ژ بهرکو پسته یا (کوردستانا عیراقی دکه فیه کیشوهری ئه فریقیا) یا پاست نینه وه رگیپانا ئه وی بو عه ربیژی (تقع کوردستان العیراق فی قاره أفریقیا) یا پاست نابیت.

دیسان په یوه ندیا واتایی-Entailment رۆلی خو د تیگه هی پاستیدا دبینیت (شاهر الحسن، ۲۰۰۱، ۵۷). بو نمونه ئەگەر ئەم بیژین: (نه سرین ژنکه). ل ئه وی ده می پیدقییه (نه سرین) مروژ بیت، می بیت و پیگه هشت بیت. هه رچه نده چه ند ده رئه نجامین دیژی هه نه، کو ژ ئه وی پسته یی دهینه

مهرجین پاستییی د بۆچوونا لۆجیکیدا بهرامبەر نواندنا واتایینه د بۆچوونا
هۆشهکیدا (عبدالمجید جحفة، ۲۰۰۰، ۱۱۰).

به لئى فه گه پان (گه پانه وه) بریتییه ژ ئه وئى په یوه نندییا د ناڅبه را
دهربرینان د ناڅ زمانیدا و تشتان ژ دهرڅه ی زمانیدا دهیته گریدان و ئه و ب
رپکا دهربرینان ئاماژه ب تشتان دهیته کرن، ژ ئه څى ئالیڅه پاستی بۆ
فه گه پانى دبیته ته ریب (توازی) و نه پاستی بۆ نه فه گه پانى دبیته ته ریب.
ئه څجا ل څیرى ژ پروانگه ها بۆچوونا هۆشه کیڅه، ئه گه ر ئه و گریدان پاسته و څو،
ئه و د ناڅبه را جیهانا ژ دهرڅه و زمانیدا هه ی بهیته ژ ناڅبرن، ل ئه و ی ده می
دئ جوداهى د ناڅبه را هه ر دوو تیگه هیڼ (پاستی) و (فه گه پان) ^(۱) یدا،

^(۱) بۆ پتر تیگه هشتنا ئه څى بابته تی دئ هه ولده یڼ جوداهییی د ناڅبه را واقعی ژ دهرڅه (جیهانا
ژ دهرڅه) و واقعی زه یڼ و هۆشیدا بکه یڼ، ب رپکا ئه څى هاوکڅشه یا ل څوارى:

ا- واقعی زه یڼی ل ده څ نیواری: ب دیتنا نیواری، ئه رد نازڅریت.

ب- بهرامبهریکرنا واقعی زه یڼی ل گه ل واقعی ژ دهرڅه.

ل دویڅ ئه څى هاوکڅشه یا ل سه ری، پيقه ری مه دئ چه وت و هه له بیت، چونکی ل څیرى
بۆچوون ئاماژه کرنه کا نه دروسته بۆ وه سفکرنا واقعی ژ دهرڅه، به لکو ئاماژه کرنه بۆ
وه سفکرنا باوه را نیواری یان ئه و وینه یی زه یڼی ئه وئى ل ده څ نیواری هه ی، ئه وئى
هه ولده ت نواندنا واقعی ژ دهرڅه بکه ت. ئه څجا پسته یا (أ) واقعی زه یڼی ل ده څ نیواری
وه سفدکته و پسته یا (ب) وه سفا واقعی ژ دهرڅه دکته و پسته یا (ج) بهرامبهرییی د
ناڅبه را واقعی زه یڼی و واقعی ژ دهرڅه دا دکته. ئه څجا ل څیرى واقعی زه یڼی و واقعی
ژ دهرڅه هه ر دوو ئیک نینن.

واقعی ژ دهرڅه: ئه رد دزڅریت.

ج- بهرامبهریکرنا واقعی زه یڼی ل گه ل واقعی ژ دهرڅه.

ل دویڅ ئه څى هاوکڅشه یا ل سه ری، پيقه ری مه دئ چه وت و هه له بیت، چونکی ل څیرى
بۆچوون ئاماژه کرنه کا نه دروسته بۆ وه سفکرنا واقعی ژ دهرڅه، به لکو ئاماژه کرنه بۆ
وه سفکرنا باوه را نیواری یان ئه و وینه یی زه یڼی ئه وئى ل ده څ نیواری هه ی، ئه وئى
هه ولده ت نواندنا واقعی ژ دهرڅه بکه ت. ئه څجا پسته یا (أ) واقعی زه یڼی ل ده څ نیواری
وه سفدکته و پسته یا (ب) وه سفا واقعی ژ دهرڅه دکته و پسته یا (ج) بهرامبهرییی د
ناڅبه را واقعی زه یڼی و واقعی ژ دهرڅه دا دکته. ئه څجا ل څیرى واقعی زه یڼی و واقعی
ژ دهرڅه هه ر دوو ئیک نینن.

په‌دبیت، ب ئەقی چەندی هەر دوو تیگه‌ه دی ریزه‌یی بن، ئەفه ژ لایه‌کیفه و ژ لایه‌کی دیفه پیکهاتا واتایی د زمانیدا، ب ره‌نگفه‌دانا جیهانا ژده‌رغه رانابیت، چونکی پیکهاتا واتایی نواندنا هۆش و زهینی ب خۆفه دگریت و ژ به‌رکو ئەفه هەر دوو تیگه‌هه سەر ب پیکهاتا واتاییفه‌نه، ژ به‌ر هندی ئەفه هەر دوو تیگه‌هه‌ژی ره‌نگفه‌دانا جیهانا ژده‌رغه ناکه‌ن. به‌لکو ب ره‌نگفه‌دانا ئەوی چەندی رادبن، ئەوا د بۆچوون و هۆشا ئاخفتنکه‌رین زمانیدا هاتییه وینه‌کرن، ب ئەقی چەندی فه‌گه‌ران دبیته فه‌گه‌ران بۆ واقعی زهین و هۆشی و راستی دبیته راستییا واقعی زهین و هۆشی (عبدالمجید جغه، ۲۰۰۰، ۱۱۱). ئانکو راستی و فه‌گه‌ران ل قیری دمینه سەر ئەوا د زهین و هۆشیدا هه‌ین، ئەفجال قیری راستی دی بیه راستییه‌کا پراگماتیکی، ئەگه‌ر راستییا واقعی زهین و هۆشی، ب مه‌به‌ست بیت. هەر وه‌کو د ئەقی نمونه‌یا ل خواریدا دباردبیت:

— دیوار دئاخفت.

ئەفه نمونه‌یا ل سه‌ری، دی ب راستییه‌کا پراگماتیکی هیته هژمارتن، نه‌کو راستییه‌کا واقعی، ئەگه‌ر ئەو پرسته ب مه‌به‌ست بهیته گوتن، هەر وه‌کو مه‌به‌ستا ئاخفتنکه‌ری ژ دیواری مروّف بیت و ئەفه مه‌به‌سته‌ژی ب پیکا ده‌وروبه‌ری ل ده‌فه گوهداری دیاربیت.

۷- شیواندنا راستییه‌:

ئاخفتنکه‌ر د ناڤ ئاخفتنا خۆدا هنده‌کجاران ب شیواندنا راستییه‌ رادبیت، ئەوژی پێخه‌مه‌ت هندیه‌ه داکو گوهداری ب ئەوی تشتی ئەوی مه‌به‌ست بیت رازبیکه‌ت، ئەفه کاره‌ژی د به‌رزه‌وه‌ندییا ئاخفتنکه‌ریدا یان چیدبیت ژ به‌ر هۆکاری ترسی یان چیدبیت ژ به‌ر شه‌رمی بیت یان هەر هۆکاره‌کی دی بیت، ئاخفتنکه‌ر بکاری شیواندنا راستییه‌ رابیت. ئەفه‌ژی بیگومان دچیته د ناڤ سنووری پراگماتیکیدا، چونکی ل قیری مه‌به‌ست هه‌یه و ئاخفتنکه‌ر ب مه‌به‌ست ئەقی راستییه‌ ل ده‌فه گوهداری به‌رزه‌دکه‌ت.

ئەفه‌ دابیشه‌ ب هندیه‌ه گریدایه‌، کو راستییا گریمانی یا د سه‌ربه‌خویا ئاخفتیدا، ئەگه‌ر ئەفه ژیده‌ره‌ راست بن، ل ئەوی ده‌می زمان و بکارهینانا

ئەوى، پەيوەندى ب باری تىشتان د جيهانيدا نامينيت. ئەقجا دى يا گونجاي بيت، ئەم بشيىن دياردا درەوى يان نەراستىيى بقة شيرين. ئەقەژى بيگومان پەيوەندى ب پراگماتيكيقە هەيە. ل دەمى ئاخفتنكەر گوتنەكا نەراست دروستدكەت. ئەوى كۆمەكا مەبەستان هەيە و گرنگترين ژ ئەوان رازيكرنا گوهدارپيه ب هندى، كو ئەو كيشەيا گوتنا ئەوى دەربرينى ژيدكەت يا راستە، بەلى ئاخفتنكەر دزانيت، كو ئەو يى راست نينه (جاك موشلرو ان ريبول، ۲۰۱۰، ۱۲۱).

ل قيرى مەرجين سەرەكى بو نەراستىيى، كو بكارەكى زمانى بهيتە هژمارتن، ئەوه ئاخفتنكەر بزانيت، كو ئەو ئاخفتن يان ئەو رستەيا ئەو دبيژيت يا راست نينه، بەلى ژ مەرجين سەرەكفتنا ئەقى كارى زمانى ئەوه گوهدار وەسا بو بچيت، كو ئەو رستەيا راستە (جاك موشلرو ان ريبول، ۲۰۱۰، ۱۲۱). هەر وەكو د ئەقى نموونا ل خواريدا دياردبيت:

- نازدار ئەوا ژيى ئەوى (۶۵) سال بەرسقا نەسرينى دا، كو ژيى ئەوى (۴۵) سالە، ئەوژى پشتى نەسرينى پرسيارا تەمەنى ئەوى ژيكرى.
 ئەگەر ئەم تەماشەى نموونا ل سەرى بکەين، دى بينين، كو نازدار دزانينيت، ژيى ئەوى (۶۵) سالە، بەلى ئەوى گوتيه نەسرينى ژيى ئەوى (۴۵) سالە. ب واتايەكا دى نازدار دزانيت، كو ئەو يا راست نينه، بەلى ئەوى دقيت نەسرينى ب ئاخفتن يان گوتنا خو رازيکەت، كو ئەو هيشتا پيرنەبوويه. واتە هەولدهت راستى بقة شيريت يان بشيوينيت.
 پيدقويه ئەوى چەندى بيژين، كو نەسرين دشيت راستيا ئاخفتنا نازدارى بزانيت، ب ريكا ئەنجامدانا ئەقان پرسياران:

- ۱- کەنگى تە شويکريه؟
- ۲- کورپى تە يان کچا تە يا مەزن تەمەنى ئەوى چەندە؟
- ۳- بەلگە چييه؟
- ۴- کى وە دبيژيت؟
- ۵- ...؟

ديسان ب پيكا فلتہ ركرنا زانياريان ٿي، پاستي دهيتہ شيواندن،
ٺه وٿي ب پيكا گشتانندن، راستفہ ڪرن و ٿيڀرن و ڪرتانندن زانياريان، ٺه وٿي
ب ٺه ٿي پهنگي ل خوارئ:

أ- گشتانندا زانياريان:

ٺه وه ل ده مي ٺاخفتنڪه رهندهڪ زانياريان وه رڳريت و مه زن بڪهت و
ل سهر بابه تي يان هزري هميئي گشتگر بڪهت، ب واتايه ڪا دي گشتانندا
زانياريان ٺه وه ل ده مي ٺاخفتنڪه زانياريان گشتگر بڪهت، ل سهر
سه رپوري هميئي (شريف عرفه، ۱۹۸۸، ۴). وه ڪو:

- همي ڪچ بي وه فانه.

د ٿيريڊا پهنگه ٺه و ڪوري پهنه بريه بهر گشتانندا زانياريان، ٿ
ٺه نجامي سه رپوره ڪي بيت، ڪو ٺه و ڪور ٿيڊا ده ربا زببيت، ٺه وٿي ل ده مي
ٺه وي ڪوري يارهڪ هه بيت و يارا ٺه وي خيانهت لي ڪربيت، وه ل ٺه وي ڪوري
هاتببيت، ڪو هزرا گشتگريي ل ده ٿه پهيڊاببيت و بيٿريت همي ڪچ بي
وه فانه.

ب- ڪرتانندا زانياريان:

ٺه وه ل ده مي زانياري ب ته مامي ٿ لايي ٺاخفتنڪه ريفه نه هينه گوتن
(جوزيف اوڪانور، ۲۰۰۷، ۱۷۱). وه ڪو د ٺه ٿي نمونيڊا دياردبيت:

- (NRT) باشترين ڪه ناله.

د ٺه ٿي نمونيڊا ڪرتانندا زانياريان ٿيڊا هه يه، چونڪي د ٿيريڊا
نه هاتيه ديارڪرن، ڪا (NRT) ٿ ڪيٿ و ڪيٿ... هتد، ڪه نالي باشتره. هه روه سا
نه هاتيه ديارڪرن، ڪا بچي و ٿ بهر چ تايه تمه ندي؟ ڪه نالي (NRT) ٿ يين دي
باشتره.

ج- راستفہ ڪرنا زانياريان:

مه بهست ٿ راستفہ ڪرنا زانياريان ٺه وه، ڪا چهوا ٺاخفتنڪه زانياريان
دگوهورپيت يان راستفہ ڪهت، ٺه ٿه ٿي ب چه ند شيوه يه ڪان دروست دببت،
وه ڪو: جوانڪرنا بابه تي و زيڊه ته رڪيزي ل سهر بڪهت، يان ب ڪيميفه

ته ماشابكه تي يان بچويك بكهت يان مه زن بكهت. يان ل ده مي زيده بيژيبي تييدا بكار بهينيت، ديسان ل ده مي د شياندا بيت زنجيره يه كان پويدانان راسته بكهت و نه وان تشتان ل سهر زيده بكهت، كو د بنه رهدا چينه بووينه (جوزيف اوكانور، 2007، 173). وه كو د نه في نموونيدا ديار دببت:

- نازاد مروفه كي بيرمه نده.

د نه في پرسته يا ل سهريدا گرمانه كرن تييدا هه يه، چونكي د نه في پرسته ييدا ناخفتنكه ر ب خواندنا هزرا نازادي رابوويه، بيكو چ به لگه هه بن.

- كوردستان بيكا جيهانيه.

د نه في پرسته ييدا ناخفتنكه ري هه ولدايه ديار بكهت، كو كوردستان ژ هه مي وه لاتين جيهاني جوانتره، نه فه د ده مكيدايه، كو رهنگه ناخفتنكه ري دوو وه لاتين دي ژبلي كوردستاني نه ديتبن، نه فه زي دببته زيده بيژي (زيده رويي) ل سهر جوانبيا كوردستاني، نه فه چنده زيده تر گردياي سوزيه، واته فلته ركرنا زانياريان، نانو هوكاري بكارهينانا زوره يا فلتهران د ناف ناخفتنيدا گردياي سوز و لايه ني دهروونيبي ناخفتنكه ري و كه لچه ري ناخفتنكه رييه. ل گه ل هه بوونا رولي هوكاري جفاكي. وه كو: (به رژه ندي، ركرنا كه سايه تي، شكندن و بي به هاكرن... هتد) و هوكاري سياسي. وه كو (فه شارتنه راستيان... هتد). وه كو:

- نه گه ر عيراق ده ست ژ سياسه تا خو به رنه ده ت، دي سهر په رايژه كي (مفاجئه) بو نه وان چيكه م.

د نه في نموونه يا ل سهريدا، راستي يا هاتييه فه شارتن و شيواندن، نه فه چنده زي ژ بهر كارهينانا په يفا (مفاجئه) يه، د ناف نه وي پرسته ييدا، كو د نه نجامدا بوويه نه گه ري په يداكرنا چهند رافه كرن و ب ده ستفه هينانا چهند ده رنه نجامان، وه كو:

1- رايگه هاندنا ده وله تا كوردي يان كو ن فدراليبي.

2- برينا ناف و كه هره با بو عيراق ده يته هنارتن.

3- برپاردانا شه ري ل گه ل حوكمه تا عيراق.

4- ... هتد.

پشکا چاری: واتا و مہ بہ ست:

۱- واتا و مہ بہ ست:

زاراڻیّ واتا و مہ بہ ستیّ پھوہندیہ کا بہیز ب ئیک و دووڻہ ہہیہ، و ل
دہڻ ہندہک زانایان ہر دوو زاراڻ دبنہ ہہڻواتایین ئیکودوو، بہ ل ل خوارئ
دیّ ہہولدهین جوداہییّ د ناقبہرا ئوان ہر دوو زاراڻاندا بکہین:
ا- واتا:

زاراڻیّ واتا - meaning بؤ واتا فہرہنگی و پیزمانی دہیتہ بکارہینان و
ہلگریّ واتایہ کا گشتیہ و ہہمی تاکہ کہ سین جڻاکی تیدگہن، ئہڻجا چ واتا
فہرہنگی و ہوشہکیا پھقان بیت، ئہوا ب پیکا سیمایین جوداکہر دروست
دبیت. و ہکو پھقا کوتر، کو ئہقان سیمایان ب خؤڻہ دگریٹ > گیانہ و ہر،
+ نیر و می < یان واتا پیزمانیا رستہییّ بیت، ئہڻ واتایہڻی ب پیکا پیزبوون و
ریکخستنا پھقان د ناڻ رستہییّدا ب دہستفہ دہیت، ئہڻجا ژ بہر ہندیّ ئہڻ
ہر دوو رستین ل خوارئ نابنہ ہہڻواتا بؤ ئیکودوو، چونکی پیزبوون و
ریکخستنا پھقین ئہقان ہر دوو رستہیان ژیکجودانہ، ئہو رستہڻی ئہڻہ:

- نازدارئ شیرین قوتا.

- شیرینی نازدار قوتا.

ب- مہ بہ ست:

زاراڻیّ (مہ بہ ست) ہندہ کجاران دبیتہ ہہڻواتا بؤ زاراڻیّ (واتا)، ئہوڻی
ل دہمیّ ئہم مہ بہ ستا راستہ و خؤ (مہ بہ ستا ئیکئ) و ہر بگرین، بہ ل ہر گاڻہ کا
ئہم مہ بہ ستا فہشارتی ژ ئاخقتنیّ یان گوتنیّ و ہر بگرین، ل ئہوی دہمیّ دیّ
جوداہی د ناقبہرا ہر دوو زاراڻاندا پھیدابیت، ئانکو ل ئہوی دہمیّ ہر دوو
زاراڻ ئیکودوو ناگرن. ب ئہڻی پھنگیّ ل خوارئ:

- مہ بہ ستا راستہ و خؤ: واتا و مہ بہ ست ئیکودوو دگرن. و ہکو ل دہمیّ

رستہیا ہہ والدان ہر ب ہمان مہ بہ ست بہیتہ بکارہینان. و ہکو: نازاد ہات.

- مەبەستا نەپاستەوخۆ: واتا و مەبەست ئىكودوو ناگرن. وەكول دەمى رىستە ل دويف دەوروبەر و بكارهينانى مەبەستىن جودا بەدەت. وەكول دەمى مەبەست ژرپستەيا: (ئازاد ھات.) ئاگەھداركرن بيت يان ئامۆزگارى بيت يان گەفكرن بيت.

۲- جۆرپن مەبەستى:

زانايان ب چەند شىوپن جودا جۆرپن مەبەستى دابەشكرينە. وەكو: سپرپر و ولسن جوداھيىي د نابقبەرا دوو مەبەستاندا دكەن، ئەوژى ئەقەنە:

۱- مەبەستا راگەھاندى (الخابارى): ئەو مەبەستە ئەوا ئاخفتنكەر دگەھينيتە گوھدارى، داکو زانيارىيەكا دياركرى بزانيت.

۲- مەبەستا گەھاندى (التواصلى): ئەو مەبەستە ئەوا ئاخفتنكەر دگەھينيتە گوھدارى داکو مەبەستا ئاخفتنكەرى يا راگەھاندى بزانيت. ب ديتنا (ئان ريبول و جاك موشلارى) مەبەست دابەشديتە سەر ئەقان جۆرپن ل خوارى:

۱- مەبەستا تايبەتى: ئەق جۆرى مەبەستى گرپداى گوتنييه.
۲- مەبەستا گشتى: ئەق جۆرى مەبەستى گرپداى گوتارييه (ان ريبول و جاك موشلار، ۲۰۰۳، ۲۱۶).

ب ديتنا پۆل گرايسى مەبەست يا ليكدايه و ب ئەنقەست بۆ مەبەستين تيكرپسايى (تيكھەلبوويى) دابەشكر و ئەق جۆرە ژى دەستنيشانكرن:

۱- مەبەستا ئىكى.

۲- مەبەستا دووى.

۳- مەبەستا سىيى.

ئەقجال قيرى مەبەست تيكراسى (تداخل) ئىك دبن و زيده دبن و ل سەر شيوھيى سى مەبەستان دەينە رپكخستن و رپزكرن، كو ب "مەبەست" و "مەبەستا مەبەستى" و "مەبەستا مەبەستا مەبەستى" دەينە دياركرن (العايشى أدرأوى، ۲۰۱۱، ۱۰۲).

لی ب شیوه کی گشتی مہ بہ ست دبیتہ دوو جوڑ، ئه وژی ئه فہ نہ:
ا- مہ بہ ستا سیمان تیکی:

ئہ ف مہ بہ ستہ مہ بہ ستہ کا ئاشکہ رایہ و ب ری کا فوری ب دستفہ دہیت
و ب مہ بہ ستہ کا سیمان تیکی دہیتہ ہژمارتن، چونکی ل فی ری ہمی کہ س
تیدگہن و چ مہ بہ ستین فہ شارتی ل پشت ئاخفتنا ئاخفتنکہ ری نینن.
ب- مہ بہ ستا پراگماتیکی:

د فی ری دا مہ بہ ستہ کا فہ شارتی ہہیہ و ب ری کا دہ وروبہ ری ب دستفہ
دہیت و د فی ری دا چیدبیت ژمارہ یا مہ بہ ستان زیدہ بیت، بو چہ ند مہ بہ ستہ کین
دی ل دویف ئہ و دہ وروبہ ری ئاخفتن تیدا دہیتہ پیشکی شکرن.
د شیاندایہ، مہ بہ ستا سیمان تیکی و پراگماتیکی د ئہ فی نمونہ یا ل
خواریدا دیاریکہ یں:

- ئا فا مہ لہ فانگہ ہی یا گہ رمہ .

ل دویف مہ بہ ستا سیمان تیکی ل دہمی ئہ ف پستہ دہیتہ گوتن، گوہدار
دی تیگہ ہیت، کو ئا فا یا سار نینہ "بہ لی ل دویف مہ بہ ستا پراگماتیکی،
دشیت چہ ند مہ بہ ستہ کین دی ب خو فہ بگریت، ئہ وژی ل دویف دہ وروبہ ری
تیدا ہاتیہ بکارہینان. وہ کو مہ بہ ستین: ئا گہ ہدار کرن، ترساندن،
نہ رازیوون، ہو شدار ی... ہتد.
۳- واتایا مہ بہ ستدار:

ژبہ رکو د کریارا گہ ہاندنا واتایدا، ہمی جارن واتا ہیتہ دہرپرین ل
دہ ف گوہداری یا راستہ وخو نابیت، ژ بہر ہندی ہر دوو زانا (کلارک و لوسی
- Clark and Lucy) د ئہ فی بواریدا دبیزن، ہتا کو گوہدار بشیت ل واتایا
مہ بہ ستدار بگہ ہیت، پیڈفیہ ل سہر ئہ وی سی قوناغان ل بہرچا ف
وہر بگریت:

قوناغا ئیکی: دہستنی شانکرنا واتا ہاتیہ دہرپرین ب ری کا ئہ وی
پی کھاتا سادہ یا واتایین ئہ وان پہ یقان ہہین.

قوناغا دووی: بهراوردکرنا ئهوی واتا دهربرپی ب یاسایین دهوروبه ریغه، داکو بزانیان کا ئه و واتا ئه و تیدگه هیت، ئه و واتا یا مه به ستداره یان نه. قوناغا سیی: ئه گهر گوهداری دیت ئه و واتا هاتییه دهربرپین یا گونجای نینه“ ل ئهوی دهمی گوهدار دی په نایی به ته بهر هنده ک زانیاریین زیده، ژبو هندئ داکو ئهوی واتا مه به ستدار یان نه راسته وخو دستنیشانبکه ت و بزانیان (جمعه سید یوسف، ۱۹۹۰، ۱۲۸).

ژ خالا سیی دیاردبیت، کو واتا مه به ستدار، ئه و واتا پراگماتیکییه، ئه واکو تیدا واتا دهربرپی ب ریگا دهوروبه ری دهیته دیارکرن، چونکی ل قیری ههست و سوزین و دیتین ئاخفتنکهری د ناڤ و اتاییدا هه نه، ئه څ چه نده دبیته ئه گهر، ئاخفتنکهر ب ریگا دهوروبه ری، په یفا فه رهنگی بو واتییه کا تاییه تی و خودی بکاربهینیت، ب واتییه کا دی د واتا مه به ستداردا دهوروبه ر و مه به ست دهیته هه بوونی. ئه څ چه نده دبیته ئه گهر، کو چیدبیت د ناڤ ئاخفتنیدا، مه به ستا ئاخفتنکهری ژ په یفا (کچ) پیره ژنه ک بیت و ژ په یفا (پویفی) مروڤه ک بیت یان هه ر تشته کی دی بیت و مه به ستا ئهوی ژ په یفا (گول) کچه ک بیت یان وهلات بیت و ژ په یفا (دیوار) دهسته لات بیت یان ژیرخانا جفاکی بیت یان ژی پروژیه کی دیارکری بیت یان ژی پلانک بیت یان هه ر تشته کی دی بیت، کو گوهدار ب ریگا دهوروبه ری دی ل مه به ستا ئاخفتنکهری گه هیت و ئه و واتیین مه به ستدار دی ل ده څ ئاشکهره و دیاربن.

۴- واتا یا گوتنی و مه به ست:

گوتن پرسته کا بکارهاتییه د دهوروبه ره کی دیارکریدا، ئانکو گوتن به ره می واتا پرسته یی و دهوروبه رییه. ئه څا ماده م واتا گوتنی ب ریگا دهوروبه ری دیاردبیت، ژ بهر هندئ مهرجی زانینا واتا گوتنی ب مهرجی زانینا مه به ستا ئاخفتنکهریغه گریدایه، چونکی مه به ستا ئاخفتنکهری ژ واتا گوتنی ب ریگا ئهوی دهوروبه ری دیاردبیت، ئهوی ئه و گوتن تیدا بکاردهیته.

دیگرۆ جهختی ل هندئ دکهت، کو تیگه هشتنا گوتنی داخوازا زانینا مه به ستا ئاخفتنکهری دکهت. هه ر د ئه څی بواریدا ئنسکومبری دبیرثیت:

هه تاكو مروؤف بشييت واتا گوتني بزانييت، پيدفييه بزفريته مه بهستا
 ئاخفتنكهرى، ل ده مي بكارهينا نا ئه وي گوتني (ادريس سرهان، ۲۰۱۱، ۱۲۷).
 چونكي واتا گوتني ل ده ف گوهداري، ب ريكا زانينا مه بهستا وردا
 ئاخفتنكهرى ده يته دياركرن، چونكي ئاخفتنكهر د شييت د ئيك گوتني دا ل
 دويف ده وروبه ري چهند مه بهسته كان پيشكيشي گوهداري بكت. هر وه كو
 ئه ف مه بهستين ل خواري ل دويف ده وروبه ري ژ گوتنا (تروميلا ته يا لاهه).
 په يدا بن.

- چاڤي خو هيشتا بدئ.

- تو نافروشي؟

- ته ژ كيفه كرى؟

- مودئلا ئه وي چنده؟

-... هتد.

ئه ف چندا ل سه ري ب تنئ بو گوتني يا دروست نينه، به لكو بو هه مي
 په كه ييين پراگماتيكي. وه كو: (ئيديه م، گوتار... هتد) يا دروسته، چونكي ئه ف
 هه مي په كه ييه، مه بهستئ ل دويف ده وروبه ري ژ ئاخفتنكهرى بو گوهداري
 فه دگوهيزن.

۵- رهنگفه دانا مه بهستئ:

هه تاكو ئه م بشييين په يوه ندييا ئامازه يا پيكاھاتان ب مه بهستين
 ئامازه پيكره دياربكه ين. ئه م دئ ئه في نمونئ هينين. ئه وژئ وه ئه گه ر د
 ده وروبه ره كي په يوه نديكرنئ يئ دياركريد، (أ) پرسيارئ ل سه ر (أم كلثوم) ا
 سترانييژ ژ (ب) بكت و (ب) به رسقا ئه وي ب ئه في رهنگئ ل خواري
 بده ت:

- ئه ز حه ز ژ ئه وان سترانييژان ناكه م، ئه وين سترانيئ ئه وان دريژين.

بيگومان به رسقا (ب) ي چ ئامازين راسته وخو ل سه ر بابته تي
 په يوه نديكرنئ واته (أم كلثوم) ي ب خوڤه ناگريت. هر چنده مه بهستا
 ئامازه يي به رسقه كا دياركري ل دوور بابته تي په يوه نديكرنئ دغه شيريت و (أ)

پیزانینین ژ قهیده بۆ زانینا مه به ستا (ب) ی ژ ئه فی به رسفی ب ده ستفه دهینیت، کو د بیژنه ئه فی چه ندی (ره نگفه دانا مه به ستی) (یوسف السیسای، ۲۰۱۱، ۴۷۹). که واته ره نگفه دانا مه به ستی ئه وه، گوهدار د پرؤسیسا په یوه ندیکرنیدا ل مه به ستا ئاخفتنکهری دگه هیت، هر چه نده ئاخفتنکهر ب ئاشکه رای و ب راسته وخوی نا ئاخفت. ئه ف مه به سته ب پیکا ده وروبه ری په یوه ندیکرنی ل ده ف ئاخفتنکهری ره نگفه دده ت و گوهدار هر ب پیکا ئه وی ده وروبه ری دی ل مه به ستا ره نگفه دایا ئاخفتنکهری گه هیت.

۶- هیژ و مه به ست و واتا^(۱):

هیژ و مه به ست د نا ف ئاخفتنا پراگماتیکیدا دوو ره گه زین گرنگن، زانایان بیروبوچوونین جودا ل دوور ئه فان هر دوو ره گه زان هه نه.

ل ده ف هنده ک پیشه نگین پراگماتیکی، تیکه لی د ناقبه را زارافی هیژ- Force و مه به ستیدا هه یه. ب دیتنا ئوستنی زارافی مه به ست یان ئارمانج د نا ف کرده یین ئاخفتنیدا دثیت هیژی بگه هینیت، چونکی ب دیتنا ئه وی هیژا ئاخفتنی جیه جیکر نه که بۆ مه به ستا ئاخفتنکهری. دیسان گه له ک زانایین دی ئه ف تیکه لیه د ناقبه را ئه واندا کرینه. وه کو هارولد سادوک و ئانا ویرزیکا و هنده کی د. دیسان زمانفانی عه ره ب (ئه حمه د متوکل) ی ژی، وه کو ئه وان ته ماشه ی ئه فان هر دوو ره گه زان کریه (محمد العبد، ۲۰۱۱، ۳۱۷-۳۱۸).

هنده ک زانایین دی جوداهییی د ناقبه را هیژ و مه به ستیدا دکه ن. وه کو جۆن سیریل و فاندرفیکن و جانیت هولمزی... هتد. ب دیتنا جۆن سیریلی مه به ست به شه که ژ هیژی و دبیزیت: هیژ راقه کرنا گوهدارییه بۆ ئاخفتنی و دبیزیت هیژ به ره می چه ند ره گه زانه، به لی مه به ست ب تنی ره گه زه که ژ ئه وان ره گه زین هیژی، خو ئه گه ر وه کو هنده ک هرزدکه ن، گرنگترین ره گه زژی بیت. هر ب ئیک ره گه زی هیژی دهیته هرمارتن (محمد العبد، ۲۰۱۱، ۳۱۸).

(۱) د ئه فی سه ره بابه تیدا، مه به ستا مه ژ زارافی (واتا) یی. واتا سیمانتیکی و پراگماتیکیه.

ھیز بەشەكە ژ واتایی و واتا ھیزی دياردكەت و واتا بەرفرەھترە ژ ھیزی، چونكى واتا د ئىك دەمدال گەل ئىك، ھیزی و ناڤەرۆكا مەسەلەیی (المحتوى القضوي) ب خۆڤە دگريت (محمد العبد، ۲۰۱۱، ۳۱۸).

ھیز و مەبەست دوو پەگەزین تەمامكەرن بۆ واتایی. ھیز پلەيە (درجە) و مەبەست ئەرکە (محمد العبد، ۲۰۱۱، ۳۱۹)، بەلى مەبەست پەگەزەكە ژ ھیزی، چونكى مەبەست د ناڤەرۆكا كرنیدا دياردبیت و پافەكرن ب خۆ ھیزە.

۷- گوھۆرپینا مەبەستی:

ھەر پستەيەك يان دەرپرینەك يان دەقەك (گوتارەك) ئى مەبەستەك يال پشت ھەى و ل ھندەك باراندا دەردكەڤیت، وەكو: باوەر، ترس، ویست و ھەز، خۆشویستن و رقلیبوون (ھۆگر مەحمود فەرەج، ۲۰۰۵، ۱۱۱). ئەڤ مەبەست ب پىكا ئاوازی و دەوروبەرى ب دەستقە دەھیت. ئەڤجال قىرى ئاخفتنكەردى شیت مەبەستا خۆ بگوھۆرپیت بۆ مەبەستەكا دى، ب پىكا گوھۆرپینا ئەوى ئاوازی و دەوروبەرى ئەوى يەكەيا زمانى تیدا ھاتیبە بكارھینان. ب واتایەكا دى ئاخفتنكەردى شیت ل دویف گوھۆرپینا ھە و دەم و بواری گونجای، ئەوى مەبەستی بگوھۆرپیت و نیاز و ئارمانجین خۆ یین دى، د ئەوى پستەیی يان دەقى يان گوتاریدا دياربەكەت.

بۆ نمونە ئەگەر مەبەستا ئاخفتنكەرى ژ پستەكا وەكو: (زادى ب دوھن نەخۆ). فەرمانكرن بیت، بەلى مەبەستا ھەمان ئاخفتنكەرى ژ ھەمان پستەیی دى بیت ئاگە ھداركرن، ئەوژى ئەگەر ئاخفتنكەر وەسا بۆ گوھدارى دياربەكەت، كو كرسرۆلى گوھدارى دى بلند بیت. ديسان چیدبیت مەبەستا ئاخفتنكەرى ژ فەرمانكرن و ئاگە ھداركرنى بۆ مەبەستا ترساندن بەیتە گوھۆرپین، ئەوژى ئەگەر ئاخفتنكەر ئەوى پستەیی ب ئەوى پەنگى بیژیتە گوھدارى، كو گوھدار وەسا تیبگەھیت، كو ئەگەر ئەو ئەوى زادى بخۆت دى مریت.

پشکا پینجی: وەرارا پراگماتیکی ل دەڤ زارۆکی:
۱- دەستیپیک:

زارۆک هەر وهکو چهوا فیڤری ئاستین دییین زمانی دبیت، دیسان فیڤری ئاستی پراگماتیکی ژى دبیت، بهلی ل فیڤری تشهکی گرنگ ههیه، کو هه می زارۆک د فیڤر بونا پراگماتیکیدا هه مان شیان ل دەڤ نینن، به لکو ژیکجودانه، ئەڤه ژى ژ بهر هندییه، کو بیرتیژییا هه می مرۆڤان وهکو ئیک نینه، ئەڤه دبیته ئەگه ری هندی، کو ماوی فیڤر بونا هه می زارۆکان بۆ کارامه و په هه ندین پراگماتیکی وهکو ئیک نه دبیت، به لکو هندهک ژ ئەوان بهری هندهکین دی فیڤر دین ئەڤه ژ لایه کیڤه و ژ لایه کیڤه دیڤه زارۆک د ئیک قوناغا ته مه نیدا فیڤری هه می کارامه و بوارین پراگماتیکی نابیت، به لکو د چه ند قوناغاندا ده رباز دبیت، هه تا فیڤری هه می لایه ن و په هه ندین پراگماتیکی دبیت.

بۆ نمونه هندهک ژ ئەڤان کارامه بیان زارۆک د ژیهه کی کیمدا فیڤر دبیت و هندهک ژى بۆ سالیین ب دویڤدا پاش دکه فن. بۆ نمونه نو به گرتنی د ئاخفتنیدا ل ۱۸ هه یقیی فیڤر دین، داکو بشین ب نیشانین نه زمانی یین وهکو گوهورینا ئارستا به ریخودانا که سی به رامبه ر ژبو نیشاندانا ب داوی هاتن یان ده ستپیکرنا ئاخفتنی بکار بهینن. مفا وه رگرتن ژ شیوازیین جورا و جورین ئاخفتنی ل قوناغین داها تی دروست دبیت. د ژیی ۴ سالییدا زارۆک شیوازه کی ئاخفتنی یی جیاواز بکار دهینن ده می ل گه ل مه زنان دئاخفن. واته ئەو شیوازه کی زمانیی ساده تر بۆ ئاخفتن ل گه ل زارۆکیین ژ خو بچویکتر بکار دهینن (شیرزاد سه بری عه لی و عه بدولسه لام نه جمه دین عه بدوللا، ۲۰۱۱، ۱۲۸).

۲- زانین و بکارهینانا شیوازیین ریڤگرتنی ل دەڤ زارۆکان:

باتسی ل دویڤ ئەوان راپورتین پیشکی شکرین، دیارکر کو زارۆک د ته مه نی دوو سالییدا دشین په نایی ببنه بهر ریڤگرتنی ل ده می شیوازیین داوایی (الطلب) د ئاخفتنیدا بکار دهینن. وهکو بکارهینانا ده ربیرینا: (زه حمه ت نه دبیت، ژ که ره ما خو، ئەگه ر بشیی). ب دیتنا لوسی ئەندریسن ود و بینتا رای سمیتی، هندهک زارۆکان د ته مه نی دوو سالییدا شیان هه نه،

راستفہ کرنی د هیذا دهنگی و به رزی و نزمیا دهنگی و دهربرینین پرویدا (وجه) بکهن. ب ئه فی چهندی دشین داوایا بی ریز، بکهنه داوایا خودان ریز و جوان. ب دیتنا جیمسی زاروک د تهنه نی چار سال و نیفدا هه تا پینج سالی ل دویف تهنه و سروشتی هه لویستی، دشین د ناڤ ئاخفتنا خودا گوهورپینی د ئاستی ریزگرتنیدا بکهن. کورساروی دوپاتکر، کو زاروک ب شیوهیه کی پتر شیوازین فه مانکرنی بکاردهینن، ل دهمی ل گهل زاروکین هه فته مهنین خو دئاخفن، به لی شیوازین ریز زیده تر تیدا بیت بکاردهینن، ل دهمی ل گهل زاروکین ژ خو مه زنتر یان ل دهمی ل گهل دایک و بابین خو یان ل دهمی ل گهل ماموستایین خو دئاخفن (لوسی آندریسن وود و بینتا رای سمیث، ۲۰۰۶، ۵۷).

پیدقییه ئامازهیی ب ئه وی چهندیژی بدهن، کو بکارهینانا شیوازین ریزگرتنی د ناڤ ئاخفتنیدا ل دویف نقشی دهیته گوهارتن. بو نمونه لاکوف دبینیت، کو نقشی می پتر ریزی د ناڤ ئاخفتنا خودا ژ نقشی نیر بکاردهینن، وه کو بکارهینانا دهربرینین: (سوپاس بو ته) یان (ب خاترا ته). دیسان شیوازین داوایین نه راسته و خوژی بکاردهینن. ئیرفین-ترب و جو و لامبرتی دیتن، کو زاروک د تهنه نی پینج سالیدا شیانین راستفہ کرنی د شیوازین داواکرنیدا هه نه. بو نمونه زاروک د ئه وی تهنه نیدا دشین راستفہ کرنی د داوایا: (ئهی ترؤمبیلی بده من). دا بکهن بو داوایه کا پر ریزتر، وه کو داوایا: (ئهی نه دشیم ئهی ترؤمبیلی ببه م؟)، به لی د تهنه نی شهش سالی هه تا یازده سالیدا پتر کارامه ل دهڤ زاروکی په یدادبن. واته ئیستراتیژیین هه لسه نگاندا ئه نجامین ب دهستفہ هاتی ژ کارهینانا جو رین داوایین جیاوازل دهڤ ئه وان په یدادبن (لوسی آندریسن وود و بینتا رای سمیث، ۲۰۰۶، ۵۷). ئانکو دزانن کا کیژ جو ری داوایی ریزداره و کیژ ئه وان داوایان بو په یدا کرنا ریزگرتنی کارتیکرنا زیده تر ژ یا دی هه یه.

۳- زانینا پله یا جفاکی:

شاتز و جیرمانی دیارکر، کو د تهنه نی چار سالییدا زاروکان شیانین هندی هه نه، راستفہ کرنی د زمانی خودا بکهن، ئه وژی ل دویف پله یا جفاکیا

گوهداران: (وهكو ئو گوهدار هه‌پاش بن یان هه‌فته‌مه‌نین ئه‌وان بن یانژی ژ ئه‌وان بچویکتر بن)، هه‌روه‌سا ئه‌وان جه‌خت ل هندئ کر، کو ئه‌وه‌سه‌ست ل ده‌ف زارۆکان هه‌نه، کو زمان دشیئت ل دویف پله‌یا جفاکییا گوهداران هه‌ی، سیمایی تاییه‌ت هلبگریت، هه‌ر د ئه‌فی بواریدا کوسارۆی تیپینییا هندئ کر، کو د ته‌مه‌نی دوو سالیدا بو پینج سالیی، زارۆک شیوازین فه‌رمانکرنی ب شیوه‌کی پتر ل گه‌ل هه‌قالین خو یین هه‌فته‌مه‌ن بکاردهینن. وه‌کو بیژیت: (ئه‌فی ترۆمبیلی بده‌ من. ۰) به‌لی ل گه‌ل مرو‌فین ژ خو مه‌نتز، د نا‌ف شیوازین داواکرنیدا شیوازی (ئیسیتیزانی) بکاردهینیت. وه‌کو بیژیت: (ئهری ئه‌ز دشیم ئه‌فی ترۆمبیلی بجم؟) (لوسی أندریسن وود و بینتا رای سمیث، ۲۰۰۶، ۵۷).

۴- وه‌رارا پراگماتیکی ل ده‌ف زارۆکی:

ئه‌فین ل خواری هنده‌ک ئه‌نجامن ل دوور کارامه‌ و زانینا پراگماتیک ل ده‌ف زارۆکی، کو ل دویف قوناغین جیاوازین ته‌مه‌نی یین هاتینه‌ کۆمکرن، کو دی هه‌ولده‌ین ئه‌وان قوناغان دیاربه‌که‌ین (لوسی أندریسن وود و بینتا رای سمیث، ۲۰۰۶، ۵۷-۶۷):

أ- ژ دایکبوونی هه‌تا ته‌مه‌نی ئیک سالی:

د قوناغین ده‌ستپیکیی ته‌مه‌نیدا و به‌ری په‌یدابوونا چ په‌فتارین مه‌به‌ستدارین تاییه‌ت ب کریارا دانوستاندنیقه‌ ل ده‌ف زارۆکی، مرو‌فین پیگه‌هشتی به‌ره‌ف دروستکرنا پیکه‌ته‌کا تاییه‌تا ئاخفتنی دچن. ل پۆژ و هه‌فتین ئیک، دایک و باب و زارۆک په‌یوه‌ندییه‌کا راسته‌وخۆ ب ریکا چا‌ف و ته‌ماشه‌کرنا تشین نیزی ل گه‌ل ئیک ئه‌نجامده‌ن، پشتی هینگی ئارسته‌یا ئه‌وی سه‌ره‌نجدانی بو که‌سین دی و گیانه‌وه‌ر و یاریان فه‌دگوه‌ین و هنده‌کجاران هه‌ولده‌ن سه‌ره‌نجا زارۆکی بو تشتی یان پویدانه‌کی رابکیشین، ب ریکا ئه‌نجامدانا قه‌ره‌بالغه‌کا ئازرینه‌ر یان ب ریکا بکارهینانا ده‌رپرینین روی یان ئاماژه‌کرن ب یاریه‌کی یان که‌سه‌کی یان گیانه‌وه‌ره‌کی.

پشتی هینگی که‌سین پیگه‌هشتی ریکی دده‌نه‌ زارۆکی کو پۆلی خو د کریارا دانوستاندنیدا بینیت و ئه‌فه‌ دبیته‌ ئه‌گه‌ر کریارا ئاوگۆرکرنی د نا‌قه‌را

ئەواندا دروستبىت. د ئەقى قۇناغىدا كەسىن پىگەھىشتى ھەلددەن واتايى ديارىكەن، ئەوژى ل دەمى بەرسقۇانا كرىارىن زارۇك ئەنجامدەت دەن، بۇ نمونە چىدبىت زارۇكەكا بچوك بگرنزىت، پىشتى داىكا ئەوى شىرى دەتتى و داىكا ئەوى رابىت واتا ئەوى گرنزىنى بۇ ديارىكەت و بىژتى: ئاھ، تۆ تىرى، مانە؟ تۆ ھەز ھندى دكەى، مانە؟ زىدەبارى ئەقى چەندى مروقتىن پىگەھىشتى ئەوى پاستىيى ب بەرچاڧ وەردگرن، ئەوا جەختى ل ھندى دكەت: زارۇك بەرسقۇانا ئەوان كرىاران دەت، ئەوین مروقتىن پىگەھىشتى پىرادبن، ئەوژى ل دەمى مروقتىن پىگەھىشتى لاساىيا شىوازىن بەرسقۇانا كرىارىن زارۇكان دكەن. بۇ نمونە ل دەمى زاۇكەك قەربالغەكى ئەنجامدەت و كەسى پىگەھىشتى رابىت ب تەمامى لاساىيا ئەوى كرىارى بكەت.

ئەقجا ب تنى ب بەشداربوونا ساكارا زارۇكى ب شىوھكى مەبەستدار د نواندا كرىارەكى يان زاركرنىدا، ئارمانجەكا مەبەستدار ل گەل خۇ دەھنىت، د ئەقى بارىدا زارۇك مەبەستا خۇ يا گرىدارى ب كرىارا پەيوەندىكرنىقە پىشدنىخت، دىسان ل دەماھىكا سالا ئىكى ژ تەمەنى خۇ، زارۇك دەست بكارھىنانا پەيقتى دەستپىكى دكەن. بۇ نمونە زارۇكى تەمەنى ئەوى دوازده ھەيف بىت ل جھى پەيڧا (ماما) دبىژىت: (ئوبا، ئوبا) و دەستىن خۇ رادكەت، ل دەمى داىكا ئەوى قەستا ئەوى دكەت. ژ ئەقى ئالىيڧە تىگەھىشتن و زانىنا كەسىن پىگەھىشتى بۇ ئەقان جورىن پەيقان، فاكتەرەكى سەرەككىيە، كو رىكى دەنە بەرجەستەكرنا ئەوان پەيقان د بوارى پراكتىكىدا، ب ھەمان رىكا بەرجەستەكرنا پەيقتى ناسيار د ئاخقتنىدا.

ب- ژ ئىك سالى بۇ دوو سالى:

ل دەمى زارۇك دچىتە د تەمەنى دوو سالىدا، بازنى كارىن گرىداى ب كرىارا پەيوەندىكرنىقە بەرفرەھ دبىت، د ئەقى قۇناغىدا زارۇك كۆمەكا پەيقتى دەستپىكى و تشت و لڧىنان بكاردەھنىت، دىسان د ئەقى قۇناغىدا زارۇكى شىانەكا زىدە بۇ تىگەھىشتا ئەو ئاخقتنا بۇ ئەوى د ناڧ دەوروروبەرى ئاخقتنىدا دەيتە پىشكىشكرن، كو پەلەپلە د ئەوى ئاخقتنىڧى دگەھىت، ئەوا

ژ دهرقەى دەوربەرى ئاخفتنىدا ھەى. بۆ نمونە شيانا ب رېقە چوونى ل دەق زارۆكى پېشكەقتنەكا مەزن د ئاستى تىگەھشتنا زارۆكىدا دياردكەت، ب ئەقى پەنگى ل خواری:

۱- د تەمەنى دوازده ھەيفيدا: د ئەقى تەمەنيدا ل دەمى بۆ زارۆكى دەيتە گوتن:(جەنتا خو حازربكە.) زارۆك دى ل واتا ئەوى پستەيى گەھيت، ل دەمى ئەو پستە د دەوروبەرەكيدا ھاتبیتەگوتن، كو برايىن ئەوى ھەميان خو ئامادەكربيت بۆ چوونا قوتابخانى و پشتي خوارنا تيشتى بيت، زیدەبارى ھندى جەنتا زارۆكى راستەوخو بەرامبەرى ئەوى بيت و ھەمى تاكەكەسین خيزانى جەنتين خو ل بەرخو كرين.

۲- د تەمەنى سيزده ھەيفيدا: زارۆك د ئەقى تەمەنيدا دى ل واتا پستەيا:(جەنتا خو حازربكە.) گەھيت، ل دەمى جەنتە بەرامبەرى ئەوى نەبيت، بەلى دەوروبەرەك ھەبيت، كو پشتي خوارنا تيشتى بيت و ھەمى تاكەكەسین خيزانى جەنتە ل بەر خو كرين.

۳- د تەمەنى چارده ھەيفيدا: زارۆك د ئەقى تەمەنيدا دى ل واتا پستەيا:(جەنتا خو حازربكە.) گەھيت، ل دەمى جەنتە بەرامبەرى ئەوى نەبيت، ھەروەسا دەوربەرى ئاخفتنىڭى چ ئاماژەيان د ئەوى ھەلويسيدا نەدەتى.

د ئەقان قۇناغين تەمەنيدا، بارودوخ ل دەق زارۆكى بۆ سەرکەقتنا كردهييا ئاخفتنى گونجاي دبیت، بۆ نمونە چيدبیت داوايا زارۆكى بۆ دەرکەقتنا ژدەرقي خانى سەرنەكەقيت، ل دەمى سەقا يى باران بيت. ديسان فيرى ھندى دبیت، كو پيويسته درکاندنا ئاخفتنى يا پوهن بيت، ديسان دەستپيدكەت بۆ دەستقەھينانا شيانى ل سەر ئىكبوونا زانينا ئەوى ب تشت و جيھان و زانينا جفاكى و زمانىڭى. ديسان زارۆك د سەرنجراکيشانىدا شارەزادبیت و دەست بكارهينانا شيوازين ريزگرتنى يين ئاسان دكەن. وەكو:(ژكەرەما خو) و (سوپاس). ژ ئاليەكى ديقە زارۆك

دەستپېدكەت د تیگه هشتنا چهوانیا بكارهینانا شیوازی گونجای بو هر دەوروبه ره کی. بو نمونه زاروك دشیته دهنگی خو بگوهوریت ل دەمی ل گه ل بویکه کا یاریان دئاخفیت. به لی هه تا ئەقی قوناغی ب باشی فییری شیوازی به رسفدانئ نه بوویه. ئەقهژی دبیته ئەگه ری هندئ کو نوبه تگرتن د ئاخفتنیدا نه مینیت، ئانکو چوونا ناؤ ئیکا ئاخفتنی چیدبیت، ئەقهژی ژ بهر هندییه، کو زاروك و لایه نی دی د ئیک دەمدال گه ل ئیک دئاخفن.

پ- ژ دوو سالی بو سی سالی:

د ته مەنی دوو سالیدا، هەمی شیوین زمانی و دانوستاندنا نه زاره کی ل دهف زاروكی پتر پوهندن و پیشقه دچن، د ته مەنی چار سالیدا زاروك ئەوی راستیی دزانن، کو که سین دی هزر و بوچوون و زانینه کا زهینیا تایبهت ب خوڤه هه نه، واته بوچوونه کا زهینی هه نه. ههروه سا پشتی ته مەنی دوو سالی زاروك دشیته راستقه کرنئ د شیوازی داواییدا بکه ن، هه تاکو بشین شیوازی داوایی ب شیوه کی دابریژن، کو پتر ریژ تیدا بیت. بو نمونه زاروك دشیته ئەقی داوایی: (ئەقی یاریی بده من.) بو(ژ که ره ما خو ئەقی یاریی بده من.) یان (ئەز دشیتم ئەقی یاریی بيم؟) راستقه بکه ت. د ته مەنی سی سالیدا زاروك دشیته شروڤه کرنا ساکار و هنده ک راستقه کرنین ساکار بو ئاخفتنا خو پیشکیشبکه ت. ههروه سا ده برینین پیکفه نه گریدای د ئاخفتنا ئەویدا کیمدن. ههروه سا کارامه یین پیکفه گریدانا زمانی د کارهینانا زاراڤین زمانین دروستدا، وه کو: په یف و رسته یی ل دهف دیاردن. دیسان په چافیا نوبه تگرتن و به رسفدان و برینا ئاخفتنی دکه ت. بو نمونه زاروكه ک د ته مەنی دوو سال و ده هه یفیدا، ئەف دانوستاندنا ل خواری ل گه ل دایکا خو ئەجامدایه:

دایک: ئەری ته دقیت تۆ ل سه ر ته خته ره شی بنقیسی - ئانکو تابلویا

نیگارکیشیی(و ئامازه یی ب تابلویا نیگارکیشیی بده ت)؟

زاروك: نه، ئەو نه ته خته ره شه. ئەو تابلویا نیگارکیشییه. ئودا ته ئەو

په یف ب هه له و خه له تیغه گوت.

نیژیکی تهمه نی دوو سال و شه ش هه یقی، کارامه یین برینی ل ده می
 ئاخفتنی و کارامه یین دویرکه قتنا برینا که سین دی، ل حاله تی ئاخفتنی د ناڤ
 کومه کا که ساند ل دهڤ زاروکی وهراری دکهن. بو نمونه ئیک ژ زاروکان ل
 تهمه نی دوو سال و نه ه هه یقیدا دهر برینا (ببوره) چهند جاران ل دویف ئیک و
 ب دهنگه کی بلند بکارهینا بو هندی داکو ئاخفتنا کومه کا بچویکا زاروکان
 بریت و نه هیلیت نه و ل جهی نه وی باخفن. بکارهینانا نه فی ئیستراتیجیه تی،
 ل گه ل راوستان د ئاخفتنیدا ب شیوه کی نه به رده وام. نه وی زاروکی شیا
 زیده تر ژ ده ه ده قیقان باخفت و پشتی نه فی قوناغی پتیریا زاروکان فییری
 هندی دبن، کو نوبه گرتن د ئاخفتنیدا ب په فتاره کی پتر گونجای د ئاخفتنیدا
 دهیته هژمارتن.

ج- ژ سی سالی بو چار سالی:

د نه فی قوناغا تهمه نیدا، پتیریا زاروکان دشین په چاڤکرین ئاشکه رال
 دوور نوبه تگرتن د ئاخفتنیدا و جورین ئاخفتنی پیشکی شیکهن. زیده باری
 هندی چیدبیت کارامه یین تیگه هشتنا گوتارا شه گپرای (السردی) و شه گپیرانا
 حکایه تان ل دهڤ زاروکان وهراری بکه ن. دیسان ده لیقین چوونا ناڤ ئیک د
 ئاخفتنیدا ل دهڤ زاروکان کیمدبن و زاروک د نه فی تهمه نیدا ب ئاگه هن ژ نه فی
 چوونا ناڤ ئیکا ئاخفتنی.

چ- ژ چار سالی بو پینچ سالی:

د نه فی قوناغیدا زاروک دشین ب دارشتنا هنده ک شیوازیین زانینی د
 ئاخفتنیدا رابن. دیسان پوهنکرنا ئاخفتنا چهوت و هه له ل دهڤ زاروکی یا
 بیسنووره. هه روه سا زاروک د نه فی قوناغیدا دهست ب ئاماژه کرنا نه وی
 تشتی دکهت، نه وی ب بهرچاڤ نه بیت. دیسان فییری شیوازیین بکارهاتی د
 کریارا په یوه ندیکرنیدا دبیت، وه کو ئیستبیانی بو پوهنکرنی و شیوازیین
 پرسیارئ وه کو: (ده مژمیر چه نده؟) و تا راده یه کی دهست ب تیگه هشتنا
 شیوازیین گه فکرنی و هه ره شی دبیت. دیسان پیکفه گریدان د پتیریا پارچین

ئاخفتنا ئۇويدا بەرچاڧ دىبىت. ول قوتابخانى و دايىنگەھى زارۇك فىرى شىوازيىن پىزگرتن و رازىكرن و ئامازەدانى و زانىنا ئۇرك و ماف و شىوازيىن پاكانە و شىرۇڧەكرنى دىبن. ئۇڧجا ژ بەر ھندى د ئۇڧى قۇناغىدا بۇشاھىيىن د ناڧ ئاخفتنىدا ھەين بەرەڧ كىمبونيڧە دچن.

د- ژ شەش سالى بۇ ھەفت سالى:

د ئۇڧى قۇناغىدا زارۇك ب ئاشكەرايى دشىن ئامازەيى ب (مىتاپراگماتىك) ئى بكن" واتە پشتبەستنا ئۇوان ب واتا پىژەيى (لفظى) يا ئاخفتنى كىمدىبىت، ھەر چەندە ئۇڧ واتايە بەردەوام د ھندەك ھەلويستىن دياركرىدا دەيتە بكارھىنان. ھەرۋەسا شىوازيىن زانىنا ئاخفتنى پىشۇڧەدچن، بەلى ئاشكەراكرن (ايضاح) ب تەمامى يا ورد و ھوير نىنە.

ھ- ژ ھەفت سالى بۇ ھەشت سالى:

د ئۇڧى قۇناغىدا پىترىا جارارن ئاشكەراكرن بۇ ڧەدىتتا ئارىشى يا ھارىكارە، ھەرۋەسا پىخەمەت بەرژەۋەندىيا گوھدارى، زارۇك دشىن ب دارشتنا شىوازيىن زانىنى د ئاخفتنىدا رابن و د ئۇڧى دەمىدا زارۇك دشىن دانوستاندنى بلەز بكن. ھەرۋەسا پىكخستنهكا باش د ئارپستەكرنا زانىارىاندا ل دەڧ ئۇوان دياردىبىت. دىسان شىيانا پىكخستنا شىوازيىن ڧەگىرانى ل دەڧ ئۇوان دروستدىبىت.

ر- د تەمەنى نەھ سالىدا:

د ئۇڧى قۇناغا تەمەنىدا، زارۇك ب تەمامى ئاگەھى شىوازيىن گەفكرن و ژقاندان و شىوازيىن دەرنەنجام(ھۆ و ئۇنجام) ئى دىبن، ھەرۋەسا دشىن زمانى بكاربھىنن بۇ دەربىرىنى ژ پىشېبىنىيىن خۆل دوور ئۇنجامىن كو چىدىبىت پويىدەن. دىسان د ئۇڧى قۇناغىدا زارۇك پەچاقىيا ھزر و ھەستىن گوھداران دكەن، زىدەبارى سىمايىن ئۇوان يىن كەسى و مىژوويا ئۇوانى. دىسان زىدەتر پىگىرىيى ب نۆبەتگرتنى د ئاخفتنىدا دكەن. دىسان ل سەر ھندى رادھىن، كو ئۇ تىشتى ئامازەيى پىدكەن، پوونبكەن. دىسان ئۇ تىشتى

دبېژن گه له ك ناشكهره و وردن. ديسان جهناقى قه شارتيژى بكاردهينن. ديسان د ئه قى قوناغيدا زاروك دشين بكارامه يه كا باش باخفن و شيوازى نهراسته وخوژى بكاربهينن. بو نمونه چيدبيت زاروكى سى سالى ل ده مى شرينا هيبى ل ده ستى زاروكه كى ديدا دينيت، بكه ته گازى و بيژيت: (ئه و شرينى يا منه. من هنده ك ژيدقيت.)، به لى زاروكى ته مه نى ئه وى نه ه سال بيت، ل ده مى هه مان مه به ست هه بيت، دى بيژيت: ئه زى/ ئه زا برسيمه يان بيژيت: خوزى من هنده ك شرينى وه كو ئه وى هه بان. ديسان زاروك د ئه قى قوناغا ته مه نيدا يى ئاگه هه ب گه له ك ئاستين ريزگرتنى، كو دشيت ب ناشكهرايى د نافا ئاخفتنا خودا بكاربهينيت.

د ته مه نى هه رزه كاربييدا چيدبيت زاروك زه حمه تى به رامبه ر هنده ك كارامه يان ببينن. وه كو: (گريمانين پيشه كى) و (واتا قه شارتي) و (دهرئه نجام) و (تيكه لكرنا جورين زانينا جياواز) و (كارامه يا ئيستغلالكرنا هه ر تشته كى بزانيت و فيربيت و ل سه ر ئاستين هه مه جور راقه بكه ت). هه روه سا به رامبه ر كارامه يا (پيگه نين) و (ترانه پيكرن) يژى، ئه ق چهنده دبته ئه گه ر كو شاره زا و زانا ل سه ر هندى ژي كجياوازين، كو بشين ب وردى ئه وى ته مه نى ده ستنيشانبكه ن، كو تيدا زاروك ببه نه جهى باوه ريبى ژ بو ب ده ستقه هينانا ئه قان كارامه يان. ئه قه ژى ژ به ر هندييه، هه ر وه كو به رى نوكه مه گوتى، كو هه مى كه س به رامبه ر زانينا كارامه يين پراگماتيكي وه كو ئيك نينن. ئه قه ژى ل دويف شيانا زاروكى بو تيگه هشتنا كارامه يين پراگماتيكي دميينيت.

ز- د ته مه نى پيگه هشتنيدا:

كارامه يين پراگماتيكي هه تا قوناغا پيگه هشتنى به رده وام وه رارى دكه ن. د ئه قى قوناغيدا پتريا مروقان ئاگه هيبه كا ته مام ب هنده ك كارين دياركرى هه يه، كو مروقل ده مى په يوه نديكرنى، زه حمه تى د نواندنا ئه واندا دبينن، وه كو: ده ستپيكرن ب دانوستاندنى ل گه ل كه سه كى بيانى د ئاهانگه كيدا يان گازنده كرن ل سه ر كي ماسييين كه لوپه لان ل فروشگه هه كى يان بيره ينانا ئاخفتنا كه سه كى كول به رى گوتبيت يان دانا هنده ك پيزانينين

رېكې بۆ كه سه كې بىانى ل سهر جهه كى يان فه گېرانه كا چىرۆكه كا ئالۆز.
ديسان د ئه قى ته مه نيدا ئه ق كارامه يه پيشقه دچن:

- ۱- زانينا ده مى، كو پيدقييه ئاخفتن ل ويى ب دوماهيك بهيت.
- ۲- بكارهينانا پراوستانان د ئاخفتنيدا و پيگيرىكرن ب توبه تكرن د ئاخفتنيدا.
- ۳- بكارهينانا شىوازي گه هاندنى يى گونجايى ب رېكا چاقان.
- ۴- بكارهينانا ده ربرينين پوهن.
- ۵- ره چاقرنا هه ستى كه سى دىيى په يوه نديكرنى دكه ت.
- ۶- بكارهينانا زنجيره كا پوهن و لوجيكى بۆ هزران.
- ۷- دياربوونا گيانى ترانه و گه شبينىيى ل گه ل لايه نى دىيى ئاخفتنى.
- ۸- بكارهينانا هيزا ده نكييا گونجايى.
- ۹-... هتد.

۵- چهند پيزانينه ك ل دوور زانستى پراگماتيكى د ئاينده يدا:
ژ بهر كو پراگماتيك زانسته كى هند گرنگه د بواريى زمانقانى و زانستين
ديدا، ژ بهر هندی هه تا نوكه فه كولينين زانايان ل دوور پراگماتيك و وه رارا
پراگماتيكى به رده وامن و ئه ق چنده بوويه ئه گه ر زانا چهند پيشبينىيه كان ل
دوور كارامه يين پراگماتيكى و وه رارا ئه ويى د ئاينده يدا بكن.
چهند فاكتهره ك هه نه، وه ل مه دكه ت، كو ئه م گه شبين بدين، كو دى
پيزانينين ب مفا و تيروته سه ل ل سهر وه رارا كارامه يين پراگماتيكى د
ئاينده يدا ب ده ست خو قه هينين. فاكتهرين ئه ويى گه شبينىيى په يدا دكه ن،
ئه قين ل خوارينه:

- ۱- دوير نينه، بۆ فه كولينينا زانينا تاكه كه سان ب ياسا و په فتارى
ئه وانقه ژ بۆ پارستنا ئه وان ياسا و په فتاران يان سه رپيچىكرنا ئه وان.
- ۲- د سه رده مى نوكه دا، ئه و ده ستنيشانكرنا گريداى ب هه بوونا
نه خوشييين پراگماتيكى يا هاتيه په سه ندىكرن. هه روه سا يا هاتيه زانين،
كو گه له ك كه سان هنده ك زه حمه تيا د ئه قى لايه نيدا هه ي، ئه فه ژى ئه ويى

چەندى دگەھىنيت، كو مروؤ دشىت فەكۆلينا پەفتارى پراگماتىكىيى تىكچووى ب گەلەك وردى بكت و ئەف فەكۆلينا هوير ژ بو راستفەكرنا شىوازن، ھەروەسا ژ بو شارەزابوون ب ھژمارەكا زور ژ گرفتىن پراگماتىكى، ئەوین ل دەف تاكەكەسان ھەين دى يا ھارىكار بيت.

۳- كارى زانايىن پەفتارى (پەوشتى) بەشداريى د پيشكىشكرنا پىزانينىن مەنھەجىيىن ب مفادار دكەن، ژ بو فەكۆلينا بواری پراگماتىكى.
۴- بواری پراگماتىكى زوى بەرفرەھدبىت و نوکە گەلەك فەكۆلەر ب فەكۆلينا ھەرارا لايەننىن تايبەت د پراگماتىكىدا رادبن (لوسى اندريسن وود و بينتا راي سميث، ۲۰۰۶، ۷۰-۷۱). ئەفەژى دبىتە ئەگەر كو بواری فەكۆلينا پراگماتىكى بەرفرەھبىت.

پشکا شه‌شی: پراگماتیک و چەند زاراقەیه‌ک:

۱- پراگماتیک و پراگماتیزم:

پراگماتیک - Pragmatics ئاراس‌تە‌یە‌کی ئە‌ب‌س‌تۆ‌مۆ‌لۆ‌جی‌یە (مە‌رفی) گ‌رن‌گی‌یە ب‌کار‌ه‌ی‌ن‌ان‌ا ز‌مانی و پ‌ال‌دە‌ر‌ی‌ن دە‌روونی ی‌ی‌ن ئ‌ا‌ح‌ق‌ت‌ن‌کە‌ر‌ان و ک‌ارد‌انە‌و‌ه‌یا گ‌و‌ه‌دار‌ان و‌ب‌ا‌بە‌ت و ن‌م‌و‌نە‌ی‌ی‌ن ج‌ق‌اک‌ی ی‌ی‌ن گ‌وت‌اری د‌دە‌ت، ئە‌قە‌ژی ب‌رە‌چ‌ا‌ق‌ر‌نا ت‌ا‌ی‌بە‌ت‌مە‌ن‌د‌ی‌ی‌ن س‌ی‌ن‌ت‌اک‌سی و س‌ی‌م‌ان‌ت‌یک‌ی دە‌یتە ئە‌ن‌ج‌ام‌دان، ل سە‌ر‌دە‌می ئ‌وس‌تنی د‌قە‌کۆ‌ل‌ین‌ا پ‌راگ‌م‌ات‌یک‌ی‌دا گ‌رن‌گی ب‌گ‌ردە‌ی‌ی‌ن ئ‌ا‌ح‌ق‌ت‌نی د‌دا، پ‌اش‌ی بە‌ر‌دە‌وام گ‌رن‌گی ب‌پ‌راگ‌م‌ات‌یک‌ی ه‌اتە‌دان و بە‌ر‌ف‌رە‌ه‌ بوو، هە‌ت‌اک‌و ن‌م‌و‌ن‌ی‌ن ب‌کار‌ه‌ی‌ن‌ان و گ‌وت‌ن و مە‌ر‌ج‌ی‌ن ر‌استی و ش‌رۆ‌قە‌ک‌ر‌نا د‌ان‌وس‌ت‌ان‌د‌نی ب‌خۆ‌قە‌گ‌رتی، بە‌ل‌ی پ‌راگ‌م‌ات‌یزم Pragmatism ت‌یۆ‌رە‌ک‌ا فە‌لسە‌ف‌یە‌ گ‌رن‌گی ب‌م‌ف‌ای‌ی پ‌راک‌ت‌یک‌ی‌یە ه‌زری د‌دە‌ت، ژوی ئ‌الی‌قە‌ک‌و پ‌راگ‌م‌ات‌یزم پ‌ی‌قە‌رە‌ بۆ‌ پ‌است‌یا ئە‌وی ه‌زری، ئە‌قە‌ژی ئە‌وی چە‌ندی د‌گە‌ه‌ی‌ن‌یت، ک‌و بۆ‌ش‌ا‌ه‌ی‌یە‌ک‌ا مە‌ز‌ن د‌ن‌اق‌بە‌ر‌ا ه‌ر دوو زاراق‌ان‌دا د‌ه‌زرا ز‌مانی و فە‌لسە‌فە‌یا نو‌ید‌ا هە‌یە (ن‌ع‌مان ب‌وق‌رە، ۲۰۰۹، ۱۶۱).

د‌ق‌یر‌ی‌دا پ‌ی‌د‌ف‌ی‌یە ئە‌و پە‌ی‌و‌ە‌ن‌د‌ی‌یا د‌ن‌اق‌بە‌ر‌ا پ‌راگ‌م‌ات‌یزم و پ‌راگ‌م‌ات‌یک‌ی‌دا هە‌ی د‌یار‌ب‌کە‌ی‌ن. پ‌راگ‌م‌ات‌یزم ت‌یۆ‌رە‌ک‌ا فە‌لسە‌ف‌ی‌یا گ‌ش‌ت‌ی‌یە ژبۆ‌ هۆ‌ش‌مە‌ن‌د‌ی‌یا ت‌ی‌ب‌ی‌نی ک‌رنی و گ‌ر‌ی‌د‌ایە ب‌بە‌ر‌ژە‌و‌ە‌ن‌د‌ی‌ی‌ن ب‌نە‌رە‌ت‌ی‌ی‌ن م‌رۆ‌ق‌ی‌قە‌ و ل دە‌س‌ت‌پ‌یک‌ا سە‌دی ب‌ی‌ست‌ی، ئە‌ق‌ت‌یۆ‌رە‌ ل ئە‌م‌ری‌کا ل سە‌ر دە‌س‌ت‌ی شارل پ‌یرس و و‌لی‌ام ج‌یم‌س و ج‌ون د‌یوی پ‌ی‌ش‌قە‌چ‌وو (ف‌ی‌لی‌ب ب‌ل‌ان‌ش‌یە، ۲۰۰۷، ۲۸).

شارل پ‌یرسی (۱۸۳۹-۱۹۱۴) پ‌راگ‌م‌ات‌یزم ب‌پ‌ام‌ان‌ا پ‌راک‌ت‌یک‌ی ب‌کار‌ه‌ی‌ن‌ایە و رۆ‌لە‌کی سە‌رە‌کی هە‌بوو د‌د‌ر‌وس‌ت‌ک‌ر‌نا ئە‌وی چە‌م‌کی، پ‌راگ‌م‌ات‌یزمی ن‌ی‌ز‌یک‌ی پ‌راگ‌م‌ات‌یک‌ی د‌کە‌ت. و‌لی‌ام ج‌یم‌سی ل س‌الا ۱۹۰۶ ت‌یۆ‌رە‌ک‌ ل سە‌ر پ‌است‌ی‌یە ژ پ‌راگ‌م‌ات‌یزمی دە‌ر‌ئ‌ی‌خ‌ست و ب‌ت‌رانە‌ تە‌م‌اشە‌ی هە‌لو‌ی‌ست‌ی‌ن پ‌یرسی ک‌ر و ج‌ون د‌یوی ت‌یۆ‌رە‌ک‌ا ئ‌ام‌یر‌ی (أ‌د‌ات‌یە) ل س‌الا ۱۹۰۳ ژ پ‌راگ‌م‌ات‌یزمی دە‌ر‌ئ‌ی‌خ‌ی‌ست (ف‌ی‌لی‌ب ب‌ل‌ان‌ش‌یە، ۲۰۰۷، ۲۸).

پراگماتيزم ئه‌وا به‌رده‌وام ل ئه‌ورؤپا ده‌اته وه‌سفرن، كو بریتيه ژ فه‌لسه‌فئ د كاركرنئدا، كو راستيئ د سوود و مفايدا ديار و به‌رجه‌سته دكه‌ت. پيشنيارا ريكين گه‌له‌ك پيش كه‌قتير كر بيكو سه‌رسورمانئ و جوانكارئيئ ژناق ببیت، هه‌روه‌سا به‌شه‌كئ ژ پراگماتيزمئ دگه‌هينيته نيزيكبوونا پراگماتيكي (فيليب بلانشيه، ۲۰۰۷، ۲۸).

ب كورتي ئه‌و په‌يوه‌نديا پراگماتيكي ب پراگتيزميته گريده‌ت بریتيه ژ مه‌رم و مه‌به‌ستي ژ بواري پراكتيكي. به‌لئ ئه‌و خالا هه‌ر دوكان ژي‌كجودا دكه‌ت ئه‌وه‌كو پراگماتيك زيده‌تر گريدايه ب زمانيقه‌ به‌لئ پراگماتيزم زيده‌تر فه‌لسه‌فييه.

۲- پراگماتيك و ره‌وانبيژئ:

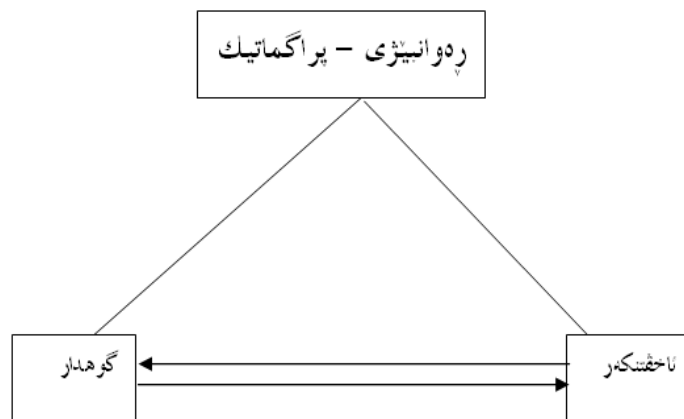
هنده‌ك ژ زانايين كه‌قنين ره‌وانبيژئي وه‌كو بوؤوني (۱۷۰۷-۱۷۸۸) فه‌كولينا ره‌وانبيژئي ب تنئ ب ده‌قئ نقيسيته پابه‌ند دكه‌ت و ب ديتنا ئه‌وي ره‌وانبيژئي چ په‌يوه‌ندي ب ئاخفتنيته نينه، به‌لئ هنده‌ك قوتابخانه ب تاييه‌تي ئه‌وين ژ تيورين پراگماتيكي په‌يدا بووين، وه‌كو قوتابخانا بالو ئالتو گرنگيه‌كا تاييه‌ت ب ره‌وانبيژئي دده‌ت و بواري ره‌وانبيژئي به‌رفره‌ه دكه‌ت و ب تنئ ره‌وانبيژئي ب نقيسينيته پابه‌ند ناكه‌ت به‌لكو ئاخفتنيژئ دكه‌ته د ناق ره‌ه‌ندي ره‌وانبيژئييدا.

هه‌روه‌سا ره‌وانبيژئي جه‌ه‌كئ تاييه‌ت د فه‌كولينين ئه‌ده‌بي و زمانيدا دگريت، نوكه‌ ره‌وانبيژئي به‌ره‌ف هنديته دچيت، كو ببته زانسته‌كئ به‌رفره‌ه بو جفاكي (ساميه بن يامنة، ۲۰۰۹، ۵۳) و د چه‌رخئ نوكه‌دا ره‌وانبيژئي به‌ره‌ف پيش چوويه و ئه‌فه‌ژئ بو مفايئ ئه‌وي د بواريئ ئه‌بستومؤلوجيئ جوراوجوردا دزفريته‌فه، هه‌روه‌كو هانريش بليس ئامازه ب ئه‌قئ چه‌ندي دكه‌ت و دبئژيت: هوئي ئه‌قئ هشياربوونا ره‌وانبيژئي بو به‌راوردكرنا ئه‌وي ل گه‌ل پراگماتيكا زمانئ و تيورين گه‌هاندئ و هي‌مالوجيا و په‌خنا ئايدؤلوجي و هه‌روه‌سا شعرييه‌تا زمانئ د بواري وه‌سفرنا تاييه‌تمه‌نديين پازيكرين

دهقاندا دزقریته‌فه، هه‌روه‌سا هه‌لسه‌نگاندنا ئه‌وان ده‌قانیژی (هانریش بلیث، ۲۰۰۰، ۱۵).

ئه‌ف‌نیزیک بوونه، نه‌ینیا ئه‌وی ئه‌وه، کو په‌وانبیژی ب چاره‌سه‌رکنا هیژا کاریگه‌ری و چه‌وانییا پازیکرنا که‌سی رادبیت، هه‌روه‌سا ب دیارکنا هه‌می مه‌به‌ستین کو ئاخفتنکه‌ری دقیت ب جه‌ بینیت رادبیت و ئه‌ف‌خاله ب گرنگترین بابته‌ی پراگماتیکی ده‌یته هژمارتن، ئه‌وژی ل ده‌می پراگماتیک فه‌کۆلینی ل کارلیکرنا په‌یوه‌ندیکرنی د ناهه‌را ئاخفتنکه‌ر و گوهداریدا دکه‌ت و ئه‌و کاریگه‌رییا ژکرده‌یا ئاخفتنی په‌یدادبیت (سامیه‌ بن یامنه‌، ۲۰۰۹، ۵۳).

که‌واته پراگماتیک و په‌وانبیژی ل سه‌ر هندئێ ریککه‌قتینه، کو ب ریکا زمانی ئاخفتنکه‌ر کارلیکرنی ل گوهداری دکه‌ت و مه‌به‌ستا خو پی دیاردکه‌ت. که‌واته په‌وانبیژی د ناهه‌پۆک و کویراتییا چی‌بوونا خودا پراگماتیکه، ژبه‌رکو ئه‌فه‌ر دوو زانسته پشت ب هه‌ر دوو بنه‌مایین په‌یوه‌ندیکرنی (ئاخفتنکه‌ر و گوهدار)ی ده‌ستن:

زانای عه‌ره‌ب (أبو هلال العسکری) ره‌وانبیژی ب ئاخفتنا ره‌وان
 (بلیغ) فه‌ ئه‌وا کو مفایی مه‌به‌ستدار دیار دکه‌ت گری‌دایه‌. دیسان پراگماتیکیژی
 ئه‌ف چه‌نده د بن زارافی کرده‌یین ئاخفتنی‌دا پیشکی‌شکریه (سامیه بن یامنه‌،
 ۲۰۰۹، ۵۵).

ره‌وانبیژی و پراگماتیک هه‌ر دوو جه‌ختی ل سه‌ر پی‌کها‌تا زمانی دکه‌ن،
 ئه‌وا د هه‌لویسته‌کی دیارکری‌دا ب ده‌ستفه‌ ده‌یت، ئه‌ف چه‌نده‌یه دبیته‌ هوی‌ی
 هندئ‌ی ئه‌و هه‌ر دوو زانسته‌ ل سه‌ر هندئ‌ی ری‌ککه‌فن، کو هه‌ر دوو زانسته
 پالپشتیی‌ی ب زمانی دکه‌ن، وه‌کو ئالاقه‌ک بو جی‌به‌جی‌کرنا کاری ل سه‌ر
 گوهداری، ل سه‌ر ئه‌وی بنه‌مای، کو ده‌قی زمانی ب ته‌مامی‌شه ده‌قه‌که د ناق
 هه‌لویسته‌کیدایه (صلاح فضل، ۱۹۹۲، ۹۷-۹۸).

ره‌وانبیژی ب شی‌وه‌یه‌کی گشتی ب هونه‌ری گوتنی ده‌یته پی‌ناسه‌کرن
 یان هونه‌ری گه‌هشتنی‌یه ژبو راستفه‌کرنا هه‌لویستی گوهداری یان
 خوانده‌فانی. لاوسبرج دبینیت ره‌وانبیژی سیسته‌مه‌که، پی‌کها‌ته‌یه‌ک ژ شی‌وی‌ن
 هوشه‌کی و زمانی و دشینا ئه‌ویدا هه‌یه کاری‌گه‌رییی، ب ری‌کا ئاخفتنکه‌ری د
 هه‌لویسته‌کی دیارکری‌دا په‌یدابکه‌ت. ب دیتنا لیچی ره‌وانبیژی د کرۆکی خۆ‌دا
 پراگماتیکه‌ و ره‌وانبیژی موماره‌سه‌یا په‌یوه‌ندی‌کرنی‌یه د ناقبه‌را ئاخفتنکه‌ر
 و گوهداری‌دا ژبو چاره‌سه‌رکنا ئاریشا په‌یوه‌ندی‌دا د ناقبه‌را ئه‌واندا هه‌ی،
 ئه‌وژی ب هاری‌کاری‌یا بکاره‌ینانا ری‌کین دیارکری بو کاری‌گه‌ربوونی. به‌لی
 فه‌کوله‌رین پراگماتیکی دبینن، کو پی‌دقی‌یه بواری ره‌وانبیژی‌یی به‌یته
 به‌رته‌نگکرن و دبینن پراگماتیک مه‌زنت‌ترین هه‌فیشکه د ناقبه‌را بنیاتی‌ن
 گه‌هاندنا سینتاکسی و سیمانتیکی و ره‌وانبیژی‌یی‌دا (صلاح فضل، ۱۹۹۲، ۹۴-
 ۹۵)، به‌لی گه‌له‌ک ژ سه‌ره‌لدانا پراگماتیکی پی‌فه‌نه‌چوو، وه‌رارکرن و
 پیشفو‌چوون ب خو‌فه‌ دیت، چونکی پراگماتیک بکاره‌ینانا زمانی‌یه د
 په‌یوه‌ندی‌کرنی‌دا ژ ئالی‌ی جفاکی و ده‌روونی و ئه‌بستمۆلۆجی‌فه.

هه‌بوونا په‌یوه‌ندی‌ی د ناقبه‌را ره‌وانبیژی و پراگماتیکی‌دا، نابیته‌ هوی‌ی
 هندئ‌ی ئه‌م بواری بسپوری‌یا هه‌ر ئیک ژ ئه‌وان به‌ه‌لوه‌شینین یان ژ ناق به‌ین،

ژبه ركو نه گهر په وانبیژی جه ختی ل سهر ته کنیکین په وانبیژی بکته، نه وین
 ناخفتنکهر دروست دکته و ب ریکا په یامی دگه هینیت، هه تاکو مه به ستا خو
 یا داخوازکری ب جه بینیت، به لی پراگماتیک رادبیت ب دیارکنا مه به ستا
 ناخفتنکهری، کو ده سته پیدکته ب ریکا سروشتی په یوه ندیا د ناقبه را
 کرده یا زمانی و هه لویستی جفاکیدا (سامیه بن یامنه، ۲۰۰۹، ۶۱). ژ لایه کی دپه
 په وانبیژی بو چاره سهرکنا ده قی یا گشتگیر نینه، به لکو گریدای جهه کی
 دیارکریه، به لی پراگماتیک ل گه ل هندی کو دشیت جهه کی دیارکری چاره سهر
 بکته، دیسان یا گشتگیره ژی بو شروفه کرنا ده قی، نه وژی ب ریکا
 به رچا فوهرگرتنا ده وروبه ر و ناخفتنکهر و گوهداری. دیسان په وانبیژی ب
 نه فان نه رکان رادبیت، واتایی پوهندکته و جهخت ل سهر واتایی دکته و
 واتایا فرههنگی بو واتایه کا دی شه دگو هینیت، به لی پراگماتیک گرنگیی ب
 وانا ده وروبه ری و بکارهینانا واتایی د ده وروبه ریدا ددهت. دیسان جیاوازی د
 بابه تین هه ر دوو زانسانژیدا هه یه.

دیسان په وانبیژی گرنگیی ب جوانی و دارشتنا زمانی ددهت،
 پیخه مهت دروستکرنا وینه یه کی جوان، به لی پراگماتیک زیده تر گرنگیی ب
 په وانبیژی رازیکرنی ددهت، نه ف ره وانبیژی ه ((...گوزارشت له هه لویستی
 ناکات، هه ولده دات شاه زوو بکات یان بیری لیکاته وه. لیره دا سی جور
 سهر هله دات: ا- رازیکردن بو راست و چهوت. ب- رازیکردن بو داد په روه ری
 و سته م. ج- رازیکردن بو سوود و زیان)) (عه بدولواحید موشیر دزه یی، ۲۰۱۲، ۹۳).

۳- پراگماتیک و هیمالوجی:

ب دیتنا چارلس موریسی ۱۹۳۸ پراگماتیک به شه که ژهیمالوجیایی مل
 ب ملی سینتاکس و سیمانتيکیفه و فله کولینی ل وی په یوه ندیا دناقبه را هیما
 و راقه که ری هویدا دکته.

که واته به ره مهینانا واتایی و دانانا هیمایان، د شیاندایه دابه شی سی
 په یوه ندیین ناخجویی بکه یین، کو بریتینه ژ:

۱- په یوه نډیا سیمانتیکي: څه کولینی ل په یوه نډیا هیمایان ب ته ن و تشتی ژده رڅه دا دکه ت.

۲- په یوه نډیا سینتاکسی: څه کولینی ل وی په یوه نډیا د ناڅ هیمایان ب خؤدا ه هی دکه ت.

۳- په یوه نډیا پراگماتیکي: څه کولینی ل په یوه نډیا هیمایي ب ناخفتنکه ران یان پراڅه که رانڅه دکه ت. ب ئه څی پراگماتیک و هک تیور و پیباز ل ده څ مؤریسی ب ده سته دهیت.

فه یله سوف و زمانڅانی ئه مریکی ردولف کارناب بواری ئه څان ه هر سی لقان پوهن دکه ت و دبیزیت: د بواری څه کولینا زمانیدا، ئه گهر ب ئاشکه رایي ئاماره یی ب ناخفتنکه ران یان بکارهینه ری زمانی بکه ین ل ئه وی ده می ئه م دچارچوڅی بواری پراگماتیکیدا کاردکه ین. به لی ئه گهر ب تنی ئه م ب شروڅه کرنا دهربرین و ئه و تشتی دهربرین ئاماره یی پی دکن پابووین، ل ئه وی ده می ئه م دی به ره څ بواری سیمانتیکيڅه چین و ل دوماهیي ئه گهر ئه م ژ ئه وان تشتین دهربرین ئاماره یی پی دکن دویر بکه څین و ب تنی ئه وان په یوه نډییین د ناڅبه را دهربریناندا شروڅه بکه ین. ل ئه وی ده می ئه م دچینه د بارنا ریڅخستنا رسته ییدا (أحمد شفیق الخطیب، ۲۰۰۶، ۱۲۶).

پراگماتیک څه کولینی ل هیمایین زمانی ونه زمانی دکه ت. ئه گهر ئه م هیمایه کا زمانی وه کو (زیره ک) وهر بگرین، دی بینین ئه څی هیمایي و اتایه کا ئاسایی هیه و ه می خه لک د و اتا فه ره نگییا وی هیمایي دگهن، کو بریتیه ژ (< - ته مبه ل >)، (< + چالاک >)، به لی د پراگماتیکیدا ل دویڅ دهوروبه ری چیدبیت، ئه و هیمایه ب و اتایا (< + ته مبه ل >) و (< - چالاک >) بهیت.

دیسان هیمایین نه زمانیزی پوله کی دیار د و اتا پراگماتیکیدا دگپریت. بو نمونه ئه گهر ب چاڅ نقاندنڅه یان ب که نیڅه و د دوروبه ره کی گونجایدا بیژییه که سه کی تو یی زیره کی ل ئه وی ده می دی زیره ک و اتا خو به روڅاژی ده ت.

ههروهسا هيمالوجيڙي فهكولينى ل هيمايين زمانى و نه زمانى دكهت، بهلى ئه و خالا هيمالوجى و پراگماتيكي ڙيڪجودادكهت، ئه وه كو سنوورى هيمالوجيياي بهرفرهتره ڙي پراگماتيكي، چونكى هيمالوجى فهكولينى ل رويى ڙ ناڦ و ڙدهرفه هيمايي (فونولوجى و پيرمان و واتا) دكهت، بهلى پراگماتيكي فهكولينى ل رويى ڙ ناڦدا يي هيمايي دكهت. پيدڦييه بيڙين، كو رويى ڙ ناڦدا، سيمانتيكى و پراگماتيكي ب خوڦه دگريت، بهلى يا گرنگ پراگماتيكي، كو رويى ڙ ناڦدا د پراگماتيكيڏا پهيوهنديا هيمايي ب پافه كرى ئه ويڦه ههيه.

پيرس وهكى بهرى نوكه مه ئامازه پيكرى بهشدارى د پراگماتيكيڏا هه بوو، كو رابه ركه د بوارى هيمالوجييايڏا دهيت هڙمارتن، ههروهسا رابه ره بو پراگماتيكي زانين ل پشتى ئه وي هاتين. ههروهسا پيرس دبينيت هيمالوجيا زانسته كه و سه ر ب هه مى زانستين دى دئخيت، ڙبه ركو سه رده ربيى ل گه ل هيمما و بكارهينانا هيممايان دكهت و فتگنشنانين جه ختى ل هندى دكهت، كو هزر و هيمما ڙيڪجودانابن، و چ هيمما وه كو فورمه كى خسهر نينن و هه ر تشتهك دشيت ببيته هيمما و هزر ب خوڙى ب هيمما دهيت هڙمارتن (فيليب بلانشيه، ۲۰۰۷، ۳۹).

كارناب، ل قوناغين دوماهيى باوه رى ب هندى هينا كو پيدڦييه ئه م ڙ هيمالوجيياي دويريكه ڦين و به ره ڦ پراگماتيكا زمانيقه بچين و ههروهسا لايه نى ئه زمونيبى جيگير بو پراگماتيكي سه لماند و يى ڙڙد بوو ل سه ر هندى، كو زمانقانى پيدڦى ب پراگماتيكي ههيه، ماده م خو ل سه ر ئاخفتنكه ر و چه مكى ياسا و بكارهينانا ياسايان دچه سپينيت (فيليب بلانشيه، ۲۰۰۷، ۴۵).

۴- پراگماتيكي و (زمانقانييا دهقى و شروڦه كرنا گوتارى):

د گوتاريڏا چه ند تاييه تمه نديين گرنگ هه نه و گوتار ل سه ر ئه وان بنه ميان دهيت پيناسه كرن و نياسين، ئه و تاييه تمه نديڙى ئه فه نه:
 أ- تاييه تمه ندييا گه هاندنى: چالاكى (كاركرن).

ب- تايبه تمه ندييا پراگماتيكي: مه به ستا ئاخفتنكهرى و دهوروبهر.
ج- تايبه تمه ندييا پيکھاته يي^(۱): هه بوونا ياسايين تايبه ت ب ئاستي
گوتاريقه (أحمد محمد الادريسي، ۱۹۸۷، ۱۷).

هندهك زمانقان دهق و گوتاري دكهنه ئيك و ب باوهره ئه وان ئه ق هه ر
دوو زاراقه ئيكن. هندهك زمانقان دي، ئه فان هه ر دوو زاراقان ژيکجودا
دكهن و باوهره ئه وان ئه وه، دهق گريداي نقيسينيه و گوتار گريداي
ئاخفتنييه. واته دهق دهوروبهري وهرناگريت، پيچه وانه ي گوتاري، كو
دهوروبهري وهردگريت. هندهكزي بابته ئايدولوجيايي دكهنه پيقره، كو د
گوتاري دا ئايدولوجيايهك ل پشت هه يه، واته ل ده مي گوتار ده يته گوتن، ئه و
گوتار دهربريني ژ هزرا كومه كا كه سان دكته، ئه قجا چ د گوتارا ئاينيدا يان
گوتارا سياسيدا بيت... هتد، به لي ئه ق چهنده د ده قيدا ناهيته ديتن. ديسان
گوتار دهسته لات هه ر وهكو ميشيل فوكوي دياركري، كو حوكمي ل سه ر
ئه وان دكته، ئه وين بكاردهينن و بوويه نامرازهك بو دهسته لات وهرگرتن و
دهسته لات ب ريقه برني و ده مان ده مدا گوتار دهسته لاتي به يز و به يز
دكته. به لي ئه ق چهنده د ده قيدا ناهيته ديتن.

ديسان سه باره ت دريژيا دهق و گوتاري بوچوونين جياواز هه نه،
هندهك بو هندي دچن، كو دهق و گوتار برتينه ژ كومه كا رسته يان، كو
پيکفه گريدان د ناقه را ئه وان رسته ياندا هه يه و هنده كين دي ديژن مه رج
نينه دهق و گوتار برتي بن ژ كومه كا رسته يان، به لكو بو هندي دچن، كو
ئيك په يف يان گرييهك يان رسته يهك دشيت بيته دهق يان گوتارهك، ئه وژي
ئه گه ر ئه و كه ره ستين زما ني شيان په يامي بگه هينن.

^(۱) ب ديتنا پيرناندي گوتار چيدبيت دهق بيت يان رسته بيت يان ئيك په يف بيت. چيدبيت
گوتار پيکھاتي بيت ژ چهنه رستين ل دويف ئيك، ئه گه ر مه به ستا گه هاندنا ته واو ب ئه وان
رستان ب دهستقه به يت و چيدبيت گوتار ئيك رسته بيت، ئه وژي ئه گه ر رسته شيا مه به ستا
گه هاندني ب دهستقه به ينيت. ديسان چيدبيت ئيك په يف بيته گوتارهك، ئه گه ر په يف
بشيت بيته يه كه يه كا گه هاندني يا ته واو (أحمد محمد الادريسي، ۱۹۸۷، ۱۷). واته ئه گه ر
ئاخفتنكهرى شيبا مه به ستا خو ب ئيك په يفي بگه هينيت.

لی پتريا بۆچوونان بۆ ھندی دچن، کو گوتار ئاخفتنه، به لی دهق بریتیه
 ژ کومه کا رستین ل دویف ئیک هاتی، کو پیکفه گریدان د ناقبه را ئه وان
 رستاندا هه یه. ئە فجا ئە گەر ئە فه تیگه هی دهق بیت، به لی گوتار بریتیه ژ
 زنجیره یه کا رستین دهینه گوتن. ب ئە فی چه ندی هه فیشکی د ناقبه را ئه واندا
 په یدابیت، به لی ئە وا گوتاری ژ دهقی جودادکەت، ئە وه کو گوتار بکارهینانا
 دهقیه د ناف ده وروبهریدا و ل گەل ئە و جیاوازیین ل بهری نوکه هاتینه
 دیارکرن.

شروؤفکرنا گوتاری رادبیت ب دانا سالوؤخرنه کا ئاشکه را و ریکوپیک بۆ
 یه که یا زمانی ل ژیر فه کۆلینا د چارچوؤفی دوو ره هه نداندا بۆ ئە فی
 سالوؤخرنی دهیته کرن، ئە وژی ره هه ندین (دهق) و (ده وروبهر)ن، کو یی ئیکی
 به ره فه کۆلینا پیکهاتا گوتاری ل ژیر ئاستین سالوؤخرنی دچیت و ره هه ندی
 دووی کو ده وروبهره رادبیت ب گریدانا رافه کرنا پیکهاتا دهقی ب ده وروبهر و
 تاییه تمه ندییین ئە وی یین درککرن و جفاکی و که لچه ریفه و ئە فه ره هه ندی
 دماهییی بابەت و ئارمانجا پراگماتیکیه، که واته شروؤفه کرنا گوتاری بریتیه
 ژ شروؤفه کرنا بکارهینانین زمانی و مه به ست ژ شروؤفه کرنی ل فییری نه کو
 پیکهاتا دهقیه، به لکو واتایا گریدایه ب بارودوؤخی به ره مه هینانیفه، کو گوتار
 ئە و شیوه یی کارایه، نه کو دهقی زمانییی جیگیره و شروؤفه کرنا گوتاری
 داخووا فه گه رانا ئە وان بارودوؤخان دکەت، کو بووینه ئە گه ری به ره مه هینانا
 دهقی (شروؤفه کرنا ده وروبهری ژ ده رفه) و ده وروبهرژی به شه کی بنه ره ته د
 کریارا شروؤفه کرنا گوتاریدا (محمود عکاشه، ۲۰۱۳، ۷۷-۷۸).

ل دوماهییی پیدقییه ئە وی چه ندی دیاریکه یین، کو ره هه ندی فه کۆلینا
 گوتاری ژ دهق ده ربازدبیت، ئە وژی ب گریدانا دهقی ب ده وروبهر و
 بارودوؤخین تیدا هاتییه گوتن و ئە فه ژی کاکلا فه کۆلینا پراگماتیکیه ((یاسه
 ظریفه، ۲۰۱۰، ۱۹). ئە فه ژ لایه کیفه و ژ لایه کی دیفه شروؤفه کرنا گوتاری
 هاوبه شه ل گەل پراگماتیکی ژ ئالییی ئە وی گرنگیپیدانا ب شروؤفه کرنا
 ئاخفتنی دهیته دان و ئە فه هر دوو زانسته ژماره یه ک ژ تیگه هین فه لسه فی و

زمانی ب خوڤه دگرن. وهكو ئهوي ریکا پیزانین پی ل سهر رسته یان دهقان دهیتته بهلافکرن. ههروهسا زاراڤین نیشانکار-deictics و بنه ماییین ئاخفتنی-conversationl maxims ژ ئهوان زاراڤین هاوبه شن ئهویین د ناڤه را ئهقان ههر دوو زانستاندا ههین(محمود أحمد نحلة، ۲۰۱۱، ۱۰-۱۱).

۵- پراگماتیک و سیمانتیک:

لیقنسن دیژیت: ئهوی وهختی پراگماتیک فه کۆلینی ل واتایی دکهت، ل دهمی سیمانتیک نه شیت لی بکهت. واته دهمی سیمانتیک نه شیت ئهوی واتایی دیاربکهت.

چهند پیناسه یه ک بو سیمانتیک (واتاسازی) یی یین هاتینه گوتن، ئهڤین ل خواری هنده ک ژ ئهوان پیناسانه:

۱- ئه و زانسته ئهوی فه کۆلینی ل واتایی دکهت.

۲- ئه و لقی زانستی زمانیه، ئهوی گرنگیی ب فه کۆلینا واتایی ددهت

۳- ئه و لقی زانستی زمانیه، ئهوی فه کۆلینی ل په یوه ندییا د ناڤه را هیما یا زمانی و واتایا ئهویدا ددهت (یاسة ظریفه، ۲۰۱۰، ۱۵).

ئه فه می پیناسین ل سهری ل سهر هندی ریککه ڤتینه، کو بابه تی سیمانتیکی واتایه و گرنگیی پی ددهت. به لی پراگماتیک ئه و زانسته، ئهوی گرنگیی ب ئهوی واتایی ددهت، ئه و د ناڤه ده و روبه ریدا دهیتته دستنیشانکرن.

واته، سیمانتیک فه کۆلینی ل واتا فه رهنگی و پیزمانی دکهت، به رۆڤاژی پراگماتیکی، کو فه کۆلینی ل واتا ده و روبه ری دکهت، به لی ل گه ل هندیژی گه له ک جاران د فه کۆلینا واتا پراگماتیکیدا، ئه م په نایی دبنه بهر ئاستی سیمانتیکی ژبو هندی داکو ئه و واتایا پراگماتیکی ب شیوه کی ئاشکه راتر دیاربیت.

ئه فه ههر دوو ئاستین واتایی (سیمانتیک و پراگماتیک) پشکدارییی د فه کۆلین و گه هاندن و شروڤه کرن و دیارکرنا واتاییدا دکهن ((... چونکه هیچ یه کیکیان بیی ئه ویتر ناتوانیت ببیتته سه رچاوه ی واتا)) (عبدالواحد مشیر

دزهي، ۲۰۰۶، ۷۶۵). به لى هه ر ئيك ژ ئه وان د بواره كى تايبه تدا. ل خوارى دى هه ولده ين دياربكه ين، كا واتا د سيمانتيك و پراگماتيكيډا چه وانه و چ جوداهى د ناقبه را ئه واندا هه يه.

ب ديتنا مؤريس و كارنابى، واتا د پراگماتيكيډا ب بهرچافوه رگرتنا ئاخفتنكهرى يان بكارهينه رى زمانى دهيتته دياركرن، به لى واتا د سيمانتيكيډا دوير ژ هندى ب ريكا هه لويسته كى دياركرى يان ئاخفتنكهران يا گوهداران بهيتته دياركرن، بهلكو ب ريكا ئه وى په يوه ندييا د ناقبه را هيما و ته نيدا ب دهستقه دهيت.

جيوفرى ليچى، بو هندى دچيت، كو مه به ست ئيك ژ ئه وان خالين گرنكه، كو سيمانتيك و پراگماتيكي ژي كجودا دكه ت، هه ر چه نده، ئه ف هه ر دوو ئاسته گرنكيى ب واتايى ددهن و بو پتر سه لماندنا ئاخفتنا خو، ئه فان هه ر دوو نمونين ل خوارى دكه ته بهلگه بو خو، ئه و هه ر دوو نمونه ژى ئه فه نه:

۱- (أ) چ دبيژيت؟

۲- تو چ دبيژى بو (أ)؟

رسته يا (۱) كارى سيمانتيكييه، چونكى سيمانتيك گرنكيى ب واتا - meaning يى ددهت، به لى رسته يا (۲) كارى پراگماتيكييه، چونكى پراگماتيك بو تيگه هشتنا واتايى، مه به ستا ئاخفتنكهرى يان بكارهينه رى زمانى بهرچاف وهر دگريت (leech, 1983, 6).

ديسان ئيك ژ خالين دى، ئه وين سيمانتيك و پراگماتيكي ژي كجودا دكه ن، هه ر دوو تيگه هين، شيان و چالاكيه. زانايين زمانى شيانى ل گه ل سيمانتيكى پوليندكه ن و چالاكيى ل گه ل پراگماتيكي. ب واتايه كا دى، سيمانتيك گرنكيى ب فه كوليننا واتايى ددهت، به لى پراگماتيك فه كولينى ل ريكيين بكارهينانا واتايى د ناف رسته ييدا ددهت (ياسة ظريفة، ۲۰۱۰، ۱۵). بو نمونه (ل ئه فى وه لاتى شيرين هه ين؟) واتا سيمانتيكيا ئه فى رسته يى ئه وه، كو گيانه وه رى شير ل ئه وى وه لاتى هه يه، ئانكو شيرى واتايه كا

راسته قینه د ناه ئه وئ رسته ییدا هه لگرتیه “ به لئ د واتا پراگماتیکیا شیر واتیاه کا میتافوری هه لگرتیه، چونکی ل قیری شیر مرؤقه، دیسان ل دویف دهوروبه ری چیدبیت، نه و رسته ب مه به ستا هوشداریکرن یان ئاگه دارکرن یان توانجانی بهیته گوتن، نه کو ب واتا راگه یاندن، نه و سیمانتيك هلدگريت.

ديسان جيوفری لیچ هه ر ل دوور جوداكرنا سیمانتيك و پراگماتیکی بؤ هندی دچیت، كو سیمانتيك ب دارشتنا یاسایان رادبیت، داکو ته ماشه ی په یوه نندیین لوجیکی د ناقبه را ئیجابی و سلبی و دووپاتی و نه دووپاتی و رستین راگه هاندن و پرسدا بکته، به لئ ل سه ر ئاستی پراگماتیکی، دشیاندايه ریک بهیته گشتگیرکرن، داکو ب ریکا نه وئ، په یوه نندییا بنه مایی هاریکاریی و بنه مایی ریزگرتن و شیوی په فتاری مرؤقی ب ئه رکی گه هاندنیقه بهیته دیارکرن (leech,1983 , 171).

ژ نه فا سه ری بؤ مه دیاردبیت، كو راقه کرن و شرؤقه کرنا واتایی، ل ده می ژلایی سیمانتيك و پراگماتیکی پیکفه بهیته شرؤقه کرن په نگه باشتر بیت، چونکی به رامبه رکرنا واتا سیمانتيکی و پراگماتیکی مرؤقی دگه هینیته گه له ک واتا و مه به ستین فه شارتی، كو په نگه ئیک ژ نه وان هه ر دوو ئاستان نه شیت ب تنی واتا و مه به ستا گوتنی دیاربکته.

۶- پراگماتیك و گه هاندن:

ب دیتنا ببلای گه هاندن بریتییه ژ نه وئ پروسیسا ئالوگورکرنا پیزانین و هه ست و هزر و بیرو بؤچوونان د ناقبه را مرؤقانداندا نه قجا نه و گه هاندن زمانی بیت واته ب ریکا زمانی گوتن و نفیسینی بیت یان نه زمانی بیت و نه ق گه هاندن ژ بریتییه ژ زمانی ئامارهی و دهر برینین سه ر و چاقان... هتد.

گه هاندن و پراگماتیکی په یوه نندییه کا بهیز ب ئیک و دووقه هه یه، چونکی نه ق هه ر دوو زانسته فه کولینی ل پروسیسا گه هاندن و بنه مایی نه وئ دکن (سامیه بن یامنه، ۲۰۰۹، ۵۵). ب واتایه کا دی ب ریکه برنا پروسیسا گه هاندنی ب کیمیفه گریدای دوو بنه مایایه، نه وژی ئاخفتنکه ر و گوهدارن و د

همان دهمدا پراگماتيکڙي پشت ب هر دوو بنه مایین ناخفتنکر و گوهداری دبه ستیت.

گرنگیا گه هاندنی بۆ هندی دزفریت، کو پروسیسه کا دهروونی و جفاکیه، ناره زویا مروقی د گه هاندنیدا ب جه دهنیت، ژ بۆ جیبه جیکرنا نارمانجا نهوی. هارولد لاسویل ناشکرا دکهت، کو پروسیسا گه هاندنی بریتیه ژ فه کولینا ناخفتنکر و گوهدار و گوتنی یان په یامی و پیک و کاریگریا گوتنی و نه فه دچپته د ناخفتنکر پراگماتيکیدا د بن کارهینانا زمانی مه به ستیدا و نه وژی ل دهمی فه کولین ل زمانی ب په یوه ندیا نهوی بکارهینه ری نه و یقه دهیته نه نجامدان (محمود عکاشه، ۲۰۱۳، ۸۰).

پراگماتیک د هر گوتنه کیدا جوداهییی د ناخبره را دوو واتایاندا دکهت، واتایا رسته یی و واتایا ناخفتنکره ییه ل دویف دهروربه ری، کو نه فا دوماهیکی، پراگماتيکی کریه د کاکلا فه کولینا خودا و مفا ژ تیورا زانستی گه هاندنی د فه کولینا کارهینانا زمانیدا وهرگرتیه و د ناخفتنکر زانستی گه هاندنیدا، گه هاندا زمانی په یدابوو نه و گرنگی ب فه کرنا کۆدین زمانی ددهت، به رامبه ر گه هاندنا نه زمانی (لقینین له شی و دهربرینین لقینان و رفته اران... هتد). ژ هه ژیه بیژین، واتایا دهروربه ری ژ بۆ تیگه هشتنی په هه ندین خو هه نه، کو کاریگریی لی دکهن وه کو لایه نی دهروونی و جفاکی و گه هاندنی، کو نه فه رگه زه کاریگریی ل واتا و گه هاندنی دکهن (محمود عکاشه، ۲۰۱۳، ۸۰).

ب پیک گه هاندنی، پراگماتیک ب چاره سه رکرنا هیزا کاریگری و چه وانیا رازیکرنا که سی و هه روه سا دیارکرنا هه می مه به ستین، کو ناخفتنکره ری دقیت ب جه بینیت رادبیت - د هه مان دهمدا په وانبیزیری ب نه فی کاری رادبیت - ب واتایه کا دی پراگماتیک فه کولین ل کارلیکرنا گه هاندنی د ناخبره را ناخفتنکر و گوهداریدا دکهت و نه و کاریگریا ژکرده یا ناخفتنی په یدادبیت.

هروهسا پراگماتیک رۆله کی دیار د چاره سهر کرنا گرفتین گه هاندنیدا دبینیت. بۆ نمونه پراگماتیک دشیته هندهک به شدارییان پیشکیشبکته ژ بۆ چاره سهر کرنا گرفتین گه هاندنی د ناقبه را ئه وان مروقاندا ئه وین ب هه مان زمان دئاخفن. لی ئه گه ر بۆ هندی هه یه، کو هندهک حاله تین ئیک نه گه شتنی د ناقبه را ئه وان گروپاندا په دابین، کو سهر ب نه ژادین جیاوازه بن، ئه وژی ژبه ر ئه نجامی هه بوونا شرۆفه کرنین پراگماتیکیین ژیکجودانه بۆ ئه وان گوتنن، کو ناقه رۆکا ئه وان یا حه رفی چه مکه کی ته واددهن، چونکی ئارسته کرنا یرسیاران یان لی پرسین یان ئامازه پیکرن... چیدبیت ب راقه کرنه کا دروست نه هیته ئه نجامدان (أحمد شفیق الخطیب، ۲۰۰۹، ۱۳۵).

بۆ نمونه گوتنه کا وه کی (دیوار ب گوهرن) ئه فگوتنه ل دویف ده وروبه ری ب واتایا هندی دهیت، کو پیدقییه مروقی ئاگه ه ژ ده وروبه ری خۆ هه بیت و هه می ئاخفتنان نه بیژیت. هه ژیه بیژین ئاخفتنکه ری هه مان زمان ب سانه هی د واتا ئه فی گوتنی دگه هن، به لی گروپین سهر ب نه ژادین جیاوازه چیدبیت ئه فی گوتنی ب راقه کرنه کا دروست ئه نجام نه دهن، واته ب چه ند شیوین ژیکجودا ئه فی گوتنی راقه بکه ن.

ديسان گروپه کی تا راده یه کی جودا ژ گرنگیپیدانان په ددادبیت، ئه وژی ژبه ر ئه گه ری هه بوونا هندهک ژ حاله تین نه ته ندروستیین زمانینه، کو ب شیوه کی بنه رته ی سروشته کی پراگماتیکی هه یه. بۆ نمونه چیدبیت هندهک زه حمه تی هه بن ل ده می ساخبوونا ئه و نه خۆشین تۆشی نه خۆشیین میشکی دبن، ب تاییه تی ئه وین سروشته کی پراگماتیکی هه ین، ئه فجا ئه گه ر ئه و حاله ت دیار بوو، کو ب ئه فی شیوه یه، ل ئه وی ده می هاریکارییا ئه وان نه خۆشان ژلایسی پراکتیکیه، دی پشت ب شرۆفه کرنا پراگماتیکییا پیشوه ختا بکارهینانا ئاساییا زمانی به ستیت (أحمد شفیق الخطیب، ۲۰۰۹، ۱۳۵).

زیده باری هه بوونا په یوه ندییی د ناقبه را گه هاندن و پراگماتیکیدا ههروهسا کارکرنا ئه فان هه ر دوو زانستان ل گه ل ئیک، به لی ئه فه نابیته هوی

هندي ٽه م بواڙي بسپورييا هه ر ٽيڪ ڙ ٽه وان هه لبوشينين يان ڙ ناقببهين، ڙبه ركو ٽه گه ر زانستي گه هاندي گرنگيئي ب ٽه وان ره گه زان بده ت ٽه وين به شداريئي د ٽه نجامدانا زمانيدا دڪن، پيڇه مه ت كونترولڪرنا ٽه وان بنه ميان ٽه وين به شداريئي د سه ركه فتننا پروسيسا گه هانديدا دڪن، به لي پراگماتيڪ ب ديارڪرنا مه به ستا ٽاخفتنڪه ري، كو ده ست پيڊڪه ت ب ريڪا سروشتي په يوهنديا د ناقبه را کرده يا زماني و هه لويستي جفاڪيدا رادبيت (ساميه بن يامنه، ٢٠٠٩، ٦١).

٧- پراگماتيڪ و سينتاكس:

هه ر ڙ ده ستيپيڪي د شياندايه هه يه، سنوور د ناقبه را ٽه واندا ب پوهن و ٽاشڪه را يي بهيٽه ديارڪرن، ٽه وڙي ل ده مي ٽه م تهماشهي سينتاكسي وهكو سيسته مه كي فورميئي رپوت بو زماني دڪه ين و پراگماتيڪي وهكو بنه ما بو بكارهينانا زماني، لي ب راستي ٽه هه ر دوو ٽاسه ت، دوو ٽارستين ته واوڪه رن بو ڦه ڪولينا زماني. هه ر وهكو د ڪارتيڪرنا ٽه وان بوچووناندا دياردبيت، ٽه وين سه ر ب ديتنا به ره مهينانيڦه دهينه ديتن، ب ڪيميڦه ڙ ٽاليئي شيانا پراگماتيڪيڦه، به لي د چارچوڦه ڪي به رفره تردا، په يوهنديي د ناقبه را شروڦه ڪرنا فورمي و ٽه رڪيدا دروستدڪن (فرانشيسكو يوس راموس، ٢٠١٤، ٩٠).

٨- پرگماتيڪ و پيژمانا ٽه رڪي:

به ري ٽه م بچين به حسي په يوهنديا پراگماتيڪي ب پيژمانا ٽه رڪيڦه بڪه ين، پيڊڦييه ڪورتيه ڪي ل سه ر پيژمانا ٽه رڪي باخفين. پيژمانا ٽه رڪي گرنگيئي ب واتايي دده ت و واتايي ب ڪاڪلا ڦه ڪولينا خو ددانيت. ديسان ٽه هه ر پيژمانه گرنگيئي ب گونجان و نه گونجانا رسته يي دده ت، د ٽه وي ده وروبه ري تيڊا بڪارهاتي. ڪه واته جه ختڪرنا ته مام ل سه ر پيڪهاتان نينه، به لڪو ل سه ر واتا و ٽه رڪي وانه د ناڦ رستاندا. بو نمونه ٽه گه ر ب رڙي بيڙيه ڪه سه ڪي: (شه ڦ باش) ٽه هه نه ياپه سه نده (نه گونجايه)، ڪو په يوهندي ب رڙماني و نه رڙمانيڦه نينه، ٽه گه ر بهيٽه گوتن: (* ڦه ڪه

دەرگه هی (٠) ئە ڤه رسته کا نه ریزمانیه، به لی رسته کا په سنده، چونکی ئەم تیدگه هین (محهمه د معروف فه تاح، ریپازین سینتاکسی، ۲۰۰۹ - ۲۰۱۰).

ریزمانا ئەرکی ب گرنگترین سه رچاوی پراگماتیکی دهیته هژمارتن، به لکو هنده ک ڤه کۆله ر پراگماتیکی ب دریزه پیدانا ریزمانا ئەرکی دهژمیرن (أحمد المتوکل، ۱۹۸۵، ۸). ژ ئەوی روانگه هیڤه کو تایبه تمه ندییین پیکهاتین زمانی ب ریکا بارودوخیین بکارهینانی دهینه دهستنیشانکرن.

ئیک ژ پیشه نگیین پشته فانیا ئەڤی ریزمانی کرین، ڤه کۆله ری هوله ندی سیمون دیک بوو، ب ریکا په رتووکا خو (ریزمانا ئەرکی)، کو کومه کا ڤه کۆلینین گریډای بواری واتا و فرههنگ و سینتاکسی ب د زمانین جیاوازا ب خوڤه دگریت، ب ئەڤی چه ندی بنه مایین ئەڤی تیورا زمانی هاتنه دانان، پاشی ئەڤ تیوره بوو جیگرا راسته قینه بو تیورین ریزمانا ئەرکی و نمونه یه کا به رفره هتر ژ تیورا ریزمانا به رهه مهینانی (یاسه ظریفه، ۲۰۱۰، ۱۶).

ب کورتی ریزمانا ئەرکی ب کومکنا د ناقبه ر کارتیگورین ریزمانی و ئەو چه ندا تیورا کرده یین ئاخفتنی پیشکیشگری رادبیت (أحمد المتوکل، ۱۹۸۵، ۸). ئەڤا د شیاندایه بهیته گوتن، کو ریزمانا ئەرکی ب پیکه گریډانا د ناقبه را ریزمان و پراگماتیکیډا رادبیت.

۹- پراگماتیک و (بۆنیادگه ری و ریزمانا به رهه مهینانی):

جوداهیا پراگماتیکی ل گه ل بۆنیادگه ری و ریزمانا به رهه مهینانی ئەوه، کو ئەڤ هه ر دوو ریپازه گرنگییی ب فورم و ستراکچه ری د ڤه کۆلینا زمانیدا دهن، لی پراگماتیک گرنگییی ب واتا بکارهاتی د ده و روبه ریدا ددهت. ئەڤا ژ بهر هندی ئەڤ هه ر دوو ریپازه نه شین ئەو و اتایا جودا، ئەوا ژ فورمی په یدادبیت، ههروه سا ده رکه ڤته و کرده یین ئاخفتن و نیشانکار و گریمانین پیشه کی و مه به ستان د زمانیدا ئاشکه را بکه ن. بو نمونه د رسته کا وه کو: (من گوته ئەوی نه چی). دا، ب تنی د شیانا پراگماتیکیډایه بزانیته، کو هه ر دوو نیشانکارین: (من) و (تو) کینه، چونکی د پراگماتیکیډا ده ور بهر د

ناقبهرا ئاخفتنكهرى و گوهدارى ههيه، كو ئهو دهووربه ر ل دهف گوهدارى دياردكهت، كا (ئهو) و (من) كينه .

ديسان ئهف خشتهيى ل خواريى گرنكيپيدانين ئهوان هه ر دوو ريبازان و پراگماتيكيى نيشاندهت، ئهو گرنكيپيدان ب هويرتر جوداهييا ئهوان هه ر دوو ريبازان ل گه ل پراگماتيكيى دياردكهت، ئهو خشته زي ئهفهيه :

پراگماتيک	بۆنيادگهري و بهرهمهينان
۱- گرنكييى ب ئاخفتنى ددهت.	۱- گرنكييى ب ئهزمانى ددهن.
۲- گرنكييى ب چالاكيا ئاخفتنى ددهت.	۲- گرنكييى ب شيانا زمانى ددهن.
۳- گرنكييى بكارهينانى ددهت.	۳- گرنكييى ب سيسته مي ددهن.
۴- گرنكييى ب ئهركى دارشتنيى زمانى ددهت.	۴- گرنكييى ب ئهركى وهسفيى زمانى ددهن.

چ (حسن بدوح، ۲۰۱۲، ۸).

هه تاكو ئهف چهنده پوهنبيت، پيدفييه ب كورتى ل سه ر ئهوان خالان باخفين، ئه وژى ب ئهفى رهنگى ل خواريى:

۱- جوداهيى د ناقبهرا ئه زمان و ئاخفتنيدا د زمانقانيا ديسوسيريدا ئه وه . ب ديتنا ديسوسيرى ئه زمان- Langue و ئاخفتن- Parole^(۱) دوو

^(۱) زارافين ئه زمان و ئاخفتن ب ته مامى واتايا تيگه مين هه ر دوو زارافين شيان و چالاكيين چومسكى نادن، ئهفه زي ژ بهر هندييه، كو ديسوسير ژ لايى كومه ناسييقه ته ماشه ي زمانى دكهت، به لى چومسكى ژ پروانگه هه كا سايكولوجييه ته ماشه ي زمانى دكهت، ب واتايه كا دى ديسوسير د زمانيدا گرنكييى ب عه قلى كۆمى و كۆمه لى ددهت، به لى ل دهف چومسكى لايه نى دهروونيى تاكه كه سى د زمانيدا گرنگه، ژ بهر هنديى د بيژيت زمانقانى به شه كه ژ سايكولوجيى (محهمه د معروف فه تاح، سينتاكس، ۲۰۰۹-۲۰۱۰). ئه فجا ژ بهر هنديى، شيان ل دهف چومسكى تاييه ته ب كه سيقه و ئه زمان ل دهف ديسوسيرى مولكى جفاكييه و ئاخفتنى ب كارى تاكى دبينييت (جاك موشلار و ان ريبول، ۲۰۱۰، ۳۴).

رویپین زمانینه و ب دیتنا ئەوی ئە زمان بریتییە ژ لایەنی سیستەمی و جفاکی ژ زمانی و ئەقەژی لایەنی سەرەکییە د زمانیدا، بەلی ئاخفتن لایەنی تاکییە و دەمان دەمدا لایەنەکی لاوەکییە (فردینان دی سوسور، ۱۹۸۵، ۲۷-۲۸).
و زمان - Language ب خۆژی ل دەف دیسوسییری بریتییە ژ کۆمەکا هیمایین
پیکستی.

ژ ئەفال سەری دیاردبیت، کو پراگماتیک گرنگیی ب لایەنی تاکی ژ
زمانی دەت. ئانکو واتایا پراگماتییە واتایەکا تایبەتییە د ناقبەرا دوو
کەسان یان پتردا، ژ بەرەندی واتایا پراگماتیکی واتایەکا گشتی نینە، کو
هەمی کەس تیبگەهن.

۲- مەبەست ژ شیانا زمانی - Competence، یاسا و دستوورین فۆنۆلۆجی
و پیزمانی و واتایینە، کو ب پیکا ئەقان یاسا و دستووران، ئاخفتنکەرین هەر
زمانەکی دشین هژمارەکا بیسنوور ژ پستین پیزمانی بەرەمبین.
ب دیتنا چومسکی، شیانا زمانی بریتییە ژ شیانا ئاخفتنکەری ل دوور
گریدانا دەنگی ب واتایقە ل دویت پیزمانا زمانی ئەوی و سینتاکس
نموونەیه کە بۆ شیانا نموونەیی، کو هاریکاریی دکت، بۆ گریدانا دەنگی ب
واتایقە (جمعه سید یوسف، ۱۹۹۰، ۴۹).

چومسکی ل دوور زارافی چالاکي ديژیت: چالاکي - Performance
پراکتیکرنا شیانییە د ئاخفتن و گوھلیبونییدا (جمعه سید یوسف، ۱۹۹۰، ۴۹) یان
مەبەست ژ چالاکيی، بکارهینانا زمانییە ل دویت دەوروپەری تیدا
بکارهیت "ژ بەر هندی گوهدار دشییت ب پیکا چالاکيیا ئاخفتنی شروقه کرنا
گونجای بۆ پستین نه گونجای ببینت. بۆ نموونه پسته کا وه کو: (بەر بریقە
چوو). ئەف پسته ژ لای (شیانا زمانی) قە، پسته یەکا نه گونجایە " چونکی
وه کو ئاشکەرا د شیانا بهریدا نینە ب ریقە بچیت، بەلی گوهدار ب پیکا
چالاکيیا ئاخفتنی و ئەوی دەوروپەری ئەو پسته تیدا هاتیە گوتن، دشییت
واتایەکا گونجای بدەتە ئەوی پسته یی ئەوژی ل دەمی ئاخفتنکەر بۆ

مه به سته کا دیارکری په یقا (به) ی بکاردهینیت، هر وه کو مه به سته ئه وی ژ په یقا (به) د ناڅ ئه وی ږسته ییدا (مرؤڅ) بیت یان هر تشته کی دی بیت.

۳- مه به سته مه ل څیړی ژ سیسته می، سیسته می زمانیه، چونکی زمان ل دویف سیته مه کی کار دکته، ئه څجا چ د ئاستی دهنگی یان ږیزمانی یان واتاییدا بیت. بؤ نمونه ږسته یه کا وه کو: (دهرگه هی څه نه که.) ل دویف سیته مه کی کار دکته، ئه وژی: (بکه ر+ بهرکار+ کار) له وا دبیته ږسته کا ږیزمانی، به لی مه به سته ژ کارهینانی، کارهینانا زمانیه د ناڅ ده وروبه ریدا، هر وه کو ئه م ئه وی ږسته یا ل سهری د ناڅ ده وروبه ریدا بکارهینین، ل ئه وی ده می ږیزمانیوون و ږیزبوونا که ره ستان به هاییی څو نامینیت، به لکو ل ئه وی ده می دی مه به سته ئا خفتنکهری یا گرنګ بیت، هر وه کو ئه و ږسته ب مه به سته ئاموژگارییی یان ب واتایا گه فکرنی... هند بهیته گوتن.

۴- د ئه رکی وه سفییی زمانیدا ئارسته یا په یامی ل هیما یییه. واته ل څیړی زمان بؤ وه سفکرنا زمانی ب څو دهیته بکارهینان. وه کو دیارکرنا ئه رکی سینتاکسییی که ره سته کی د ناڅ ږسته کیډا. وه کو بیژین: ئازاد د ږسته یا: (ئازادی خوارن خوار.) دا، بکه ره. یان بیژین. (گومله ک) د فهره نګیدا ب واتایا (قه میس) دهیته.

به لی ئه رکی دارشتنییی زمانی هنده کجاران ب ئه رکی هاندانی یان ږازیکرنیژی دهیته نیاسین. د ئه څی ئه رکیدا ږووییی په یامی ل گوهدارییه. د ئه څی ئه رکیدا زیده تر شیوازیږن گازیکرن و فهران و داخوازی ب مه به سته ږازیکرنا گوهداری دهیته بکارهینان. هر وه کو ئا خفتنکهر گوهدار (جه ماوهر) ی هانده ته هندي، کو د هه لېژارتناندا ده نګین څو بده نه ئه وی یان ب څو پيشانندان ږابن...

ل دوماهییی پیډقییه ئاماژه یی ب ئه وی چه ندی بدهین، کو ئه گهر زمانڅانی ل ده څ دیسوسپری و بونیادگهری ل ده څ ږولان ږارت و لیفی ستراسی و میشال فوکیوی و فورمالیزم ل ده څ باختین و تودوروف و

شکلوفسکی و تیانوف و جاکبسون و بروبی و بهرهمهینان ل دهف چومسکی... هتد ته ماشه ی زمانی بکن وه کو بنیات و په یوه نندیین ناخوئی و چ په یوه ندی ب ئاخفتنکه ریقه نه بیت، هه روه سا فه کولینا ئه وئ یا تایبته بیت ب ره هندی خوئی هه فده مدا واته نوکه دا، نه کو ژ ئالیی میژوویفه، به لی پراگماتیک گرنگیی ب ئاخفتنکه ر و ئاخفتنی ددهت، کو ئه فچه نده ل دهف دیسوسییری د بواری فه کولینیدا د خزمه تا سیسته م و سیسته می بیئاگه هدایه، کو دیسوسییری ئاخفتنا ب تاك ئه وا ژ ده رفه ب ده ستفه دهات، ره تدکر ب ئه وئ به هانی، کو ئاخفتن ژ که سه کی بو که سه کی دی دهیته گوهورپین. پراگماتیک بنه مایین دیسوسییری یین پیشیئی دکه ته بابته ی پرسیار و گه نکه شی (أودینه سلیم، ۲۰۰۹، ۱۹) و ب سانه می سه ریئخستنا بکارهینانا وه سفی و نواندنا زمانی و سه ریئخستنا سیسه م و بنیاتی ل سه ر بکارهینانی و سه ریئخستنا (زمانی ل سه ر ئاخفتنی) و (شیانی ل سه ر چالاکییی) ره تدکته (فراسسواز آرمینکو، ۱۹۸۶، ۶۲). ب ده برپینه کا دی ئه گه ره فه کولینین زمانانی و بونیا دگه ری گرنگیی ب پیکه اتا زمانی یا ناخوئی و په یوه نندیین ژ ناقدای یین ئاخفتنی بدهن، به لی پراگماتیک دزفریته ده وروره ری ئاخفتنی، ئانکو ره هندی زمانیی ژده رفه، واته (چالاکیا ئاخفتنی) ل سه ر (واتا هوشه کی) دئیخیت، هه روه سا (ب ده ستفه هینانی) ل سه ر (ستراکچهر و پیکه اتا ناخوئییا زمانی) دئیخیت (أودینه سلیم، ۲۰۰۹، ۱۹).

۱۰- پراگماتیک و زمانقانییا فیئرکرنی:

زمانقانییا فیئرکرنی زمانی و په یوه نندییا ئه وئ ب جفاکیفه پیشکیشی ماموستایی زمانی دکهت، کو زمان ب جفاکیفه گریدایه، مینا دابونه ریتان.... هتد. ئه فه ژی دبیته ئه گه ر، کو تیگه هشتنا ده قی گریدای بیت ب ئه وئ ده می و ده وروره ریقه، ئه وئ تیدا هاتییه گوتن و نقیسین (شیرزاد سه بری عه لی و عه بدولسه لام نه جمه دین، ۲۰۱۱، ۲۶۳-۲۶۴).

که واته زمانقانییا فیئرکرنیٰ فه کۆلینیٰ ل په یوه ندییا د ناقبه را زمان و
فیئرکرنیٰ یان په روه ردیدا دکه ت و ئه وی بۆچوونیٰ په تدکه ت، کو زمانقانی
خزمه تا فیئرکرنیٰ زمانی ناکه ت.

ئاخفتنا چومسکی ئه وا دبیریت: "زمانقانی چ تشتی بۆ فیئرکرنیٰ زمانان
پیشکیشناکه ت" وه کو مه نده هوشییه کی بو بۆ مامۆستایین فیئرکهرین
زمانان ل وه لاتین یه کگرتووین ئه مریکی و ژ لای ئه وانقه ئه و بۆچوون هاته
پشت گو ه هاقیتن، چونکی د سه رده می تازهدا فیئرکرنیٰ پشتبه ستنیٰ ب
ده ربیرینن زمانی و ب تایبه تی زمانقانییا جفاکی دکه ت، کو فیئرکرنیٰ ژ بنه ماییٰ
تیگه هشتنا پیکه اتین زمانی ده ربازبوو و به ره ف جیبه جیکرنه کا پراکتیکی
دچیت، کو ریکی دده ته فیئرخوازی به های گوتن و واتاین ده ربیرینان د بواری
بکارهینانیدا بزانیته، ل گه ل زانینا مه به ستنن ئاخفتنکهری (مامۆستاییٰ
فیئرکهر)، ئه وین ب ریکا ده وروبه ری بکارهینانی دیاردبن (یاسه ظریفه، ۲۰۱۰،
۱۷).

ب ئه فی چه ندی په هه ندی پراگماتیکی ب ئیک ژ سه رچاوین پرۆسیسا
فیئرکرنیٰ دهیته هژمارتن. د ئه فی بواریدا جیلالی دلش دبیریت: بسپورین
ئه فی بواری دروشمی ئه وان گه هاندنه، واته دانا مامۆستایین فیئرکهره ب
ئالافین، کو هاریکاریا ئه وان دکهن، کو مه به سته ئارمانجدار بگه هینن، ئانکو
بابه ت ناهیته هژمارتن، کو ب تیگه هشتنا پیکه اتا سینتاکسیا
ده ستنیشانکری گریدای بیت، به لکو گریدایه ب زیده کرنا گوتنن زمانی
ئه وین ریکی دده نه مامۆستاییٰ فیئرکهر، کو ب هلبزارتن گوتنه کی ژ ئه وان
گوتنان رابیت، ئه وژی ل دویف ئه وی ده وروبه ری تیدا دهیته گوتن (جیلالی
دلش، ۲۰۰۱، ۴۶).

ژ ئه فی چه ندا بوری دیاردبیت، کو زمانقانییا پراگماتیکی ب شیوه یه کی
به رفره ه به شدارییی د دروستکرنا فیئرکرنیدا دکه ت، دیسان جیلالی داوا هندی
دکر، کو پیدقنیه وه به رهینانا یاسایین زمانی ل دویف هه لویستین ئاخفتنی
بیت، کو هه لویستین ئاخفتنی ئه وله وییه ت و پیشترییی دده نه تیگه هی

گه هاندنی ژ تیگه هیّ زمانی، چونکی تیگه هیّ گه هاندنی دقیت پیشتر و بزقینه ر تر بیت ژیی زمانی، چونکی گرنگیپیدان ب ماموستایی فیّرکه ر، ئانکو دانپیدانه کا ته واوه ب هندی کو ئارمانجا ئه ویّ گه هاندنه، نه کو ئه حکام و کارامه یین زمانینه و ئه فا دوماهیکی ب تنی ریکه که نه کو مه به ست و ئارمانجه، به لکو ریکه که، کو دچپته د بن ریکین دیدا (جیلالی دلاش، ۲۰۰۱، ۴۸-۴۹).

گه له که فه کۆلینان دیارکریه، کو شیوی گوتارا په روه رده یی ئه وا ماموستا بکاردهینیت، کاریگه رییا خو ل سه ر فیّرخوازان هه یه، ژ لایئ به شداریکرن و په فتار وه رگرتنه ئه وان بو زمانی.

پیان جونز د فه کۆلینا خو دا ئه وا ب ناڤی: (هنده که هه فه یقین د ناڤه را ماموستا و فیّرخوازان) دیدا دیارکریه، کو ئه و بابه تیّ ماموستا پیشکیشی فیّرخوازی یان قوتابی دکه ت، ئه گه ر ب شیوازه کی ئاسان و پوهن و تیگه هشتی بیت، دی بیته هویّ هندی، کو ئه و بابه ت ل ده ف قوتابی ببیته خودان ریژه یه کا زیده ژ گوتنن خودان ئه رگومینت و پیشکیشکرنا هزاران و ئاماره یان... هتد، به لی ئه گه ر ئه و بابه ت ئه ویّ ماموستا پیشکیشی قوتابی دکه ت، ئه گه ر ب شیوه یی فه شارتی بیت، ل ئه وی ده می تیگه هشتنا گوتارا ماموستای دی یا ب زه حمه ت بیت ل ده ف قوتابی، چونکی ئه و گوتنن کرتاندن تیدا هه ی، دی خودان کیم ئه رگومینت بن، دیسان ئاماره دان تیدا دی یا کیم بیت (فیلیب بلانشیه، ۲۰۰۷، ۱۸۷).

ب دیتنا پراگماتیکناسان، فیّرکرنا ب ریکا نفیسینی دیتنه کا پر کیماسی و مه ترسیداره بو زمانقانیی، چونکی ئه ف فیّرکرنه واقعی موماره ساتین زمانی پشت گو هفه ده افیت.

به لی سه باره ت فیّرکرن و وه رگرتنه زمانین بیانی، ده ورره هاریکارییا مه دکه ت بو پوهنکرنا دیاردین په وشنبیری و بابه تین جفاکی... هتد د ناڤه را ئه وان هه ر دوو زماناندا، ئه فه ژی دمینیته ل دویف شیانا زانینا زمانین دی (فیلیب بلانشیه، ۲۰۰۷، ۱۸۷).

۱۱- پراگماتیک و زانستی شیوازی:

زانستی شیوازی (شیوازگه‌ری) ژ ئالییی کرده‌ییین ئاخفتنیقه، به‌شدارییی ل گهل پراگماتیکی دکته، چونکی ئیک ژ بواریین گرنگین پراگماتیکی کرده‌ییین ئاخفتنیقه و ده‌مان ده‌مدا کرده‌ییین ئاخفتنیقه مؤرکه‌کا ئه‌ده‌بی یا پیقه دیاره و ئه‌ف کرده‌ییین ئاخفتنیقه به‌هایه‌کی دده‌ته نفیسینا به‌ره‌می ئه‌ده‌بی. ئه‌فه ژ لایه‌کیقه ژ لایه‌کی دیقه ئه‌فه هر دوو زانسته هاوبه‌شن د واتاییدا. هر وه‌سا هر دووک د خاله‌کا دیدا کومدبن، ئه‌وژی ره‌وانبیژییه، به‌لی جوداهی د ناقبه‌را ئه‌واندا ئه‌وه، کو پراگماتیک گرنگییی ب واتا ده‌وروبه‌ری دده‌ته، به‌لی هنده‌کجاران شیواز گرنگییی ب واتا فره‌نگی دده‌ته، هر وه‌سا ل دوور جوداهییا ئه‌وان د ره‌وانبیژیییدا، شیوازی زیده‌تر په‌یوه‌ندی ب ره‌وانبیژییا دارشتنیقه هه‌یه، به‌لی پراگماتیکی په‌یوه‌ندی ب ره‌وانبیژییا رازیکنیقه هه‌یه (صابر الحباشه، ۲۰۰۹، ۲۵-۲۹).

پیدقییه ئماژه‌یی ب ئه‌وی چه‌ندی بده‌ین، کو جوداهی د ناقبه‌را ره‌وانبیژییا دارشتنی (جوانییی) و ره‌وانبیژییا رازیکنی د ئه‌وی چه‌ندیییه، ره‌وانبیژییا دارشتنی بریتییه ژ فه‌کولینا ده‌ربرینی د کارهینانا زمانیدا، ژ ئه‌وانژی زمانی خواستییه، کو واتایین ئه‌ویژی ژ تشتی به‌رجه‌سته بو چه‌ند واتایین نه‌به‌رجه‌سته فه‌دگوه‌یزیت، ئه‌وژی ژ پیخه‌مه‌ته نه‌خشه‌کرن و نرخیی جوانیییه، کو گوهدارژی ئیک ژ ئه‌وان واتایان وه‌ردگریت“ به‌لی ره‌وانبیژییا رازیکنی، گریدایه ب هونه‌ری رازیکنیقه، ژ به‌ر هندی شیانا ئاخفتنکه‌ری دقیت و پیکه‌کا داهینانه، ئانکو ئاماده‌کرن و هینانا هنده‌ک تشتان بو هزرا گوهداری، کو به‌ری هینگی ئاماده‌نه‌بیت (صابر الحباشه، ۲۰۰۹، ۲۹-۳۰).

ديسان شیواز و پراگماتیک د ئه‌وی چه‌ندیییدا هاوبه‌ش دبن، کو ئه‌فه هر دوو زانسته دوو ریکنین شروقه‌کرن گوتاریینه و بو ناقه‌کویراتییا زمانی شور دبن، به‌لی ديسان ژ ئیک و دوو جودادبن، شیواز ژ روانگه‌ها جوانیییه ته‌ماشه‌ی گوتنان دکته، به‌لی پراگماتیک ژ روانگه‌ها به‌ها و ره‌ه‌ندی کاره‌کی ته‌ماشه‌ی گوتنان دکته، ل قییری بو مه‌دیاربوو، کو په‌یوه‌ندی د ناقبه‌را

ئەوان ھەر دوو زانستاندا ھەيە، ھەر ژ بەر ھندى مولىنى پيشنياركر، كو شىوازى بكنە د ناڤا خانا پراگماتيكيڊا(عبدالواحد مشير محمود دزهى، شىوازى رازيكر دن...، ۲۰۱۱، ۲).

۱۲- پراگماتيک و زمانقانىيا دەروونی و جفاكى:

أ- پراگماتيک و زمانقانىيا دەروونی:

تيگه هشتنا مه به ستا ئاخفتنكەرى، گريڊاي پرۆسه يا گه هاندنييه، ئەفهژى ب رپكا هەلويستى ئاخفتنى ب دەستفە دەيت. ئەڤ پەيوەنديكرنا د ناڤه را ھاوبه شين ئاخفتنيڊا و تيگه هشتنا مه به ستين ئيك و دوو ب رپه هەندەكى پراگماتيكي دەيتە هژمارتن، ژ بەر ھندى دەيتە گوتن پراگماتيک د فەكۆلينا خۆدا پشتبەستنى ب گوتنين زمانقانىيا دەروونی دكەت. باشترين به لگه ژى بۆ ئەڤى چەندى بنەمايى ھاريكارييه. ھەبوونا برپەيا داخوازكرى و كيم و زيده ھى و چەوانيا گونجاي د ناڤا ئاخفتنيڊا، ژ كەسايەتيا تاكەكەسى دەردكەڤن و ئەفهژى رپه هەندەكى دەروونی پراگماتيكيه(بيار اشار، ۱۹۹۵، ۹۴).

أ- تە مار كوشت و فەشارت؟

ب- من مار كوشت.

ئەگەر تە ماشەى ئەڤى نمونەيا ل سەرى بکەين، دى بينين، كو (أ و ب) پەيوەندى ل گەل ئيك كرىه و (أ) پرسيارەك ژ (ب) ى كرىه و گوتيبى تە ئەو مار كوشت و فەشارت؟ و (ب) ى بەرسف ب تەمامى نەدايى، چونكى (أ) پرسيارا دوو تشتان ژيكرىه و (ب) ى ب تنى بەرسفەك دايى، بەلى (أ) ب رپكا ھيژا بىردانكى و شارەزاي و لەزاتيا شروڤەكرنى دى زانيت و دى ل مەبەستا (ب) ى گەھيت، كو ئەوى مار نەفەشارتيا.

ئەڤ لقى زمانقانىيى ل گەل پراگماتيكي يى ھاوبەشە، ژ ئالييى گرنگيپيدانين ب شيانين بەشدارين ئاخفتنى دەيتە دان، ئەواكو كاريگەرييه كا مەزن ل سەر ب جھهينانا كاري ئەوان ھەى، وەكو ھوشياربوون و بىرتيژى و

که سایه‌تی (محمود أحمد نحلة، ۲۰۱۱، ۱۰-۱۱) و پرۆسین وەرگرتن و پرۆسین چاره‌سه‌رکرن زانیا رییا زمانی (جاک موشلر و ان ریبول، ۲۰۱۰، ۳۸).

دیسان زمانقانییا د‌روونی گرنگییی ب دابیشا په‌یوه‌ندنییا د ناڅبه‌را زمانی (ب تایبه‌تی بکارهینانا زمانی) و زانینیدا دده‌ت (جاک موشلر و ان ریبول، ۲۰۱۰، ۳۸)، کو ئه‌څه ب خوژی ب بابه‌تین تیورا پراگماتیکی دهیته هژمارتن.

لیفئسن دبینیت، کو په‌یوه‌ندی د ناڅبه‌را پراگماتیک و زمانقانییا د‌روونیدا د دوو ته‌وهراندایه، ئه‌و ته‌وهرژی ئه‌څین ل خوارینه:

۱- په‌یوه‌ندییه‌کا ناڅوویی د ناڅبه‌را پراگماتیک و د‌روونناسییا درکرنیدا (الادراکی) هه‌یه ب تایبه‌تی د بیاڅی تیورین چاره‌سه‌رکرن زمانی و به‌ره‌مهینانا زمانیدا. هه‌روه‌سا هه‌ر دوو پیڅه هه‌مان گرنگییی ب پرۆسیسین تیگه‌هشتنا ئاخفتنی دده‌ن. وه‌کو گرنگیپیدا هه‌څپشک د پیشئ‌خستنا هنده‌ک تیگه‌هاند. وه‌کو گریمانین پیشه‌کی و دهرکه‌څته و هیزا گوتنی.

۱- په‌یوه‌ندییا دووی گریډای وەرگرتنا زمانیه و ئه‌څه بواره‌کی زانینا پراگماتیکیه و ئه‌څه نوکه ب شیوه‌کی ئاشکه‌را دهیته بکارهینان د شروڅه‌کرن ریکا کو ب هاریکارییا ئه‌وی، د‌وروبه‌ری وەرگرتنا زمانی پوله‌کی مه‌زن د هنیدا دبینیت، کا چ دهیته فیڅکرن و ل کیفه (375 Levinson, 1997).

هه‌ر د ناڅه‌څی بابه‌تیدا، زاناین زمانی ئاماژه ب هندئ ژی دایه، کو په‌یوه‌ندی یا د ناڅبه‌را پراگماتیک و زمانقانییا درکپیکرنیدا هه‌ی، ژ ئالییی ئه‌وی په‌یوه‌ندییا ب چاره‌سه‌رکرن کیشه‌یین زمانی و به‌ره‌مهینانا ئه‌وی و گه‌شه‌کرن تیگه‌هین هیزا ئه‌نجامدانی و ب خوڅه‌گرتن و گریمانین پیشه‌کی هه‌ی و د‌روونناسییا گه‌شپیه‌کرنی هاریکارییی د وەرگرتنا زمانیدا و پوولی د‌وروبه‌ری د ده‌ستقه‌هینانا زاروکی بو زمانیدا دکه‌ت و ئه‌څ د ناڅه‌څی‌کداچوونا د ناڅبه‌را پراگماتیک و د‌روونناسییا گه‌شه‌پیکرنیدا هه‌ی، بوویه ئه‌گه‌ری په‌یداکرن پراگماتیکا گه‌شه‌پیکرنی. ئه‌څه لقی پراگماتیکي څه‌کولینی ل

گه شه کرنا بکارهینانا زمانی د قوناغین ته مه نی مروؤفیدا دکه ت (محمود عکاشة، ۲۰۱۳، ۷۶).

ژ هه ژبییه بیژین، قوتابخانه یا دهروونی "بالو ئالتو" په نجه کا مه زن د فه کولینین زمانیین نویدا هه یه. ئەڅ قوتابخانه ب چاره سه رکنا زمانی ل ژیر پرؤسیسا گه هاندن و کارتیکرنین دهروونی پادبیت و تیؤرا گونجانی ل ژیر کاریگریا دهرووناسییا زانینی (ئه بستمولؤجی) دا په یدا بوویه و ئەڅ تیؤره ب پاقه کرنا گوتار و دیارده یین ئه وی یین بونیا دگه ری د هه لویستین ژیکجودادا پادبیت (محمود عکاشة، ۲۰۱۳، ۷۶-۷۷).

ب کورتی پراگماتیکی په یوه ندییه کا بهیز ل گه ل زمانقانییا دهروونی هه یه، چونکی ئه و هه ر دوو زانست گرنگیی ب ئەڅان خالین ل خواری ددهن:

- ۱- لایه نی دهروونیی په فتاری زمانی. بو هندی داکو سایکولؤجییا مروؤفی شروؤفه بکه ن و مه بهست و نهینیان دیاربکه ن.
- ۲- گرنگیی ب لایه نی چالاکیا ئاخفتنی و داهینانا زمانی و ده وروبهری ددهن.

- ۳- هه ر دوو زانست په نایئ دبنه بهر ئەوان په یف و ده رپرینین ب ئه رکئ وروژاندنی پادبن، ئەوژی ل ده می ئاخفتنکه ری دقیت هه ست و سۆزین گوهداری یان گوهداران بوروژینیت.

- ۴- هه ر دوو زانست فه کولین ل ره گه ز و لایه نین هه لچوونی دکه ن، کو بریتینه ژ: هیژ و ئاوازه و ئەندازه یا دهنگی، لادان و ده وروبهر... هتد.
- ۵- هه ر دوو زانست بکاری پازیکرنی پادبن، ئەوژی ل ده می زمانی وهک ریکه کئ ته رخاندکه ن بو پازیکرن و گوهورپینا که سایه تی و سه مت و ئارپسته و هزرا گوهداری یان گوهداران... هتد.

- ۶- هه ر دوو زانست گرنگیی ب دابیشا په یوه ندنیا د ناقبه را زمانی (ب) تایبه تی بکارهینانا زمانی و پرؤسیسا زانین و فیربوون و تیگه هشتنا ئاخفتنی ددهن.

۷- هه‌بوونا بره‌یا داخوازکری و کیم و زیده‌هی و چه‌وانییا گونجانی د ناڤ
ئاخفتنیدا، ژ که‌سایه‌تییا تاکه‌که‌سی دهرده‌کن و ئە‌قه‌ژی ره‌ه‌نده‌کی
ده‌روونی پراگماتیکییه.

۸- دیسان هاوبه‌شی د ناڤه‌را هه‌ر دوو زانستاندا هه‌یه، ژ ئالییی
گرنگیپیدانی ب شیانین به‌شدارین ئاخفتنی ده‌یته‌دان، ئە‌واکو
کاریگه‌رییه‌کا مه‌زن ل سه‌ر ب جهه‌ینانا کاری ئە‌وان هه‌ی، وه‌کو
هوشیاربوون و بیرتیژی و که‌سایه‌تی پرۆسین گوهداریکرن و پرۆسین
چاره‌سه‌رکرن زانیارییا زمانی.

ب- پراگماتیک و زمانقانییا جفاکی:

ل دویف نه‌ریتین ئە‌سنوگرافیا په‌یوه‌ندیکرنی، نابیت گوتن ژ چارچۆفی
جفاکی و ره‌وشه‌نبیرییی تیدا دروستبووی به‌یته‌جوداکرن، وه‌ک چالاکییا
زمانی و چالاکییا گه‌هاندنی. زانیارییی ره‌وشه‌نبیری و کارلیکرنی نواندنا
پیکهاتا زمانی ب ریکه‌کا گونجای د ده‌وربه‌رین تایبه‌تدا دکه‌ت. د ئە‌فی
چارچۆفه‌یدا زمانقانی بو زمانقانییا جفاکی دزقریت، ئانکو بکاره‌ینانا زمانی و
جۆراوجۆرییا زمانقانییا جفاکی و پرۆسیمی کارلیکرنی، کونترۆلی ل سه‌ر
قه‌کۆلینا سیسته‌می دکه‌ت، ئە‌فجا ل فیژی ته‌رکیزکرن ل سه‌ر قه‌کۆلینا زمانی
یا که‌فتیه‌ سه‌ر ئە‌رکین زمانی نه‌کو ل سه‌ر پیکهاتا ئە‌وی (جاک موشلر و ان
ریبول، ۲۰۱۰، ۳۷-۳۸).

د زمانقانییا جفاکیدا پیکهاتا زمانی دکه‌فیه‌ت د ناڤ ده‌وربه‌ریدا و شیواز
و که‌لتوور و پرێزگرتن و دابونه‌ریتان به‌رچاڤ وه‌ردگرت، ئە‌فچه‌نده ب خاله‌کا
گرنگا پراگماتیکیژی ده‌ینه‌هژمارتن و ئە‌فچه‌نده په‌یوه‌ندیی د ناڤه‌را
زمانقانییا جفاکی و پراگماتیکیدا موکمدکه‌ت.

په‌یوه‌ندییا پراگماتیکی ب زمانقانییا جفاکیه‌ دزقریته‌فه بو په‌یدابوونا
قوتابخانه‌یا جفاکی- زمانقانی ب پیشه‌نگییا (فی‌رس‌ی)، ئە‌وی ب نه‌زعا
دورکایمی یا جفاکی زمانی کاریگه‌ربووی، په‌یدابوونا ئە‌فی قوتابخانه‌یی وه‌کو
کارقه‌دانه‌کی بوو بو قوتابخانه‌یا زمانقانییا بونیادگه‌ری، ئە‌واکو پیکهاتا

جفاکی ل ده می شروڤه کرنا زمانی دویر ئیخستی. قوتابخانه یا فیږسی دهنگه دانا خو د بن زمانقانییا پراگماتیکدا دیتییه، ئه فجا بو شروڤه کرنا واژه یی ژ روانگه ها جفاکیفه، پیډقییه گرنکیپیدانین لوجیکی و فلهسه فی و تیگه هی پراگماتیکی ل بهر چاڤ بهیته وهرگرتن (بیار اشار، ۱۹۹۵، ۹۵). ئه گهر مه گوهر ل رسته کا: (ئه ډ ژووره یا ساره) ببیت، بیی زانیینا مه بو باروخین تیدا هاتییه گوتن، ل ئه وی ده می ئه م دی بی هیږفه و ویقه تیگه هین، گو ئه و رسته یا جودایه ژ: (ئه ډ ژووره یا گهرمه). به لی رهنگه ئیک ژ گوهداران ب گرتنا ده رگه هی یان هلکرنا سوپی یان سپلیتی رابیت.

ئه فجا به هایئ ئه فی گوتنی و ئه واه و پالداین ئه فی کاری بکن ب پراگماتیک دهیته نیاسین. ئه فجا ژ بهر هندئ د شیاندا نینه، پشتبه ستن ب ره هه ندئ پراگماتیکی بهیته کرن، بیی ره هه ندئ جفاکی، هه ر چنده یا ئیکی یا نوییه، به لی ل گهل هندئ ب ئیک ژ گرنگترین بواران دهیته هژمارتن، ئه وین فه کولین ل گوتاری کرین (بیار اشار، ۱۹۹۵، ۹۵).

لیفنسن ل دوور ئه وی په یوه ندییا د ناقبه را پراگماتیک و زمانقانییا جفاکیدا دبیزیت: زمانقانییا جفاکی به شداری د گهل بوارین زانستی پراگماتیکیدا کریه و ب تاییه تی د بواری فه کولینا نیشانکار و کرده یین ئاخفتنی و بکارهینانین ئه واند، د هه مان ده مدا پراگماتیک تا راده یه کی زور به شدارییی د زمانیا جفاکیدا دکه ت، ئه وژی ژ ئالییی هه ولدانا تیگه هشتنا جفاکی بو شیوه یین بکارهینانا زمانی و ئه فه زی گله ک یا گرنکه بو تیگه هشتن و درکرنا تاییه تمه ندییین پیکهاته یین دیارگری و پروسیسین هه قبه ندیکرن ب سه ره ده ریکرنا ئاخفتنیفه ل گهل خه لکی (Levinson, 374, 1997).

ب کورتی د شیاندایه بیژین: پراگماتیک به شدارییی ل گهل زمانقانییا جفاکی دکه ت، ژ ئالییی دیارکرنا کاریگه رییا په یوه ندییین جفاکی د ناقبه را به شداران د ئاخفتنیدا و بابه تی ئاخفتن ل سه ر دهیته کرن و پله یا هه ر ئیک ژ ئاخفتنکر و گوهداری و ره گه زی ئه وان و کاتیکرنا ده وروبه ری نه زمانی د

هەلبژارتنا سیماییین زمانی و ھەمەجۆرییین ئەویدا (محمود أحمد نحلە، ۲۰۱۱، ۱۰- ۱۱). دیسان پراگماتیک بەشدارییی ل گەل زمانقانییا جفاکی دکەت ژ ئالییی شروڤەکرنا دانوستاندن و گوتار و پۆلین جفاکی و پۆلی ئەوی د دیارکرنا شیوازیین دانوستاندنیدا، ھەرھەسا یاساییین جفاکی و پەوشەنبیری ئەوین پەیوەندیان د ناڤەرا ھاوبەشین ئاڤتینیدا مۆکمدکەت و دیاردبیت، کو چالاکییا پراگماتیکی ب زمانقانییا جفاکیفە کاریگەر بوویە و ئەف چالاکییە بریتیە ژ شیاننا بەرھەمەینانا کردەیا گەھاندنی و تیگەھشتنا ئەوی و ئەفەژی بریتیە ژ زانیان مۆقی بۆ پەلەویا یەیین جفاکی د ناڤەرا پشکداران د ھەلووستیدا، ھەرھەسا زانیان پەوشەنبیری و زانیان زانیان ئاشکەرا و فەشارتی ژ ب خۆفە دگرت (محمود عکاشە، ۲۰۱۳، ۷۱).

فرانسیسکو یوس رامۆسی جوداھییی د ناڤەرا پراگماتیک و زمانقانییا جفاکیدا د ھندیدا دبینیت، کو پراگماتیک ب شیوەکی ورد و ھویر فەکۆلینی ل پەیوەندیان د ناڤەرا دیاردەیین زمانی و ھۆکاریین ژ جۆری جفاکی (ئابووری، سیاسی، جیندەری... ھتد) ناکەت و ھەتا شیاننا گوھۆرینا زمانی ژ ب بەرچاڤ و ھەرناگرت، کو ئەقان ھەمیان پەیوەندی ب لایەنی جفاکی د ناڤە زانیاندا ھەنە، بەلی پراگماتیک و ھەسا دیاربوو کو گەلەک بەرھەف فەکۆلینا گوتارانفە دچیت، ئەو گوتاریین کو شروڤەکار ب کاری شروڤەکرنا ئەوان رادبیت، بۆ ھندی داکو نمونەیان ل سەر تیۆرەکا دیارکری بدەت و کردەیین ئاڤتینی باشترین نمونە یە بۆ ئەفی چەندی. ئەفجا ژبەر ھەبوونا ئارەزوویا پراگماتیکی بۆ تاقیکرنی، نیزیکی زمانقانییا جفاکی دبەت، ئەواکو د فەکۆلینا خۆدا پشتبەستنی ل سەر گەلەک ھەلووستین گەھاندنی یین راستەقینەیی دکەت. بەلی جوداھی د ناڤەرۆکا فەکۆلینیدا بۆ جوداھییا جۆرین پرسیاران دزقریت، ئەوین شروڤەکار پیشکیشدکەت ل دەمی فەکۆلینی ئەنجامدەت، ب ئەفی چەندی جوداھی د ناڤەرا ھەر دوو بسپۆریاندا پویددەت، بەلی ل گەل ھندی بوارەکی ھەفیشک د ناڤەرا پراگماتیک و زمانقانییا جفاکیدا ھەیە، ئەوژی شروڤەکرنا دانوستاندنییە، بەلی ل قیری زمانقانییا جفاکی زیدەتر

بەرەڭ لايەننى جفاكى دچىت، كۈب ۋە سىفكرنا تايىبە تەندىيىن زىمانىيىن
 گرۆپە كا ئاخفتنكە ران رادىبىت، بەلى پراگماتىك ڧەكۆلىنى ل مىكانىزمىن
 بەرە مەھىنان ۋ كارلىكرنى ل دەڭ ئاخفتنكە رى دكەت، ئەواكو دىبىتە
 بەرە مەھىنەر بۆ گوتارى د شىۋى ئەۋى يى تاكىدا (فرانشىسكو يوس راموس،
 ۲۰۱۴، ۸۹-۹۰).

۱۳- پراگماتىك ۋ ۋەرگىران:

كاتفۆرى ۋەرگىران ب رىكا ۋەكەڧىيا فۆرمى يان سىنتاكسى
 دەستىشانكرى، كو برىتىيە ژ پروسىسا ئالوگوركرنا كەرەستىن دەقى ئەۋىن
 ب سەر زىمانەكىڧە بۆ كەرەستىن دەقىيىن ۋەكەڧە د زىمانەكى دىدا، بەلى
 ياكوبسون تەماشەى ۋەرگىرانى، ژ ئالىيى بكارهينانا ئەۋى بۆ ئاڧەرۇكا
 پەيامى دكەت، كو ئەۋى ئالوگوركرنا پەيامانە ژ زىمانەكى ب پەيامىن دى د
 زىمانەكى دىدا. خۆ ئەگەر جوداھىيە كا مەزن د ئاڧ ئەقان ھەر دوو پىناسەيىن
 ل سەرىدا ھەبن، بەلى گرنگ د ئەڧى ھەمىيىدا، ۋەكەڧىيى - ئەڧا چ فۆرمى
 بىت يان ئەركى بىت - ب كردهيا گەھاندنىڧە گریددەت، چونكى بەشەكە ژى
 ۋ چ ھەبوون ژ دەرقەى ئەڧى كردهيى بۆ نىنە (منتصر أمين عبدالرحيم، ۲۰۱۳،
 ۵۲۹).

ھەمى نىزىكبوونىن ب ۋەكەڧىيى رادىبن، ڧەگۋاستنە كا تىۋرىيا گرنگ
 دروستكرن، ب ئەۋى ۋەسڧى ھەلدانەكە نە ب تنى بۆ پىشڧە برنا تىۋرا
 ۋەرگىرانى، بەلكو ب شىۋەكى ئاشكەرا ئەۋى رۆلى ب خۆڧە دگرىت، ئەۋى
 پراگماتىك د ئەڧى تىۋرىدا دگىرپىت“ كو رىك دا ئاستىن ئەڧى ۋەكەڧىيى،
 ئاستى پراگماتىكى ب خۆڧە بگرىت ۋ ھەر بنەمايەكى ئەۋى، ۋكو ئامازە ۋ
 گوھىرنس ۋ ب خۆڧە گرتن ۋ گونجان... ھتد، ژ بەركو ۋەكەڧى تىگەھەكە كو
 ب تنى ناھىتە ئەنجامدان، بەلكو ب شىۋەكى بنەرەتى پىشتبەستنى ژ بلى خۆ
 ب تىگەھىن ژدەرڧە دكەت (منتصر أمين عبدالرحيم، ۲۰۱۳، ۵۳۰). ئەڧە ژ
 لايەكىڧە. ژ لايەكى دىڧە مادەم ۋەرگىران پروسىسا ڧەگۋاستنا دەقىيە ژ
 زىمانەكى بۆ زىمانەكى دى. ئەڧا ژ بەرھندى ۋەرگىران پروسىسەكە د ئاڧەرا

دوو زماناندا دهیته نهجامدان، دیسان ژ بهرکو هر زمانه کی که لچه ره ک و که لتووره ک هه یه، بیگومان دیارکونا ئه فی که لچه ری و که لتووری د پرؤسیسا وهرگیپرانیدا ب ریکا پراگماتیکی ب دهستفه دهیته، واته ئه فکاره دکه فیهته سه ر پراگماتیکی، چونکی پراگماتیک پابه نده بکارهینانا زمانی و زانینا که لتوور و که لچه رانغه، لی ژ بهرکو که رلتوور و که لچه ری هه می ملله تان وهرکو ئیک نینه، ژ بهر هندی پراگماتیکا ملله تانژی ژیکجودادبیت. ئه فجا ژ بهر هندی پیدفیه ل سه ر وهرگیپی، ل ده می بکاری وهرگیپرانی پادبیت، ره چاقییا ئه وان جوداهییین که لتووری یان که لچه ری د ناقبه را هه ر دوو زماناندا بهرچاق وهربگریته، ئه گه ر نه، ئه و پرؤسیسا وهرگیپرانی یا سه رکه فته نابیت، ئه فته ژی زیده تر د وهرگیپرانا په ند و گوتننن مه زماناندا بهرچاق دبیت.

بو نمونه وهرگیپرانا ئه فی گوتنا مه زنان (من الحبة صارة كبة) ژ زمانی عه ره بی بو زمانی کوردی ب وهرگیپرانا حه رفی ناهیه ته کرن، چونکی د ناق که لتوور و که لچه ری کوردیدا ئه ف گوتنا مه زنان ل به رامبه ر ئه وی دهیته بکارهینان: (ژ میشی دکه ته گامیش).

۱۴- پراگماتیک و جووت په یف و کومه له په یف:

أ- چه مکی جووت په یفی:

د زمانی کوردیدا بو زاراقی (Binomial) ی ئینگلیزی چه ند زاراقه ک ژ لایی زمانقانن کورده هاتینه بکارهینان. وهرکو زاراقی: (جووته وشه، وشه ی لیکدراوی به سترای، جووت په یف، ئاوه ل وشه).

جووت په یف ئه و پیکهاته ئه و ژ دوو په یقان پیکدهیته، به لی دقیت

ئه وان په یقان هه مان پولا ریزمانی هه بیت. ب ئه فی په رنگی ل خواری:

أ- کار+و+ کار. گفتوگو

ب- ناق+و+ ناق. کار و بار

ج- هه فالناق+و+ هه فالناق. رهش و سپی

د- هه فالکار+و+ هه فالکار (hamasoor, 2007, 67). قیری و ویری.

ب- چه مکی کومه له په یقی:

د زمانې کوردیدا بـو زاراقـی (التلائم) عـره بی و
(Collocation) ائینگلیزی، په یقین: (کومه له په یق، هاوریتی،
پیکفه هاتن... هتد) دهینه بکارهینان.

کومه له په یق بریتیه ژ هاتن یان بکارهینانا په یقه کی یان چه د په یقین
دیارگری ل گه له په یقه کی د ناڅ سنووری گری یان رستیدا، به لې مه رج ل فیری
ئوه په یقه هاتنا ئه وان په یقان ژ لای یاسایین ریژمانی و ژ لای و اتایقه
دروستبن. وه کو هاتنا په یقین (په ند، جوان... هتد) ل گه له په یقا (کچ).
ديسان هاتنا په یقا (لاو) ل گه له په یقا (کوړی). ب ئه فی په نگی ل خواری:

- کچا جوان.

- کچا په ند (پند).

کوری لاو.

ج- پراگماتیک و جووت په یق:

به ری ئه م به حسی پو لې پراگماتیکې د ریژبوونا که رتین جووت په یقیدا
بکه ین، پیدقییه ئه م بزاین، کا سنووری پراگماتیکې هه تا کیفه یه؟ چونکی
زانینا ئه فی پرسپاری هاریکاره بو زانینا هندې، کا بوچی ژ لای ی
پراگماتیکې که رت ل به ری کیژ که رتی د ناڅ ناخفتنیدا بکاردهیت.

پراگماتیک یا پابه نده بکارهینانا زمانی و زانینا که لتووریقه، چونکی
پراگماتیکې په یوه ندییه کا به یز بکارهینان و که لتووری ملله تانقه هه یه، لې ژ
به رکو که رلتووری هه می ملله تان وه کو ئیک نینه، ژ به ر هندې پراگماتیکا
ملله تانژی ژیکجودا دبیت.

فاکته ری پراگماتیکې پو له کی کاریگر د ریژبوونا که رتین ژماره کا زورا
جووت په یقان د ناڅ ناخفتنیدا هه یه.

ل خواری دی هه ولده یین به حسی هنده ک ژ ئه وان بنه مایین پراگماتیکې
که ین، ئه ویڼ رو لې خو د ریژبوونا که رتین جووت په یقان د ناڅ ناخفتنیدا

دببن، یان ئه‌وی دبنه ئه‌گه‌ر کو که‌رتک به‌ری که‌رتکه‌کی دی د ناڤ ئاخفتنی‌دا بهیئت:

۱- تیگه‌هین ئه‌سمانی به‌ری تیگه‌هین نه‌ئه‌سمانی دهین (saeed, 1997, 68). وه‌کو:

- خودی و پیغه‌مبه‌ری ئه‌ڤ دینه بو مه یی ئاشکه‌راکری. (خودی و پیغه‌مبه‌ر)

* - پیغه‌مبه‌ر و خودی ئه‌ڤ دینه بو مه یی ئاشکه‌راکری. (* پیغه‌مبه‌ر و خودی)

- خودی و به‌نی ژئ د پازینه. (خودی و به‌نی)

* - به‌نی و خودی ژئ د پازینه. (* به‌نی و خودی)

بیگومان بنه‌مایئ سهره‌کی یی ئه‌ڤی ری‌زبوننا ل سهری د ناڤ ئاخفتنی‌دا بو بیروباوه‌ری ئاینی دزقریت، ژبه‌ر هندی ئه‌ڤ هۆکاری جفاکی کاریگه‌رییه‌کا قو‌ل ل سهر زمانی هه‌یه. ئه‌ڤ خالا ل سهری ئه‌وی چه‌ندی دسه‌لمینیت، کو ملله‌تی کورد ملله‌ته‌کی موسلمانه، چونکی ژ لایی زمانیفه هه‌ر په‌یغه‌کا به‌ری په‌یغه‌کا دی بهیئت، ئه‌و په‌یقا ل ده‌ستپیکئی هاتی ژ په‌یقا دی گرنگتره.

۲- بنه‌مایه‌کی دیی پراگماتیکی، کو رۆل خۆ د ری‌زبوننا که‌رتین جووت په‌یفتی‌دا دببنیت، ئه‌وه کو پتیریا جاران که‌سین دان عه‌مر، ل ده‌ستپیکئی دهین. ب واتایه‌کا دی یین دان عه‌مر پیش گه‌نجان دهین (saeed, 1997, 72). هه‌ر وه‌کو د ناڤ ناڤین بواری خزمایه‌تییدا ئه‌ڤ چه‌نده دیاردبیت، وه‌کو د ئه‌قان نموونین ل خواریدا ئه‌ڤ چه‌ندا مه‌ گوتی ئاشکه‌را دبیت:

- دایک و خوشکین من کارئ مالی دکه‌ن. (دایک و خوشک)

* - خوشک و دایکا من کارئ مالی دکه‌ن. (* خوشک و دایک)

- باب و برا یین من مامۆستانه. (باب و برا)

* برا و بابی من مامۆستانه. (* برا و باب)

هه‌ر وه‌کو ژ نموونین ل سهری دیاردبیت، د ناڤ جفاکی کوردیدا د بواری خزمایه‌تییدا، ناڤین مروڤین ب عه‌مریفه مه‌زن به‌ری ناڤین مروڤین ب عه‌مریفه

بچویکتر دهین، ئەقەژی ئەوی چەندی دگەهینیت، کو د که لتووری کوردیدا مروقتین مەزن و دان عەمر پیزەکا مەزن هەیه، لەوا ناقتین ئەوان د ناڤ ئاخفتنیدا ل دەستیکی دەین و پیشدکەڤن.

۳- بنه مایی دیی پراگماتیکی، کو رۆلۆ خو د پیزبونا کەرتین جووت پەیفئیدا دبینیت، ئەوژی بنه مایی (نفس-په گەز) یه.

د جفاکی کوردیدا، چونکی ((...کۆمه لئیکی کشتوکالی بووه و ژن و پیاو بهیه که وه پهنجیان داوه و کاریان پیکه وه کردووه تا پادهیهک وهک یهک سهیر کراون. ئەمەش له هەندی لیکدراوی به سترادا پهنگی داوه ته وه. له هەندیکیان په گەزی نیر و له هەندیکی تریان په گەزی می پیش دهکه ویت)) (محەمه د مه عروف فه تاج، ۲۰۱۰، ۲۹۱). ئەقەژی ئەوی چەندی دگەهینیت، کو د ناڤ جفاکی کوردیدا ژنی پیزەکا زیده هەیه، لەوا گەله کجاران نفس و په گەزی می د جووت پەیفئین د ناڤ ئاخفتنیدا بکاردهین، پیش نقش و په گەزی نیر دهیت. ل خواری دی هەولدهین ئەقی چەندی ب نمونەڤه روونبکهین:

أ- ئەو نمونین په گەزی میین بهری په گەزی نیر دهین، ئەقەنه:

-خوشک و برایین من مامۆستانه. (خویشک و برا)

-دایک و بابین من نه خوینده وارن. (دایک و باب)

-ئەڤه هۆلا بیک و زاقایانه. (بیک و زاقا)

-ئەڤ ژن و زهلامه، بیک و زاقانه. (ژن و زهلام، بیک و زاقا).

ب- ئەو نمونین په گەزی نیر بهری په گەزی می دهیت، ئەقەنه:

- ئەڤی قوتابخانیدا په گەزین نیر و می هەنه. (نیر و می)

- ئەڤه داستانا مه م و زینیه. (مه م و زین).

د- پراگماتیک و کۆمهله پەیف:

پراگماتیک ئارستهیه که د قە کۆلینین زمانیدا، گرنگیی بکارلیکنا ئاخفتنی د هەلویستاندا ددهت و ئەڤ کارلیکرنه داخوازا دویچوونا هەمی تیگه و واتاییین ژ ئەنجامی بکارهینانا په یقان د ناڤ ده ور بهریدا دکەت. ئەڤجا ژ بهر هندی پراگماتیک گریدای نینه، ب چارچۆڤی چەوانییا دروستکرنا

خه لکی بۆ ئه وی هزرا حه رفی، ئه وا د ئاقبه را ئه واندا ده یته ئالوگۆرکرن، به لکو گریډای هندیه، کو ئه م هزره کی ل سه ر خه لکی دروستبکه ین و بزانی کا چ د میشکی ئه واندا هه یه ؟ یا ئاشکه رایه، کو کۆمه له په یف ئه وه پراگماتیکی ده ستنیشاندکه ت (نیان عثمان شریف، ۲۰۱۳، ۸۰). ئه وژی ب پیکا ئه وی که لتووری ل ده ف ئه وی خه لکی هه ی، کو ریگریی ل کارهینانا هنده ک په یقان ل گه ل هنده ک په یقین دی دگریت.

که واته گه لتووری کاریگه رییه کا مه زن ل سه ر کۆمه له په یفی و پیکفه هاتنین ئه وی هه یه. بۆ نمونه د زمانی کوردی و ئینگلیزیدا، په یقا (سه) پیکفه هاتنین خو یین ژیکجودا هه نه. بۆ نمونه د زمانی کوردیدا، په یقا (سه) دشیت ل گه ل په یقین (به ردای، هار، نیچیری،... هتد) بهیت، وه کو بیژین: (سه یی به ردای، سه یی نیچیری، سه یی هار... هتد) به لی د زمانی ئینگلیزیدا په یقا (سه) دشیت ل گه ل په یقین: (مال، جوانی، قه له و، نازدار... هتد). وه کو د فریزین: (سه یی مالی، سه یی جوانیی، سه یی نازدار،... هتد) دیاردبیت. د زمانی کوردیدا یا گونجای نینه په یقا (سه) ل گه ل جوانیی یان مالی یان نازداریی بهیت، وه کو بیژین: (*سه یی مالی، *سه یی جوانیی، سه یی نازدار)، چونکی د که لتووری کوردیدا ئه ف چه نده یا په سه ند نینه، چونکی (سه) ل ده ف کوردان ل مالان بۆ جوانیی و نازداریی ناهینه خودانکر، ژ بهر هندی ل ده ف ئاخفتنکه ری کورد، گرنگ نینه سه یی نازداریی یان جوان بیت یان کریت بیت (بیستون هه سه ن ئه حمه د، ۲۰۱۲، ۲۰۲-۲۰۴).

۱۵- پراگماتیک و ئه رگومینت:

أ- پینا سا ئه رگومینتی:

ئه رگومینت جالاکیه کا میشکییه، ئارمانجا ئه وی پازیکرنا گوهدارییه ب راستیا بابه تی، ئه فه ژی ب هاریکارییا بۆچوون و دیتن و پیزانینین راسته قینه ب ده ستقه ده یته، کو ئاخفتنکه ر ب پیکا ئه وان بۆچوون و دیتن و

پیزانینین پاسته قینه دشیئت سه لماندنا ئاخفتنا خو بکته و د هه مان دهمدا دشیئت وه ل گوهداری بکته، وه کو ئه وی بقیئت، سه ره ده ریئی ل گه ل بابته تی بکته. واته وه ل گوهداری بکته، یان په سه ندییا بابته تی بکهن یان بابته تی ره تبکته (شیرزاد سه بری عه لی، ۲۰۱۳، ۱۵۵).

ب- پراگماتیک و ئه رگومینت:

ئارمانج ژ کارهینانا ئه رگومینتان د ناڤ ئاخفتنیدا پازیکرنا گوهدارییه ب بابته تی بو هاتییه پیشکیشکرن ژ لایی ئاخفتنکه ریفه. هه ره وه کو بکارهینا ئه فان ئه رگومینتان د ئه فی نمونه یا ل خواریدا:

- برنجی زرین مه ره تامه کا خوش و هیزه کا بیسنور دده ت.

د ئه فی نمونه ئه ف ئه رگومینته هه نه:

۱- تامه کا خوش.

هیزه کا بیسنور.

ئه فجا ماده م بکارهینانا ئه رگومینتان د ناڤ ئاخفتنیدا ئارمانج و مه به سته ک ل پشت هه یه، ئه وژی پازیکرنه ب بابته تی، ل ئه وی ده می په یوه ندی د ناڤه را پراگماتیک و ئه رگومینتیدا مؤکمدبیت و دشیین بیژین، فه کولینا ئه رگومینتی دچیه د ناڤ فه کولینا پراگماتیکیدا و ب باته کی پراگماتیکی دهیته هژمارتن، چونکی مه به ست، کاکلا زانستی پراگماتیکییه و پراگماتیک د زمانیدا ل مه به ستی دگه رهیت و داکو نیه ت و نیازی ژ کارهینانا زمانی بزانیته و بزانیته کا ژ به رچ و بوچی ئاخفتنکه ری زمان بکارهینایه. (بو پتر پیزانینان بنیره: پراگماتیک و لوجیک)

۱۶- پراگماتیک و هه فده قی:

أ- چه مکی هه فده قی:

هه فده قی بریتییه ژ هندی کو ده قه ک، ده قه کی یان هنده ک ده قان یان هزرین به ری خو ب ریکا وه رگرتنی یان ئامارزه دانی ناڤگرتنی د ناڤ خو دا دگریته، ب ئه فی چه ندی ئه فده قه تی کراسیئی (تداخل) ل گه ل ده قی په سه ن

دکته و د ناڤدا دچپته خواری، تاکو دهقه کی نوی بئافرینیت (أحمد الزعبي، ۲۰۰۰، ۱۱).

ب شیوه کی گشتی هه فده قی دبیته دوو جور:

۱- هه فده قییا راسته وخو: ئه وه کو دهق ب هه مان زمانی پی هاتییه نفیسین یان ئافراندن بهیته وهرگرتن یان نافگرتن وه کو ئایه تین قورئانا پیروز، فهرموودین پیغه مبهری سلاق لیبن، هوزان و چیروک... هتد.

۲- هه فده قییا نه راسته وخو: ئه ف جوره ب ریکا هه لینجانئ ژ ناڤ دهقه کی دهیته وهرگرتن ب تاییهت دهقین شه گپرای و د ناڤ دهقین نویدا دهیته بهرجه سته کرن (أحمد الزعبي، ۲۰۰۰، ۱۱).

ب- په یوه ندییا پراگماتیکی ب هه فده قییه (دهق ناویزان):

" دهق ناویزان نرخ و بها و واتا ده داته دهق، ئه مهش له بهر ئه وه نییه دهق ده خاته چوارچیوهی ده وروبه ر و ده رگا داخراوه کانی ده کاته وه، به لکو له بهر ئه وه یه و امان لیده کات کومه لیک بوجوون بخه یه روو کاتیک ده قیک ده خوینینه وه، به م پییه دهق ناویزان داب و نه ریت و تاییه تمه ندیمان پیده به خشیت بو تیگه یشتنی دهق. دهق ناویزان چه ند روالتیکی هه یه و ده وروبه ر یه کیکه له م روالئانه " (عه بدولواحید موشیر دزهیی، ۲۰۱۴، ۱۳۷-۱۳۸).
ئه فجا ژ بهرکو ده وروبه ر ستوینی هه فده قییه، چونکی هه فده قی دابونه ریت و ره وشه نبیری و چه ند تاییه تییا د ناڤ خودا هلدگریت، کو ژ ده قی په سه ن فه دگوهی زیته د ناڤ ده قی نوی و ئافراندیدا. هه روه سا ژ بهرکو بنه رت و بنه مایی پراگماتیکی ده وروبه ره، ژ بهر هندی ده وروبه ر دبیته خاله کا هاوبه ش د ناقبه را پراگماتیک و هه فده قییدا و ئه فه ژی دبیته خالا په یوه ندییی د ناقبه را ئه واندئا.

۱۷- پراگماتیک و ئیدیهم:

أ- چه مکی ئیدیهمی:

ئىدىيەم د زمانقانىيىدا دەيتە پىناسەكرن، كو يەكە يەكا واتايييا ئالۆزه،
كو واتا ئەوى ب رىكا كەرتىن ئىدىيەم ژى دروستبووى ب دەستقە ناھىت.
پتريا ئىدىيەمان دوو واتا ھەنە، ئەوژى واتا ھەرفى و واتا مەجازى يان
مەبەستدارە (gramly.s and patzold. K.m , 2004, 55). وەكو:

- چاڭ زل.

- دلته پ.

- چاڭ حولى.

د قىرىدا واتا مەبەستدارا ئىدىيەمى ب رىكا دەوروبەرى ب دەستقە
دەيت. ئەقجا د ئەوان حالەتاندا ئەويىن ل دەمى واتا ھەرفى ل گەل ئەوى
واقى تىدا نەگونجىت، ئانكو ل دەمى واتا كەرتان ژ ئەنجامى كەرتان ب
دەستقە نەھاتبىت، ل ئەوى دەمى پەسەندترە بەيتە گوتن، كو ل قىرى ئەم
سەرە دەريى ل گەل ئىدىيەمان دكەين.

ب شىۋە يەكى گىشتى ئىدىيەم د چەند شىۋە ياندا دەردكە قىت، ئەوژى
ئەقەنە

أ- پەيقا لىكداى. ب- فرىز. ج- پستە (مەمەد مەعروف فەتاح، ۲۰۱۰، ۱۶۸).

نموونه بو ئەقان شىۋان:

ب- ئىدىيەما ب شىۋە يى پەيقا لىكداى: وەكو: (دلپىس، دلپەش، سەر و
چاڭ...)

ج- ئىدىيەما ب شىۋە يى فرىز: (ئاگرى بن كايى).

د- ئىدىيەما ب شىۋە يى پستە: (مارى بن گلگە يە.) يان (كەوى پبادە.)

ب- پولىنكرنا ئىدىيەمان:

دابه شكرنا ئىدىيەمان د زمانقانىيىدا، ل دويىف شىۋە يى ئەوان يان ئەو
خە يالا ھەى يان دەربىرىنى ژى دكەن دەيتە كرن. لاتى - ۱۹۸۸ د قەكۆلينا
خۇدا ئىدىيەم دابه شى چار جۆران كرىنە، ئەوژى ئەقەنە:

ئىدىيەمىن تەركىزى ل سەر تاكى دكەن.

ئىدىيەمىن دەربىرىنى ژ جىھانى دكەن.

ئىدىيەمىن دەرپىنى ژ كارقه دانا تاكه كه سان دكهن.
ئىدىيەمىن دەرپىنى ژ په يوه ندىيا د ناقبه را تاكه كه س و جيهانا ژده رقه دا
دكهن.

د پۆلنكرنه كا ديدا هاتىيه، كو ئىدىيەم ل دويڤ به شين ئاخفتنى
دابه شكريه. وه كو (ناقى، هه فالناقى، يان كارى) به لى (فرازه رى) - frazer -
1970) ئىدىيەم دابه شى شەش جوران كرينه، كو ب (پله ييا نه لڤ - frozen
hierachy) دهيتە نافكرن، كو ئىدىيەم ل دويڤ پله يا پتر نه لڤ (جيگير -
جمادا) بۇ كيتر دابه شكريه، ئانكو د دابه شكرنا خودا ژ پله يا ئىدىيەمىن
نه گوھۆر به ره ژ ئىدىيەمىن گوھۆر چوويه gramly.s and patzold. k.m
(2004,55-56).

د. محەمەد مەعروف فەتاح ئىدىيەمى ل سەردوو پله يان دابه شدكه ت:
1- ئىدىيە ما پله يا ئىك (ئىدىيە ما تىكچرژاى): واتايا ئەقى جۆرى ئىدىيەمى
يا تارييه و گەلهك ژ واتا كەرتين خو دويره. وه كو: دلتهر، دلقيام،
دلشكه ستي... هتد.

2- ئىدىيە ما پله يا دوو (ئىدىيە ما ليكدای): ئەو ئىدىيە مەيه، كو تا راده يه كى
واتا ئەوى پوهنه، يان ب ريكا هندى، كو ئىك ژ كەرتين ئەوى واتا بنه رەتيا
خو پاراستيه يان بشيپن ب ريكا كەرتين ئەوى بگه هينه واتا هەمى ئىدىيەمى.
وه كو: دلنەرم، دل رهق، دلگەرم... هتد.
ئەق ئىدىيە مە واتا ئەوان پوهنتره ژ كۆمەلا (1) ژ بهر ئەقان خالين ل
خوارى:

- ب تنى ئىك ژ كەرتين ئەوان، واتا ئەوان ب تەمامى هاتيه گوھۆرپين.
(دل) د هەمى نمونە ياندا ب واتايا (ئەو كەسى كو... هاتيه و ئەق گوھۆرپينه
هند يا كوير و قوول نينه.

- ئەو گوھۆرپينا كيما د واتا كەرتى دوويدا دهيتە هەستپيكرن، ب
گوھۆرپين ناهيته دانان، چونكى ئەو خواستنا تيدا هەى هندا به لاقه، كو يا ژ

کار که قتی، به لی ئه و خواستنا د ئیدیه ما پله ئیکدا هه ی، هیشتا ژ
ناقنه چوویه و جوانی تیدا مایه (محهمه د معروف فه تاح، ۲۰۱۰، ۱۸۴-۱۸۵).

ج- ئیدیه مین پراگماتیکی:

ئه و ئیدیه مه، ئه و ااتا ئه و ئی ب ریکا بارودوخی جفاکییی تاییه ت دهیته
دیار کرن. یان ئیدیه مین پراگماتیکی ئه و ئیدیه من، ئه وین هه تا کو ااتا ئه وان
ب شیوه یه کی دروست روهن بیتی و بگه هیت، پیدقی ب ده و روبه ری نه زمانی
هه یه. هه روه کو (رهش و سپی) کو واتایین جودا ل دویف ده و روبه ری جودا
دده ن (gramly.s and patzold. K.m, 2004, 55). وه کو:

زک رهش.

دل رهش.

سه رپهش.

- پوی رهش.

پوی سپی.

سه رسپی.

دل سپی.

ب کورتی، هه تا کو وه سفکرنا ته مام بو ئیدیه مین پراگماتیکی بهیته
کرن، پیدقییه ئه ق چه ند خاله ل به رچا ق بهینه وه رگرتن:

۱- تاییه تمه ندییین ئیدیه می بهینه تو مار کرن. وه کو: دابه شبوونا جفاکی

و هه ری می و ناخی مروقی ب خو.

۲- تاییه تمه ندییین واتاسازی بو هه ر پله یه کی د بارودوخی جفاکیدا و

ریکخستنا ئه ق ئیدیه مه تیدا دهین، کا ئایا ب تنی ب ده ستفه دهین یان ئه ری

ئالوگور کرن تیدا یا ئاساییه یان پیدقییه یان گوهر پینه که ل ده ق ناخفتنکه ری

و ل دو ماهییی ئه ری ئه م دشیین د حاله تی هه قجه شنیییدا (مطابق) د

هه لکه قته کا بهیته بکار بهینین (gramly.s and patzold. K.m, 2004, 56).

۱۸- پراگماتیک و لوجیک:

واتا و لوجیک پیه ونندییه کان مۆکم ب ئیک و دووڤه هه یه، په یوه نندییا پراگماتیک ل گه ل لوجیک د ده رکه څته و گریمانین پیشه کیین پراگماتیک دایه، چونکی لوجیک ل څیری و اتایین خو ب پیکا ده رنه نجامی و هردگریت، سروشتی ئه څی و اتای یی څه شارتیه، کو ب پیکا ده رکه څته یی و گریمانه یی ب ده سته دهیت، کو هاوشانه ل گه ل ده رنه نجامی (لاوین تحسین رشید، ۲۰۱۲، ۷۲). هه ر وه کو د ئه څی نمونه یا ل خواریدا دیاردبیت:

کورکی خواند و ده رکه څت؟

کورک ده رکه څت.

د ئه څی نمونه یا ل سه ریدا بنه مایی چه ندی یی هاتییه به زانندن و ده رکه څته ب ده سته هاتییه و (أ) دشیته ده رنه نجامی هندئ ژ به رسقا (ب) بکته، کو کورکی نه خواندییه، کو ئه څه ده رنه نجامه ژی په یوه نندییا و اتا لوجیک یی ب ده رکه څته یی څه دگریت، چونکی و اتا ده رنه نجامی، و اتایه کا لوجیکیه.

گریمانین پیشه کیین مه رچی ژی، کو و اتایه کا پراگماتیک هه یه و ریڅو شکه ره بو ب ده سته هینانا ده رکه څته یی (لاوین تحسین رشید، ۲۰۱۲، ۷۲) و ئه څه گریمانه یه په یوه نندیی د ناقبه را پراگماتیک و لوجیکیدا مۆکم دکته، چونکی و اتا لوجیک ژ ده رنه نجامی گریمانه یی ب ده سته هاتییه. وه کو د ئه څی نمونه ییدا دیاردبیت:

ئه گه ر تو هاتبا ی ده څ من، دا خزمه تا ته که م.

أ - ئانکو تو نه هاتییه ده څ من.

د - من خزمه تا ته نه کریه.

ئه گه ر ته خواندبا، دا بسه رکه څی.

ئانکو ته نه خواندییه.

تو ب سه رنه که څتی.

ديسان خاله كا دياا په يوه ندييي د ناقبه را لوجيك و پراگماتيكيځدا
دروستدكته، ئه رگوميټنټين عه قلينه و ب مه به ستا رازيكرنئ د ناڤ ئاخفتنځدا
دهينه بكارهينان. وهكو:

- گه له ك نه مينه د بن ئاځيدا، چونكي مروڤ زنده تری چار خو له كان
نه شيت د بن ئاځيدا بمينيت.

هر وهكو ئاشكه را مروڤ به رده وام هه ناسئ ددهت و وهر دگريت، ئه فجا
مانا مروڤئ بو ماوئ چار خو له كان، بيكو هه ناسا خو بهينيت و ببیت يا
مه ترسيدار و دبیته ئه گه رئ گيان ژ ده ست دانئ، ئه فجا بو رازيكرنا گوهداري،
ئاخفتنكه ري په نا بريه بهر ئه رگوميټنټه كي عه قلي، ئه وژئ: مروڤ نه شيت چار
خو له كان بمينيت، كو بي هئا خو نه بهت و نه هينيت. ئه ف ئه رگوميټنټه
ئه رگوميټنټين دييټن عه قلي، كو ب مه به ستا رازيكرنئ دهينه بكارهينان،
په يوه ندي ب لوجيكځفه هه يه، هه روه سا ب كاكلا زانستئ پراگماتيكي ژئ
دهينه هژمارتن، چونكي پراگماتيک ب مه به ستځفه پابه نده و گه له ك زمانقان
پراگماتيكي ب زانستئ مه به ستان دزانن.

۱۹- پراگماتيک و چه ند بواره كيئن دي:

پراگماتيكي پراكتيک د گه له ك بواراندا هه يه، ژ ئاليي تيگه هشتنا
گوټنئ يان ئه وا ئاخفتنكه ر ديټيټ. ئه ف بواره ژئ بريټينه ژ: فه كولين لوجيك
و ئه ده بي... ديسان پراگماتيكي چه ند بواره ك هه نه، كو په يوه ندي ب
چاره سه ركرنا ئاريشه يان د پروسيسا گه هاندنځدا هه يه و ل فيري پراكتيكرنا
پراگماتيكي گرنگيپيدانه كا راسته وخو ل گه ل هه يه. ل فيري چه ند بواران
په يوه ندي ب پراگماتيكيځفه هه يه، ئه وژئ ئه فين ل خوارينه:

أ- زمانقانييا پراكتيكي (كاره كي): ئه فه ژئ زنده تر جه ختئ ل سه ر
تيوري و پراكتيكرنا فيربوونا زمانئ دووي دكه ت. واته پراكتيكرنا
پراگماتيكيه د فيربوونا زمانئ دوويځدا: ئه ف پراكتيكرنه ل سه ر گريمانه كي
هاتييه دان، ئه وژئ ئه وه: هر چه نده ئيحتيمالييه ته كا ته فگر و گشتگر بو
ئه في پروسا فيربوونا زمانئ دووي هه يه. وهكو ده ركه فته بيئن ئاخفتنئ، به لي

يا به لاقتر ئه وه، كو جوداهييين گرنگ هه نه، نه ب تنى د پيكهات و فورمى زمانيدا، بهلكو د كارهيانا زمانيزيدا.

ب- فه كولينى كارليكرنا مرؤفى ل گه ل ئاميرى: فه كولينى ئاريشين به رهنكارى مرؤفى دبن، ل ده مى سه ره ده رييى ل گه ل ئاميرى ل ده مى وه رگيرانى دكهن، زانستى پراگماتيكي پراكتيكي راس ته وخو د ئه فى بياقيدا هه نه. ئه فجا ئه گه ر پرؤگرامكه رين كومپيوته رى شيان زمانى د ئاميرى كومپيوتريدا بكه نه هاوبه ش، هه روه سا مرؤف رى ل سه ر بنه مايين هاوبه ش بو زمانين سروشتى كاربكه ن، ل ئه وى ده مى سه رده مى كومپيوته رى پيدفى ب هندى نينه دووباره پيداچونى د ئه وان مرؤفاندا بكه ت، ئه وين ره وشه نبيرى و شاره زاييه كا زيده د ئه فى بياقيدا هه ي، به لى ل گه ل ئه فى چه ندى ئه ندازه يا كومپيوته رى پيدفى ب شروقه كرنه كا ده ستيكى هه يه بو تاييه تمه نديين بكارهيانا زمانى سروشتى. ئه فه دبسته پراكتيكي پراگماتيكي د ئه فى بياقيدا.

ج- فه كولينى ئاريشين گه هاندنى، د حاله تى گه هاندنا راس ته وخودا و نه راس ته وخودا⁽¹⁾: پراگماتيك به شداريى د چاره سه ركرنا ئاريشين گه هاندني دا د ناقه را ئه وان مرؤفاندا دكه ت، ئه وين ب هه مان زمان دئاخفن. بو نمونه چيدبيت تيكنه گه هشتنه كا مه زن هه بيت، كو هوئى ئه وى ئه وبيت، كو شروقه كرنين پراگماتيكيين جياواز بو ئيك رسته يى هه بن، ئه و رى ل ده مى ناقه روكا ئه وى يا حه رفى و ئاماژه كرنا ئه وى و پرسيارا ئه وى ب شيوه يه كى دروست نه هينه تيگه هشتن (Levinson, 1997, 376-377).

⁽¹⁾ بو پتر پيزانينان ل دوور خالا (ج) ته ماشه ي بابته تى: (پراگماتيك و گه هاندن) ژ ئه فى فه كولينى بكه .

پشکا حەفتى: بوارىن قەكۆلىنا پراگماتىكا زمانى:

۱- دەستپىك:

پراگماتىك گرنيكىي ب واتا بكارهينانى ددەت، ئەقە دبىتە ئەگەرى
ھندى، كو واتا بكارهاتى ژ قەكۆلىنا سىنتاكسى يان سىمانتىكى دەربازدبىت،
بىيىكو ئەوان ھەر دوو ئاستان پشت گوھەقە باقىت. پراگماتىك مفاى ژ ئەوان
ھەر دوو ئاستان دبىنىت و ل سەر ئەوان ھاتىيە دانان، پشتى ھىنگى
قەكۆلىنى ل گوتنا زمانىيا ئاخقتنكەرىقە دكەت، و ھەر چ تىشتى ب
ئاخقتنكەرىقە گریدای بىت و پەيوەندى ب پەياما زمانى يان دركاندېقە
ھەبىت، وەكو چەوا دبىژىت؟ بۆچى؟ و ئارمانچ و مەبەستا ئەوى
چىيە؟... ھەرەسا پراگماتىك قەكۆلىنى ل گوھدارى پەيامى و گوتنا زمانى و
پەيوەندىيا ئەوى ب ئاخقتنكەرىقە دكەت، ھەرەسا وەرگرتنا ئەوى بۆ
پەيامى، زىدەبارى ئەوان رەگەزىن بەرەبەلاق ئەوین دەوروبەر ژى دروستدبىت،
كو برىتىنە ژ جھ و دەمى و رەگەزىن دى، ئەوین كارىگەرىيى ل تىگەھشتنا
واتايى دكەن (علي محمود حجي الصراف، ۲۰۱۰، ۷-۸).

زانا ھندەك ئارمانجان بكارى پراگماتىكى ددان و داخووا ھندى دكەن،
كو پىدقېيە پراگماتىك، ئەوان ئارمانجان ب جھبىنىت، ئەوژى برىتىنە ژ:
۱- قەكۆلىنا بكارهينانا زمانى.

۲- شروققە كرنا ھندى، كا چەوا پروسىسېن ئامازەكارى ب چارەسەركرنا
گوتنان رادبن.

۳- شروققە كرنا ھۆكارىن سەرنەكەقتنا چارەسەرىيا زمانىيا بونىادگەرى بۆ
چارەسەركرنا گوتنان.

۴- دياركرنا ھۆكارىن ب سەرئىخستنا پەيوەندىكرنا نەراستەوخۆ و
نەھەرقى ل سەر پەيوەندىكرنا ھەرفىيا راستەوخۆ (علي محمود حجي
الصراف، ۲۰۱۰، ۸).

ھەر چەندە گەلەك بابەتېن پراگماتىكى ھەنە، كو ھاتىنە پشت گوھ
ھاقتېن، ئەوژى ھەر وەكو بەرى نوکە مە گوتى، ژ بەر ھەبوونا زۆرىنەيا

بابه تین پراگماتیکیه، به ل ل گه ل هندی زانایین پراگماتیک چهند بواریین پراگماتکی دهستنیشاندهکن، کو بریتینه ژ: (ئاخفتن، گرمانیین پیشه کی، ئاماره و نیشانکار، ده رکه فته یین ئاخفتنی و کرده یین ئاخفتنی... هتد).

۲- ئاخفتن (زمانی دهینه گوتن):

زمانفانییا نوی فه کولینی ل سهر ئاخفتنی دکهت، به روقازی پریازا پیقه ری، کو جه ختی ل سهر زمانی نفیسی دکهت و زمانفان ب ئه فان ئه گه ریین ل خواری تهریرا هه لویستی خو دکهن (مجید الماشطه، ۲۰۰۹، ۱۱۴):

۱- مروقان بو ماوه یه کی دریز مومار هسا ئاخفتنی کرینه به ری نفیسینی و گه له ک زمان هه تا نوکه هه نه، کو نفیسین نینن.

۲- زاروک فی ری ئاخفتنی دبیت، به ری نفیسینی.

۳- ئاخفتن د ژیا نا مه دا روله کی گرنگتر ژ نفیسینی دبینیت.

۴- ل ده می ئه م نفیسینی دکه ینه ئاخفتن، ئه م چ تشتی ژ ده ست ناده یین، به ل ل ده می ئه م ئاخفتنی دکه ینه نفیسین، گه له ک تشت دهینه ژ ده ستدان.

ئه ف ژ ده ستدانه ژی بریتینه ژ که ره ستین نه که رتی (، وه کو: هیژ و ئاوازه و پراوستان... هتد) و ده برپین و لقینین ل گه ل زمانی دهینه بکاره ییان، وه کو لقینین دهستی و ده برپینین روی، ژ هه ژیه بیژین، کو ئاوازه ب شیوه کی تاییه تی، روله کی تاییه ت د دیارکرنه ئه رک و نافه روکا پستیدا دبینیت، کا ئه و رسته پراگه هاندنه یان پرسه یان سه رسورمانه ... هتد.

دوو پاتکرنا ته قلیدی ل سهر زمانی نفیسینی، ئه و په نگدانه فه یا هه له په یداکر، ئه و دبیزیت، ئه رکی ئیکی و دو ماهیکی یی زمانی (پراگه هاندن) ه، به ل ل گه ل هندی پیدقییه بیژین، ئه رکی دبیین رسته یی (پرس و سه رسورمان و فه رمانکرن)، ئه وین کو ب پیزه یه کا زور د نافه زمانی ئاخفتنی دا بکار دهین، چ گرنگییه کا کی متر ژ ئه رکی پراگه هاندنی نینن (مجید الماشطه، ۲۰۰۹، ۱۱۴-۱۱۵).

۳- گریمانین پیشه‌کییی و ب خوفه‌گرتن:

۱- گریمانین پیشه‌کییی -presupposition:

۱- چه‌مکی گریمانین پیشه‌کی:

زاراڤی گریمانین پیشه‌کی بۆ جارا ئیکی د کاری فریغه‌یدا دیاربوو،
ئوژی ل دوور سروشتی ئاماژه‌یی یان دهربرینین ئاماژه‌دار.
د هر گه‌هاندەکا زمانیدا، هاوبه‌شین ئاخفتنی ئەوان گریمانان ددهن،
ئوین هەر دوو لانی پیکه‌ن و ل سهر ریکه‌فتی بن، ئەڤ گریمانه
به‌گراوه‌ندی گونجای دروستدکه‌ن، ئوژی بۆ هندی داکو کریارا گه‌هاندنی
یا سهرکه‌فتی ب ده‌سقه‌بهیت، ئەڤه‌ژی ب ریکا ده‌وروبه‌ر و پیکه‌اتا زمانی
ده‌یته‌هه‌بوونی (مسعود صحراوی، ۲۰۰۵، ۳۰-۳۱). د ئەڤی بواریدا ستلناکر
دبیژیت: گه‌هاندن یا گونجای نابیت، ئەگه‌ر هاوبه‌شین ئاخفتنی بۆچوونه‌کا
به‌گراوه‌ندی ل سهر نه‌بیت و هه‌بوونا ئەڤی به‌گراوه‌ندی یا پیدقییه بۆ
گه‌هاندنی وبی هه‌بوونا به‌گراوه‌ندی، گه‌هاندن یا گونجای نابیت، ژ به‌رکو دی
بیته ئەگه‌ر هندی پیزانینین فه‌شارتی ب ده‌سقه‌نه‌هین (جاک موشر و ان
ریبول، ۲۰۱۰، ۲۴۹).

فریغه گریمانین پیشه‌کی، د ئەڤان خالاندا دبینیت:

۱- دهربرینین واتایی (ئاماپیکری). وه‌کو ناڤان و وه‌سفرنا دیارکری،

گریمانین پیشه‌کی هلدگرن و د واقعیدا ئاماژه‌یی پیددهن.

۲- هه‌ر پسته‌یه‌کا راست بیت، گریمانین پیشه‌کی تیدا هه‌یه.

۳- گریمانا پیشه‌کی بۆ پسته‌یی، هه‌ر هه‌مان گریمانا پیشه‌کی بۆ ئوئی

پسته‌یی هه‌یه، پشتی دبیته نه‌ری ژی. وه‌کو:

أ- نه‌وزاد د رویباریدا خه‌ندقی.

ب- نه‌وزاد د رویباریدا نه‌خه‌ندقی.

هه‌ر دوو پسته‌ گریمانه‌کا پیشه‌کی هلدگرن، ئوژی (نه‌وزاد د

ریباریدا)یه.

ب دیتنا لوسی ئەندریسن و د بینتا رای سمیسی بۆ زانینا گریمانین
پیشەکی، چار پەگە زین جیاواز و پیکفەگریدای هەنە، ئەوژی ئەقین ل
خوارینە:

۱- زانینا گریمانین گشتی ل دوور هەستی هاوبەشین ئاخفتنی و شیوازی
ئەوان د ئاخفتنیدا.

۲- بکارهینانا نیشانکار و پیزانین گونجای د ناڤ دەوروبەری ئاخفتنیدا.

۳- زانین و بکارهینانا شیوازین نویین پیزگرتنی.

۴- زانینا پلە یا جفاکی (لوسی آندریسن وود و بینتا سمیت، ۲۰۰۶، ۵۳).

زاننا فریج سکچی هەبوونا گریمانین پیشەکی د ئەقان خالاندا
پیشنیاردکەت:

۱- گرییا هەفالکاری دەمی و گرییا ناڤی هەلگرتن سیمایین گریمانین
پیشەکینە.

۲- نەریکرنا رستەکی نابیتە ئەگەری هندی، کو گریمانین پیشەکی تیدا
نەمینیت (Levinson , 1997, 170).

ژبلی ئەقان خالین ل سەری دیسان پەیف و گریین هەفالکاری جەپژی،
گریمانین پیشەکی تیدا هەنە، چونکی ئەو پەیف و گری ئامازەیی ب هەبوونا
جەهەکی دکەت، کول دەڤ گوهداری یی ئاشنایە (Yule, 2006, 117).

جۆر یۆل ل دوور پیناسا گریمانین پیشەکیی دبیریت، مەبەست ژ
گریمانین پیشەکیی ئەو ئاخفتنەر گریمانی بۆ حالەتەکی بکەت (Yule,)
25, 2000 بۆ هندی داکو بشیت، ئاخفتنا خۆل سەر بنەرەتی ئەوان گریمانین
ل دەڤ گوهداری ئاشنابن پیشکیشبکەت (Yule, 2006, 117)، بەلی پشتی
ئاخفتنەر باخفت، گوهدار ب ریکا دەوروبەر و زانیاریین هاوبەش ب
هەلینجانا واتا گریمانی رادبیت. دیسان پیدقییه ل سەر گوهداری هەتاکو
بشیت ب هەلینجانا واتا گریمانین پیشەکی رابیت، پەچاقییا زانینا
ئاخفتنەری و بۆچوون و داخواریین ئەوی بکەت.

بلخیر دبیزیت: گرمانا پیشه کی تیگه ه کی پراگماتیکیه خودان سروشته کی زمانیه، کو ب ریگا هیمایین زمانی ب دستفه دهیت، ئه وا گوتن (رسته) ب خوڤه دگریت (عمر بلخیر، ۲۰۰۳، ۱۱۲). هر وه کو د ئه فی رسته یا ل خواریدا دیاردبیت:

۲- نازاد نوکه نفیژان دکهت.

د ئه فی رسته ییدا ئه ف گرمانه هیه:

نازادی به ری نفیژ نه دکرن.

دیسان گرمانین پیشه کی ب ئه فان رهنگین ل خوارئی ژی هاتیبه پیناسه کرن:

۱- گرمانین پیشه کی بریتییه ژ کرده یین ناخفتنی یین گرمانه یی، کو ب هه مان پله یا پرس و فرمانیه... بو نمونه ل ده می دبیزیه ئیکی ده فی خو بگره، ئه ف فرمانکره ئوئی واتایایی ب خوڤه دگریت، کو ل پیشوه خت ده فی گوهداری فه کری بو.

۲- گرمانین پیشه کی بریتییه ژ ئه و باگره وه نندی فه شارتی یی زانیارییی د ناف گوتنیدا و گرمانا هندی بو دهیته کرن، کو ئه و زانیاری یا ناسراوه، به لی ئه و ب خو یا نه راسته وخویه د ناف گوتنیدا و سه رکه قتنا ئه فی گرمانی یا گریدایه ب باگره وه ندیقه (حمو الحاج ذهبیه، ۲۰۱۲، ۱۳۶).

ستروسن دبیزیت، گرمانا پیشه کی ئه وه گوهدار بشیت گرمانی بو تشته کی بکته، ل دویف ئه وی ده وروبه ری ئه و رسته تیدا ژ لایی ناخفتنکهری هاتیبه گوتن.

بو نمونه د رسته یا (نازادی خوشکا نه وزادی قیا یان نه قیا) دا، گرمانا هندی دهیته کرن، کو نه وزادی خوشکه ک یا هه ی. هه روه سا د رسته یا (باران ئه فرو یا پراوستای). گرمانا هندی دهیته کرن، کو دوهی باران دهات.

ئه فجا ژ لایی واتاییه د رستین ب ئه فی رهنگیدا، پیدقییه جوداهی بهیته کرن، د ناقبه را ئه وی چه نیدا کا چ جه ختکریه و چ گرمانه بو دهیته کرن، ئه فجا ل ده می هه لئینجان بو تشتی یان که سی... هتد دهیته کرن،

پیدھیہ ئه فئ هه لئنجانی دابنینه ژیر نافونیشانی گریمانین پیشه کی (مجید الماشطه، ۲۰۰۹، ۱۱۷).

به ری ئه م به حسئ جورین گریمانین پیشه کی بکهین، پیدھیہ ئامازه یئ ب ئه وی چه ندئ بدهین، ل ده ستپیکا سالیئ حه فتییان ژ سه دی بیستی شه کولینا گریمانین پیشه کی بوو جهئ گرنگیپیدانا شه کوله ران، ژ به رکو به شدارییی د ئه کتيفکرنا پرۆسه یا په یوه نديکرنئ د ناقبه را هاوبه شین ئاخفتنیدا دکه ت، ب تايبه تی د بواری فیژکرنیدا، کو د شیاندا نینه زارۆکی فیژی زانیارییه کا نوی بکهین، ب تنئ ب ریکا گریمانا هه بوونا بنیاته کی پیشوه خت نه بیت، کو ل ئه وی ده می ده ستپییکهین و ل سه ر ئاقابکهین. ئه فجا ژ بهر هندی ل ده می مامۆستا پرسیاران دکهن و داخوازا ده رئه نجامان دکهن، ب ئاره زوویا هندی دهینه گوتن داکو بنکه کی ژ گریمانین پیشه کی دروستبکهین، کو ل دوماهییی دانوستاندن سه ر دکه قیت و زانستی داخوازکری دگه هیته مامۆستای (بادیس له ویمل، ۲۰۱۴، ۲۸).

۲- تايبه تمه نديیین گریمانین پیشه کی:

گریمانین پیشه کی چه ند تايبه تمه ندى هه نه، وه کو:

أ- ئیک ژ تايبه تمه نديیین سه ره کییین گریمانا پیشه کی ئه وه، هه ر وه کو چه وال حاله تی نه ری ب ده ستفه ده ییت. هه روه سا ل حاله تی ئه ری ژی ب ده ستفه ده ییت. (ته ماشه ی نمونه یا خالا (ب) بکه .)
ب- گریمانا پیشه کی دشیت ژ ستراکچه ری رسته یی فه بیت و ب ده ستفه به ییت. واته شیانا ژیکفه بوونی (أنفکاک) هه یه (عادل فاخوری، ۲۰۱۳، ۶۹-۷۰).
وه کو:

- ئازاد گه هشته (نه گه هشته) قوتابخانه یی.

ئه ف رسته یا ل سه ری چ (گه هشت بیت یان نه گه هشتبیت) گریمانا هندی دکه ت، کو ئازادی هه ولدایه بچیته قوتابخانه یی، کو ئه ف گریمانه ژ ئه وی رسته ب ده ستفه ها تییه .

ج- هنده كجاران گريمانا پيشه كى شيان هه يه ژكار بكه قيت (عادل
فاخورى، ۲۰۱۳، ۷۰). وه كو بيژين:

- پاشايى نه مريكا نه ژادى نه وى كينييه.

ل فئيرى گريمانه يا هه لوه شاي، چونكى نه مريكا پاشا نينه و دهوله ته كا
پادشاهى نينه.

۳- جورين گريمانين پيشه كى:

ب ديتنا ليچى گريمانين پيشه كى دوو جورن، نه وژى نه فه نه:

أ- گريمانه يا پيشه كيا سيمانتيكى.

ب - گريمانه يا پيشه كيا پراگماتيكي.

جورج يولى هه ر هه مان بوچوونا ليچى بو جورين گريمانين پيشه كى
هه نه، نه وژى گريمانا پيشه كيا سيمانتيكى و گريمانا پيشه كيا
پراگماتيكييه.

ب شيوه كى گشتى گريمانين پيشه كى سى جورن، كو ل خواري دى
هه ولده ين به حسى نه وان هه ر سى جوران بكه ين:

أ- گريمانه يا پيشه كيا سيمانتيكى يان لوچيكي:

نه ف جورى گريمانه كرنى، دشياندايه ب ريكا واتا پرسته يى نه وا دقيت يا
راست بيت ب ده ستفه ده يت. پتريا گريمانين پيشه كى يين پرسته يى د
شياندايه ئامازه ب ريكا هنده ك په يقين دياركرى پيه يتته كرن، كو دبيژنى
په يقين هشاركه ر. بو نمونه هنده ك كار هه نه دبيژنى (كارين راسته قينه)،
چونكى د نافا خودا گريمانه كا پيشه كى بو راستيا ته مامكرنا پرسته يى
هلدگرن، نه ف كاره ژى بریتينه: (ليبورين خواستن، درك كرن... هتد) (Al- 189
Sulaimaan, 2010) بو نمونه:

۱- تومى درك ب هندى دكر، كو به فر دهات. (دركدكر)

۲- ببوره بو بيوه ختيا نه م هاتيم. (ببوره)

گريمانا پيشه كيا سيمانتيكي گريدايه ب راستيا د ناقبهرا دوو مهسه له ياندا، نه فجا نه گهر (أ) يا راست بيت، دقيت (ب) ژي يا راست بيت (محمود أحمد نحلة، ۲۰۱۱، ۲۹). نه گهر مه گوت: (نه و ژنكا نازادي بو خو هيناي، بيژن بوو.) و نه ف گوتنه يا راست بيت. دقيت نه ف گوتنه ژي: (نازادي ژنكه كا بيژن بو خو هينا.) راست بيت. واته پيشگريمانه كرن يا پيشوه خته. نه ف جوړي گريمانې د وروبهري وهرناگريت، بهلكو گريدايه ب نه و زانياريانقه نه وين د ناقه رسته ييدا هين، نانكو گريداي فورمي رستيه.

ب - گريمانه يا پيشه كيا پراگماتيكي:

گريمانا پيشه كيا پراگماتيكي چ په يوه ندي ب راستي و نه راستي يقه نينه، مهسه لا سهره كي چيدبيت بهيته نه فيكرن، بيكو كارتيكري ل گريمانا پيشه كيي بكهت. بو نمونه نه گهر ته گوت: (ترومبيللا من يا نوييه.) يان تو بيژي: (ترومبيللا من يا نوي نينه.) هر چه نده جوداهي يا د هر گوتناندا هي، به لي هر دوو گوتن گريمانا پيشه كيا هندي دكهن، كو ته ترومبيللا هي (محمود أحمد نحلة، ۲۰۱۱، ۲۹).

د گريمانه يا پيشه كيا پراگماتيكي دا هندك مهرجين پيدفي بو هر رسته كي هه نه، داكو د نه وي د وروبهريدا گونجاي بيت نه وي تيدا بكاردهيت، ژ بهر هندي نه ف تايبه تيا ناخفتنكهر ييه. ب كورتي نه ف جوړي پيشگريمانې گريدايه د ناقبهرا رسته يي و بوچوونا ناخفتنكهر ييدا، نه وا د وروبهريدا دياردبيت، نه فه ژي ب تني تشين ژيري و لوجيكي ب خو ف نه ناگريت، بهلكو پرنسيپ و نه حكامان ژ بو بكارهينانا رسته يان ژي ب خو ف نه دگريت. گريمانا پيشه كيا پراگماتيكي ب نيك ژ هوكارين سهره كي بو د وروبهري دهيت هژمارتن و نه ف جوړي گريمانين پيشه كي د وروبهري گريمانې ژ د وروبهري د جودادكهت، ههروه سا گريمانا پيشه كيا پراگماتيكي ب ناقه گريمانا پيشه كيا ناراسته كري ژي دهيت نه نياسين. ههروه سا دهيت نه نياسين كو نه و په يوه ندييه نه وا د ناقبهرا نه وا ناخفتنكهر زاردكهت و نه وا د وروبهري ددهت (Al-Sulaiman, 2010, 189-190).

ب شیوه کی گشتی گریمانین پیشہ کیپین پراگماتیکی، دابہ شی ئه فان
جورین ل خواری دبن (Yule, 2000, 27-30):

۱- گریمانا پیشہ کییا هه بوونی-Existential presupposition: د فیریدا
گریمانه کرن بو هه رکه سه کی یان تشته کی ب ریگا گرییا نافی دهیته
ئه نجامدان. وه کو:

- خوین یا ل چیاپی مه تین هاتییه پښتن.

گرییا نافی (چیاپی مه تین) گریمانا پیشہ کییا هندي دکه ت، کو چیاپه ک
ب نافی مه تین هه یه و کوشتن تیدا پرویدایه.

۲- گریمانا پیشہ کییا راسته قینه یی-Factive presupposition : ئه ف
جوری گریمانی ب ریکا هه بوونا راستیه کی دهیته ئه نجامدان. د ئه فی جور
گریمانیدا، هنده ک په یف هه نه، راستیا گریمانی دیاردکه ن. وه کو: (زانین،
ئاگه هداربوون، تیگه هشتن، په شیمانبوون، که یفخوشبوون و پیخوشحالبوون).
وه کو:

- ئه ز دزانم نه وزاد مروقه کی بیجه رگی.

کاری (دزانم) گریمانا پیشہ کییا هندي دکه ت، کو نه وزاد یی زیره ک نینه.

- ئاگه هدارین کو کوردستان یا نارامه.

کاری (ئاگه دارین) گریمانا پیشہ کییا هندي دکه ت، کو نارامی ل
کوردستانی هه یه.

- پیخوشحالم ئه ز هه وه میه فان بکه م

کاری (پیخوشحالم) گریمانا پیشہ کییا هندي دکه ت، کو ده لیقه یا

هاتییه پیش، فریکه ر خزمه تا هه وه بکه ت.

۳- گریمانا پیشہ کییا فه ره نگی-Lexical presupposition: د فیریدا

فورمه ک ب واتایه کا جه ختکری دهیته بکارهینان، گریمانی بو واتایه کا جه خت

نه کری دکه ت. هنده ک په یف و گری بو ئه فی مه به سستی دهینه بکارهینان.

وه کو: (ديسان، جاره کا دی، هیلان، دووباره کرن، راوستان، ده سستی کرن،

شیان، هه ولدان، سه رکه قتن...). وه کو:

- دیسان ئازادی بیستان ئاڦدا.
 ههڦالکاری (دیسان)، گریمانا پیشهکییا هندی دکهت، کو ئازادی بهری
 نوکه بیستان ئاڦدایه .
- جاره کا دی نههینه سه ر ئاڦی.
 گرییا ههڦالکاری (جارکا دی)، گریمانا پیشهکییا هندی دکهت، کو پیشتر
 ئه و هاتینه سه ر ئاڦی.
- دووباره ئه ز سوپاسییا هه وه دکه م.
 ههڦالکاری (دووباره)، گریمانا پیشهکییا هندی دکهت، کو ئه وی پیشتر
 سوپاسییا ئه وان کریه .
- ئازادی ترؤمبیل راوستاند.
 کاری (راوستاند) گریمانا پیشهکییا هندی دکهت، کو ئازادی پیشتر
 ترؤمبیل رانه وستاندییه .
- کاوهی دهست ب ئاڦا کرنا خانی کر.
 کاری (دهستپیکر) گریمانا پیشهکییا هندی دکهت، کو کاوهی پیشتر
 دهست ب ئاڦا کرنی نه کریه .
- ئازادی شیا موله تا ترؤمبیلی ب دهستقه بهینیت.
 کاری (شیا) گریمانا پیشهکییا هندی دکهت، کو ئازادی پیشتر نه شیا یه
 موله تا ترؤمبیلی ب دهستی خۆڦه بهینیت.
- ۴- گریمانا پیشهکییا نه پاسسته قینه یی - Non- Factive
 presupposition: د ئه ڦی جوړیدا هنده ک کار هه نه. وه کو: (خه ون دیتن،
 ته سه ورکرن، نیشانان (پیشانان)...)، گریمانا پیشهکییا تشه کی نه راست
 دکه ن. وه کو:
- مروڦین کوره خه ونان دبینن، کو چاڦین ئه وان پوهن ببن.
 کاری (خه ون دیتن)، گریمانا پیشهکییا هندی دکه ن، کو چاڦین مروڦین
 نه ببن پوهن نه بووینه
- دوژمنین کوردان ته سه وریدکهن، کو کورد نه ماینه .

ئەڤ رستەيا ل سەرى گريمانا پيشه كيايا ھندى دكەت، كو تە ئازاد يى كوشتى.

– بۆچى ھەتا نوکە كوردستان نەبوويه دەولەت؟
ئەڤ رستەيا ل سەرى گريمانا پيشه كيايا ھندى، كو كوردستان ھەتا نوکە نەبوويه دەولەت.

۶- گريمانا پيشه كيايا دژى راستە قينەى – Counter-Facture
presupposition: ئەڤ جۆرە زیدەتر ب ریکا رستەيا مەرجى دەيتە ئەنجامدان و پيکھاتا ئەڤى جۆرى رستەيى گريمانا پيشه كيايا تشتەكى دكەت، كو نە ب تى يا راست نينە، بەلكو دژى راستييه. وەكو:
– ئەگەر ئەز ب مە سەرۆك، ئەز دى تە كە مە جيگرى خۇ.
ئەڤ رستەيا ل سەرى گريمانا پيشه كيايا ھندى دكەت، كو ئەو نەبوويه سەرۆك.

– ئەگەر ل جھى بارانى خوين بهيت، ئەز دى ژڤيرى ناچم.
ئەڤ رستەيا ل سەرى گريمانا پيشه كيايا ھندى دكەت، كو خوين ناباريت.
ج- گريمانا پيشه كيايا دەروونى:

ئەڤ جۆرە برىتييه ژ كارھينانا رستەيى، ژ بۇ دانا رافە كرنەكى ل دور پيزانينين، كو دەينە بكارھينان د ناڤبەرا ئاخقتنكەر و گوھداريدا، ئەڤ جۆرى گريمانا پيشه كيايا د شياندايه ب ریکا ھندەك پيکھاتين سەرڤە يين رستەيى بهيتە زانين. ديسان ئاخقتنكەر د شيت پيزانينان گريمانە بکەت، خۇ ئەگەر رستەيا ئەوى ب ئەڤى ئەركى ژى رانەبيت. پيناسەيا گريمانەيا پيشه كى يا دەروونى ئەو، جەختى ل سەر جوداھييا د ناڤبەرا گريمانا پيشه كيايا وەكو پيرابوون و گريمانا پيشه كيايا وەكو حالەتەكى عەقلى بکەت (Al-191-192 Sulaiman, 2010). د ڤيريدا ئاخقتنكەر و گوھدار د كيارا پەيوەنديكرنيدا ھندەك ئامادە كاريين دەروونى ل گەل ئىك دروستدكەن، بەلى ژ بەرکو زانين و تيگەھشتنا ئەڤى جۆرى گريمانا پيشه كيايا ب ریکا دەوروبەرى ب دەستڤە

دهيت، ژ بهر هندی ئه ف جوړه دچپته د ناڅ گريمانا پيشه کيا پراگماتيکيدا
(عومر مه محمود که ريم، ۲۰۰۹، ۵۱-۵۲).

۴- جوداهييا گريمانين پيشه کی ژ دهرئه نجامين لوجيکی:

گريمانين پيشه کی د رسته يين پرس و د چارچوڅي نه فيدا هه يه،
هه روه سا فوړمي (دشيت يان دشياندايه) ژي، دشين ئه فان گريمانان بپاريژن.
به لي ئه ف چنده د دهرئه نجامين لوجيکيدا ناهينه ديتن. هنده ک ژ شاره زايين
گريمانين پيشه کی دبينين، کو هنده ک ژ جوړين گريمانين پيشه کی ب
دهرئه نجامين لوجيکی دهينه هژمارتن. گريمانا پيشه کی ئه و نينه، کو دهپته
گوتن (بورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۰۸).

د ئه څي رسته ييدا: ل دهمي که سه ک بيژيت: (هه مي په نجرين قوتابخاني
نه شکه ستينه.)، ل ئه وي دهمي ئه و گريمانا هندی دکه ت، کو ل قوتابخاني
په نجر هه نه. ديسان د ئه څي پرسياريدا: (ئه څه سالا کی قارماني گورپاني
بوو؟) ئه ف گريمانه هه يه: کو که سه ک بوويه قارماني گورپاني.

۵- گريمانين پيشه کی و گوتننن څه شارتی:

به ري ئه م ئه فان هه ر دوو بابه تان ژيکجودا بکه ين، پيدفييه بزاني، کو
ب خوځه گرتنن گوتني (متضمنات القول) چييه؟ ب خوځه گرتنن گوتني
تيگه هه کی پراگماتيکيه، گرنگيي ب ده ستفه هينانا لايه نين څه شارتی و
به رزه ژ دانوستاندان دده ت، چونکی ئه وي دئاخفيت، هنده ک جارن په نايي
دبه ته بهر نه ئاشکه راييا گوتني د ئاخفتنا خوځا، ئه وژي ژ بهر بارودوخين
تاييه ت، کو ملکه چ دبیت، ئه فجا دی رابيت د ئاخفتنا خوځا ئامازه يين
نه راسته وخو بکاره يينيت، به لي د گوتنيدا هه نه (باديس لهوېمل، ۲۰۱۴، ۲۷).
ئه فجا ئه ف په نا برنه ژ بهر هوکاره کی سياسي يان جفاکی يان ره وشتی يان
دهروونی يان هه ر هوکاره کی دی بيت.

ئامازه کرن د هنده ک حالت و ده وروبه راندا ده رپرېنتره ژ گوتني، کو
ئاخفتنکه ر ب مه به ست د ئاخفتنا خوځا په نايي دبه ته بهر ژ بو ب جهينانا
کارابوونی د گه هاندنيدا و چيدبیت هنده ک جارن بي مه به ست بيت، به لي

گوهدار ب ریکا پرؤسیسیں دهرئہ نجامی چیدبیت بگہ هیتہ دستنیشانکرنا گوتنان، کو دچنه ب خوڤه گرتنن گوتنی د ناخفتنیدا، هر چه نده ناخفتنکهری مه به ست پی نه بوویه (بادیس لهویمل، ۲۰۱۴، ۲۷).

ژ هه ژیه بیژین گرمینن پیشه کی و گوتنن فہ شارتی دوو شیوه نه بو ب خوڤه گرتنن گوتنی، کول خواری دئ هه ولده بن، گوتنن فہ شارتی بدهینه نیاسین، پاشی جوداهیا ئه وان ل گهل گرمینن پیشه کی دیار بکه بن: گوتنن فہ شارتی شیوه که ژ شیوه یین ب خوڤه گرتنن گوتنی و ئه ف شیوه یه پشتبه ستنی ب شیوه یی ناخفتن و دهوروبه ری تیدا هاتیبه گوتن دکه ت (بادیس لهویمل، ۲۰۱۴، ۲۹). ئورکیونی دبینیت: پارستا (کتله) پیزانینان د ناخفتنیدا هه نه، به لی جیبه جیکرنا ئه وی د واقعیدا دمینیته سره تاییه تمه ندییین دهوروبه ری گوتنی (مسعود صحراوی، ۲۰۰۵، ۳۲). بو نمونه:

ئە ز یی پیخواسم.

ل ده می گوهدار گوھ ل ئه فی رسته یی دبیت، دی وه سا تیگه هیت، کو ناخفتنکهری داخواز ژئی کریه، کو پیلا فہ کی بو بکه ریت یان نه شیت ل گهل دهر بکه فیت یان نه شیت ته پانی بکه ت یان پی چینابیت پیلا فہ کی بو خو بکه ریت... هتد، ئه ف واتایه ژئی ل دویف دهوروبه ری ژیکجودا ل ده ف گوهداری دئ ب ده ستفه هین.

ئه فجا جوداهیا گوتنن فہ شارتی ل گهل گرمینن پیشه کی، د هنیدایه، کو گوتنن فہ شارتی ژ په یدابوویا دهوروبه ری گوتنییه، به لی گرمینن پیشه کی ژ په یدابوویا دهر فته تین ناخفتنییه (مسعود صحراوی، ۲۰۰۵، ۳۲) د ناف دهوروبه رییدا.

۶- په یف و کلیکین گرمینن پیشه کییی:

ژبلی ئه وان په یفین د ناف جورین گرمینن پیشه کیدا هاتینه گوتن. وه کو: (زانین، ئاگه هداربوون، تیگه هشتن، په شیمانبوون، که یفخو شبوون و پیخو شحالبوون، دیسان، جاره کا دی، هیلان، دووباره کرن، پراوستان، ده ستپیکرن، شعیان، هه ولدان، سه رکه فتن، خه ون دیتن، ته سه ورکرن،

نیشانان (پیشاندان)، وای ده‌زانن، وا خو دهرخستن، وا دانان، پیی وایه، پیشنیازکردن، پیشبینیکردن، هه‌ره‌شه‌کردن، مه‌زه‌نده‌کردن، بریاردان، نیازکردن، گره‌وکردن، له‌وانه‌یه... هتد). چند په‌یقین دیرژی هه‌نه دهربرینی ژ گرمانین پیشه‌کی دکهن یان گرمانه تیدا هه‌نه.

ب دیتنا یورجن بافلی د گرمانین پیشه‌کیدا پیدقییه کللیکین گرمانین پیشه‌کی بهینه کونترۆلکرن. نه‌وژی بریتینه ژ په‌یقین: (هه‌می، ب تنی، هه‌تا، نه‌قه، لیپورین خواستن، یا بترسه، سه‌یره، حه‌یفه، مخابن، زانین، هزرکرن، ژبیرکرن، ب دوماهی هاتن یان راوستیان، ب ده‌ستقه‌هینان، ده‌ستپیکرن...).

هه‌ر وه‌کو د نه‌قی رسته‌ییدا دیاردبیت:

أ- نه‌ز هزرده‌م، کو نه‌وی هه‌لوپستی پویدایه.

ب- که‌واته نه‌وی هه‌لوپستی پویدایه.

ب- سه‌یره، نه‌رد یی بازنه‌یه.

ب- که‌واته نه‌رد یی بازنه‌ییه (یورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۰۸-۲۰۹).

ج- تۆلینی ژبیرکر سیقی بخۆت.

ب- که‌واته تۆلینی دقیا سیقی بخۆت.

د- نازاد سه‌رکه‌قتی بوو دخواندنیدا.

ب- که‌واته نازادی هه‌لودا بخوینیت.

ه- نازادی شتولی خو راوستاند.

ب- که‌واته نازادی به‌ری هینگی شولدکر.

هه‌روه‌سا پیکهاتا رسته‌یا پرس ژی ب کللیکین گرمانین پیشه‌کی ده‌پته دانان (یورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۰۸-۲۰۹). نه‌قه نه‌وی چه‌ندی ناگه‌هینیت، کو گرمانین پیشه‌کی د رستین هه‌والدان و فه‌رماندا نینن، به‌لکو د هه‌می رستین زمانیدا گرمانین پیشه‌کی هه‌نه.

ديسان ئیک ژ پیکین بکارهاتی بو هه‌لبژارتنا گرمانین پیشه‌کی، نه‌وژی پروسیسا نه‌ریکرن رستییه د قیریدا پیدقییه تیبینیا هندی به‌پته کرن، کو

گريمانا پيشه‌کي هر دروست بمينيت، پشتي نه‌ريکنا رسته‌يي ژي (Yule,)
2006, 117. هر وه‌کو د نه‌في نمونيدا ديارديت:

أ- نازادي ترومبيللا خو فروت يان نازادي ترومبيللا خو نه‌فروت.
که‌واته نازادي ترومبيللا هي.

۷- شيانا راوستانا کاتي و ناريشا که‌فتنا گريمانی:

نه‌گه‌ر ته‌ماشه‌ي رسته‌يا ل خواري بکه‌ين:

أ- هشياربن همي دزي دي دياربن.

د نه‌في رسته‌يا ل سه‌ريدا گريمانا هندي ناهيته کرن، کو دزي يين
چي‌بووين يان چي‌دبن يان دي چي‌بن. د فيريدا همي نه‌ف گريمانه يين
ه‌لوه‌شايين، يان ب شيوه‌کي کاتي يين راوستياين. چونکي نه‌و رسته ب تني
ناگه‌هدارکرنه‌که بو دزيکه‌ران (بورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۰۹-۲۱۰).

ديسان د نمونا (أ-۱-۲) دا هر چه‌نده گريمانا هندي دهيته کرن، کو
توليني يا شويکري، به‌لي گريمانا هندي ناهيته کرن، کو توليني کچين خو يين
داينه شوي، کو نه‌فه دبته نه‌گه‌ري که‌فتنا گريمانی، نه‌و نمونه‌ژي نه‌فه‌يه:

أ - ۱- نه‌گه‌ر توليني کچ هه‌بن، دقيت کچين نه‌وي شويکر بن.

۲- نه‌گه‌ر توليني کچ هه‌بن يان نه‌بن، دقيت کچين نه‌وي شويکر بن.

هر وه‌کو مه‌گوتي د شياندايه گريمانين پيشه‌کي د رستين پرس و د
چارچوغي نه‌في و د فورماندا بهينه پاراستن و ب تاييه‌تي ب ريکا
فورمي (دشيت يان د شياندايه)، به‌لي گريمانين پيشه‌کي ب شيوه‌کي به‌رده‌وام
د چارچوغي نه‌فييدا ناهينه پاراستن. بو نمونه (مومکون نينه، سه‌روکي
ده‌وله‌تا مد‌عشر سوشيا ليست بيت.) ل فيري، پيش‌گريمانه بو هه‌بوونا
سه‌روکي ده‌وله‌تي بو مد‌عشر ناهيته کرن، چونکي ب چ ره‌نگي مد‌عشري
سه‌روکي ده‌وله‌تي نينه (بورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۱۰).

ديسان هر ل دوور ناريشا که‌فتني، هنده‌کجاران و اتا هنده‌ک گريمانين
پيشه‌کي (پارچه‌يان)، به‌رده‌وام نابن، کو ببنه و اتا هنده‌ک رستين نالوز،

ئەفەزى ژرەخى خۆفە دېنە ھۆيى كەفتنا كرىمانى، ھەر وەكو د ئەفى
نمونىدا دياردبىت (Yule, 2000) 30:

۱-أ- من ھزر دكر، كو (كىلى) يا نہ خۆشە و كەسى ھزر نہ دكر كو
(كىلى) يا نہ خۆشە .

ب- (كىلى) يا نہ خۆش نہ بوو .

رستەيا (۱-ب) نابىتە گرمانا پىشەكى يا دروست بو رستەيا (۱-أ)،
ئەفەزى دىتە ئەگەرى كەفتنا كرىمانى.

ب- ب خۆفە گرتن يان پەيوەندىيا واتايى -Entailment:

پەيوەندىيا واتايى يان ب خۆفە گرتن برىتتيا ۋ ئەوان پەيوەندىيىن
جىگىر د ناڧرستەياندا (saeed, 2009, 99) يان برىتتيا ۋ پەيوەندىيەكا
لۆجىكى د ناڧبەرا دوو رستەياندا، ئەڧا ئەگەر رستەيا دووى يا راست بىت،
ئەفە ۋ ئەنجامى ھندىيە، كو رستەيا ئىكى يا راستە (Al-Sulaimaan, 180,
2010). ھەر وەكو د ئەفان ھەر دوو رستەياندا دياردبىت:

a- نىواری فىقى خوار.

b- نىواری سىڧ خوار.

د شىاندایە بىژىن رستەيا (b) ب خۆفە گرتنا رستەيا (a) ھ يان ئەم دشىين
بىژىن، مادەم رستەيا (a) راست بىت، رستەيا (b) ۋى راستە، چونكى
راستبوونا رستەيا دووى (b) پالپشتىيى ل سەر راستىيا رستەيا ئىكى (a)
دكەت.

ئەڧ جۆرى ب خۆفە گرتنى ئەوى ۋ ئالىيى تىگەھ يان واتايا ب
خۆفە گرتنا پەيڧى ل گەل پەيڧەكا دى دەيتە ئەنجامدان. وەكو د پەيڧىن:
(فىقى و ماسى) و (ماسى و سەلەمون) دا دياردبىت، ب ناڧى ھاپوونىم دەيتە
ناڧكرن، چونكى ئەڧ جۆرى ب خۆفە گرتنى برىتتيا ۋ پەيوەندىيەكا ھەرەمى
د ناڧبەرا پىكھاتاندا (Al-Sulaimaan, 2010, 180)

ب شىوەكى گشتى ب خۆفە گرتن يان پەيوەندىيا واتايى دىتە دوو جۆر
ئەوژى ئەڧىن ل خوارىنە:

۱- ب خۆڧه گرتنا خودان ئىك لايەن يان ئىك رىك:

ئەڧ جۆره ب خۆڧه گرتنە، ب خۆڧه گرتنا خودان ئىك لايەن دەيتە نەڧكرن، ژ بەرکو د ئەڧى جۆرىدا پاقە كرنىن^(۱) ئەوان بۆ ئىكو دوو دروست نىنن (180 Al-Sulaimaan, 2010). ھەر وەكو د ئەڧى نمونە يال خوارىدا ديار دىت:

a- نىوارى گيانە وەر دىت.

b- نىوارى بالندەك دىت.

يال ئاشكە رايە، كو رستە يا (a)، رستە يا (b) ب خۆڧه دگريت، ژ بەرکو بالندە جۆره كە ژ گيانە وەرەن، نەكو بەرۆڧاژى، چونكى ئەگەر ئەم بىژىن: (نىوارى گيانە وەرەك دىت). چىدبىت (بالندە) نەبىت، چونكى ئەو گيانە وەر چىدبىت ھەسپ بىت يان پشىك بىت يال گورك بىت يان مەمىك بىت.

د شىاندايە بىژىن كو ھەمى رستە يان ھژمارەك ژ خۆڧه گرتنان ھەيە، ئەڧجا رستە دى راس ت بن، ئەگەر رستە يىن سەرەكى راس ت بن.

ب خۆڧه گرتن برىتتىيە ژ ئامازە كارىيان (استدلالات)، كو د شىاندايە ئەم ب شىوھكى تاكى و ب تەنبايى (منفردە) بگە ھىنە خۆڧه گرتنان، ئەوژى ب رىكا زانىنا مە بۆ پەيوەندىيىن واتايى د نەڧ زمانىدا و ئەڧ زانىنە رىكى پتر ددە تە مە، ئەم بشىيىن بگە ھىنە خۆڧه گرتنان، ژ ئەوا ئەم دبىژىن (Al-181 Sulaimaan, 2010).

۲- ب خۆڧه گرتنا خودان دوو لايەن يان خودان دوو رىك:

د ئەڧى جۆرى ب خۆڧه گرتنىدا ھەر دوو رستە، دوو رەڧتارىن جىاواز ب خۆڧه دگرن، د ئەڧى حالە تىدا دى مە وەسڧەك ھەبىت، كو ب خۆڧه گرتن د ھەر دوو رەڧخاندا ھەيە يان ب خۆڧه گرتنە كا ئالوگور د نەڧبەرا ھەر دوو رستە ياندا ھەيە (181 Al-Sulaimaan, 2010). وەكو:

^(۱) د ئەڧى بابە تىدا زارافى پاقە كرن دەيتە بكار ھىنان، ل دەمى ب خۆڧه گرتنىن ئالوگور د نەڧبەرا رستە ياندا ھەبىت. ب واتايە كا دى ل دەمى ب خۆڧه گرتنى پتر ژ رەڧخەكى ھەبىت.

a - ماسیگری ماسیهك گرت.

b - ماسیگری ماسیهك ژ ئاقی دهرئیخت.

ئەق ھەر دوو پستین ل سەری ئیکودوو ب خۆقەدگرن، چونکی ل دەمی ئەم دبیژین، ماسیگری ماسیهك ژ ئاقی دهرئیخت، ئەقە واتا ھندی ددەت، کو ماسیگری ماسیهكی گرت، دیسان بەرۆقاژی ژی دروستە، ئانکو ل دەمی ئەم دبیژین، ماسیگری ماسیهك گرت، ئەق واتا ھندی ددەت، کو ماسیگری ماسیهك ژ ئاقی یی دهرئیختی. د شیاندا یە بیژین، کو ئەق پستە پاقە کرن بو ئیکودوو.

دیسان ژیدەرەکی دی بو ب خۆقەگرتنی ھە یە، ئەوژی سینتاکسییە، ئانکو پستە یا بکەر دیار و بکەر نە دیارن بو ھەمان پستە یی، کو ھەر پستە یەك ژ ئەوان پستە یان یا دی ب خۆقەدگرت، ئەوژی ل دەمی ئەم پوییی ژدەر قە و ژناقدا بەرچاقو ھەر بگرتن. وەکو د ئەقان نمونە یاندا دیاردبیت:

a - پستە یا بکەر دیار: ماسیگری ماسیهك گرت. (پوییی ژناقدا)

b - پستە یا بکەر نە دیار: ماسیهك ھاتەگرتن. (پوییی ژدەر قە)

ئەق ھەر دوو پستە یین ل سەری دبنە پاقە کرن بو ئیکودوو و ھەر ئیک ژ ئەوان یا دی ب خۆقە دگرت.

ل دوور پاستی و نە پاستیا پستە یان د ناق پە یو ھندی یا واتایی یان خۆقەگرتنی د شیاندا یە د ئەقی نمونە یان ل خواریدا دیاربکە یین (saeed, 2007, 99-100)

p-کوژەکی ئیمپراتۆر کوژت.

q- ئیمپراتۆر مرییە.

پە یقا ئیمپراتۆر د ھەر دوو پستە یاندا ھاتییە گوتن. ئەقجا ژ بەر ھندی گەلەك پیک ھە نە بو وەسف کرنا ئەقی پە یو ھندی یی، ئەگەر ئیکی، پستە یا (p) بو مە گوت و مە باو ھەر ژیکر، ل ئەوی دەمی ئەم دی پستە یا (q) زانین، بییکو ئەم ژ کەسەکی گوھلیبین.

هه تاكو راستى د خوڤه گرتيدا بهيته زانين، پيدقييه په يوه ندى د ناقبه را رسته ياندا ب شيويه كى باشر بهيته زانين، هر وه كو د ئه قى پوهنكرنا ل خواريدا ديار دبیت:

رسته يا ئيكي (p) رسته يا دووى (q) ب خوڤه دگريت، ل ده موى راستيا رسته يا (p)، راستيا رسته يا دووى ب خوڤه بگريت، نه دروستى و نه راستيا رسته يا (q) دبته هوى كه قتن و نه راستيا رسته يا (p)، د شياندايه پراكتيكرنا ئه فا بورى ب ئه قى رهنگى ل خوارى ديار بکه ين:

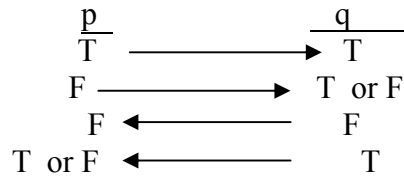
پينگاڤا ئيكي: ئه گه ر رسته يا (p: كوزه كى ئيمپراتور كوژت.) يا راست بيت، ل ئه وى ده موى رسته يا (q: ئيمپراتور مرييه.) دى راست بيت.

پينگاڤا دووى: ئه گه ر رسته يا (q: ئيمپراتور مرييه.) راست نه بيت، ل ئه وى ده موى رسته يا (p: كوزه كى ئيمپراتور كوژت.) راست نابيت.

پينگاڤا سيى: پشتى ئه قى چه ندى رسته يا (p)، رسته يا (q) ب خوڤه دگريت.

دهيته تيبينكرن ئه گه ر رسته يا (p) يا راست نه بيت، ل ئه وى ده موى رسته يا (q) چيدبيت يا راست بيت يا راست نه بيت.

د شياندايه په يوه ندى د ناقبه را هر دوو رسته ياندا د ئه قى خسته يدا ديار بکه ين:

٤- ناماژه و نيشانكار:

أ- ناماژه:

ب ديتنا يو رجن بافلى، ناماژه برىتييه ژ جهناقه كى، ناماژه يى دده ته بابته كى، كو بهرى هينگى ب ريكا په يښه كى د ناڤ ناخفتنيدا هاتيه گوتن.

ژئەقال سەری دیاردبیت، کو ئاماژە، جەناقە، کو دقیت بشیت
 ئاماژەیی ب کەسەکی یان تشتەکی یان بابەتەکی بدەت، کو بەری هینگی د
 ناڤ ئاخفتنیڤا هاتبیتە گوتن. وەکو د ئەڤی نمونەیا ل خواریڤا دیاردبیت:
 - تۆلینا خۆیشکا من مامۆستایە،... ئەوی گوت سوبەهی بیهنڤەدانا
 فەرمییە.

د ئەڤی نمونەیا ل سەریڤا جەناقی (ئەوی) ئاماژەیه بۆ (تۆلین)ی.
 ب- نیشانکار - deixis :

نیشانکار زاراقەکی پراگماتیکییە، زمان و دەورو بەری پیکڤە گریڤدەت،
 بۆ هندیڤا کو تەمومژی د واتا ئەوان نیشاکاراندا نەمینیت و واتایەکا دیارگری
 بدەن، ژ بەرکو ئەوان نیشانکاران واتایەکا فراوان و بەرفرەه هەیه.
 نیشانکار د سادەترین پیناسەیا خۆدا بریتییه ژ تیگەهەکی زمانی، کو
 هەمی رەگەزین زمانی کۆمەکەت، ئەوین راستەوخۆ ڤەدگەرپنە سەر دەورو بەر،
 ژ ئالییی هەبوونا خوەیه تییا کەسی یان دەمی یان جەمی و ب ئەڤی چەندی
 ئەو پەیف ب دەستڤە دەیت، ئەوی واتا پیکڤە گریڤدای و پۆلی ئەقان رەگەزان
 پابەند دبن ب نیشانکارنا ئەوی ژیدەرپڤە، ئەوی ئاماژە پیدەیتە دان و ب
 ئەڤی چەندی دەورو بەری نیشانکاری دەیتە هەبوونی (بادیس لهویمیل، ۲۰۱۴،
 ۳۴).

نیشانکار د ناڤ خۆدا قالەنە ژ هەر واتایەکی، هەر چەندە ئاماژەیی
 ددەنە ژیدەری، بەلی ژیدەریی جیگیر نینە و واتایی دیارناکەت، ب تنی
 ئەگەر د دەورو بەریڤا نەبیت و نیشانکار مەرجهکی پیدڤییه بۆ ب دەستڤەهینا
 پەیفی. ئاخفتنکەر ب ئەنقەست ل دویف پیدڤییا تییا خۆ نیشانکاران د ناڤ
 گوتارا خۆدا بکار دەینیت، ئەوژی ژ بەر ئەقان خالیڤ ل خواری:

۱- داکو کارتیکرنا ئاخفتنا خۆ مسوگەر بکەت.

۲- داکو د گوتاریڤا تەمومژی نەمینیت.

۳- دا پیکڤە گریڤدان د گوتاریڤا پەیدا بیت.

نیشانکار ب ئه رکی قه ره بوو کرنا و اتایین په یفان و ئاماژه پیکرنا ئه وان رادبیت، ژ بهر هندی ب بواره کی هه فیشک د ناقبه را سیماننیک و پراگماتیکیدا دهیته هژمارتن (بادیس لهویمل، ۲۰۱۴، ۳۴ - ۳۵).

ژ هه ژیه بیژین، نیشانکاران ئه کتیی و کارابونا مه زن د پیکهینانا پیکهاتا دهق و گوتاریدا هه یه، هه روه سا د جیبه جیکرنا پیکه گریدانا ئه ویدا رولی خو هه یه، ئه وژی ل ده می ئاخفتنکه ر ئه فان نیشانکاران ب شیوه یی رستننه کا زمانی (نسیج لغوی) بکاردهینیت، ب ئارسته یا سنووری رسته یه کی تا دگه هیته دهقی د پیکهاتا ئه وی یا ته فکر و گشتگیردا ((بادیس لهویمل، ۲۰۱۴، ۳۴).

ب دیتنا زمانقان میلنهری، نیشانکارنا که رهستان ئیکه ژ ئه رکین سه ره کییین زمانی، ژ بهرکو نیشانکار په یوه نندیی د ناقبه را زمان و جیهانا ژده رقه دا دروستدکه ن (جاک موشلر و ان ریبول، ۲۰۱۰، ۱۵۹).

نیشانکار چیدبیت، نیشانکارین که سی بن، ئه وژی بریتیه ژ: (جهناق و ناقی که سی و ئامرازی ئاماژه یی) (Farrokhpey, 1999, 323-324) یان نیشانکارین ده می یان جهی یان دهقی یان جفاکی بن، کو دی ب ئه فی رهنگی ل خواری به حسی جورین نیشانکاران که یین:

۱- نیشانکارین که سی - Person Deixis:

بریتیه ژ ئه وان نیشانکاران ئه وین ئاماژه یی ب هاوبه شین ئاخفتنی (ئاخفتنکه ر و گوهداری) د ناقه پروسیسا ئاخفتنیدا دکه ن و ئه وان که سان دیاردکه ن و ئه ف نیشانکاره ژی بریتینه ژ:
أ- جهناق:

أ-۱- جودا (سه ربه خو): ئه ز، تو، ئه و، من، مه، ئیمه، ئیوه، کی، کی، فلان، خوه... هتد.

وه کو:

- من وانه گوت.

(من) ل دویف دهوروبه ری دهیتہ دیارکرن، کا کیہ . ئه فجا ئه گهر ئازاد
ئەفی پستہیی بیژیت، ل ئەوی دەمی (من) دی بیتە ئازاد، بە لی ئه گهر
نەسرین ئەوی پستہیی بیژیت، ل ئەوی دەمی (من) دی بیتە نەسرین.

– کی دکەت و کی دخۆت؟

د ئەفی پستہیا ل سەریدا، هەر دوو (کی) ل دویف دهوروبه ری دهیتە
دیارکرن، کا کیہ .

أ-۲- لکاوم، ی، ین، ن...

وہکو:

– ل زفستانان کۆچەر بەرہە دەشتی دەین.

(ن) بۆ کۆچەرەن دزفريت.

ب- ناخی کہسی:

د قیژیدا دقیت ئەم بشیین ناسناما ئەوی کہسی بزانی، ئەوی ناخی
ئەوی دەیتە بکارهینان، ئەقەزی بۆ ہندییہ، داکو مروؤ بشیت ئەوی ئاخفتنی
پاقەبکەت، ئەوا ئەو ناخە تیدا ہاتیہ بکارهینان (Farrokhpey, 1999, 323).
وہکو:

– نازدار یا نامی دنقیسیت.

د ئەفی نمونہیا ل سەریدا، هەتا کو بہیتە زانی، کا نازدار کیہ، دقیت
دہوروبه ر د ناخہ را ہاوبہ شیئ ئاخفتنیدا بہیتە بەرچاقوہرگرتن، چونکی
بیگومان چەند کچەک هەنە، کو ناخی ئەوان نازدارە.

ج- ئامرازی ئامازہیی:

ج-۱- بۆ نیژیک: ئەفی/ی، ئەقە، ئەقان، ئەفی/ی.../ی/ی، ئەق.../ی،
ئەقان.../ان، ئەمە، ئەم.../ە، ئەمانە، ئەم.../انہ. وہکو:

– ئەفی خانی ئافاکر.

د نمونہیا ل سەریدا ئامرازی ئامازہیی(ئەفی)، ب پیکا دہوروبه ری دی
دیاریت، کا کیہ .

- ئەقان مروفان ل سالا ۱۹۸۸ز گەلەك نەخۆشى ژ لایى پژیما بەعسفه دیتینه.

مەبەست ژ (ئەقان مروفان) د نموونه یا ل سەریدا کوردن.
ج-۲- بۆ دویر: ئەوی/اھە، ئەوینھە، ئەوی/ئ...ئ/اھە، ئەو...ئ/اھە، ئەو...ئینھە، ئەو، ئەو...ئ، ئەوانە، ئەو...ئ. ئەواھە قوتابییما مەیه.

د نموونا ل سەریدا، ئامرازی (ئەواھە) ب پیکا دەرووبەری دیاردبیت، کا مەبەست پی کییه.

- ئەو مروفینھە وانەیان ل پشکا کوردییی دبیژن.
د ئەقی نموونه یا ل سەریدا، ئەو مروفینھە دبنە مامۆستایین پشکا زمانی کوردی.

۲- نیشانکاری دەمی - Temporal Deixis:

ب شیۆهیه کی گشتی، دوو جۆرین دەمی هەنە، کو دقیت ژیکجودابکەین:

أ- دەمی پویدانی: ب پیکا کاری د ناڤ رستیدا دەیتە دیارکرن.
ب- دەمی گوتنی: دەمی ئاخفتنییه، کو دبیتە نوکە (عەبدولواحید موشیر دزەبی، زانستی پراگماتیک، ۲۰۱۱، ۱۰۷). بۆ نموونه:
- ئەز هەرۆ دەاتمە دەڤ ئەوی.

دەمی پویدانی: بوریه.

دەمی گوتنی: نوکەیه.

نیشانکاری دەمی ئەو کەرەستەنە، ئەوین ئاماژەیی ب دەمەکی دەن، کو ب پیکا دەرووبەری دەینە دەستنیشانکرن، ئەوژی پشتی گوهدار پشتبەسنتی ب دەمی ئاخفتنی دکەت، کو دەمی ئاخفتنی دبیتە سەنتەری نیشانکاری دەمی د ئاخفتنییدا. ئەڤا ئەگەر گوهداری دەمی ئاخفتنا ئاخفتنکەری یان سەنتەری نیشکاری دەمی نزانیت، ل ئەوی دەمی ئەو نیشانکار دی ل دەڤ گوهداری تەمو مژاوی مینن (18, 2003, verchuerence).

ب دیتنا یورجن بافلی نیشانکاریں دەمی ئاماژەیی ب بۆشاهییه کا دەمی ددەن، کو ئاخفتنکەر ل سەر ئەوی دەمی دئاخفتیت یان بۆشاهییه کا دەمی، کو بۆشاهییا دەمی ئاخفتنی ب خوڤه دگریت (یورجن بافل، ۲۰۰۹، ۱۸۳). ئەو نیشانکاریں ئاماژەیی ب دەمی ددەن، بریتینه ژ: ئەڤرۆ، نوکه، ئیستا، پاشی، سوبهه، پشستی سالهکی، پشستی دهه روژان، پشستی نوکه، پشستی بورینا دوو حەفتیان... وه کو:

- ئەڤرۆ ئەز دی هیمه قوتابخانی.

نیشانکاری دەمی (ئەڤرۆ) ل دویڤ دەورو بهری دیاردبیت، کا شه مبییه یان چارشه مبه یان هەر رۆژه کا دییه.
- نوکه ئەز دی هیم.

د نموونه یا ل سهریدا نیشانکاری دەمی (نوکه)، ل دویڤ دەورو بهری دیاردبیت، کا کهنگییه. واته یان نیڤرۆیه یان ئیقاره یان سپیدهیه... هتد.
- ئەگەر سەر فرۆشگه ههکی نڤیسی بیت: (پاش دهه مەکی دی دی زڤره م.)

د ئەڤی نموونه یا ل سهریدا (پاش دهه مەکی دی) نیشانکاری دەمییه، دیارکرنا واتا ئەوی کا پاش دهه مەکی دی کهنگییه، دڤیت بینه (گوهدار) ته ماشه ی خه به نکئی و قفلئ و جامخانی بکهت، ئەگەر دیت، ب تنئ جامخانه یاگرتییه، ل ئەوی دەمی، دی بۆ دیاربیت، کو خودانی فرۆشگه هی دی زوی زڤریت، به لی ئەگەر دیت، خه به نک قفلکریه، ل ئەوی دەمی دی بۆ دیاربیت، کو ماوی ڤه گه پیا نا خودانی فرۆشگه هی دی دریز بیت.

۳- نیشانکاری جهی - Spatial Deixis:

ئەوان نیشانکاران ب خوڤه دگریت، ئەوین ئاماژەیی ب جهه کی ددەن، کو ڤاڤه کرن و شروڤه کرنا ئەوان نیشانکاران پشته ستنئ ب زانینا جهئ ئاخفتنکەری ل دەمی ئاخفتنی دکەت یان دمینیته ل سەر نیاسینا گوهداری بۆ ئەوی جهئ ئاخفتنکەر به حسدکەت (محمد حسن عبدالعزیز، ۲۰۱۱، ۳۴۷).

نیشانکاریں جھیڑی بریتینہ ژ: ل فیرئ، ل ویرئ، لیڑہ، لہوی، ل ئەقی
باژیری، ل ئەقی جھی، ل ئەقی پارکی،... وہ کو:
ا- تۆ ل کیفہ شۆل دکھی؟

ب- ل فیرئ.

نیشانکاری (ل فیرئ) دبیتہ چہند جھہک، وہ کو خستہ خانہ،
قوتابخانہ... ہتد. کو ئەق جھہ ژئ، ل دویف دہوروبہری دی ہیتہ دیارکرن،
کا کیفہ یہ.

- ترؤمیلا من یا د ئەقی پارکیدا.

د پستہ یا ل سہریدا (ئەقی پارکی) نیشانکاری جھیہ و ل دویف
دہوروبہری دہیتہ دیارکرن، کا کیژ پارک و ناخی ئەوی چییہ.

نیشانکاریں جھی، جھی ئاخفتنی دیارکرن، واتہ جھی ئەق نیشانکارہ
تیدا دہینہ گوتن، ئامازہیی ب جھی راستہ قینہیی جیہانا ژدہرقہ دکھن.
ئەقہ ژئ ب ریکا دہوروبہری دہینہ دیارکرن.

۴- نیشانکاریں دہقی - Discourse or text Deixis:

ئەق نیشانکارہ، پارچین گوتن یان دہقی پیکفہ گریدہن. ئەقجا
ئامازہ کرن تیدا بو پشیشیی بیت یان بو پاشیشیی بیت. ہندہ کجاران
نیشانکاریں دہقی، د ناغ گوتنیدا ئامازہیی ب دہرقہی دہقی دہت (Al-
Sulaimaan, 2010, 336). ئەو نیشانکاریں کو ب ئەقی کاری رادبن، بریتینہ
ژہ قالکاری دہمی، جھی و ئامرازی ئامازہیی (Levinson, 1997, 85). وہ کو:

- ئەقی قوتابی گہلہک نمرین باش ب دہستفہ ہیناینہ.

نیشانکاری دہقی، د ئەقی نمونال سہریدا ئامرازی ئامازہیی
(ئەقی...ی) ہ، ئەوژی د گرییا (ئەقی قوتابی) دایہ و ئەق نیشانکارہ ئامازہیی
ب کہسہکی دکہت، کو ئاخفتنکەر و گوہدار دزانن کییہ.

- گاقا دی ئەز ہاتم.

نیشانکاری دہقی د نمونال سہریدا، ہ قالکاری دہمیہ، ئەوژی:
(گاقا کا دی) یہ، کو ئامازہیی ب دہرقہی دہقی دہت.

- ئيك ژئەفان لقين ل خوارى، بهرسقېده.

نیشانكارى دەقى د نمونال سهریدا، هه قالكارى جهییه، ئه وژى: (ل خوارى)یه، كو ئامازهى ب پشتى خو دکهت. جوداهى د ناقبهرا ئامازهى و نیشانكارين ده قيدا د هنديدايه، كو د ئامازهىيدا په يوه ندى د ناقبهرا ناڅ و جهناقيدايه، به لى نیشانكارين دهقى بو كهرته كى دهقى يان گوتنى دزقریت (عه بدولواحید موشير دزه یی، زانستى پراگماتيك، ۲۰۱۱، ۱۰۹-۱۱۰).

بو نمونه:

- ئامازه:

وهكو:

- نيوار يى زيره كه، به لى ئه و ناخوينيت.

د ئه قى نمونال سهریدا، په يوه ندى د ناقبهرا ناڅ و جهناقيدايه، كو (ئو) ئامازهىه بو ناقى (نيوار)، ئانكو (ئو) ئامازهى ب ناقى (نيوار) ددهت.

- نیشانكارين دهقى:

وهكو:

- ئه قى په ره گرافى په يوه ندى ب دهقى خوڅه هه يه.

ديسان ئامرازين ليكدانى وهكو: (و، به لى، چونكى، ... هتد) ب نیشانكارين دهقى دهينه هژمارتن. ديسان ئامرازين ئامازهى. وهكو (ئه قه، ئه فان، ئه ويهه، ئه ... / ايهه ... هتد). ههروه سا په يقين وهكو: (كه واته، ب هه ر حال، به لى، دقيا، ده با، سا ... هتد) ب نیشانكارين دهقى دهينه هژمارتن (عه بدولواحید موشير دزه یی، زانستى پراگماتيك، ۲۰۱۱، ۱۰۹-۱۱۰).

۵- نیشانكارين جفاكى - Social Deixis:

نیشانكارين جفاكى پله وپايه يا ناخفتنكهرى يا جفاكى په ننگه ددهت و په يوه نديين د ناقبهرا ئه وى و گوهدارى يان هه ر كه كه سه كى ديدا دياردكهت، ئايا ئه و په يوه ندييه خزمایه تيبه يان فه رمييه ... (Matthews, 2007, 371). نیشانكارين جفاكى بریتينه ژ:

۱- نازناڤ (نازناو): أ- جفاكى (پيش سڀي...). ب- خزمائه تي (مام، خال...). ج- پيشه (وهستا، دكتور... (عبدالواحد موشير دزهيي، زانستي پراگماتيڪ، ۲۰۱۱، ۱۱۱).

۱- ناسناڻ:

أ- جفاكى:

وهكو:

- بلا چهند ماقويلين هه وه سهره دانا من بکهن.

ب- خزمائه تي:

وهكو:

- مامي هيڙا، تو دشيني سهره دانا مه بکهي.

ج- پيشه:

وهكو:

- ئه ز خزمه تڪاري وه لاتي خو مه.

- ئه ز پاشايي ئه ئي وه لاتي مه.

۲- جهناڻ:

بو تاڪ جي هئاڻي ڪو م هيٺان (Levinson, 1997, 92). وهكو:

- مه نه ڦيٽ تو ل پاشه روڙي گاندهيان ڙ مه بکهي. (من: مه)

- هوين ل ڪيڙ دهورو زه ماني دڙي. (تو: هوين)

نيشانڪاري جفاڪي هنده ڪجاران ب ريڪا هه نده ڪ په يقين فهره ننگي

وهكو: (جهناب، بهريز، گه ورهه، ئه زبهني...) ب دهستقه دهيت (عبدالواحد

موشير دزهيي، زانستي پراگماتيڪ، ۲۰۱۱، ۱۱۱). وهكو:

- ئه زبهني پريار يا تهيه.

- بهريز دڦيٽ، ئه م ديتنا ئه وان ل بهرچاڻ وهريگرين.

۵- دهرکه ڦته يين نا خفتني - Conversational implicature:

أ- چه مڪي دهرکه ڦته يين نا خفتني:

دەرکه‌فته‌ییڼ ئاخفتنیّ بابه‌ته‌کیّ دبییه ژ بابه‌تین پراگماتیکا زمانی، کو
تیدا واتا مه‌به‌ستدارا گوتنیّ ب ریکا دهرئه‌نجامی دهیته دیارکرن(شاهر الحسن،
۲۰۰۱، ۱۶۸-۱۶۹).

گرایس و سبربر و ولسن جه‌ختیّ ل هندئ دکن، کو ئە‌گەر زانیارییه‌ک
ب دەرکه‌فته هاته هژمارتن، پیدقییه ئە‌و زانیاری ب ئاشکه‌رایي د پرسته‌ییدا
نه‌هاتبیته گوتن.

دەرکه‌فته‌ییڼ ئاخفتنیّ بریتیه ژ ئە‌وان زانیارییه‌ن نه‌پارسته‌وخۆ ئە‌وین ژ
گوتنیّ دهیته دهرئه‌نجامکرن. ئە‌فه‌ژی ب پشتبه‌ستنا ریکین پراگماتیکی ب
ده‌ستقه دهیته، نه‌کو ب ریکا واتایین بو په‌یفان هاتینه‌دانان (محمد محمد یونس
علی، ۲۰۰۴، ۴۸). ئە‌فه‌ژی ئە‌ویّ چه‌ندیّ دگه‌هینیت، دەرکه‌فته‌ییڼ ئاخفتنیّ
بریتیه ژ ئە‌وان زانیارییه‌ن نه‌پارسته‌وخۆ ئە‌وین گوهدار ب ریکا ده‌وروبه‌ری ژ
ئاخفتنا ئاخفتنکه‌ری دهردئیخیت.

ب دیتنا له‌ویملی دەرکه‌فته‌ییڼ ئاخفتنیّ رادبیت ب فه‌کۆلینا ئە‌وان
پرسته‌یان ئە‌وین واتایین دی ل دویف ده‌وروبه‌رین دیارکری هلدگرن، ژ بلی
ئە‌ویّ واتایا هه‌ی (بادیس له‌ویمل، ۲۰۱۴، ۲۹).

فه‌کۆلینا دەرکه‌فته‌ییڼ ئاخفتنیّ دزفریتفه بو فه‌یله‌سوّف (گرایس) ی
ئە‌وژی ل ده‌میّ محازه‌ره‌یه‌ک ل زانکۆیا هارفارد ل ساللا ۱۹۶۷ز
پیشکیشکری. خالا ده‌ستپیککیّ ل ده‌ف گرایسی ئە‌و بوو، خه‌ک د
دانوستاندنن خۆدا چیدبیت ئە‌وی تشتی بیژن، ئە‌ویّ مه‌به‌ستا ئە‌وان ئە‌و
بیت و چیدبیت مه‌به‌ستا ئە‌وان پتر بیت، ژ ئە‌وی تشتی دبیزن. دیسان
چیدبیت مه‌به‌ستا ئە‌وان به‌رۆقازی گوتنا ئە‌وان بیت... ئە‌وی قیا د ناچه‌را
ئە‌ویّ واتایا پارسته‌وخۆ و نه‌پارسته‌وخۆدا ئە‌وا گوتن هلدگریته، ریکه‌کیّ
دابنیت، کو ژ ئە‌فیّ چه‌ندیّ، هزرا دەرکه‌فته‌ییڼ ئاخفتنیّ ل ده‌ف دروستبوو
(علي محمود حجي الصراف، ۲۰۰۹، ۹)

ل ده‌ف گرایسی واتا پارسته‌وخۆ دچیه‌ته د بن پرسیارا (چ دبیزیت؟ -
What is said?) دا و ئە‌ف جوره واتایه ب ریکا واتا فه‌ره‌ه‌نگیا په‌یفان ب

دهستفدهيٽ. ههروهسا واتا نهراستهوخو ل دهفگرايسى پهيوهندي ب پرسيارا(مهبهستا نهوى چييه؟ - What is meant?) ههيه و نهف جوړه واتايه ب ريكا واتا فهرهنگيا پهيقان ب دهستفه ناهيٽ، بهلكو شروفهكرنا نهفى جوړى واتايى ب ريكا دهوروبهرييه.

ب شيوهيهكى گشتى دهركهفتهيټن ئاخفتنى ب ديارترين ديمهني بهرچاڅكرنا زمانى دهيتته هژمارتن. ل سهر نهوى بنهههتي، كو گلهكجاران د ناف ئاخفتن و كرياتا دانوستاندنيټدا دهيتته ديتن، نهوژى ل دهمى رهچاڅيا هندي بهيتته كرن، كو واتا رستهيان ب نهوى دهوروبهريه بهيتته گريدان، نهوى تيټدا هاتيهه گوتن. نهكو رهچاڅيا هندي بهيتته كرن، نهوا فورمى رستهيى ئاماژهيى پيددهت. نهفهژى واتا هندي ددهت، كو پافهكرنا واتايى يا تهمام بو پتريا رستهيان يا ب زهحمهته ب دهستفه بهيت، نهگهر ب تنى پشت بهستن ب فورمى سهرفه هاته كرن، نهفهژى داخووا پافهكرنهكا واتايا دى دكهت، كو دبته هوئى هندي ژ واتا ئاشكهرا بهرهف واتايا فهشارتي بچين، ئانكو بهرهف واتايا دهركهفتا ئاخفتنى بچين، بهلى نهفهگوهاستنه ژ واتايهكى بو واتايهكا دى يا ب سانههى نينه (العياشي ادراوى، ۲۰۱۱، ۱۸).

ب- پيگرييا لوجيكي و دهركهفتهيټن ئاخفتنى:

ژبهركو پيگرييا لوجيكي - Logical implication دبته تهوهري واتاسازيى، ديسان دهركهفتهيټن ئاخفتنى ژى ب گرنگرين تيگه دهيتته هژمارتن، كو پراگماتيكل سهر دچيت، ههر چنده وهكههفى د ناقبههرا نهقان ههر دوو تيگه هاندا ههيه، بهلى ل گهل هندي جياوازييټن ديار ژى د ناقبههرا نهواندا ههنه، فهيله سوټى نهمريكي گرايسى جوداهى د ناقبههرا نهقان ههر دوو زاراقاندا بو هندي زفرانديه، كو نهوى زاراقهكى نوى ژ چاوگى (implicate) ب خو دهريټخت و ب زاراقى (implicature) نافكر و پروسا ئاماژهكاريى د پراگماتيكا زمانيدا تاييهت كرن نهفى زاراقهيفه (implicature) و ب نهفى چهندي ژ زاراقى (implication) هاته جوداكرن (العياشي ادراوى، ۲۰۱۱، ۱۷)، نهوى تاييهت ب واتا لوجيكيه و نهفهژى گريداي واتا سيمانتيكيه، كو

دورو بهری د دیار کرنا و اتایییدا و هرناگریت، پیچه وانه ی دهرکه فته یین
ئاخفتنی کو پابه نده ب دهوروبه ریقه.

پ- تایبه تمه ندییین دهرکه فته یین ئاخفتنی:

ل ده فگرایسی دهرکه فته یین ئاخفتنی^(۱) هنده ک تایبه تمه ندی هه نه، ژ
ئه وان تایبه تمه ندییان:

۱- د شیاندا هه یه، دهرکه فته یین ئاخفتنی بهیته په تکرن.

۲- هه می گا فان دهرکه فته یین ئاخفتنی چه سپای و جیگیر نینن، به لکو
ل دویف دهوروبه ران دهیته گوهورپین.

۳- گوهدار دشییت ل دهرکه فته یین ئاخفتنی بگه هیت.

۴- پیکهاتا دهرکه فته یین ئاخفتنی ب خو گریدای و اتا سیمانتیکیه
(علی محمود حجي الصراف، ۲۰۰۹، ۹).

۵- دیسان گرایس جه ختی ل هندی دکهت، کو راقه کرنا و اتاییا
دهربرینان د زماناندا کاره که ناهیته کرن، ئه وژی ئه گهر ب تنی ته ماشه ی
شیوه یی ب سهرقه یان فورمی هاته کرن. و ئه و بو دهرکه فته یین ئاخفتنی
پیشنیارا ئه فان خالان ژی دکهت، کو دقیت بهرچاڅ بهینه وهرگرتن:

أ- و اتا رسته یا ئاخفتنکه ر دبیزیت، په یوه ندی ب گوهداریفه هه بیت.

ب- ئه و دهوروبه ری رسته تیدا ب دهستقه دهیته.

ج- لادانا بنه مایی هاریکارییی

۶- دهرکه فته یین ئاخفتنی ب میکانزمه ک ژ میکانزمین بهرهمهینانا
گوتاری دهیته هژمارتن، دیسان راقه کرنه کا ئاشکه را بو شییا نا ئاخفتنکه ری
پیشکیشدکته، داکو پتر بگه هینیت، ژ ئه و دهیته گوتن، ئانکو د
دهرکه فته یین ئاخفتنییدا پتر گرنگی دهیته دان ب ئه و ژ دهربرینین بکارهاتی
دهردکه فن (العياشي أدرابي، ۲۰۱۱، ۱۷-۱۹).

^(۱) د ئه فی فه کولینیدا ل ده می ئه م زارافی دهرکه فته یین ئاخفتنی بکاردهینین، مه به ستا مه
پی دهرکه فته یین ئاخفتنی یین تایبه ته.

۷- فریکر باگره و هندی زانینی د ناڅبه را خو و گوهداریدا بهرچاڅ و هریگریت.

۸- د شیاندا هیه بهیته ته قدیرکرن، واته ناخفتنکر دشییت ب کومه کا دهرئه نجامان یان پرؤسیسیین ژیری پابیت، نهوژی ل سهر بنه مایی نهوی ژ ناخفتنی گوهداریووی و گهشتنا نهوی بو دهرکه فته یا نهوی دقیت، دویر ژ واتایا پیکهاتی (محمود عکاشه، ۲۰۱۳، ۹۳). بو نمونه: ل دهمی دهیته گوتن، (فلان کهس شییره.) ل فییری ناخفتنکر ری پاستییا واتایی نه قیت، به لکو مه بهستا نهوی زیره کی و قاره مانیه.

ج- جوړین دهرکه فته یین ناخفتنی:

گرایسی دیارکر، کو دهرکه فته یین ناخفتنی دوو جوړن، نهوژی دهرکه فته یین ناخفتنی یین گشتی و دهرکه فته یین ناخفتنی یین تایبه تینه و گوت: دهرکه فته یین ناخفتنی یین گشتی دویر ژ دهوروبه ری دهینه هه لیئجان (محمد محمد یونس علی، ۲۰۰۴، ۵۱). نانو ژ پیکهاتا گوتنی دیارد بیت. وه کو: ژماره یه کا زور ژ پارتین سیاسیین کوردییین ئیرانی و تورکیا و سووری نوکه ل هریما کوردستانینه.

که واته ژ نه فی رسته یا ل سهری دهیته هه لیئجان، کو په یوه نندی د ناڅبه را نه وان پارتا و هریما کوردستانیدا خراب نینن. به لی دهرکه فته یین ناخفتنی یین تایبه ت ب پیکا دهوروبه ری دهینه هه لیئجان و گرایسی ب (بنه مایی هاریکاری - The Cooperative principle) ییقه گریدایه (محمد محمد یونس علی، ۲۰۰۴، ۵۱). و نه ف جوړی دهرکه فته یی - کو پتريا زانایان هر ب ناخی دهرکه فته یین ناخفتنی ناڅدکن - ب پیکا به زاندنا بنه مایی هاریکاری ب دهستفه دهیت.

نهوا ل ده ف گرایسی گرنګ نهو بوو، چهوا دی یا گونجای بیت، ناخفتنکر تشته کی بیژیت و مه بهستا نهوی تشته کی دی بیت؟ هه روه سا چهوا دی یا گونجای بیت، گوهدار گوھ ل تشته کی بیت و ل تشته کی دی

بگه هیت، ئەقجا بۆ چاره سەرکرن ئەقان پرسیاران گرایسی بنه مایی
ھاریکارییی دەریئخست (محمود أحمد نحلة، ۲۰۰۱، ۳۴).

چ- چه مک و ئەرک و بنه ماییین بنه مایی ھاریکارییی:

۱- چه مکی بنه مایی ھاریکارییی:

بنه مایی ئیکی یی پراگماتیکی بۆ دانوستاندنی ب ناخی (بنه مایی
ھاریکارییی - The Cooperative principle) دهیته نیاسین. و ئەق بنه مایه د
زمانقانییا نویدا بۆ فهیله سوئی ئەمریکی - پۆل گرایسی دزقریت، ناقه رۆکا
ئەقی بنه مایی ئەوه: ل سەر لایه نین دانوستاندنییه، هه قکارییی د ناقه را
خودا بکه ن، داکو ئەوا پیدقی ب دهسقه بهیته. ب ئەوی واتایی، کو پیدقییه
ئاخقتنکه ر و گوهدار هه قکارییی ل گه ل ئیک بکه ن ل سەر جیبه جیکرنا
ئارمانجه کی ژ ئەوی دانوستاندنا ئەو چووینه د ناقدا و چیدبیت ئەق ئارمانجه
یا دیارکری بیت، بهری ئەو بچنه د ناق ئاخقتنیدا یان ب دهسقه هینانا ئەوی
ئارمانجی ل ده می ئاخقتنی بهیته دیارکرن (العياشي أدراوي، ۲۰۱۱، ۹۷-۹۸).

ژ پروانگه ها ئەقی بنه مایقه گریمانه کا سهره کی هاته دهستنیشانکرن،
کو ناقه رۆکا ئەوی ئەوه، کارلیکرنین دانوستاندنی ئارمانجین خو دگه هینن، ل
دویق ئەوی هه قکارییا د ناقه را به شدارین دانوستاندنیدا هه ی، ئەقه ژی
داخوازا هندی دکه ت، داکو ئارمانجین دانوستانکاران بهینه دهستنیشانکرن
یان ب کیمیقه ئارسته یا گشتییان ئەوان بهیته دیارکرن (العياشي أدراوي، ۲۰۱۱،
۹۸).

گرایسی شیا ئەقی بنه مایی ژ دوو بابته تین گرنگ دابریژیت، ئەوژی

ئەقنه:

۱- تیورا واتایا نه سروشتی.

۲- چه وا خه لك زمانی بکاردهینن.

ئەق هه ر دوو بابته نواندنا پیره وین (تیورا پیگیرییا ته واوکاری) دکه ن،

کو دشیاندايه ئەقی تیوری ب ئەقی رهنگی ل خواری دابریژین:

د زمانين مروّقاندا ب رېښه برنا پرؤسا دانوستاندنې د ناڅ چالاكيا دانوستانكاراندا هه يه و ژ نه جامي پيرابوونين زهيني ب دهستفه دهيت، كو نهركي نهوي نهوه ب نارسته كرنا بكارهينانا زماي يا دانوستاندنې يا نهكتيف رابيت، ژبو جيبه جيكرنا نارمانجين نهوي يين هه فكاريبې، ژ نهفي چه ندي ديار دبيت، كو تيؤرا زمانيا دانوستاندنې د زمانين مروّقاندا، پرؤسه كه ل سهر پيدانين ژيري و ب پلانين ته واو رادبيت، نهفي وه ل گرايسي كر، بنه مايي هاريكاريي ژي دهر بيخيت يان به ره مبهينيت (العياشي ادرابي، 2011، 98).

دشياندايه بيژين، د بنه مايي هاريكاريي دا پيدفييه پشكداريا ناخفتنكهر ي يا دانوستاندنې ته مهت نهوي بره يي بيت نهوا ژي دهيت ه داخوازكرن. ديسان نارمانجا دانوستاندنې يا نالوگور يان نارسته يي نهوي وه ل ناخفتنكهر ي بكهت، كو ناخفتنكهر ب نيك ژ نهوان د ده مه كي ديار كريد ا پيگيربيت (العياشي ادرابي، 2011، 98). يان مه به ست ژ بنه مايي هاريكاريي نهوه، دقيت تو به شداريا خو د ده مي دانوستاندنيدا هندي بره يا داخوازكري ليكه ي، نهوژي ل دويث مه به ستا په سهندكري يان ل دويث نارسته يا نالوگور كرنا ناخفتني.

كه واته بنه مايي هاريكاريي هنده ك پرسسيپ و شه نكسته و بنه مايان بو ناخفتني دانيت، دكو ناخفتن يا ب ريكو پيك و خودان بره يه كا گونجا ي بيت و شيوه يه كي نمونه يي وه ربگريت.

۲- نهركي بنه مايي هاريكاريي:

نهركي بنه مايي هاريكاريي نهوه شه كولينې ل پيكهاتا دانو ستاندنې بكهت. نهف بنه مايه هه ولددهت، ل ده مي كريارا په يوه نديكرني چيدببت، هاريكاري د ناڅ به را خه لكيدا په يداببت، پيخه مهت هندي دكو حه دهك بو هندي بهيته دان، كو خه لك ب هه له د نيك و دوو نه گهن، بهلكو دا ناخفتنا نهوان شيوه كي نمونه يي وه ربگريت و نهف بنه مايه دابه شي چار بنه مايي دي دببت. نهوژي (چه نديتي، چه وايي، شيواز و په يوه ندي) نه (Finch, 2006, 152).

۳- بنه مایین بنه مایی هاریکارییی :

۱- بنه مایی چه ندییتی - maxim of quantity :

- بلا پشکدارییا ته د گوتنیدا ب تنی هندی ئه وی بره یا پیدقی بیت.

- بلا پشکدارییا ته د گوتنیدا ژ ئه وا پیدقی زیده تر نه بیت.

۲- بنه مایی چه وایی - maxim of quality:

- ئه وی تشتی نه بیژه یی ته گومان ل سهر پاستیا ئه وی هه بیت.

- ئه وی تشتی نه بیژه یی ته چ به لگه یین دیار پی نه بن.

۳- بنه مایی گونجانی (په یوه ندی) - maxim of relation :

بلا پشکدارییا ته یا په یوه نندیدار و گونجای بیت ل گه ل پیدقیاتییا

گوتنی.

۴- بنه مایی شیوازی - maxim of manner :

- بلا پشکدارییکرنا ته یا پوهن و ئاشکه رابیت، ئه وژی ب ریکا :

- دویرکه فتن ژ مژدارییا ده برپینی.

- کورت بره .

- دویرکه فتن ژ نه ئاشکه راییی.

- بلا گوتنا ته یا ریکوپیك بیت (2003,32) , (verchuerence).

د- ب جههینانا بنه مایی هاریکارییی :

ب جههینانا بنه مایی هاریکارییی ب به رچا فکرنه ئه فان خالیین ل خواری

دیارد بیت :

۱- بنه مایی چه ندییتی :

مه به ست پی ئه وه، کو ئاخفتن یا هند بیت، نه یا کیم بیت و نه یا زیده

بیت، به لکو دقیت هندی بره یا داخوازگری بیت و ئه فه ژئی ئه فان خالان ب

خوقه دگریت :

۱- دقیت به شداری ل دویف پیدقییاتییی بیت.

۲- دقیت به شداریکرن ژ ئه وا پیدقی زیده تر نه بیت.

بو نمونه :

أ-۱- تولین هات و چوو؟

۲- به لی.

د فیریدا به رسقا (أ-۱) یاکیم و زیده نینه بو پسته یا (أ-۲).

۲- بنه مایی چه وایی:

مه به ست پی نه هیلانا نه راستیییه یان سه لماندنا راستیییه، ژ بهر هندی داوا ژ ناخفتنکهری دهیته کرن، کو چ دهر برینان بکار نه هینیت، هه تا کو به لگه ب راستیا ئه وان دهر برینان هه بیت (العياشي أدراوي، ۲۰۱۱، ۹۹). و ئه فه ژی دابه شدبیتته سهر:

أ- ئه وی تشتی نه بیژه یی ته گومان ل سهر راستیا ئه وی هه بیت.

ب- ئه وی تشتی نه بیژه یی ته چ به لگه یین دیار پی نه بن.

بو نمونه:

- تولین بوو دهر چوویا ئیکی ل سهر پشکا زمانی کوردی.

ئانکو تولین زیره کا پشکییه و یا بوویه دهر چوویا ئیکی و ئه فی

راستییه ئه م دشین ب ریکا واقعی سه لمینن.

۳- بنه مایی په یوه ندی یان گونجانی:

ئه فه ژی گریدای سنووری مه به سستییه، ئارمانج ژی نه هیلانا

ناخفتنکهرییه، کو بو مه به ستین دی بچیت، یا جودا بیت ژ ئه وا د گوتنیدا

هه ی، ئانکو ره چاقییا په یوه ندییا گوتنی ب جهیقه بهیته کرن و ئه فه بنه مایه

دبیژیت "داکو گوتنا ته گونجای بیت بو جهی ته" بو هندی دچیت، کو دفتیت

هه وال گریدای جهی بیت و بو گونجای بیت (العياشي أدراوي، ۲۰۱۱، ۱۰۰). وه کو

د به رسقدانا پسته یا (أ) دا دیار دبیت:

أ- دی شینی ئیقارییان بهییه ده فه من؟

ب- من ده وام یا هه ی.

د به رسقدانا پسته یا (أ) دا، (ب) به رسقه کا گونجایه بو پرسیار.

۴- بنه مایی شیوازی:

نارسته یا جیاوازا ئەفی بنه‌مای ژ بنه‌مایین پیشتر ئەوه، ئەف بنه‌مایه
 گریدای نینه ب ئەوا دهیتته گوتنقه، به‌لکو گریدایه ب ئەوا دقیت بیژیت و ب
 ئەوی ریکا گوتنیقه. نارمانج ژ ئەفی بنه‌مای دویرکه‌قتنه ژ تیکچوون و
 بیزاربوون و کورت‌برییا خه‌له‌لی د گوتنییدا دروستدکه‌ت. ئەف بنه‌مایه‌ژی
 گریدای یاسایی سهره‌کییه، ئەواکو ئەم دهربرینی ژئی دکه‌ین "پیگییرییی ب
 ناشکه‌راییی" (العیاشی أدراوی، ۲۰۱۱، ۱۰۰). ئەف بنه‌مایه دابه‌شدبیتته سهر:

أ- دویرکه‌قتن ژ مژداریییا دهربرینی:

۱- نازاد چوو شیریی چ بینیت؟

۲- نازاد چوو شیریی په‌زی بهینیت.

د ئەفی رسته‌یا سهریدا گوهداری بنه‌ماییی شیوازی ییی ب جه‌هینای
 ژبه‌رکو به‌رسقا ئەوی چ مژداری تیدا نینه، واته چ مژداری د په‌یقا (شیر)دا
 نینه.

ب- دویرکه‌قتن ژ نه‌ناشکه‌رییا دهربرینی:

۱- ئاخفتنکه‌ر: نه‌وزاد چ کاری ل قوتابخانی دکه‌ت؟

۲- گوهدار: ماموستایه ل قوتابخانی.

د ئەفی رسته‌یا ل سهریدا گوهداری بنه‌ماییی شیوازی ییی ب جه‌هینای،
 ژبه‌رکو ب ناشکه‌را، به‌رسقا ئاخفتنکه‌ری دایه.

ج- دویرکه‌قتن ژ دریزبریییا دهربرینی:

۱- ئاخفتنکه‌ر: ئەو چه‌ز ژ گوشتی چ دکه‌ت؟

۲- گوهدار: ماسیان.

د ئەفی رسته‌یا ل سهریدا گوهداری به‌رسقا ئاخفتنکه‌ری ب کورتی
 دایه.

د- دویرکه‌قتن ژ ریکوپیکیییا دهربرینی:

- ئەو چوو مه‌له‌فانگه‌هی و خو ل ئافی ئیخت.

د ئەفی رسته‌یا ل سهریدا ئاخفتنکه‌ری بنه‌ماییی شیوازی ییی ب جه‌هینای،
 ژبه‌رکو ئەوی ب ریکو پیکو ئاخفتنا خو دهربریییه.

ه- به زاندين يان لادانا بنه مایي هاريكاريي:

هه ژي دياركرنیيه بيژين، كو به زانديا بنه مایي هاريكاريي ژ لایي
ئاخفتنكهریقه، دزقریته ئه وی چهندي، كو هه می ده مان د شيانا ئه ويديا نينه،
بنه مایي هاريكاريي ب جه بينيت، ئه قجا ژ بهر هه ر ئه گه ره كي هه بيت، به لي
ئه ق لادانه نابيته ئه گه ري هندی هاوبه شين ئاخفتني ل ئيك و دوو نه گه هن،
به لكو ئه ق لادانه شيوازه كي كارتيكه ر و سه رنج راکيشتر د گه له ك بو اراندا
دهينيته هه بووني. به لي ل قيري و اتا ب ريكا و اتا فه ره نگيا په يقان ب
دهستقه ناهيت، به لكو ب ريكا پابه ندبوونا هاوبه شين ئاخفتني ب
دهورورويه ريقه دهيته هه بووني. هه ر وه كو د لادان و به زانديا و اتايا ئه قان
بنه مایاندا ديارديت:

۱- لادانا بنه مایي چهنديتي:

ل ئه وی ده می لادان د ئه قی بنه مایدا بكاردهيت، ل ده می كي م و
زيده می د ئاخفتنيدا هه بيت. وه كو د ئه قی نمونه يا ل خواريدا ديارديت:
- ئه ز دي شيم چهنده كا دي هم.

د ئه قی نمونه يا ل سه ريديا په يقا (چهندي) كي م و زيده می تيديا، چونكي
چهنده كا دي چيديت ل دويش دهورويه ري پينج خوله ك بيت يان نيغ
دهمژمير بيت... هتد.

۲- لادانا بنه مایي چه وایي:

ل ئه وی ده می لادان د بنه مایي چه وایيدا پويدهت، ل ده می گومان د
ئاخفتنيدا هه بيت و به لگه دار نه بيت. ئه وژي ب چهندي شيويه يه كان
دروستديت. ئه وژي بریتينه ژ: (توانج، خواستن، ئامازه پيكرن، به رزه كرن،
زيده بيژي... يي) (عادل فاخوري، ۱۹۸۹، ۱۵۴).

أ- توانج و سفاکيه تيپيكرن:

توانج و سفاکيه تيپيكرن ديارده كه ئاخفتنكهر بكاردهينيت، بو هندی
داكو مه به ستا خو به رامبه ر كيشه يه كي يان بابه ته كي يان كه سه كي يان
تشته كي... هتد ده رپریت، به لي ل گه ل هندی سفاکيه تيپيكرني پله هه نه،

واته هندەكجاران سڤكايە تيپيكرن يا تۆندە و گوهدار پي تۆره دبیت. وهكول دەمی به حسی كیماسییا ئەندامین لەشی كەسەکی و ب ئامادەبوونا ئەوی كەسی بهیته كرن... هتد و هندەكجاران ژى سڤكايە تيپيكرن يا سڤكە و كەسى بهرامبەر پي تۆره نابیت. پيخەمەت ئەفا دوماهیكى گەلەك جاران ئاخفتنكەر ب جوانی و پوی خۆشیڤه ئاخفتنا خۆ دەردبیریت.

ل خواری دی هەولدهین چەند نموونه یەکان بو دیاردهیا سڤكايە تيپيكرنی بهینین:

- ل دەمی مروفهك بیژیتە مروفهکی ترسنۆك: ب راستی تو رۆسته می. د ئەفی نموونا ل سەریدا، لادان د بنه مایی چه وایدا هەیه، چونکی رۆسته م سیمبۆله بو میچاکیی نهكو بو ترسنۆکیی، هەر وهكو د نموونا ل سەریدا هاتی. ئەڤجا ئەڤ نموونه دی شکاندن و تۆربوون تیدا ل دەمی كەیف خۆشی و جوانییا دەربیرینی ل گەل ئەوی رسته یی نه بن.

- ل دەمی مروفهك ب كەنی و پوی خۆشیڤه بیژیتە مروفهکی رهش: ب راستی تو هەیف چارده شهفی. ل ئەوی دەمی سڤكايە تيپيكرن دی چارچۆقهك دی وەرگریت و شکاندن تیدا نامینیت و کارڤه دانا ئەوی رسته یی ل سەر گوهداری دی یا سڤك بیت.

ب- خواستن:

خواستن لادانه ل واتایی (عادل فاخوری، ۱۹۸۹، ۱۵۴). مەبهست پی ئەوه تو واتا په یڤه کی بو په یڤه کا دی بخواری یان ئەو وینه یه ئەوی واتایی نه راسته قینه ددهته په یقان (نورالهدی لوشن، ۲۰۰۶، ۶۵). وهكو:

- ئازاد سەر گامیشە.

د نموونا ل سەریدا (سەر گامیش) بو په یڤا (سەر مەزن) هاتییه خواستن، لهوا لادان د بنه مایی چه واییدا په یداکریه.

ج- ئامازە پیكرن:

ئامازەپيكرن، دبيتە ئەگەرى ھندى لادان د بنەمايى چەوايدا پويبەت و
 ئامازەپيكرن ((كە دركە دەگرىتەو و ئامازەيە بۆ شتېك يا
 كەسيك...)) (عەبدولواھىد مشىر دزەيى، ۲۰۰۹، ۱۴۵). وەكو:
 - بەريزان خەلكى شارى لاندكا شۆرەشان...
 شارى لاندكا شۆرەشان، ئامازەيە بۆ شارى بارزان.
 د- كيمكرن:

ھەر وەكو ژ ناڤى ئەوى ديارە، مەبەست ژ دياردا كيمكرنى ئەو،
 ئاخفتنكەر كارەكى مەزن، ب ريكا تشتەكى دى كيمبكەت يان بچويكبكەت،
 ئەقجا ژ بەر ھەر ئەگەرەكى بيت. وەكو:
 - راستە گەندەلى يا ھەي، بەس مە گەلەك كارين باش ژى يين كرين.
 د نمونال سەريدا ئاخفتنكەرى ھەولدايە دياردا گەندەليى، كو
 دياردەكا مەزنە، كاريگەرييا ئەوى ل دەڤ خەلكى كيمبكەت، ئەقەژى بۆ ھندى
 داکو نەبيتە ھويى ھندى، خەلك وەسا ھەست بکەت، كو ھەمى كار و كاريارين
 ئەوان دزى و گەندەلينە.

ھ- زیدەبيژى:

زیدەبيژى مەزنكرنا تشتییە. ئەڤ زیدەبيژییە بەھايەكى ددەتە ئەوان
 ھزرىن دەينە پيشكىشكرن. ديسان بازنى بابەتى بەرفرەھدكەت. وەكو:
 - پين ئەوان ب چاقن.
 - بەژنا ئەوى، بەژنا سپيندارييە.
 - ترۆمبىلا ئەوى وەكو بريسيى دچيت.
 - ئەوى ھند ئاخفت، ئەم ژ گوھان كرين.
 - مالا ئەوان يال بەرپەرين ئەسمانان.
 ۳- لادانا بنەمايى گونجانى (پەيوەندى):

ل ئەوى دەمى لادان د بنەمايى گونجانيدا پەيدا دبيت، ل دەمى ئاخفتن
 گونجاي نەبيت، ل گەل پيدڤيياتيا گوتنى. وەكو:
 ۱- توۆ ھەز ژ دەستھەلاتى دكەي؟

ب- ئەفرۆ ئەز دى چمە وەرزشى.

د ئەقى نموونه يا ل سهريدا (ب)ى بنه مایى گونجانی یى به زاندى،
چونكى به رسقا ئوى ل گهل به رسقا (أ) گونجای نینه.

۴- لادانا بنه مایى شیوان:

لادانا ئەقى بنه مایى د ئەقان(۴) خالاندایه:

۱- ل دەمى مژدارى (تەمومژى) د گوتنىدا هەبیت:

تەمومژىیا واتایى، ئىك ژ ئەوان خالىن گرنگه، ئەوین لادانى د بنه مایى
شیوانیدا پەیدا کەت، ئەق تەمومژىیه دبیتە ئەگەرى هندى دەربىنن زمانى
پتر ژ واتایه كى هلبگریت و پتر ژ راقه كرنه كى بۆ ئەوان دەربىنن بهیتە
ئەنجامدان. وهكو:

- ئەق رۆژه چەندا خۆشه.

د پسته یا (ئەق رۆژه یا خۆشه)دا. تەمومژى ب پىكا په یفا(خۆش)
پەیدا بوویه، كو بوویه ئەگەر لادان د بنه مایى شیوانیدا پویبدهت.

۲- دەمى گوتن یا ئاشکەرا نەبیت:

أ- ئەو چەوا ترۆمبىلى دهاژۆت؟

ب- برىسییه.

د نموونه يا ل سهريدا، (ب) بنه مایى شیوانى یى به زاندى، ژ به ركو
(ب)ى به رسقا (أ) ب پاسته وخۆ نه دایه، به لكو ب نه پاسته وخویى بۆ
دیاركریه، ئەو گه لهك بله ز دهاژۆت.

۳- ل دەمى درىژبرى د گوتنىدا هەبیت:

أ- ئەو مامۆستایه كى چەوانه؟

ب- ئەو مامۆستایه وانەیی گه لهك باش دبىژت و قوتابى هەمى ژى پازینه
و گه لهكى زیره كه.

د ئەقى به رسقدا ل سهريدا، درىژبرى د به رسقا (ب)دا هەیه، چونكى
ب تنى دشىیا بىژت، زیره كه، به لى (ب)هاتىیه و به رسقا خۆ درىژكریه، لهوما
لادان د بنه مایى شیوانیدا پەیدا كریه.

٤- ل دەمی گوتن یا ریکوپییک نه بیت:

هنده کجاران که رهستین گوتنی ب ریکوپیکی ناهینه گوتن. وه کو ریکونه پیکیا ریزکرنا پویدانان، پهنگه ((ئاخیوهر به مه بهستی گالته کردن روداوه کان تیکه ل بهیه کتر دهکا له روی ریزکردنه وه)) (سروه فیصل عزیز، ٢٠١٠، ٦٣). وه کو:

- مه حازه ره ته واو بوو و قوتابی دهرکه قتن پاشی من وانه گوت و من ناقین ناماده نه بوویان خواندن.

ر- یاسایین سه ربار و زیده بو بنه مایی هاریکارییی:

بنه مایی هاریکاری یی گرایسی گه له که ره خنه لی هاتنه گرتن و دهرگه هه که به رفره ه بو پیشکه قتنا پراگماتیکا زمانی فه کر، کو ژماره یه که ژ زیده کرنان هاتنه پیشنیارکرن و هنده که راستفه کرن تیدا هاتنه کرن، نه فه هه می ب نارمانجا پیشکه قتنا هندی بوون، داکو به رسفا مه سه لین دی بدهت و نه نوییاتییی د زوربه یا زانستین دیدا دیاربووین و هه می نه و کارین ره خنه ل گرایسی گرتین، بو هندی دچن، کو نمونه یا دانوستاندنی نه و گرایسی پیشکیشگری، گه له که ژ پهفتارین پورانه ییین ئاسایی ب گرنگیفه بهرچاڤ وهرنه دگرت، نه وین وه ل واتایی دکن، کو پترلیبھییت، ژ نه و نه وی گرنگی پیدای. زیده باری نه وی چه ندی، کو نه وی گرنگی ب لایه نی ریزگرتنی نه دایه، به لکو ب تنی گرنگی ب لایه نی ئاگه هدارکرنی د دانوستاندنیدا دایه (العیاشی ادراوی، ٢٠١١، ١١٧-١١٨).

نه و ره خنه ییین بو گرایسی هاتینه ئاراسته کرن، نه بوونه ریزگر د ریکا نه گوتنا دهربرینا نه ویدا نه و دبیزیت: "گه له که جور بو یاسایین دییین جوانی و جفاکی و په وشتی هه نه، بو هندی داکو مروڤ د ئاخفتنا خودا یی خودان ریز بیت و داکو پتر دانوستانکار د دانوستاندنی خودا ل دویف بچن و نه فه هنده که واتایان دهن، کو بهری هینگی نه هاتینه دیارکرن". نه جفا ل سهر نه وی بنه مایی دبیزیت: گرایسی گرنگی ب هه می نه وان لایه نان نه دایه، نه وین د دانوستاندنیدا ههین، ژ بهر هندی ره خنه ل گرایسی هاته گرتن (العیاشی

أدراوي، (۲۰۱۱، ۱۱۸). ژ ئەوان بنه مایین هاتینه زیده کرن ل سەر ئەوا گرایسی
پیشنیارکری، ئەڤ بنه مایه نه:

۱- بنه مایئ خوشکرنا ئاخفتنی:

ئەڤه بنه مایئ دوویی یئ پراگماتیکیه، کو دانوستاندن ل سەر دهیته
ئافاکرن. ئەڤ بنه مایه ژ لایئ پوین لایکوفیڤه د وتارا ئەوی یا ب نافودهنگدا
ئەوا ب نافئ (لوجیکی پیزگرتنی) هاتییه به لاکرن و ئەڤی بنه مایئ ب ئەڤی
رهنگی دادریژیت: "بۆ هندی داکو خودان پیز بی". د ئەڤی بنه مایدا دڤیته
ئاخفتنکەر و گوهدار پیگیر بن ب ههڤکارییی د نافه را خودا ژ بۆ ب جههینانا
ئەڤی ئارمانجی، کو ژ بهر هندی به شداری د ئاخفتنییدا دهیته کرن. ژ
پیگیرییئ خوشکرنا ئاخفتنی پیدڤییه گریدانهک ب پیگیرییئ
ئاگه هدارکرنیڤه هه بیت و بنه مایئ خوشکرنا ئاخفتنی بۆ سی بنه مایئ دی
هاتییه دابه شکرنا (العیاشی ادراوي، ۲۰۱۱، ۱۱۸ - ۱۱۹):

أ- بنه مایئ خو زالنه کرن: خو سەر گوهداری نه سه پینه.

ب- بنه مایئ گومانکاری: وه ل گوهداری بکه، ئەو خو ب هه لبرژارتنی
پابیت.

ئەڤ بنه مایه وه ل ئاخفتنکهری دکهت، خو دویربخیته ژ شیوازیئ
دهرئخستن و رافه کرنی، به لکو شیوازیئ پرس بکاربهینیت و پیکئ بدهته
گوهداری ئەو بریاران بدهت. وه کو: ئەگه ته بقیته تۆ ئەڤی پۆمانی بخوینی
یان گه له کا باشه تۆ ئەڤی پۆمانی بخوینی.

ج- بنه مایئ خوشه ویستیئ: هه تاکو فیان و خوشه ویستیئا گوهداری
دیاریبیت، پیدڤییه ل سەر ئاخفتنکهری سه ره ده رییه کا وه کههڤ ل گه ل
گوهداری بکهت و ئەڤی سه ره ده ریئی چ گرنگیئا خو نابیت، ب تنی ئەگه ر پله
و پایه یا ئاخفتنکهری پتر بیت ژ یا گوهداری یان هه مان پله و پایه هه بیت.

۲- بنه مایئ روو ب روو بوونی (التواجه):

ئەڤ بنه مایه بنه مایئ سییییه، کو دانوستاندن پی دهیته ئەجامدان،
ئەڤه ژئ بنه مایه کی پراگماتیکیه، کو ژ لایئ براون و لیڤنسنیڤه هاتییه

دياركرن و ب ئه قى شيوه ي هاتيه دارشتن: " داکو به رامبهرى كه سه كى دى رابوه ستي ". ئه ق به نده گريداى دوو تيگه هانه، يا ئيكي، تيگه هي پوييه (الوجه)، ئه وژى برتييه ژ خواهيه تيا (ذات) كه سى، ئه وا ب ريكا ئه وي، به هايي مروقي يي جفاكي دهيتت دياركرن و ئه قه ژى دببته دوو جور: پوييه ك يي ئه ريئيه و پوييه ك يي ئه ريئيه، يي نه ريئى د رازينه بوونيدا دهيتت ده ستنيشانكرن، به لي يي ئه ريئى ب ده ستقه هينا نا دانپيدانا كه سى رادببته ب ئه قى چهندي دانوستاندن ئه و بواره، كو تيدا دانوستانكار هه ولددهت پويي خو پباريزيت بو پاراستنا پويي گوهدارى خو. به لي تيگه هي دووي گريدايه ب گه فكريئقه (العياشي ادراوي، ۲۰۱۱، ۱۲۰). هه ر وه كو د ئه قى نمونه ييدا ديار دببته:

– ئه م دى كونين مشكان ل هه وه كه ينه قه يسه رى.

ئه ق رسته يا ل سه رى، د بنه رتدا راگه هانده، به لي ژ لايي ئه ركيفه گه فه يه .

۳– بنه مايي ئه و په ر پيزگرتن (التأدب الاقصى):

ئه ق بنه مايه ژ لايي حيفرى ليچيفه د كتيبا ئه ويدا ئه وا ب ناقي بنه مايين پراگماتيكي هاتيه ئامازه پيكرن. ئه وژى وه كو ته مامكه ره ك بو بنه مايي هاريكاريي و د دوو شيوه ياندا به رچا قدكه ت، ئيك ژ ئه وان نه ريئيه و يي دى ئه ريئيه:

– ئاخفتنا بي پيز كيم بكه .

– ئاخفتنا ب پيز زيده بكه (العياشي ادراوي، ۲۰۱۱، ۱۲۱).

ژ هه ژيه بيژين، بنه مايي پيزگرتنى د ئاخفتنيدا زوربه يا جاران به روفاژى به رچا فكرنا بنه مايي هاريكارييه، ئه قه ژى دببته ئه گه ر (به شدارى ئاخفتنى) بنه مايي هاريكاريي به زينيت (شاهر الحسن، ۲۰۰۱، ۱۷۴). هه ر وه كو د ئه قى نمونه يا ل خواريدا ديار دببته:

أ– ئاخفتنكه ر: وه ره بچين، پاچان بخوين.

ب– گوهدار: زورسوباس، من فشارا خويني يا هه ي.

د رسته يا (ب) دا، گوهداری ب پړژفه بنه مایې هاریکاریی به زانديیه، چونکی (ب) ل جهی هندی بیژیت، نه ز نه شیم بهیم، نه وی وه سا بو (أ) دیارگریه، کو خوارنا پاچه یان دی کاریگریی ل تهنروسییا نه وی که ت. نه ف بنه مایې ل سه ری دابه شی یاسایین خودان دوو شیوه یین نه ریئی و نه ریئی دبیت. لیچ دبینیت، نه فه مه دویر دئیخن، کو نه م بکه فینه د ململانیدا یان بینه پړیگر بو هاریکاریی و نه و یاسایه ژی نه فه نه (نورالدين اجعید، ۲۰۱۲، ۱۵۳-۱۵۶):

- یاسای پویخوشیی:
- أ- خوساره تا که سی (الغیر) کیمبکه.
- ب- فایده کرنا که سی زیده بکه.
- یاسای میهره بانیی:
- أ- فایده کرنا خودی (الذات) کیمبکه.
- ب- خوساره تکرنا خودی زیده بکه.
- یاسای ب باشی دانانی:
- أ- سه رزه نشکرنا که سی کیمبکه.
- ب- په سن (مدح) که سی زیده بکه.
- یاسای خوشکانندی:
- أ- په سنا خودی کیمبکه.
- ب- سه رزه نشکرنا خودی کیمبکه.
- یاسای پیکه قتنی:
- أ- جوداهییا خودی و که سی کیمبکه.
- ب- وه کهه فییا خودی و که سی زیده بکه.
- یاسای میهره بانى نوانندی:
- أ- ژیکدویرکه قتنا خودی و که سی کیمبکه.
- ب- میهره بانى نواندنا خودی و که سی زیده بکه.

ليچ بؤ هندی دچیت، کو ئەڤ یاسایین ل سەری وەکو پلانەکیڤ، کو هەر تشته کی دویردنئخیت، ئەوین دبنه کۆسپ و گرفت بؤ هاریکارییی یان ل دەمی بەری مروقی دده ته مملانی، کو بنه مایی ئەو پەر پیزگرتن ل سەر بنه مایی هاریکارییی دهیته پیشکیشکرن ل دەمی نه گونجان و تیگنه گه هشتن د ناڤه را ئاخفتنکەری و گوهداریدا دروستدبیت، چونکی ئەڤ بنه مایه ب پاراستنا په یوه ندییین کۆمه لایه تی رادبیت، کو ئەڤه ژی مه رچی هاریکارییییه، به لی پشتی (ته ها عەبدولرەحمان) پیداچوونا ئەڤان یاسا و بنه مایان کری، دیت کو هندک بۆشاهی هه نه، کو گازنده ژیدکر، ئەڤه بوو ئەگەر ئەوی پالبدەت، کو بنه مایه کی پیشنیاریبکەت، داکو ئەڤی بۆشاهییی بگریت، کو ب "بنه مایی جیبه جیکرن و بهرچاقوه رگرتنا راستی و وه فادارییی" دهیته ناڤکرن، کو ب ئەڤی شیوه یی ل خواری داریتییه:

- ئەوی گوتنی نه بیژه ئیکی دی، کو ژ ته نه هیته باوه رکرن (العياشي ادراوي، ۲۰۱۱، ۱۲۲ - ۱۲۳).

گرنگیا ئەڤی بنه مایی د هندیدایه، کو ب دوو ره گه زان رادبیت، کو هەر دوو ته مامکه ریڤ ئیکن: یی ئیکی: "فه گوهاستنا گوتنییه" ئەوا گریدای ب لایه نی راکه هاندنیڤه ژ گوتاری، به لی یی دووی: "کارکرنه ب گوتنی"، کو گریدایه ب لایه نی خوشرنا ئاخفتنی. ژ بنه مایی جیبه جیکرنی ژ ره خی ئەوی یی راکه هاندنیڤه، کۆمه کا یاسایین ته واو دهیینه دابه شکرن، ئەوژی ئەڤه نه (العياشي ادراوي، ۲۰۱۱، ۱۲۳):

۱- پیدقییه ئاخفتن بؤ داواکه ری، پی داوا هندی بکەت، یان بؤ هینانا

مفایی بیت یان بؤ پالدانا زیانی بیت.

۲- پیدقییه کورتبرییی د ئاخفتنییدا بکاربهینیت، ئەوژی ل دویڤ

پیدقییاتیا ئەوی.

۳- پیدقییه ئەوی په یقی هه لبرئیریت، ئەوا مفای د ئاخفتنییدا ژی دبینیت.

۴- پیدقییه په یقی ل جهی ئەوی یی دروست بکاربهینیت و نه هیلیت ئەو

دهلیڤه ژ دهستی بچیت.

ژ ھەژىيە بېژىن، ئەڧ ياسايە كۆمڧەكرنن ژ بنەمايى ھاريكارييى و بنەمايىن ئەوي، كو ياسايى ئىكى ل جھى بنەمايى ھاريكارييى دەيت، كو تىدا مەرجه ئارمانج ژ ئاخقتنى بەيتە دەستنيشانكرن و يا دووى ل گەل بنەمايى پەيوەندييى دگونجيت، ئەوا بۆ ھندى دچيت، كو پىدڧييە بۆ ھەر جھەكى گوتنەك ھەبيت، بەلى يا سيى نواندنا بنەمايى چەنديتى دكەت، كو تىدا دڧيت ئاخقتنكەر بۆ گەھاندنا ئارمانجى پىدڧييە پەچاڧيا كىم و زىدەھييى بكەت، بەلى ياسايى چارى ل جھى بنەمايى شيوازي دەيت، كو مەرجه تىدا پەچاڧيا دروستى و پىكوپىكيا پەيقان بەيتە كرن (نورالدين اجعيد، ۲۰۱۲، ۱۵۸):

بەلى بنەمايى جىبەجىكرنى ژ ئاليى ئەوي يى خوشكرنا ئاخقتنى، ياسايىن گرىداى ب مەبەست و راستى و ۋەفاداريىڧە ژى دابەشەبن (العياشي أدراوي، ۲۰۱۱، ۱۲۳).

۶- كردهيىن ئاخقتنى- Speech acts :

أ- چەمكى كردهيىن ئاخقتنى:

ئەنجامدانا قەكۆلىنى ل دور كردهيىن ئاخقتنى ب بناغە و كرۆكى قەكۆلىنا پراگماتيكا زمانى دەيتە ھژمارتن، چونكى پراگماتيكا ل دەستپىكا پەيدابوونا خۆ، ھاوواتا بوو، بۆ كردهيىن ئاخقتنى (علي محمود حجي الصراف، ۲۰۰۹، ۱۰).

زمان ب تنى نواندنا واقعى ناكەت، بەلكو ب دروستكرنا پەيوەندييان د ناڧبەرا ھاوبەشىن ئاخقتنىدا رادىبيت، ھەرۋەسا د ناڧبەرا ئەواندا و ئەو گوتنىن ئەو بەرھەمدەينن و گوتن ب تنى ھلگرى ھەوالى نينه، بەلكو دچيتە د ناڧ سىتەمى زمانيدا (العياشي أدراوي، ۲۰۱۱، ۷۶) و چەند كردهيەكان ل دويڧ دەۋرۋبەرى ئەنجامدەت.

تىورا كردهيىن ئاخقتنى بەرھەڧ ئەوي دووپاتيىڧە دچيت، كو دەربرىنن زمانى، ب تنى ناڧەرۆكا روت و ھەيى قەناگوھىزىت، بەلكو ل دويڧ چەند ھۆكارەكان دەيتە گوھورين، ژ ئەوانزى دەۋرۋبەرە، زىدەبارى بارودۆخ و

هۆكارين دى، كو رۆلى خو د دياركرنا واتا پەيقى و هيزا ئەويدا هەنە. ب ئەقى چەندى گرنگيپيدان ب ناڤا رستەيى دەيتە گوهورين بو ليگه پياني دەمى ئەوان جھاندا ئەوى تيدا بكاربەيت، ب ئەقى چەندى قەگواستن ژ ئامازەيا زمانى بو ئامازەيا ئاخفتنكەرى ب دەستفە دەيت (العياشي أدرابي، ۲۰۱۱، ۷۹).

كردهيين ئاخفتنى دەيتە نياسين، كو جالاكويه كا دياركريا پەيوەندييه، دەرپرینی ژ دیتن و ئارەزوویا ئاخفتنكەرى دكەت، ل دەمى دئاخفت و دەمان دەمدا كارتیکرنا ديار ل گوهدارى دكەت (crystal, 1992).

362. تيؤرا كردهيين ئاخفتنى ب وسفا هندی رادبیت، كا چەوا مروؤف زمانى بو هەرهشى، دانا ژفانى، سوپاسيكرنى يان بو هەر كرده كا ديبا مرقى دقيت بكاردهينيت (fromkin and other, 2010, 207). چونكى تيؤرا كردهيين ئاخفتنى، بو هندی دچیت، كو بكارهينانا زمانى پيخەمەت ئەنجامدانا كارەكويه. وهكو هەرهشه كرن، هەوالدان، ئاموژكارى، هەستدەرپرین... هتد.

كهواتە د شياندايه بيژين، كردهيا ئاخفتنى ئەو چالاكويه ئەوا ل دەمى مروؤف دئاخفت، ب ئەنجامدانا كردهيه كى يان چەند كرده يان رادبیت، كو د ئەنجامدانا رهنگفە دانا ئەوى كردهيى كاريگه ريبى ل سەر گوهدارى دكەت و كارفەدانى ل دەف پەيدادكەت

ژ ئەوان دابه شكرنين تيؤرا كردهيين ئاخفتنى پى هاتى، دابه شكرنا سى قوليبه د ناڤه را:

- ۱- رستين راگه هاندن (خەبرى)، بو ريكلام و بهياننامه و داخوزنامه و قەگپرانا چيروكان... دەينه بكارهينان.
- ۲- رستين پرس، ئەف رسته بو هندی دەينه بكارهينان، كو داخوازا بەرسفدانه كا دركاندى ژ گوهدارى بهيتە كرن.
- ۳- رستين فرمانكرنى، ئەف رسته ئامازەيى ب حەزا ئاخفتنكەرى بو ب جە هيانانا هندهك كارين دەمى دەيت دكەت " ئەف رسته رهنگە بو داخوزيكرن و دەرئىخستنا برپار و پيشنياران... بهينه بكارهينان (محمد محمد يونس على، ۲۰۰۴، ۳۳).

ب- ئەركىن كردهيىن ئاخفتنى:

كردهيىن ئاخفتنى چەند ئەركىن جفاكى ھەنە. ۋەكو

۱- چىدبىت ئارمانجا ئاخفتنكەرى د كردهيا ئاخفتنىدا، دەربرىنى ژ خوياتييا خۆ بكتە. ۋەكو لىبورىن خواستن و پەشيمانى و پارىبوون و رەتكىن و قايلىبوون... ھتد (شاھر الحسن، ۲۰۰۱، ۱۸۳). ۋەكو:

- ئەز پەشيمانم ژ كارى خۆ.

- ئەز رەتدكەم، ھارىكارييا تە بكتەم.

- ئەز چ جارىن دى، ئەقان كارىن ھۆقانه ناكەم. (لىبورىن خواستن)

۲- چىدبىت ئارمانجا ئاخفتنكەرى د كردهيا ئاخفتنىدا، كارتىكرن بىت، ل گوھدارى، بۆ ھندى داکو ھەلوستەكى ۋەربكرىت يان را و بۆچوونى بگوھۆرپىت يان بكارەكى دياركرى رابىت (شاھر الحسن، ۲۰۰۱، ۱۸۳). ۋەكو:

- بزانه، ئەف ترۆمبىلە مەكىنا ئەوى يارابووى.

ئەف رستە بۆ ھندى دەيتە گوتن، داکو گوھدار ئاگەھدار بىت، كو ئەوى

ترۆمبىلى نەكەرىت.

- ھەچى بەيتە د ئەفى خانىدا، ئىك ژ ئەوان دمىرىت.

ئەف رستە بۆ ھندى دەيتە گوتن، داکو را و بۆچوونا گوھدارى

بگوھۆرپىت، كو ئەوى خانى نەكەرىت يان كرى نەكەت.

ئەو ئەركى كردهيىن ئاخفتنى د ناڤ گوتنىدا ئەنجام دەينىت، ژ روانگەھا

ئاخفتنكەرىفە، ل دەف ئەوى يا ئاشنايه و دبن كونترۆلا ئەويدا و دەربرىنى ژ

مەبەستا ئەوى دكەت، بەلى كارتىكرن ل گوھدارى يا ب زەحمەتە پىشېبىنى بۆ

يەيتە كرن و چىدبىت كارفەدانا گوھدارى دوىربىت ژ ئەوى ئارمانجا

ئاخفتنكەرى دقېت، ژ بەر ھندى ئەم نەشېين ب شىوھكى فەبر ئەفى

كارتىكرنى دووپاتبكتەين، ھەتا پىشتى كارفەدان ل دەف گوھدارى دياربىت

(شاھر الحسن، ۲۰۰۱، ۱۸۳ - ۱۸۴).

ج- كردهيىن ئاخفتنى و ئوستن:

تیورا کردہ بیین ئاخفتنی بؤ ئوستنی دزقریت، کو موحازہ راتین خوه
 ئه وین ل زانکویا هار فرد ل سالا ۱۹۵۵ ز پیشکیشکرین د پرتوکه کیدا
 کومکرین ب نافی ((چه وان تشت کاریگه ری ل په یغان دکهن)) (محمد محمد
 یونس علی، ۲۰۰۴، ۳۴). ب دیتنا ئوستنی زاراقی کرده بیین ئاخفتنی بؤ
 ئامازه پیکرنا ئه وی حاله تی گشتی دهیته بکارهینان، ئه وی ژ ئاخفتنی
 دهر دکه قیت یان په یداد بیت (Al-Sulaimaan, 2010, 281).

زمان ل دهف ئوستنی ب تنی ئالافه ک نینه بؤ وه سفکرین و فه گوهاستنا
 هه والی، به لکو ئالافه که بؤ ئافا کرنا جیهانی و کارتیکرنی لیبکه ت، ب ئه فی
 چه ندی بابته تی فه کولینی ل دوور هندی دزقریت، کا ئه م چ کاری د
 دهر بریناندا دکهن، کو ژ ئه نجامی ئه فی چه ندی کرده بیین ئاخفتنی ب
 دهستفه دهیت (العیاشی أدراوی، ۲۰۱۱، ۷۷).

ژ هه ژیهه بیژین، فه یله سوّف و زمانفانان هه تا ده وروبه ریّن سالیّن
 پینجی بی ژ سه دی بوری د ئه وی باوه ریډابوون، کو ئه رکی رسته یا راگه هاندن
 ئه وه وه سفا جیهانی بکه ت، به لی پشتی فه یله سوّف ئوستن هاتی ره خنه کا
 دژوار ل ئه وان گرت و ئه ف چه نده ب هه له یا وه سفی نافکر، چونکی ئوستنی
 گوت هه ر پسته یه ک د هه مان دهمدا چه ند کرده یه کان ئه نجامده ت (جاک
 موشر و ان ریبول، ۲۰۱۰، ۵۶۳).

ئوستنی د قوناغا ئیکی یا هزرکرنا خوډا، ب جودا کرنا هه ر دوو
 زاراقین (وه سف) و (ئه نجامدان) ی پابوو و دیارکر، کو رسته یا وه سفی ئه و
 رسته یه ئه و ب وه سفکرنا پویدانه کی یان حاله ته کی رادبیت، بیی کرده یه کی
 ئه نجامده ت “به لی رسته یا ئه نجامدانی (انجازی)، ئه و نینه ئه و فه یله سو فین
 ته قلیدی بؤ چووی، کو یا قالایه ژ واتایی، به لکو ئه و رسته نه ئه وین گوتن و
 کرده یه کی د هه مان دهمدا ئه نجامده ت. دیسان ئوستنی ب ریکا پیقه ریّن
 جهی و گوتنی (معاير مقامیة و مقالیة) جوداهی د ناقبه را دوو جو ریّن
 رسته یاندا کر (رسته یا وه سفی و رسته یا ئه نجامدانی) (العیاشی أدراوی، ۲۰۱۱،
 ۸۲):

۱- پيفهرين گوتنى: گرنگيى ب لايى فۆرمى ددهت و خو ل سهر
دسه پينيت، هه تاكو رسته ببيته ژ جورى ئەجامدانى، ئەوژى د ئەقان خالين
ل خواريدا:

أ- دقيت د رسته ييدا كارەك ژ جورى ئەجامدانى هه بيت. وه كو:
فهрман، نه هيكرن... هتد.

ب- پيدفييه دەمى كارى، دەمى ئاخفتنكەرى بيت، واتە دەمى نهو
بيت.

ج- پيدفييه ئاخفتنكەرى رسته يى، كه سى ئيكي يى تاك بيت.

د- پيدفييه د رسته ييدا بكار يى ديار بيت.

۲- پيفهرين جهى: ئەقەژى دابه شى دوو به شان دبیت:

أ- دووانيا راستى و نه راستيى ل به رامبه ر سهر كه قتن و سهر نه كه قتنى:

ئوستن د ئەقى بواريدا جه ختى ل سهر هندى دكهت، كو پيفهرين (راستى
و نه راستيى) ب تنى رسته يا وه سفى ب خوڤه دگريت. ئەوژى ل ئەوى
دەمى، دى يا راست بيت، ئەگەر هه قچه شتنى (مطابقة) د ناقبه را ئەوى و
ئەوى تشتيدا هه بيت، ئەوى وه سفدكهت و يا راست نابيت، ئەگەر پيچه وانەى
ئەوى چەندى بيت (العياشي أدراوي، ۲۰۱۱، ۸۳).

بۆ نموونه رسته يا (هيرش دكتوره). ئەق رسته ل ئەوى دەمى دى يا
راست بيت، ل دەمى هيرش د واقعيدا دكتور بيت، به لى ئەگەر هيرش د
واقعيدا دكتور نه بيت، ل ئەوى دەمى ئەو رسته يا راست نابيت.

به لى رسته يا ئەجامدانى ملكه چى پيفهرى (سهر كه قتن و سهر نه كه قتن) ييه
و ب پشتبه ستن ب ئەقى پيفهرى، ئەم دى جوداهيى د ناقبه را دوو جوراندا
كهين، ئەوژى ئەقە نه:

- رسته يا ئەجامدانى يا خودان پابه نده كا بهيز.

- رسته يا ئەجامدانى يا خودان پابه نده كا بيهيز.

يا ئيكي د ئەجامدانا خودا ملكه چى نه ريتين ره وشه نبيريين دياركرى
دبن. بۆ نموونه رسته يا (من تو بهرداى). هه تاكو ئەق رسته يه يا سهر كه قتنى

بیت، دفتیت ئه‌وی دببژیت، زه‌لامی ئه‌وی ژنی بیت و ئه‌ف گوتنه‌ژی دفتیت به‌رامبه‌ر دادوه‌ران بهیتته گوتن“ به‌لی جورئ دووی ژرسته‌یا ئه‌نجامدانی ملکه‌چی کۆتین(قیود) ره‌وشه‌نبیریین دیارکری نابیت. هه‌ر وه‌کو دهیتته گوتن:(ئه‌ز ته‌وسیه‌ دکه‌م، ئه‌و پارهیین من هه‌ین، بو کورئ من یی مه‌زن بیت). ئه‌ف ژرسته‌یا هه‌تا‌کو یا دروست بیت، ئه‌و به‌سه‌ کو تیگه‌هی ته‌وسیی د نا‌ف گروپه‌کا زمانیدا ل سه‌ر ئاگه‌هدار بن(العیاشی ادرای، ۲۰۱۱، ۸۳ - ۸۴).

ب- دووانیا گوتن و ئه‌نجامدانی:

ئوستن جوداهییی د نا‌قه‌ه‌را رسته‌یا وه‌سفی و رسته‌یا ئه‌نجامدانییدا دکه‌ت و دیاردکته‌ت، کو یا ئیکی گوتنه‌ به‌لی یا دووی د هه‌مان دهمدا گوتن و ئه‌نجامدانه. ب ده‌رپینه‌کا دی، ئه‌و که‌سی رسته‌یا وه‌سفی دببژیت، ئه‌و ب تنی گوتنه‌کی دببژیت، به‌لی ئه‌وی رسته‌یه‌کا ئه‌نجامدانی دببژیت، ئه‌و د هه‌مان دهمدا گوتن و کرده‌یه‌کی به‌ره‌مه‌دهینیت. ب ئه‌فی چه‌ندی د شیاندا نینه د رسته‌یا ئه‌نجامدانییدا جوداهی د نا‌قه‌ه‌را گوتنا کرده‌یی و ئه‌نجامدانا ئه‌ویدا بهیتته کرن(العیاشی ادرای، ۲۰۱۱، ۸۴).

هه‌ر د چارچۆفی کرده‌ییین ئاخفتنییدا، ئوستنی جوداهی د نا‌قه‌ه‌را کرده‌ییین زانیاری ل گه‌ل و کرده‌ییین زانیاری ل پشتدا کر، ئه‌وژی ل ده‌می ئه‌م تشته‌کی د نا‌ف کرده‌یا زانیاری ل گه‌لدا دببژین، کو ل قیری ئه‌م زانیارییان بو ئارمانجه‌کا دیارکری بکاردهینین، ب ئه‌فی چه‌ندی ئه‌م کرده‌یه‌کا زانیاری ل پشت ب ده‌ستفه‌ دهینین.

ب دیتنا ئوستن کرده‌ییین ئاخفتنی ژ ئه‌فان جورین ل خواری پیکده‌ییت:

۱- حوکمدان: ئه‌ف کرده‌یه‌ د نا‌قه‌ه‌رۆکا خو‌دا دانا ئه‌حکامانه ل سه‌ر

که‌تواری، ئانکو حوکمی ل سه‌ر تشته‌کی یان پرویدانه‌کی رادگه‌هینیت.

وه‌کو: حوکمدان، په‌سنکرن، شروقه‌کرن، پۆلینکرن و راقه‌کرن.

۲- بریاردان: ئه‌ف کرده‌یه‌ گریدای ده‌رئیخستنا بریارانه. وه‌کو فه‌رمانکرن،

داخوازکرن، ئامۆزگاریکرن، داوا لیبورینکرنی،... هتد.

۳- په یماندان: ئەڤ کردهیه ئاماژەیی ب پیگیرکرنا ئاخفتنکەری ب ئەنجامدانا کارەکی ددەت، هەر وەکو ئەو کردە پوهنکرناک بیت، ل دور دیتن و ئارەزوویا ئاخفتنکەری. وەکو: بەلئیندان، سویندخوارن، پزڤبوون...

۴- پەفتار: ئەڤەژی گریڤدای کارڤەدانایە بەرامبەر پەفتاری کەسین دی یان بەرامبەر پویدانین ب ئەوانڤه گریڤدای بن. وەکو: ئیعتیزارکرنا، سوپاسیکرنا. پیشوازیکرنا، داشۆرین...

۵- پوهنکرنا: ئەڤەژی بو پیشکیشکرنا تیگەهان و ئاشکەراکرنا بکارهینانا پەیفان و دیارکرنا ژێدەران دەیتە بکارهینان. وەکو: دوپاتکرنا، پەتکرنا، پارێبوون، چەسپاندن... (نعمان بوقرة، ۲۰۰۹، ۹۰).
ب دیتنا ئوستنی کۆمەکا مەرجان هەیه، کو دڤیت بهینە پەچاڤکرنا، داکو کردەیا ئاخفتنی سەرکەفتنی ب خوڤه بینیت:

۱- پیدڤییه کەسین پشکدار د کریارا گەهاندنا زمانیدا هەبن، ئەوژی د ناڤ دەوروپەرین دیارکریدا.

۲- پیدڤییه بارودۆخ یی گونجای بیت و بەشدارین ئاخفتنی پازی بن ل سەر ئەوا دبێژن.

۳- پیدڤییه کردەیا ئاخفتنی ب شیۆهیهکی راست ژ لایئ هەمی بەشدارانڤه بهیتە ئەنجامدان.

۴- دڤیت ل دەڤه‌هاوبه‌شین ئاخفتنی نیازا ئەنجامدانا کردەیی هەبیت (العیاشی أدراوی، ۲۰۱۱، ۸۴).

ج - کردەیین ئاخفتنی و سیرل:

پشتی ئوستنی، جون سیرل و هندەک زانایین دییین پراگماتیکی ئەڤ تیۆره ل سالین (۷۰) و (۸۰) پیشڤه بر. ب دیتنا ئەڤی تیۆری ل دەمی ئاخفتنکەر د ئاخڤیت ئەو د راستیدا تشتهکی رادگەهینیت یان بریارهکی ددەت یان فەرمانه‌کی یان پەتکرناکی یان داخوایه‌کی یان سوزه‌کی یان

سوپاسیہ کی یان لیبورینہ کی یان ہوشداریہ کی..... ددہت (محمد محمد یونس علی، ۲۰۰۴، ۳۴).

ب دیتنا سیریلی کردہ یین ئاخفتنی دابہ شی ئه فان جورین ل خوارئ

دبن:

۱- نواندن: نواندنا حالہ تہ کئیہ ژلایئ ئاخفتنکہ ریقہ، ئه فجا چ ئه و حالہ تہ راست بیت یان درہوبیت. شانازی و نہ رازیوون و وازہینان... دچنہ د ناؤ ئه فی جورئ کردہ ییدا.

۲- فہرمان کرن: د ئه فی جورئ کردہ ییدا ئاخفتنکہ ر پیکولی دکہت، فہرمانئ ل گوہداری بکہت بو ئه نجامدانا کارہ کی، ژ کردہ یین ئه فی جورئ: (داخوازی، فہرمان، ئاموژگاری، ریدان، پرس... ن).

۳- پیگیریکرن: ب دیتنا سیریل پیگیریکرن ئه و تشتن، کو نابیت سہرپیچیا ئه وان بہیتہ کرن و پیگیریکرن ئه و کردہ یین ئه نجامدانینہ، کو ئاخفتنکہ ری پیگردکہن بو ئه نجامدانا کارہ کی داہاتی. ژ کردہ یین ئه فی جورئ: (سوپاسیہ خوارن، گہ فہ کرن (ہہرہ شہ کرن)... ن).

۴- ہہستدہرپرین: ئه ف کردہ ییہ دہرپرینئ ژ حالہ تہ کی سایکولوجیئ تابیہت دکہت، کو مہرجین دلسوژی تیدا ہہ بن، کردہ یین ئه فی جورئ: (سوپاسیہ کرن، پیروژباہیکرن، پیشوازی کرن... ن).

۵- راگہ ہانندن (بہ لافکرن): کردہ ییہ سہرکہ فتنی ل فیئرئ ئه وہ، کو واتا و دورہیلی پیکفہ گریددہت. ژ کردہ یین ئه فی جورئ: (ئاگہ ہدارکرن، سوژدان (بہ لئندان)... ن) (فرانسواز ارمینکو، ۱۹۸۶، ۶۶ - ۶۸).

سیرل سی پیفہران بو ژیکجودا کرنا ئه فان ہہر پینچ جورین کردہ یین ل

سہری دیاردکہت، ئه و ہہر سی پیفہر ئه فین ل خوارینہ:

۱- ئارمانجا ئه نجامدایی بو کردہ ییہ ئاخفتنی و د شیاندایہ مہ بہستین گہ ہانندن و پراکتیکیین ئه نجامدایی بہینہ سالوخرن، ئه وین ئاخفتنکہ رہک د ناؤ ئاخفتندا خودا بکاردہینیت و سیرل ئه فی لایہنی ب گرنگترین سیما و تابیہتمہندیی ژیکجودا کرنئ دہژمیریت.

۲- ھەلویستى دەروونى، ئەوى ئاخفتنكەر ب كردهيىن ئاخفتنى دەربرىنى ژى دكەت و ژ ھەلویستىن دەروونى، ۋەكو: ئارەزۇ، مەبەست، بۆچوون، لىبورىن خواستن، تۆرەبوون... ھتد.

۳- ئارستەيا ۋەكھەقىيى د ناڧبەرا پەيقان و پرويداناندا. ئەڧ پىقەرە زىدەتر ب پىكا نمونەيان دى روهنبيت، ئەگەر ئاخفتنكەرەكى كردهيەكا نواندن يان فەرمانكرن بىژىت، پىدڧىيە پرويدان بەيىنە گوھۆرپىن ل دويف ئەو كردهيا زمانى(واتە پەيف) ئاماژەيى پى دكەن.

د- جورين كردهيىن ئاخفتنى:

ب شيوەكى گشتى كردهيىن ئاخفتنى دبنە دوو جور، ئەوژى برىتىنە ژ:

۱- كردهيا ئاخفتنى يا راستەوخۇ:

د كردهيىن ئاخفتنى يىن راستەوخۇدا مەبەستا ئاخفتنكەرى ب ئاشكەرايى دياردبيت، ئەڧجا چ ب پىكا رستەيا راگەھاندن يان پرس يان فەرمانكرن بيت. ب واتايەكا دى د ئەڧى جورى كردهيىدا ب پىكا فۆرمى رستەيى مەبەستا ئاخفتنكەرى ئاشكەرا و دياردبيت. ۋەكو:

رستەيا راگەھاندن: نەخىر ئەو ھات، ئەز نابىژم. (نەفيكرن)

رستەيا پرس: بۆچى تە ئەو كوشت؟ (پرس)

رستەيا فەرمانكرن: ژ كەرەما خۇ ترۆمبىلى بەاژۇ. (داخوازى)

ھەژى گوتنىيە بىژىن، مەرج نىنە پەيوەندىيەكا راستەوخۇ د ناڧبەرا جورين رستەيان و فۆرمى رستەيىدا ھەبيت (أف.ار.بالم، ۱۹۸۵، ۱۹۲). ب واتايەكا دى چىدبيت فۆرمى رستى پرس بيت، بەلى ب واتايا راگەھاندن بەيىت. گوھدار ژى ئەڧى واتايى دى ب پىكا ئەوى دەورەبەرى زانیت، ئەوى ئەو رستە تىدا ھاتىيە گوتن. ۋەكو د ئەڧى رستەيا ل خوارىدا، كو فۆرمى رستەيى پرسە، بەلى ل دويف دەورەبەرى دشىت ب واتا راگەھاندن بەيىت:

- د ئەوى شەريدا چەند مرؤڧ ھاتنە كوشتن؟

۲- كردهيا ئاخفتنى يا نەراستەوخۇ:

د کرده یین ئاخفتنی یین نه راسته و خودا، مه به ستا ئاخفتنکهری ب پیکا
 فۆرمی پسته یی دیارنا بیت، به لکو ب پیکا ئاوازه و ده وروبهری دیاردبیت،
 ئه فجا چ ئه و پسته (راگه هاندن) یان (پرس) یان (فرمانکرن) بیت.
 ((به زۆری مه به سستی قسه کهر(هه ره شه کردن، هه والدان، پیروزیایی
 کردن، پۆزش هیئانه وه... هتد) له ریگه ی کرده ی قسه یی ناراسته و خووه
 ده رده برپی)) (به کر عومهر علی مه عرف، ۲۰۰۰، ۸۴). د شیاندا نایه کرده یین
 نه راسته و خو یین هه ر ئیک ژ پسته یین: (راگه هاندن) یان (پرس) یان
 (فرمانکرن) ی ب ئه فی رهنگی ل خواری بده نه نیاسین:

۱- کرده یین پسته یا راگه هاندنی:

پسته یا راگه هاندن، ل دویف ئاوازه و ده وروبهری بو چه ند مه به ستان
 دهیته بکارهینان. وه کو:
 ۱- گله و گازنده^(۱):

وه کو:

- ته هه می کوشتن.

- ته هاریکارییا تیرۆری کر.

۲- رازینه بوون:

وه کو:

- ئه و هه ر ل گه ل بابی خو نا ئاخفیت.

- ئه و هه ر نفیژان ناکه ت.

۳- پاکانه کرن:

وه کو:

- من چ جاران هه قالینی ل گه ل ئه وی تاو نباری نه کریه.

- ئه وی شه فا تینتی په قای، ئه ز ل ئه وی باژییری نه بووم.

^(۱) گله و گازنده و رازینه بوون نیزیکی ئیکن، به لی جوداهی د ناقبه را ئه واندا د هندیدایه ((...))
 له (گله یی) دا (ناره زایی) ده که ویتته سه ر (وه رگر) به لام له (ناره زایی) دا مه رج
 نییه)) (عه بدولوا حید مشیر دزه یی، ۲۰۰۹، ۷۱).

۳- گه فه کرن (هه ره شه):

وه كو:

- ئەز دى هەر دوو چاڤين ته دەرئىخەم.

- ئەز دى ته كۆژم.

۴- نرخاندىن:

وه كو:

- ئەڤ ترۆمبيله چەند يا جوانە.

- سيميل خۆشترين قەزايە.

۵- تاوانبار كرن:

وه كو:

- ئەوى تيرۆى هينايە كوردستانى.

- بە عسى كيميا ل حەلە بچە باراند.

۶- توانج:

وه كو:

- دببژن ميشكى ئەوى يى عيراقيا نينه.

- بەنتە لۆنى ته دى كەڤيت.

۷- ئاگە هدار كرن:

وه كو:

- ملله تى كورد ب سانه هى ناهيته شكاندىن.

- ئەو دوژمنى كوردانه.

۸- پەيماندىن:

وه كو:

- ئەم دى كوردستانى كەينه دەولهت.

- ژ ئيرۆ پيدا ئەزل كارين خراب نازقرم.

۹- گومانده ريبين:

وه كو:

- ئەز دېيژم، ئەقە ئەو بوو.

- ئەز دېيژم، تۆ مامۆستا بووى.

۱۰- لىبورىن خواستن:

وھكو:

- ئەز چ جاريڭ دى، ئەقان كارڭن ھوقانە ناكەم.

- ئەز دېيژمە تە من خەلە تىيە كا مەزن كر.

۱۱- سەرگەرمكرن:

وھكو:

- مېرخوازەك ب تنى ژى وھكو تە ل كوردستانى نىنە.

- مالاتە تۆ ژ ھندى مەزتى، تىگەھشتىيىڭن وھكو تە د دنيايى

ھەمىيىدا نىنە.

۱۲- دوعاكرن:

وھكو:

- ئىنشائەللاھ ئەم دى بىنە دەولەت.

۱۳- ھەستدەربرىن:

وھكو:

- ئەم داخباربووين بەرامبەر ئوئى ديار دەيا ھوقانە.

- ئەق كارە كارى مرؤقان نە بوو.

ب- كردهيىڭن رستەيا پرس:

رستەيا پرسژى ھەر وھكو رستەيا راگەھاندىڭن ل دويىف ئاوازە و

دەوروبەرى، بۆ چەند مەبەستان دەيتە بكارھىنان. وھكو:

۱- گلە و گازندە:

وھكو:

- چەوا تۆ ل گەل بابى خۆ نائاخقى؟

- چەوا تۆ ئەق سالە دەرنەچووى؟

- ھىشتا تۆ نەھاتى؟

- ھیشتا تو یی نہ پازی؟

۲- رازینہ بوون:

وہ کو:

- کی خزمہ تا باڑیری مہ کریہ؟

- کیڑ پارتی ہاژ مہ ھہیہ؟

۳- پاکانہ کرن:

وہ کو:

- مہ تیرۆستی ل میسل دکر یان ھوہ؟

- ئەز بو تہ دزییان بکہم؟

- کورد دزیکرن یان ھوین؟

۴- ئاگہ ھدار کرن:

وہ کو:

- کی شۆرەش و خەبات پیخەمەت دۆزا کوردی کریہ؟

- ئەم ل کیڑی بوین و گە ھشتینە کیڑی؟

۵- گومان دەربیرین:

وہ کو:

- ئەز نزانم ھوین دی بنە دەولەت یان نہ؟

- کی دبیزیت، ئەوان دزیکریہ؟

۶- توانج:

وہ کو:

- وھکو بیژیہ ئیکی رەش: تو چەندی سپی؟

- وھکو بیژیہ ئیکی دەرئە چووی. تو چەوا دبینی، تو دبیزتی تو ئەق

سالەژی بیہ یی ئیکی؟

۷- سەسورمان:

وہ کو:

- چەوا تو چووی سەری ئەوی چیا؟

- ھەوہ چەوا ئەو خانى ھەرقاندا؟

۸- گەفە:

وہکو:

- كى دقئت خوین د ناڤ چۆكئین ئەواندا بچیت، بلا بهیتە د ناڤ ئاڤا

كوردستانیدا؟

- كى دقئت بیته ئیتم بلا بهیت؟

۹- پەیمانان:

وہکو:

- مە گوتە ھەوہ، ئەم دى كوردستانى كەینە دوبەى؟

- ما من نەگوتە ھەوہ، ھەر ھەلبژارتن دى ھینە كرن؟

۱۰- پەشیمانی:

وہکو:

- زیزبوونا من ژ ئەوان، ژبلى دلمانى، چ مفایەك ھەبوو؟

- شەپرى چ مفایەك گەھاندە مە؟

۱۱- ئامۆژگارى:

- ئەڤ شەپرە دى مە گەھینتە چ؟

- نەخویندەوارى دى چ ل مە زئیدەكەت؟

۱۲- داخووزى:

وہکو:

- بۆچى ئەوان تەسلىمى دادگایى نەكەین؟

- بۆچى ئەم تەلەڤزىونەكا زارۆكان بۆ خوڤەنەكەین؟

۱۳- تاوانباركرن:

وہکو:

- بۆچى تە ئەو كوشت؟

- بۆچى تۆ ھارىكارىيا دوژمنان دكەى؟

۱۴- نرڤاندىن:

وهكو:

- ئەڦ ترۆمبىلا بېسە روبەريا تەيە؟

- ئەڦ خانىيى خوش يى ھەويە؟

پ- كرده يىن رسته يا فرمانكرنى:

فرمانكرن ب شيوه كى گشتى دىتته دوو جور:

أ- ئاشكەرا: كو ب تنى بۆ كه سى دوويى تاك و كۆيە، ئەوژى ل دەمى

نوكة. وهكو(بۆ-بۆن)

ب- نە ئاشكەرا: بۆ ھەمى كه سىن دى دەيت. وهكو(بۆم، بۆيت،

بروات، بۆين، بۆن، بۆن)(قەيس كاكل توفيق، ۱۹۹۵، ۲۸-۲۹).

ئەڦ رسته ژى ديسان ب رىكا ئاوازه و دەوروبەرى، بۆ چەند مەبەستان

دەيتە بكارھينان. ئەڦجا چ ئەو رسته فرمانكرنا ئاشكەرا بيت يان فرمانكرنا

نە ئاشكەرا بيت. وهكو:

۱- گله و گازندە:

وهكو:

- شەرم ژ بەژنا خو بكة.

- شەرم ژ تەمەنى خو بكة.

۲- رازينە بوون:

- دڦيت ئەم قوتابىيان پەروە دەبكەن، نەكو بەرى ئەوان بدەنە

خرابىيى.

- شەرمە بۆ ئەوان نە شىن ھاوھلاتىيىن خو خودانېكەن.

۳- گەفە كرن:

وهكو:

- بەس ئەو بەين، پىن ئەوان بشكىنن.

- مللەتەك نە شىت، كوردستانى داگىرېكەت.

- ب چ رەنگان نابيت، ھوين بژين.

۴- ئامۆژگارى:

وهكو:

- بهري خه لکي بده نه ريکا راست و دوست.
- دقيت ئه م ياسايي بکينه سهروه د ناڅ خودا.
- ۵- په يماندان:

وهكو:

- نابيت ئه م بهيلين ئه و جاره کا دی ژ ئيک و دوو بکوژن.
- نابيت ئه و جاره کا دی ژوريي ل خه لکي بيگونه ه بکهن.
- ۶- ناگه هدارکرن:

وهكو:

- دقيت کورد خو بکهنه ئيک.
- دقيت ئه م نه هيلين، ئه و مه فيري بيکاريي بکهن.
- ۷- داخوازي:

وهكو:

- مه دقيت ئه م ببينه دهولهت.
- مه دقيت دهستي تيروي نه گه هيته مه.
- ۸- پاكانه کرن:

وهكو:

- مه چ جاران نه قيايه شهر بهيته کرن.
- هه وه وه ل مه کر، شه پي ل گه ل هه وه بکهن.
- ۹- تاوانبارکرن:

وهكو:

- دقيت ئه و دانپيداني ب تاواني بکهن.
- نابيت ئه و نه هينه گرتن.
- ۱۰- گومانده رپرین:

وهكو:

- چيدبيت ئه و ببينه ماموستا.

- چىدبىت، ئەو د ئەزمونىدا سەرىكە قىت.

۱۱- سەرسۆرمان:

وہکو:

- ئەو بکوژ بەيتە ئازادکرن.

- ئەو قوتابى ببيتە دەرچووی ئیکەم.

۱۲- توانچ:

- چىدبىت ل قىرى خەلکى دەھ سالی ژى ببە پروفیسور.

- رەنگە ل دەھ ھوہ زارۆکین دەھ سالی ژى مەشروبی قەبخون.

۱۳- ھەستدەرپرین:

وہکو:

- ب راستى دقیت ئەو نەثیت.

- مخابن ئە بەيتە کوشتن.

۱۴- دوعاکرن:

وہکو:

- يا خودى تۆ ئەوان سەرنەئىخى.

- يا خودى تۆ مە سەر بىخى.

۷- نەرى - Negation:

مەبەست ژ نەرى پەتکرنا ئەرىيە. وہکو:

- ئەز قوتابىمە.

- ئەز قوتابى نىنم.

- ئەز تىشتى سپىدەيان دخۆم.

- ئەز تىشتى سپىدەيان ناخۆم.

د زمانى کوردیدا، چەند مۆرفیمەك ھەنە، تىگەھى نەرى ھلدگرن.

وہکو: (نە، نا، مە، بى، نەخىر، نو... ھتد). بەلى ئەوا ل قىرى بۆ مە گرنك،

ئەوہ نەرى گرنگىيەكا تايبەت د بواری واتايیدا ھەيە، كول خواری دى

باسكەين:

أ- نەرى و گريمانا پيشهكى:

گريمانا پيشهكى ھەر وەكو ھاتىيە دياركرن، ئەو گوتنە، ئەوا ژ پستەيى دەيتە دەريئخستن. ھەر وەكو د ئەقى پستەيىدا دياردبىت:

- ئازادى كورپى خۇ قوتا.

گريمانا پيشهكى د ئەقى پستەيىدا ئەو، كو ئازاد يى بوويە باب.

- ئازادى كورپى خۇ نە قوتا.

نەرى د ھندەك حالە تاندا، گريمانا پيشهكى ناگوھوپيت (شاھر الحسن، ۲۰۰۱، ۱۸۹)، ھەر وەكو د پستەيا ل سەرى و ئەقى پستەيا ل خواريدا دياردبىت:

- ئازاد ئەزمونين خۇ گەلەك دخوينيت.

- ئازاد ئەزمونين خۇ گەلەك ناخوينيت.

د ئەقان ھەر دوو پستەياندا، گريمانا پيشهكيا ھندى دەيتە كرن، كو ئازاد قوتابىيە.

ب- نەرى و كردهيىن ئاخقتنى:

كارى راپەراندنى - performative ل دەمى د ناڤ گوتنە كيدا دەيتە گوتن، كردهيە كا ئاخقتنى ب جھ دەينيت يان ئەجامدەت (شاھر الحسن، ۲۰۰۱، ۱۸۹)، وەكو د ئەقان نمونەياندا دياردبىت:

- سوزيدەم ب دروستى كارى خۇ جيىە جيىكە م. (كارى راپەراندن)

- پەيمانى دەم خۇ بکہمە يى ئىكى. (كارى راپەراندن)

ب نەرىكرنى ئەڤ كارە وەكو كارى راپەراندن نامينن (شاھر الحسن، ۲۰۰۱، ۱۸۹)، ھەر وەكو د ئەقان پستەياندا دياردبىت:

- سوزى نادەم ب دروستى كارى خۇ جيىە جيىكە م.

د گوتنا ل سەريدا سوزدان يا ھاتىيە نەفيكرن و كردهيا سوزدانى نەھيلايە، بەلكو كردهيا گوماندربرينى دگەھينيت.

- پەيمانى نادەم خۇ بکہمە يى ئىكى.

د گوتنا ل سهریدا په یماندان یا هاتیبه نه فیکرن و کرده یا په یماندانی
نه هیلايه، به لکو کرده یا گومانده رپرینی دگه هینیت.

نهریکرن د ئه فان حاله تاندا، خودان واتایه کا پراگماتیکیه، کو گوتنا
خودان کرده یه کا راپه راندن دکه ته گوتنه ک کو راپه راندن تیدا نه مینیت (شاهر
الحسن، ۲۰۰۱، ۱۸۹)، وه کو د نمونه یا (سوزی دده م ب دروستی کاری خو
جیبه جیبه م.) و (سوزی ناده م ب دروستی کاری خو جیبه جیبه م.) دا
دیارد بیت، کو د گوتنا (سوزی دده م...) دا، ئاخفتنکه ر سوزی ل سهر خو
دده ت، کو کیماسیئی د کاری خو دا نه که ت، ئه وژی ب پیکا کاری
تیپه راندن (سوزدان) ئی، به لی گوتنا (سوزی ناده م...)، کو تیدا کاری
تیپه راندن نه مایه، به لکو نه ریکرنا سوزدانیه ب دروست ئه نجامدانا کاری
خویه، ئه فجال قیروی و د رستین دییین نه ری تیدا دهیت ل دویف هه لویست
و دهوروبه ری هنده ک کرده یین دی ئه نجامدده ن، کو ئه و نینن ئه وین ل گه ل د
کاری راپه راندیدا هه یین.

ج- نه ری و ئاواز:

ئاواز ل دویف هه لویستی نه ری دیارد که ت، ئه وژی ب پیکا گوهورپنا
ئاوازا رسته یی. هه ر وه کو د ئه فی نمونه ییدا دیارد بیت:
- نه هیی دی مری.

ئه ف رسته یا ل سهری ل دویف ئاوازی دوو واتایان دده ت، ئه وژی ئه ف نه:

۱- ئه گه ر نه هیی دی مری. (ئاوازه ئاسوییه)

۲- ئه گه ر بهیی دی مری. (ئاوازه به رزه)

۸- باس و خواص^(۱):

^(۱) باس - Topic: ئه و به شی رسته یی، کو به حس لیده یته کرن و ئاسایی زانیارییین که فن
ده ردر بیت، به لی خواص - Focus: ئه وی تشتی ب خو فده دگریت، کو ده رباره ی باسی ده یته
گوتن و ئاسایی زانیارییین نوی ب ده سته دده ت (مجید ماشگه، ۲۰۰۹، ۱۱۵). د هنده ک
زماناندا جوداهی د ناقبه را ئه فان هه ر دوو دیارداندا د فورمیدا ب ئاشکه رای دیینه
دیارد کرن، به لی د گه ل زماناندا ئه ف جیاوازییه ب پیکا هوکاری رسته سازی و فونولوجی

ئەو زانيارىيىن د پستەيىدا دەينە پيشكىشكرن، ل سەر لايەنەكى دياركرينه و بەشەك ژ ئەقى زانيارىيى ب (باس) دەيتە وەسفرن و بەشى دى (خواس) ە و زانيارى دابەشەبنە سەر زانيارىيىن كەقن و زانيارىيىن نوى و زىدەتر زانيارىيا كەقن بەرى زانيارىيا نوى د ناڤ رستەيىدا دەيت و زانيارىيا كەقن(زانراو) ب باس دەيتە ناڤكرن^(۲) و زانيارىيا نوى(نەزانراو) ب خواس ناڤدارە .

باس و خواس دوو شىوونە بو دابەشكرنا زانيارىيى د ناڤ رستەسازىيىدا (يورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۳۶).

– دوژمن شىكەست.

باس خواس

پىدڤىيە ئامازەيى ب ئەوى چەندى بدەين، كو د سادەترين رستەيا پراگماتيكيىدا(باس) ل بەرى(خواس)ى دەيت، ەەر وەكو ل دەمى رستەيا ەەوالدان بيت، وەكو: ئازاد ەات. ئازاد(باسە) و ەات(خواسە)، بەلى ل دەمى دانوستاندن د ناڤبەرا دوو رستەياندا ەەبيت، ل ئەوى دەمى جەي خواسى ل دويف جەي فۆرمى پرسی دەيتە گوھۆپىن. وەكو د ئەقان نمونەياندا دياردبيت:

أ-۱- كى ەات؟

۲- ئازاد ەات. (ئازاد: خواسە و زانيارىيا نويىە)

ب-۱- ئازاد ەات؟

دەيتە دەرىڤستەن. وەكو گوھۆپىنا رېزىبوننا كەرەستان و پاش و پيشكرنا ئەوان د رستىدا و بكارهينانا ەيز و ئاوازي (مەمەد مەعروف فەتاح، ۲۰۱۰، ۳۲۹).

^(۱) پترىا جارن (باس) و (زانيارىيا زانراو) د ئاخفتنىدا ەەر ئىك تشتن يان د ئىك كەرەستەيدا كۆمدبن، بەلى جوداھى د ناڤبەرا (باس) و (زانيارىيا زانراو)دا ل ئەوى دەمى ەست پىدەيتەكرن، ل دەمى (باس) و (زانيارىيا زانراو) د دوو كەرەستىن جىاوازي رستەيىدا كۆمببن. ەەر وەكو ل دەمى باس نوى بيت و خواس زانراو (كەقن) بيت(مەمەد مەعروف فەتاح، ۲۰۱۰، ۳۲۹). وەكو: رۆژدا ل ەەوارا نازدارى ەات. رۆژدا(باسە و نەزانراو) و ل ەەوارا نازدارى ەات. (خواسە و زانراو).

۲- ئازاد نەھات. (نەھات: خواسە و زانیارییا نوییە).

دیسان تەکنیکا بکەر دیار و نەدیار پۆلی خۆ دەلبژارتنا باس و خواسیدا دبیینیت. د پستەیا بکەر دیار و نەدیارد (باس) ل دەستپیککی دەیت. - ئازادی نەوزاد کوشت. (پستەیا بکەر دیار)

باس

- نەوزاد ژ لایی ئازادیفە هاتە کوشتن. (پستەیا بکەر نەدیار)

باس

دیسان پیزمان دشیت دابەشبوونا زانیارییان بگووۆریت (محەمەد مەعروف فتاح، پیزاین سینتاکسی، ۲۰۰۹-۲۰۱۰) بۆ نمونە:

- من لاندک هەژاند.

باس خواس

- لاندک من هەژاند.

خواسە باس باس

د ئەقی پستەیا ل سەریدا (لاندک) بوویە خواس، چونکی جەختکرن یا ل سەرە، دیسان هیژیا ل سەر هەی.

ئەقجا ئەگەر هیژا سەرەکی د ناڤ پستەیییدا کەڤتە سەر پەیفەکی، ل ئەوی دەمی ئەو پەیف دەی بیتە زانیارییەکا نوی (مجید ماشطە، ۲۰۰۹، ۱۱۶).

هەر وەکو د نمونەیا ل سەریدا دیاردبیت.

باس و خواس دانەیین ئاستی پراگماتیکینە و پەیوەندی ب (شیان- توانست) یقە نینن، چونکی ب چالاکیا گوتنیقە بەندن و ل ژیر کاری باری دەروونییی ئاخفتنکەریقە پەیدادبن (محەمەد مەعروف فتاح، ۲۰۱۰، ۲۵۳).

ئەگەر تەماشەیا ئەقان هەر سی جووتان ژ پستین پرسیاری و بەرسقا ئەوان بکەین، ئەو پەیفە هیل د بندا کیشای، هیژەکا زیدەتر یا ل سەر. ئەو پستەژی ئەقەنە:

۱-ا- کئی مال خرابکەر؟

ب- جیهانی^۱ مال خرابکەر.

۲- ا- کئی مال خرابکر؟

ب- * جیہانی ما' ل خرابکر.

۳- ۱- ا- کئی مال خرابکر؟

ب- * جیہانی مال خرابکر.

د رستہ یا (۱) دا ہیڑا زیدہ تر (سہرہ کی) یا ل سہر پہ یفا (جیہانی) و د رستہ یا (۲) دا ل سہر (مال) ہ و د رستہ یا (۳) دا، ل سہر پہ یفا (خرابکر) ہ. لی د راستیدا رستہ یا (۱) ب تنی جووتہ کئی دروستہ بو پرسیار و بہر سقی، ئہ فہ ژئی ئہ وی چہندی دگہ ہینیت، کو بہر سقدانا رستہ یا (۲) و (۳) د دەوروبہرہ کئی پرسیارییی نہ پەسە ندادانہ.

ژ ہ ژییہ بیژین د بہر سقدانا پرسیارا (۱) دا خواس تیدا پہ یفا (جیہانی) یہ. خواس چیدبیت یہ کہ یہ کا مہزنتر بیت ژ پہ یفی، واتہ خواس چیدبیت گریہ کا کاری بیت یان رستہ یہ کا تہ مام بیت و نیشانا خواسی ژئی ئہ ف کفانہ یہ [] (یورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۳۶). وہ کو:

۱- ا- جیہانی چ کر؟

ب- جیہانی [مالہ ک ئا فاکر].

۲- ا- چ ل ویڑی ہہ بوو؟

- [جیہانی وانہ دگوت].

ئہ و پہ یفا ہیڑدار د نا ف خواسیدا ب (خواسی بار ل سہر) د ہیٹہ نا فہرن. ئہ فجا د نا ف رستہ ییدا ئہ و ا ب خواس نہ ہیٹہ ہژمارتن، ب باس د ہیٹہ نیاسین. باس بریتییہ ژ زانیارییا کہ فن و خواس دبیتہ زانیارییا نوی د نا ف رستہ ییدا (یورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۳۸). ئہ فجا د نمونہ یہ کا وہ کو: (جیہانی) [وانہ دگوت] دا، (جیہان) باسہ، چونکی زانیارییا کہ فنہ و [وانہ دگوت] زانیارییا نوییہ و دبیتہ خواس.

د دیتنا تہ قلیدیدا ئاریشہ کا مہزن ہہ بوو، کو ہمی دەمان خواس نواندنا زایارییا نوی ناکت. بو نمونہ د بہر سقدانا پرسیارا ل خواریدا خواس زانیارییہ کا کہ فنہ، کو ئہ وژی پہ یفا (نازاد) ہ:

۱-ا- خوشکا نازادی په رتووک بو کی بر؟

ب- په رتووک بو [نازادی] بر.

زانایان پیښنیارکر، پیدقییه راستفه کرن د دیتنا ته قلیدیدا بهیته کرن،
نه وژی ل دویف نهوا ژ باسی دهیته داخوازکرن، کا چ دگه هینیت، واته
زانایاریه کی پیشکیشبکه ت، کو ژ ده وروبه ری دهیته هه لینجان و داوا هندئ
ناکه ت، کو خواس زانایاریا نوی بیت.

ديسان دیتنه کا دیبا جیاواز هه یه، کو ب واتاسازیبا جیگر(علم دلاله
البدائل) دهیته ناقرن، هزا نه وی یا سه ره کی نه وه، کو ژ ئالیی خواسیقه
موماره سه یا بره یه کی ژ جیگران دهیته کرن و دشین هزری ب شیوه کی باش
ب ریکا فورمین پله یی پوهنبنکن (یورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۳۹). بو نمونه نه گه ر
ته ماشه ی نه فی نمونه یا ل خواری بکه یین، ل نه وی ده می، نه ف هزره دی
زیده تر بو مه پوهنیت:

۱- هه ر ریژین هاته فه.

گریمانا پیشه کی: ریژین هاته فه.

هه وال یان هه لینجان: ئانکو نه ویین دی(نیروژ و توورین و

ئاقیستا...) نه هاتینه.

دانانا په یفا ریژین وه کو په یفا خواس و بکارهینا فورمی (هه ر) د گه لدا،
دبیته هوئی هندئ چه ند که سین دی وه کو جیگر به شدار بن. وه کو(نازدار،
شرین، روزا... هتد) و په یفا ریژین ده ربړینی ژ نه فان جیگران دکه ت ب
رسته یا: هه ر ریژین هات.

ل گه ل دابه شکرنا خواس و باسی، په یوه ندیبه کا ئاشکه را په یدادبیت،
کو ئاواز و سینتاکس و سیمانتيك و پراگماتيکی ب پیکفه گریدانه کا مؤکم ب
ئیکودووچه دهینه گریدان. د سینتاکسیدا باس و خواس ب ده ستفه دهیت، ل
ده می به شه ک ژ رسته یی بهیته زه قکرن، کو نه وژی خواسه و نه فی چه ندئ
ژی ژلایه کیفه یاسا هه نه، کا ل کیفه هیژ دهیته دانان و ژلایه کی دیقه یاسا
دهینه دیارکرن، کا ده وروبه ر دقیت یی چه وا بیت. ب نه فی چه ندئ

دابه شکرنا باس و خواسا پسته یی، ل گهل ده ووروبه ری گونجای دبیت (ئه و یاسانه کو داخواز دکهن، کو باس دشیت ژ ده ووروبه ری بهیته هه لینجان، کا چ دگه هینیت). ب ئه فی موبه ری دوماهیکی د شیاندایه چاره سه رکنا دابه شبوونا باس و خواسی د پراگماتیکیدا بکهین (یورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۴۰).

ديسان د ئاستی پراگماتیکیدا که ره ستین پسته یی ل دویف گرنگی و نه گرنگیا ئه وان و که فن و نوییا ئه وان ل ده ف هاوبه شین ئاخفتنی سه رزنوی دهینه ری کخستن و جودا کرن و دیارکنا دانه یین ئه فی ئاستی په یوه ندی ب ده ووروبه ری ئاخفتنی هه یه (محهمه د مه عرف ف تاح، ۲۰۱۰، ۳۴۵). بؤ نمونه کورته به رسفه کا وه کو:

قوتابی.

کو ژ پسته یا (من ئاموژگاری دانه قوتابی). هاتییه و ب ئه فی رهنگی هاتییه ری کخستن و ئه ف پسته ژی ل ده می به رسف بیت بؤ پرسیارا: (ته ئاموژگاری دانه کی؟)

من ئاموژگاری دانه [قوتابی].

زانیا رییا که فن (باس) زانیا رییا نوی (خواسه)

پیدقییه ئه وی چه ندی دیار بکهین، کو هندی ژمارا زانیا ریین نوی د ناف پسته ییدا کی متر بن، ل ئه وی ده می تیگه هشتنا ئه وی پسته یی دی ب سانه هی تر بیت، - ژ بهر هندی به لاقترین پسته د زمانیدا د ئاستی پراگماتیکیدا ئه وه ژ ئیک که ره ستی نوی و چند که ره ستین که فن پیکه اتبیت - و هندی ژمارا زانیا ریین نوی د ناف پسته ییدا پتر بن، ل ئه وی ده می تیگه هشتنا ئه وی پسته یی ل ده ف گوهداری یا ب زه حمه تر بیت (محهمه د مه عرف ف تاح، ۲۰۱۰، ۲۴۶). هه ر وه کو د ئه فان نمونه یاندا دیار دبیت:

۱-ا- ته کی کوشت؟

ب-من [نازاد] کوشت.

زانیا رییا که فن زانیا رییا نوی زانیا رییا که فن

۲-ا- چ پرویدایه؟

ب- رۆژدایى سمينارهك پيشكىشكر.

ئەگەر تەماشەى بەرسقا پرسىارا ل سەرى بکەين، دى بىنن ھەمى زانىارى نوينه. بەلى ل قىرى ھەتاكو (أ) بشیت ب دروستى ل مەبەستا (ب)ى بگەھیت، دقیت بزانیٹ، كا رۆژدا كىيە، ئەفجا ژ بەر ھندى رۆژدا دبیتە كەرەستەك يان زانىارىيە كا كەفن.

۹- رۆنان يان پىكھاتا ئاخقتنى (دىالوگى):

ئەقە ب دانوستاندنا دووقۆلى ژى دەھتە ئاقرن. مەبەست پى شروقه كرنا ئاخقتىيە^(۱)، ئەوژى ب پىكا دانوستاندنان و قەگوھاستن و شروقه كرنا ئەوان ب شىوھيىن جياواز. رۆنانا ئاخقتنى بەرۇقاژى بياقین دىيىن زماقانىيى، زىدەتر بەھا و گرنگىيى ب ھۆيىن زمايىيىن تۆماركرى دەت. بۇ ئەقى چەندى پىكىن جياواز بۇ قەگوھاستنا دىالوگان وەراركىيە. د ئەقا بەھتدا ئەم دى لايەنەكى ژ دانوستاندنى وەرگىن، ئەوژى ئەو پىكخستنا ب زەحمەتە، ئەوال دويف ئىك. و كارى باش د ئەقى بواریدا د سالىن حەفتىياندا ب دەستقە ھاتىيە، ئەوژى ب پىكا كۆمەكا زانايىيىن جفاكاناسىيى ب سەرپەرشتىيا ھارفى ساكس و ئىمانويل أ. شجلوفى (يورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۴۰). ل خواری دى ھەولدهين ئەقى دانوستاندنا د ئاقبەرا (أ) و (ب)دا دياربکەين، كو پۆختى ئەوى دانوستاندنى ئەقەيە: (أ) برسىيە و يى ژ دەرقي وەلاتى خۆ و دقیت پرسىار ژ (ب)ى بکەت، كا چ خوارنگەھىن نىزىك نىنن.)

أ- بىزەحمەت، ئەز دى شىم پرسىارەكى ژ تە بکەم.

ب- كەرمكە.

أ- ئەزى برسىمە و من دقیت بزانی چ خوارنگەھ نىزىكى قىرى ھەنە.

ب- ئۆھ، ل دەقنە خووشخانى ل دەستى تەيى راستى، نىزىكى سەد

متران، خوارنگەھا باش يا ھەى.

أ- ئەقى جارى ئەزى ب شانس بووم، زۆر سوپاس.

^(۱) ديسان ب شروقه كرنا دانوستاندنى يان گوتارى يان دىالوگا دوو قۆلى ژى دەھتە ئاقرن

ب- پیدئى ب سوپاسيى ناكهت، ب خاترا ته .

أ- ب خىر بچى .

ژ ئه قال سهرى ديار دبىت، كو د رونا نا ئاخفتنىدا دهستپىك و ناڤه پاست و دوماهيك ههيه بو دانوستاندنا د ناڤه را ئاخفتنكهرى و گوهداريدا دهيتته ئه نجامدان .

أ- نوبه گرتن:

ههر وهكو ژ ناڤى ئه وي دياره، كو د دانوستاندنىدا نوبه گرتن ههيه، واته ل ده مى ئاخفتنكهر دئاخڤيت، گوهدار بكارى گوهدار يكرنى رادبىت و ل ده مى ئاخفتنكهر دراوستىت، گوهدار دهست ب ئاخفتنى دكهت و ب ئه ڤى رهنگى دانوستاندن د ناڤه را ئه واندنا دهيتته ئه نجامدان .

ب ديتنا يورجن باڤلى نوبه گرتن برىتتبه ژ ڤه گوهاستنا رولى پشكداره كى د ئاخفتنىدا بو رولى پشكداره كى دى، كو د پرانىيا جاراندنا كيمتر ژ چركه كى ئه ڤه چنده دهيتته رويدان و بى تىكرهسى و ئه گهر تىگره سىيه ك رى په يدا بوو، دى ياكورت بىت، ژ بهر كو نوبه گرتن ب رهنگه كى راست و راست كاردكهت، ئه ڤا ژ بهر هندى دى تشته كى سهيربىت، ل ده مى نوبه گرتن ل بهرچاڤ نه هيتته وهرگرتن . واته ل ده مى دابرين رويددهت .

هارڤى ساكس و ليمانويل ا و شجلوف جفرسنى د كتتيا خودا ڤه كولين ل سهر ساده ترين سيسته مى ئاخفتنى كرينه، ژ بو ريكخستنا ئاخفتنى ل دويڤ كويراتتيا ئه وان ياسايان بين گرنگيى ددهنه نوبه گرتنا ئاخفتنى و ئه و ئاخفتنا ب رهنگه كى راست دچىت . د هنده ك جهين ديار كريدا ژ دانوستاندنى، ئاخفتنكهر دشىت رولى ئاخفتنكهره كى دى ههلبزيرىت و ئه گهر ئه ڤه چنده چينه بوو، ئاخفتنكهرى دى دشىت رولى خو دهستپىبكهت و ئه گهر ئه ڤه چنده ژى دروست نه بوو، ئه ڤا ئاخفتنكهر دى بهرده وامىيى دهته رولى خو بى ئاخفتنى (يورجن باڤل، ۲۰۰۹، ۲۴۱-۲۴۲).

ل كيژ جهين ئاخفتنى، نوبه گرتنا ئاخفتنى ههيه؟ وهسا دياره، كو كه سين پشكدار د ئاخفتنىدا، باش دزانن، كا كهنگى ئه ڤه چنده بهرره ڤدبىت

و كهنگى دروست نابيت، چونكى ئەڤ كهسه دزانن، كو هندهك يه كه ييڭن زمانى هه نه، دشين پۆلهكى ته مام بگيڭن و دبیت ئەڤ يه كه ييڭن زمانى پسته ييڭن ته مام بن. (وه كو: ببوره!)، و دبیت ئەڤ يه كه، يه كه ييڭن بچوك بن. وه كو په يقين ساده، (وه كو: به لي؟) و دبیرنه ئەڤان يه كه يان، ئەو يه كه ييڭن زمانى ئەو ييڭن پۆليڭن نوبه گرتنى دروستدكه ن. و ژ بهر كو پشكدار دزانن ئەو كيژ يه كه نه، كو رۆلى نوبه گرتنى دروستدكه ن، ئەڤجا ئەو دزانن كا كهنگى ب دوماهيك ژى دهين و ئەڤ دوماهيكه ئەو جهه يى كو نوبه گرتنا ئاخفتنى لى دروستدبیت، ئانكو ئەو جهه يى په يوه ندييه كا موكم ل گه ل پروسا نوبه گرتنا ئاخفتنى هه ي (يورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۴۲).

ساکس و شجلوف و جفرسون ئاماژه يى ب ئەوان جهان ددهن ئەو ييڭن په يوه ندييه كا به ييز ب ياساييڭن نوبه گرتنا ئاخفتنيڤه هه ين، ئەو ياسايه ژى ئەڤه نه (يورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۴۲ - ۲۴۳):

ياسايى ئيكي (۱): ئايا د نوبه گرتنا ئاخفتنيڤه، مروڤ هه ست ب جهى په يوه نديدار ب وهر گرتنا ئيكيڤه دكه ت، ژ بو ئەڤى چه ندى ژى ئەڤ خاليڭن ل خواري هه نه:

أ- ل ده مى ئەو رۆل به ره قبيت، كو يى دده ته خوياكرن، كو ئاخفتنكه رى ئيكي، ئاخفتنكه رى دى هه لبرارتيه، ئەڤجا ئەو يى ئاخفتنكه رى ب تنى ماف هه يه، ئەو يى پۆلى ئاخفتنى وهر گريت. (=هه لبرارتنا كه سه ك بيانى)

ب - ل ده مى كه سه ك بيانى نه هيتته هه لبرارتن، ل ئەو يى ده مى ئاخفتنكه رى دى ب خو دشيت خو هه لبرارت. (=هه لبرارتنا خو هه يى)

ج - ده مى كه سه ك بيانى نه هيتته هه لبرارتن، ئەڤجا ئاخفتنكه ر دشيت به رده وامييى بده ته پۆلى خو، ئەگه ر چ هه لبرارتن ژ لايى چ ئاخفتنكه رين ديفه په يدانه بوون.

ياسايى دووى؛ ل دويىف جهى پەيوەندىدار ل دەمى وەرگرتنا ئاخفتنى، ئەگەر نوبەگرتنا ئاخفتنى ژ لايى (أ) و (ب) قە ب دەستقە نەھات، ئاخفتنكەر دى ل دويىف (ج) بەردەواميى دەتە رۆلى خو، ئەقجا دى ل ئەوى جهى پەيوەندارى مۆكم، ياسايى (أ) ھەتا (ج) ژ نويقە ھينە پەيرەوكرن. ئەگەر نوبەگرتنا ئاخفتنى ل قىرى ب دەستقە نەھات، ئەقجا ياسا ل ھەر جھەكى دى يى پەيوەندى ب وەرگرتنا د دويىفدا ھەى، دى ھيتە پەيرەوكرن، تاكو نوبەگرتنا ئاخفتنى پەيداىت.

ب- جووت گوتن:

بريتييه ژ دوو رستان كو پيىكفە دەين و ھەر ئيك ژ لايى ئاخفتنكەرەكىفە ھاتىيە گوتن و ھەر دوو پيىكفە دگرىداينە. واتە ئەگەر پرسىيار بيت ئەفە بەرسف دقيت ئەگەر پيشينىيار بيت ئەفە يان دەيتە پەسەندكرن يان دەيتە پەتكرن، يان دشين ب ھەر شيوہ يەكى دن پيىكفە دگرىايى بن (عەبدولسەلام نەجمەدين و شيرزاد سەبرى عەلى، ۲۰۱۱، ۲۳۸).

- پرسىيار و بەرسف:

أ- تۆ چەوانى؟

ئەز باشم.

پيشينىيار و پەسەندكرن يان پەتكرن:

أ- تۆ چ دىبىزى ئەم پيىكفە كاربەكىن و بو خو كارگە ھەكا شرىناھىيا

قەكەين؟ پيشينىيار

ب- ھزرەكا باشە. پەسەندكرن

ب ببورە ئەزل گەل ئيكى دى شۆلكەم. پەتكرن.

...ھتد.

جووت گوتن پيىخەمەت خو نيشاندانى بو دانوستاندنى، پشتبەستنى ل سەر ريىكخستنا جهى دكەن، بەلى جۆرى جووت گوتن و دويىف ئيىكھاتنا ئەوان دشين خو د نافت دانوستاندنىدا بىينن و ريىكخستنەكا تەفگر و

دەستنىشانكرنە كا مەبەستدار ب خۆڧە بىينن، ل دويڧ ئەقان قۇناغان:
قۇناغا دەستپىكى - نىشاندا نا بابەتەن دانوستاندنى - و قۇناغا دوماھىكى.
ئە و تىشى دىتە شىۋە (نمط) بۇ قۇناغىن دەستپىكى دىبىژنى جوت گوتىن
گازىكرنى - بەرسڧ (يورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۴۴ - ۲۴۵). وەكو:

- تۆ - كەرەمكە؟

- ئازاد؟ - ھا؟

- زەنگە ھاتە لىدان - دەرگەھ بۇ قەكر.

- ...ھتد.

ل دوماھىكى پىدقايە ئەوى چەندى بىژىن، كو ئەوھمانى
دەستنىشانكرى، كو رىكخستنا جوت گوتنان، كو ب رەنگەكى دركاندى
دو ئاخقتنكەر بەرھەمدەينن. رەگەزى ئىكى ژ جوتى ل پىشيا رەگەزى دى
دەيت و ل قىرى پەيوەندى د ناقبەرا ئەواندا مۇكمەدبىت، لى ب شىۋەيى
مەرجه، ئانكو ب زۆرىيە بۇ گوھدارى، ديسان چىدبىت ئەقچەندە بۇ
بەرھەمەينەرى ژى وەسا بىت (يورجن بافل، ۲۰۰۹، ۲۴۵).

پشکا هه شتی: بوارین بکارهینانا پراگماتیکی:

بوارین په هه نندین پراگماتیکی گه له کن، چونکی هر بواره کی ب دوروبه ریښه بهیته گریدان ل نه وی دهمی په هه نندین پراگماتیکی دی تیدا په نگه ده ن، ل خواری دی هه ولده یی به حسی هنده ک ژ نه وان بابه تان بکه یی، نه وژی ب نه فی په نگی ل خواری:

۱- سیاست:

سیاست ب ئیک ژ بیاډ و بوارین بکارهینانا پراگماتیکی دهیته هژمارتن، نه وژی ژ بهر هندیه ل دهمی گوتارین سیاسی دهینه پیشکیش کرن، نارمانجهک یا ل پشت هه ی، کو پتريا جارن پازیکرنا جه ماوه رییه، نه فجا ژ بهر هندی دشیاندايه بیژین په هه نندین پراگماتیکی د ناډ سیاستیدا هه نه و بکاردهین، نه وژی ژ بهر نه فان خالین ل خواری دیارکری:

۱- گه له کجاران ناخفتنکه ر ب راقه کرنا سروشتی نه وی سیاستا ل دویښ دچیت، رادبیت و چیدبیت ناخفتنکه ر نه فی کاری گه له کجاران ب ریکه کا فه شارتیا نه راسته وخو نه نامبدن. ل قیری چیدبیت ناماره کرن ژ دهربرینی په هوانتربیت و په مزی دهربرینه کا زیده تر ژ راسته وخویا خو هه بیت. هه روه سا شیاننه کا زیده تر د گه هاندنا واتاییدا بو گو هی جه ماوه ری هه بیت. هر وه کول دهمی په یفا (خلافه ت) د ناډ گوتارین هنده ک ناخفتنکه راندا دهیته گوتن، ل نه وی دهمی یاد و ناره زوویا هه می موسلمانانین جیهانی دلفینیت. خیلافه تا راشدی د هه ست و دهروونی نه واندا په مزه بو ناره زوو و نازادی و دادپه روه ری و گه شه سه ندن و ئیکبوونا نه وان، هه روه سا نیزیکی نه وی ییه (ئیسلام چاره سه رییه) کو نوکه هنده ک ژ گروپین ئیسلامی بلنددکه ن (محمد حسن عبدالعزیز، ۲۰۰۹، ۱۶۴).

۲- هنده کجاران ل دهمی ناخفتنکه ری دقیت جه ماوه ری خو رازیبکه ت، په نایی دبه ته بهر زیده بیژنی یان زیده رووی د ستایش کرنیدا. بو نمونه سه روکی نه مریکا بو شی باب ل سالا ۱۹۹۸ز د گوتاره کا خودا گوت: د نایندی دیاردا چ ملله ته ک یان گروپه ک ژ ملله تان شیانان هندی نینه بهیت و پیشه وایی

بکته. د گهل ته واوبوونا چه رخی (۲۰) و هاتنا چه رخی (۲۱) دا، تا دوماهیک
نومید نه مریکا دی باشترین خزمه تی بو مروفايه تیی نه نجامده ت (أحمد بن
راشد بن سعید، ۲۰۰۳، ۲۲۵).

۳- هنده کجاران ناخفتنکه ر د گوتارین خودا جوړه دلنیا بوون و
رازیکرنه کی ل ده ف جه ماوهری دروستدکته. نه وژی ل ده می جه ماوهری
هاندده ته په سه نکرنا برپارین نه دروست و نه په سه ند زیده باری هه بوونا
مه به ستین راست و دروست ل ده ف بکارهینه ران. هه ر وه کو سه رکرده کی
سیاسی وه سفا هه ف په یمانا خو ل گهل دوژمنی وه لاتی ب (ناشتیا زیره کان)
یان (ناشتیا قاره مانان) یان (ناشتیا ب شهره ف)... هتد ناقبکته (محمد
حسن عبدالعزیز، ۲۰۰۹، ۱۶۹).

۴- هنده کجاران ب تاییه تی ل ده می هه لبرژارتنان نه ندامین پارتا
نوپزیون هه ولده ن کیما سیین پارتا ده سته لاتدار نیشا جه ماوهری بدن،
ژ بو هندی داکو جوړه رازیکرنه کی ل ده ف جه ماوهری دروستبکه ن، کو د
هه لبرژارتناندا ده نگین خو نه دهنه ده نگده رین نه وی پارتی، نه فجا دی پابن
هنده ک دهر برینین خوازه یی د ناف گوتارین خودا دروستکه ن، کو نامازهی ب
کیما سیین پارتا ده سته لاتدار دکه ن. هه ر وه کو نه ندامین نه وی پارتا
ده سته لادار ب دهر برینین (خوین میژین ملله تی) یان ب (گورگان)...
وه سفبکه ن.

۵- دیسان پیخه مه ت زیده کرنا ریژه یا رازیکرنی و ب ده سته هینانا رایا
گشتی، گه له کجاران ناخفتنکه ر د گوتارین خودا په نایی دبه ته بهر ئایه ت و
فه رمودین پیغه مبه ری سلافین خودی لی بن یان پویدانین ئاینی یان گوتنین
مه زنان یان بیر هینانا رابوردوو یان ده سته کفتین ملله تی خو یان
ده سته کفتین ملله ته کی دی و لیکچوواندنا نه وی ملله تی ب ملله تی خو بکته.
بو نمونه (صدام حسین) ی د شهری د ناقبه را عراق و ئیرانیدا، ژبلی
هینانا ئایه ت و فه رموده یان گه له کجاران دهر برینا (قادیسه صدام) د گوتارین
خودا بکاردهینا. ژ بو بیر هینانا نه وی بهر هنگاریا ل سه ر ده می ئیسلامی د

ناقبه‌را عه‌ره‌بێن موسلمان و فورسێن مه‌جوسدا هه‌ی (محمد حسن عبدالعزیز، ۲۰۰۹، ۱۶۶).

۲- پیکلام:

د شیاندایه‌ فه‌کۆلینه‌کا پراگماتیکی بۆ هه‌می جوړین پیکلامی: (سیاسی، بازرگانی،... هتد) به‌یته‌ کرن، ئه‌وژی ل ده‌می پیکلامی بێخینه‌ د ناڤ ده‌روبه‌ریدا، چونکی پیکلام ب هه‌می جوړین خوڤه‌ کرده و نیشانکار و گریمانە و ده‌رکه‌ڤته‌یان جیبه‌جیدکه‌ت، ئه‌ڤه‌ ژ لایه‌کیڤه‌ و ژ لایه‌کی دیکه‌ پیکلامی ئارمانج و مه‌به‌سته‌ک ل پشت هه‌یه‌، ئه‌وژی کاریگه‌ری و پازیکرنا بینه‌ری و جه‌ماوه‌ریه‌ ب ئه‌وی تشتی پیکلام بۆ ده‌یته‌ کرن. دی هه‌ولده‌ین ئه‌ڤی پیکلام ل خواری ژ لای پراگماتیکیڤه‌ شوڤه‌بکه‌ین:

أ- ده‌رکه‌ڤته‌:

د ئه‌ڤی پیکلامیدا ئه‌ڤ ده‌رکه‌ڤته‌ هه‌یه‌:

- ئه‌م پشتبه‌ستنی ل سه‌ر تاقیگه‌هین خو دکهن، نه‌کول سه‌ر تاقیگه‌هین بیانی و ژده‌رڤه‌.

ب- نیشانکار:

د ئه‌ڤی پیکلاما بازرگانیدا ئه‌ڤ نیشانکاری پراگماتیکی هه‌نه‌، ئه‌وژی ئه‌ڤه‌نه‌:

۱- نیشانکاری جهی: (له تاقیکه‌کانی کوردستان) ه، کو مه‌به‌ست پی کوردستانا عیراقیه‌.

۲- نیشانکاری دهمی: ژبلی هه فالکاری دهمی کو ب نیشانکاری دهمی دهینه هژمارتن، دیسان دهم بکاریژیفه گریډایه، کو د ئه فی ریکلامیدا ئه فی دهمه هه نه:

- کاری (شیاوه): دهمی نهویه.

- کاری (په سه ندرکراوه): دهمی بوریه.

ج- کرده یین ئا خفتنی:

د ئه فی ریکلامیدا ئه فی کرده یه هه نه:

- نرخاندن.

- ئاگه دارکرن.

- دلنیاکرن.

- ... هتد.

د- گریمانین پییشه کی:

د ئه فی ریکلامیدا ئه فی گریمانه هه نه:

- شیرئ دیالاک هه یه.

- کوردستان هه یه.

- ل کوردستانی تاقیکرن هه نه.

۳- پروپاگه نده:

پروپاگه نده ب ئیک ژ بوارین بکارهینانا پراگماتیکی دهیتته هژمارتن، چونکی " زمان ل ده فی خودانی پروپاگه ندی ئالافه که بؤ کونترۆلکرنا جفاکی، ئانکو ئالافه که بؤ پارزیکرنی. ئه فجا ل سه ر ئه ویه زمانی بؤ گه هاندنا ئارمانجه کا دیارکری و ب جههینانا بره یه کا دیارکری ژ کاریگه رییی بکاربهینیت، ل ده فی خودانی پروپاگه ندی هزر هه نه، کو پیدقییه بگه هینیتته جه ماوه ری گوهدار، و ئه فه ژی ب ریکا بکارهینانا په یقان ب جه دهیت، کو ئه و په یف ره گه زن بؤ فه گوهازتنا ئه وان هزران. و پتريا په یقان پتر ژ واتایه کی هه نه، کو چه ند واتایان د ناخی مرؤفیدا په یدادکه ن، وه کو دهر برینا (که سی پییشه که فتنخوان)، کو ل ده فی هنده کان ب واتایا که سه کی

چه پي توندروهو (شخص يساري متطرف) دهيت و ل دهف هنده کين دى ب و اتايا که سه کي نه پيشکه فتنخواز دهيت... ههروه سا په يقان شيان ههيه کارتیکرنى ل ميزاجي خه لکى و حاله تى ئه وان يي هزرى بکهت. ئه فجا ژ بهر هندى پيدفقيه ل سهر خودانى پروپاگه ندى هزر د هنديدا بکهت، کا چه و خه لک دى ل په يقان گه هن... د ئه فى بواريدها هوارد دببثيت پتريا په يقان و اتايين فه شارتي هلدگرن، کو ژ ئه نجامي بکارهينانين جياواز د دهوروبه رين جياوازا ب دهستقه دهين" (عبدالله مصطفى الخزرجي، ۱۹۸۴، ۶۴). بو نمونه په يقا (سهرمادار) ل پوژنفاي ب و اتايا ئيستغلاکرن دهيت، ل گه ل هلگرتنا و اتا فه رهنگي.

ب کورتى پروپاگه نده ب ئيک ژ بواريين بکارهينانا پراگماتيکى دهيته هژمارتن ژ بهر ئه فان هه ر دوو خالين ل خواري ديارکرى:

۱- نارمانج و مهبهستهک ل پشت پروپاگه ندى ههيه، ئه وژى کارىگه رى و رازيکرنا جه ماوه رى و خه لکيه.

۲- ئه و په يقين د پروپاگه نديدا دهينه بکارهينان زيده تر و اتايين سه ربار و لاوه کى و زيده و فه شارتي هه نه.

۳- هه مى ره هه ندين پراگماتيکا زمانى. وه کو: (گريمانين پيشه کى و ده رکه فته و کرده و نيشانکاران) د ناف پروپاگه نديدا هه نه.

بو نمونه د ئه فى پروپاگه نديدا: (هيج ملله تهک نه شيت ژ ئيرو پيدا ئيک بهوستى ژ ئا خا کوردستانى داگير بکهت). ئه ف ره هه ندين پراگماتيکى هه نه:
 ا- ده رکه فته:

ئه ف ده رکه فته د ئه فى پروپاگه نديدا هه نه:

- کوردستان يا هاتييه داگيرکرن.

- کوردستان نوکه يا بهيزه، وه کو بهرى نينه، کو هندهک بشين

داگيربکهن.

ب- نيشانکار:

د ئه فى پروپاگه نديدا ئه ف نيشانکاره هه نه:

- ١- نیشکاری که سی:
- ت: بۆ ملله تیڤن دوژمنیڤن کوردان دزقریت.
- هت: بۆ ملله تیڤن دوژمنیڤن کوردان دزقریت.
- ٢- نیشانکاری ده می:
- أ- کار:
- نه شییت: ده می نهویه.
- داگیربکه ت: ده می نهویه.
- ب- هه قالکار:
- ئیرۆ: دزقریته هه بۆ رۆژا گوتنا پروپاگه نده یی، کو دبیته (٢٢/٧/٢٠٠٩).
- ٣- نیشانکاری جهی:
- ژ ئا خا کوردستانی: مه به ست پی ئا خا کوردستانا عیراقییه.
- ج- گریمانیڤن پییشه کی:
- د ئه فی پروپاگه نده یا ل سه ریدا، ئه ژ گریمانه هه نه:
- ١- ملله ت هه نه.
- ٢- رۆژ هه نه.
- ٣- کوردستان هه یه.
- ٤- کوردستانی ئه رد هه یه.
- ٥- کوردان خودان هه نه.
- ٦- داگیرکرن هه یه.
- ٧- دوژمن چا فه ری داگیرکرن کوردستانیڤه.
- د- کرده ییڤن ئا خفتنی:
- د ئه فی پروپاگه نده ییدا ئه ژ کرده یه هه نه:
- ١- ئاگه هدارکرن.
- ٢- گه فه.
- ٤- شعر و ئه ده ب:

زمانی شعری زمانه کی سیمبولییه و لادانه ل یاسایین ئاسایین زمانی
 رۆژانه، واته شاعر بۆ ده ربینا ههست و سۆزین خو، زیده تر په نای د به ته
 بهر هونه رین په وان بئیری، داکو بشیت وینین شعریین جوان دابریژیت،
 ئەفه ژى بیگومان لادانی د زمانی شعریدا دروستدکته. بیگومان زانایین
 پراگماتیکی نوکه لادانان ب خاله کا پراگماتیکی ددانن، چونکی لادان دچپته د
 ناڤ بنه مای هاریکار و ده رکه فته یین پراگماتیکیدا ئەفه ژلایه کێفه و ژ لایه کی
 دیفه شروقه کرنا واتا شعری پیدفی ب ده ورو به رییه، چونکی مه به ست یا ل
 پشت هه ی، بۆ نمونه شاعر (گول) ی بۆ (یار) ی یان (وه لات) ی... هتد،
 بکار دهینیت، ژ بهر ئەفی چه ندی ئەم دشین شعری ب ئیک ب بیاڤ و بواریین
 پراگماتیکی به ژمیرین. دیسان هه می په هه ندین پراگماتیکی د ناڤ ده فی
 شعریدا په نگفه ددهن، کول خواری دی هه ولدهین په هه ندین پراگماتیکی د
 ناڤ ئەفی دپرا شعرا ل خواریدا دیار بکهین:

زولما ته فه له ک ب داخ و ده رده

که س نینه کو مه ره می ب سه رده (سه لیمی هیزانی، ۲۰۰۴، ۹۳).

ا- ده رکه فته:

د ئەفی دپرا شعریدا ئەڤ ده رکه فته هه نه:

۱- شاعر یی ب خه م و کوڤانه.

۲- شاعر یی بئومیده ب هه بوونا چاره سه ریی.

ب- نیشانکار:

د ئەفی دپرا شعریدا ئەڤ نیشانکار هه نه:

۱- نیشانکاری که سی: (ته) بۆ فه له کی دزفریت.

۲- نیشانکاری ده می:

-... ده رده Ø: کاری نه ته واو ده رنه که فتییه و بوویه (سفر Ø) و ده می

ئەوی نهۆیه.

- کاری (نینه): ده می نهۆیه.

ج- گریمانین پیشه کیی:

ئەڤ گريمانه ييڭين ل خوارى د ئوئى ديرا شعريدا هه نه:

۱- زولم هه يه .

۲- فهلهك هه يه .

۳- داخ و دهره هه نه .

۴- فهلهك يا ب داخ و دهرده .

۵- مه رهه م هه يه .

۶- برين هه يه .

۷- برين وهكى خو مايه .

د- كرده ييڭين ئاخفتنى:

د ئه قى ديرا شعريدا ئەڤ كرده يه هه نه:

۱- پازينه بوون .

۲- گله و گانزده .

۳- ههست دهر برين .

ژ هه ژيه بيزين شروڤه كرنا ئەده بي ژ لايى پراگماتيكيڤه گرنگى ب نيشانكار و كرده ييڭين ئاخفتن و دهر كه قته و گريمانين پيشهكى و فه كرنا كوڤده يان... هتد ددهت .

ئوستنى ده قى ئەده بي ب تاييه تى يى خه يالى ب گوتنه كا نه راست ددانيت و وه سفدكهت . سيريل بو هندى دچيت، كو دهق يان گوتارا خه يالى ب كرده يه كا زمانيا نه راسته وخو ددانيت، چونكى ئەو بو هندى دچيت، كو واتا ده قى ژ ئەوا هاتيه پيشكىكرن دهر باز دبیت و جه ختى ل سهر واتا فه شارتي دكهت، ئەفه ژى ريكه كا تاييه ته ب ياريكرنا هيمايان . لى ژ بهر كو گوتن واقعه كى دروستدكهت، ل سهر واقعي هه ي، ژ بهر هندى سيريل دبيژيتى پويى واتايى (فيليب بلانشيه، ۲۰۰۷، ۱۹۴).

ديسان پيدڤييه ئاماره يى ب ئه وى چه ندى بده ين، كو شروڤه كرنا ده قى ب تنى ب ئه وى چه ندا نفيسه رى گوتى يان ئەو واتا دهق ددهت يا په سه ند نينه، بهلكو پيدڤييه ب كوبرى بچينه د ناڤدا، واته پيدڤييه ئەوا ل پشت

دهقى ھى بهرچاوه ربگرن. ديسان پيدقييه پويين ره وانبيژيئي زي، ب تاييه تي خواستني بهرچاڤ وه ربگرين، كو خواستن ب مشه يي د ناڤ دهقى ئە دەبیدا بکاردهیت، کو ئە قه ژي ب کرده یه کا زمانیا نه راسته وخو دهیته هژمارتن (فیلیب بلانشیه، ۲۰۰۷، ۱۹۵).

۵- چیرۆکا گه له ك كورت:

چیرۆکا گه له ك كورت ژانره كی ئە ده بییه، ب شیوه یی په خشان دهیته نقیسین، د ئە قی جورئ چیرۆکیدا ههول دهیته کرن، ب کیمترین په یقان پترترین واتا بهیته ده ربپین، ئە قجا ژ بهر هندی تیگه هشتنا ئە قی چیرۆکی یا ب سانه هی نینه، به لکو پیدقی ب هزرکرنه کا کویر هه یه، هه تا خوانده قان بشیت د واتا چیرۆکا گه له ك كورتدا بگه هیت. هه روه کو د ئە قی چیرۆکا گه له ك كورتدا ئە وا ب ناڤی: (مامۆستا) یا (خالده علی سلیقانه ی) دیاردبیت:

((بی کو ببت قوتابی، بوو مامۆستا، لی وی چ قوتابی نه بوون، ب تنی خو ه فیردکت)) (خالده علی سلیقانه ی، ۲۰۱۴، ۲۵).

ل خواری دی هه ولده یین، ره هه ندین پراگماتیکا زمانی د ئە قی چیرۆکا گه له ك كورتدا دیاربکه یین:

أ- ده رکه قته:

د ئە قی چیرۆکا گه له ك كورتدا، ئە ق ده رکه قته هه نه:

۱- نه بوونا باوه رنامی.

۲- نه بوونا شیانا زانستی.

ب- نیشانکار:

د ئە قی چیرۆکا گه له ك كورتدا، ئە ق نیشانکاری پراگماتیکی هه نه:

۱- نیشانکاری که سی:

ت- بو مامۆستای دزقریت و ده وروبه ر دیاردکه ت، کا کیژ مامۆستایه .

و- وی: بو مامۆستای دزقریت و ده وروبه ر دیاردکه ت، کا کیژ

مامۆستایه .

ن- بو قوتابییان دزقریت.

- خواه: بؤ مامؤستاي دزقریت و دهوروبه ر دیاردکته، کا کیژ مامؤستایه .

- ت: بؤ مامؤستاي دزقریت و دهوروبه ر دیاردکته، کا کیژ مامؤستایه .

۲- نیشانکاری دهمی:

- بیت: دهمی نه بوریه (دهمی دهیته).

- بوو: دهمی بوریه .

- نه بوون: دهمی بوریه .

- فیردکت: دهمی نه بوریه (نهویه).

۳- نیشانکاری جفاکی:

- قوتابی و مامؤستا: ئە هه ر دوو ناسنافه پله و پایه یا ئە وان یا جفاکی

دیاردکته و ب ریکا دهوروبه ری ئە و چیرۆکا گه له ک کورت تیدا هاتییه گوتن، دهیته دیارکرن، کا ئە و کینه .

ج- گریمانین پیشه کی:

د ئە فی چیرۆکا گه له ک کورتدا، ئە هه ر گریمانین پیشه کی هه نه:

- قوتابی هه نه .

- مامؤستا هه یه .

- ئاسته نگ د رییا فیردکرتیدا هه نه .

د- کرده یین ئاخفتنی:

د ئە فی چیرۆکا گه له ک کورتدا، ئە هه ر کرده یین ئاخفتنی هه نه:

۱- تاوانبارکرن .

۲- رازینه بوون .

۳- توانج .

۴- سفاکایه تیپیکرن .

۶- گوتار:

گوتار یه که یه کا پراگماتیکیه، ژبه رکو گوتار دهقه کی بکارهاتییه د

دهوروبه ره کی دیارکریدا، ئە هه ر چه نده دبیته ئە گه ر، کو گوتار زیده باری

پیکهاتا دهقی، مهبهست و بارودوخ و پهگهزین نه زمانی ژی ل بهرچاڤ و هر دگریست (شیرزاد سهبری عهلی، ۲۰۱۱، ۱۲۳). ئه قجا ژ بهر هندی ((شیکردنه وهی پراگماتیکی گوتار زیاتر جهخت، دهکاته سه ر لایه نی نه گوتراو و نه نووسراو ته نانهت نه گه یشتووش)) (عبدولواحد موشیر دزهیی، ۲۰۱۴، ۱۴۰). ئه قه ژی زیده تر د گریمانین پیشه کی و ده رکه قته و نیشانکار و کرده یین ناخفتنیدا دیار دبن.

گوتاری چهند سیمای و تایبه تمه ندی هه نه، کو جهی گرنگیپیدانا پراگماتیکی نه، ئه وژی ئه قه نه:

((۱- سیمای کومه لایه تی:

گوتار په یوه ندی پته وهی به بنیاتی کومه له وه هه یه هر بویه ش ده بیست گوتار ده بیست پابه ندی یاسا ریخستنه کان بیست، که له ناو کومه لگایه کدا پیاده کراوه به و پییه یی که یه کی سه رووی رسته وهیه Transphrastique.

۲- سیمای نارسته داری:

ده بیست گوتار ناراسته دار بیست نه که له بهر ئه وهی تی که لاهه له بیروبوچوونی قسه که ران، به لکو له بهر ئه وهیه، که به شیوه یه کی هیلی ئاسویی زمان په ره ده سیئیت.

۳- سیمای کرده و کاریگری:

کرده ی قسه یی شیوه یه که له شیوه کانی کاریگری له سه ر که سانی تر.

۴- سیمای کارلیکردن:

گوتار چالاکیه کی ده برپینه له نیوان دوو هاوبه ش یان زیاتر، ئه رکی سه ر کی گوتار کارلیکردنی ئه م به شداربووانه له ریگای گورپینه وهی شوین و به پیی ده وروبه ر)) (عبدولواحد موشیر دزهیی، ۲۰۱۴، ۱۴۰-۱۴۱).

د ئه قی پارچه گوتارا ل خواریدا، دی هه ولدهین، ره هه نندین پراگماتیکی تیدا دیار بکه یین:

- ته وسییا من ئه وه هنگ قی جه وهی بپاریزن، جه وی برایه تییی د ناڤ خودا، ئیک وه کو ب ناحیا دینیقه و مه زه بیقه، قی جه وهی بپاریزن دگه ل

براييت مه ييت دي، ييت قه ومييه تيت دي و نه ته وه ييت دي و هنگ ب خوش
بريارا خو بدهن، هنگ چ ب مه سلحه حهت بزنان، هنگ وي قرارئ
بدن... (راديؤيا دهوك، ۲۲/۱/۲۰۰۹).

أ- دهركه قته:

د ئه قئ پارچه يا گوتاريدا ئه ق دهركه قته هه نه:

۱- هندهك يين هه ولددهن، نه خوشيئي د نا ق هه وه دا په يدا بكه ن.

۲- ئه وي كاري نه كه ن، كو بيته هويي دورستكرنا ره گه زپه رستيئي د نا ق

هه وه دا.

ب- نيشانكار:

د ئه قئ پارچه يا گوتاريدا ئه ق نيشانكاره هه نه:

۱- نيشانكارئ كه سي:

- من: بو سه رو كئ كوردستاني دزقريت.

- هنگ ← ن: مه به ست پئ ئه و نه ته وه و ئايين ئه وي ل شيخان

دژين.

- قئ جه وه ي: مه به ست پئ ره وشا ئه منيه ل شيخان.

- مه: بو كوردان بكارهاتييه.

- وي قه راري: مه به ست پئ بريارا د به رزه وه نديا هه وه دا بيت.

۲- نيشانكارئ ده مي:

- كاري (بپاريژن): فه رمانه (ده مي ده يته).

- كاري (بدهن): فه رمانه (ده مي ده يته).

- كاري (بزنان): فه رمانه (ده مي ده يته).

ج- گريمانين پيشه كي:

د ئه قئ پارچه يا گوتاريدا ئه ق گريمانه هه نه:

- ته وسيه هه يه.

- شيخان هه يه.

- براييه تي ل شيخان هه يه.

- کورد و ئیزدی و عه ره ب و مه سیحی هه نه .
- ل شیخان نه ته وه و ئاین هه نه .
- هوین یا باش بیت بو خو بکه ن .
- د کردهیین ناخفتنی:
- د ئه فی گو تاریدا ئه ف دهرکه فته دیاردبن:
- هه ست دهربرین .
- ئاگه هدارکرن .
- ئاموژگاری .

ل دوماهییی پیدقییه ئامازهیی ب ئه وی چه ندی بدهین، راسته دهق
 یه که یه کا سیمان تیکیه، به لی ئه فه ئه وی چه ندی ناگه هینیت، کو ئه م نه شیین
 دهقی ژ لایی پراگماتیکیقه شروقه بکهین، به لکو ل ئه وی دهمی ئه م دی شیین
 دهقی ژ لایی پراگماتیکیقه شروقه بکهین، ل دهمی ئه م دهقی دئیخینه د ناف
 ده و روبه ریدا، چونکی ل ئه وی دهمی، ئه م دی پیدقی ب هندی بین، کو ئه و
 ده م و که س و جه و مه به ستین فه شارتی بهینه ئاشکه راکرن، داکو ته مومژی
 و مژداری تیدا نه مینن. ئه فه ژی د بنه رتدا کاری پراگماتیکیکه .
 دیسان ل فییری ئه م دی هه ولدهین په هندی پراگماتیکی د ئه فی
 گو تاری^(۱) ژیدا دهرییخین:

(۱) رۆژنامه ی خه بات، ژ(۳۲۱۸)، سێشه مه ۲۰۰۹/۷/۷.

ا- ژ لايي گريمانين پيشه كيقه:

گريمانين پيشه كى			رسته
ژمارا گشييا گريمانين پيشه كى	جوړين گريمانين پيشه كى	گريمانين پيشه كى	
۱	هه بوونى.	۱- ده عوه ته ك هه يه .	۱- ژور سوپاسيا ننگو دكهم بؤ قى ده عوه تى ننگو قه بول كړيه،
سفر		۲- نه ز ژورى مه منونم.
۳	هه بوونى. راسته قين. راسته قين.	۱- هه وا هه يه . ۲- نه و هه وايه يى نه خو شه . ۳- نه نگو (پيشمه رگه يان) زه حمه ت يا ديتى .	۳- هر چنده هه وا ژى يى نه خو شه ننگو زه حمه تا كيشاي نه نگ هه مى هاتيه ئيره، بؤ مه جى سهريلنديه كا ژورا مه زنه
۱۰	هه بوونى. هه بوونى. راسته قين. مه رجي. مه رجي. هه بوونى. هه بوونى. راسته قين. هه بوونى.	۱- روينشته ك هه يه . ۲- پيشمه رگه هه نه . ۳- هنگو (پيشمه رگه يان) زه حمه تا ديتى . ۴- بؤ خلكى مه علوم بوو، كو نه م منه تبارى زه حمه تا هه وه نه . ۵- خلكى زانى كو نه قده كورده ستانى هه يان، به ره مى شه هيد و پيشمه رگه يانه . ۶- كورده ستان هه يه . ۷- كوردان ده سته كت هه نه . ۸- شه هيدان خوين بؤ كورده ستانى يا ريشتى ۹- كوردان شه هيد هه نه .	۴- هه قيقه ت من حه ز دكر نه م نه فرؤ فيكرا رونين بؤ هندى مه علوم بييتن كو نه م منه تبارى زه حمه ت و خزمه تا هنگوينه، بؤ هندى داکو بؤ هه مى كه سه كى ديار بييت كو نه قده سه كه فتى نه فرؤ ل كورده ستانى هاتيه ده ست به ره مى خوين شه هيدانه و به ره مى زه حمه ت و خه باتا پيشمه رگيت قه هره مانه كو ژورل هه وه نه فرؤ لي ره دناماده نه .

		۱۰- كوردان پيشمه رگه يين قارمان هه نه.	
۴	هه بووني. فه ره ننگ. هه بووني. راسته قين.	۱- ل كوردستاني ئازادي هه يه. ۲- ل بهري نوكه ئازادي نه بوو. ۳- كوردستان هه يه. ۴- كوردستان د پيشقه چووندايه.	۵- ئەم زۆر دمه منونين كو ئەفرو ئەف ئازاديه هاتيه دەست ئول بن سيه را في ئازاديه ديموكراسيه ت و ئافه دانى ل كوردستاني يا به رف پيش دجيت،
۲	هه بووني. فه ره ننگ. هه بووني.	۱- كوردستان هه يه. ۲- كوردستان ل بهري وه كو نوكه پيشكه قتي نه بوو. ۳- ملله تي كورد هه يه.	۶- هه روه كي هنگ دزانن ئيك ل سه به بيت سه ره كي بو پيشكه فتنا كوردستاني و بو پيشكه فتنا ديموكراسيه تي يه كزي و ته باهيا ميلله تي كورده،
۵	هه بووني. هه بووني. هه بووني. مه رجى.	۱- كوردان دوژمن و نه كه ز هه نه. ۲- كوردان ملله ت هه يه. ۳- كوردان وه لات هه يه. ۴- دوژمن و ناحه زان زه ربه ل كوردان داينه. ۵- دوژمن و ناحه زان زه ربه ل وه لاتي كوردان داينه.	۷- كه س هندى هنگو نزانين، ئەگه ر ميلله تي مه يه ك دەست بيت و يه كزي بيت دى چه ندى ب هيزبيت و، چ كه س و چ دوژمن و چ ناحه ز پى ناوه ستن چ زه ربا ل فى ميلله ته ي بدن يان چ زه ربا ل وه لاتي مه بدن،
۳	هه بووني. راسته قين. مه رجى.	۱- ملله تي كورد هه يه. ۲- كوردان زه حمه ت و ئازارين ديتين. ۳- كورد يه ك نه بوينه.	۸- كه س هندى هنگوش نزانين كا به ري نه تفاقي چه ندى نه خو شه و چه ند زه حمه ت و ئازار فى ميلله ته ي بيت ديتى هه كه ئەم يه ك نه بين.
۷	هه بووني. راسته قين. راسته قينه مه رجى	۱- پيشمه رگه هه نه. ۲- پيشمه رگه ل چيا و چولين كوردستاني بوون. ۳- پيشمه رگه يان د حه سره تيدا	۹- هنگ هه مى ئه و پيشمه رگه نه يه كو وه ختى خول چيا و چولادا به لكى هنگو حه سره تا هندى بويه

	<p>مەرجى مەرجى هەبوونى</p>	<p>بوون. ۴-كوردان نان ب پەحەتى نەخوارىيە. ۵-كورد ب ئىستراحتە نەئىستىنە. ۶-كوردان پۆژەكى بېھنا خۇ قەنەدايە ۷-پېشمەرگەيان بەرھەم ھەپە.</p>	<p>رۆژەكى نانەكى ب رەحەت ب خۇن يان شەقەكى ب ئىسراحتە بنقن يان رۆژەكى بېنا خۇ بدەن. بەس ئەو زەحمەتا وى رۆژى ھنگو كىشاي ئەقپو بەرھەمى وى يى ھاتىە دەست.</p>
<p>۷</p>	<p>هەبوونى هەبوونى هەبوونى هەبوونى فەرھەنگ. فەرھەنگ. راستەقین.</p>	<p>۱-پېشمەرگەيان بەرھەم ھەپە. ۲-كوردستان ھەپە. ۳-ل كوردستانى ئازادى ھەپە. ۴-مللتى كورد ھەپە. ۵-ئەو مللەت ل دەستپىكى د بن دەستدا بوو. ۶-ئەو مللەت ل دەستپىكى ئازاد نەبوو. ۷-كوردستان يا بەرھە ئاقەدانىقە دچىت.</p>	<p>۱۰-ئەقە بەرھەمەكە كو ب پارە و ب ھىچ سەرۋەتەكا دنيايى ناھىتە دەست، بەلكى قىمەتا زەحمەتا ھنگو قىمەتەكا مەنەۋىيە، ئەۋىش ئازادىا كوردستانى يە، سەربخوييا قى مىللەتەپە كو ل بن دەستى ھاتىە دەرى، و ئەلەمدوللېلا ئەقپو مللەتەكى ئازادە، ۋەلاتەكى ئازادە و ئىنشائەللا رۆژ بو رۆژىش دى بەرھەق ئاقەدانى چىن</p>
<p>۹</p>	<p>هەبوونى. هەبوونى. هەبوونى. هەبوونى. هەبوونى. هەبوونى. هەبوونى. راستەقین.</p>	<p>۱-ھەلبژارتن ھەنە. ۲-ھەرىما كوردستانى ھەپە. ۳-پەرلمان كوردان ھەپە. ۴-كوردان سەرۆك ھەپە. ۵-كوردان ھەرىمەك ھەپە. ۶-كوردان دەستوور ھەپە. ۷-كوردستان ھەپە. ۸-مامۇستا ھەنە. ۹-پېشمەرگە مامۇستايىن مە.</p>	<p>۱۱-ۋەكى ھنگ ژى دزانن لقان رۆژىن داھاتى ھەلبژارتن دى ھىنەكرنى ل ھەرىما كوردستانى ب مناسەبەتا ھەلبژاردنا نوئىنەرەيت پەرلەمانى و ھەلبژاردنا سەرۆكى ھەرىمى و پەسەندكرنا دەستوورى ھەرىمى، مە پى خۇشە كو ھنگ ۋەكى مامۇستايىت مە</p>

			شیره ت و نه سیحه تا ل مه و ل گه نجیت مه بکه ن، کا ئه م چ بکه ی ن و چیش یا باشه و چ پینگا فا باشه به ره ف پیش باقیزین کو ئه ف ده سکه فتیت هه ی بینه پاراستن ئو کوردستان به ره ف ئا فه دانئی و به ره ف ب دیهینانا هه می ئامانجیت میلیه تی مه بجیت.
۲	هه بوونی هه بوونی	۱- لیستا کوردستانی (مه) هه یه. ۲- لیستا کوردستانی پیدقیاتی هه نه.	۱۲- مه ئحتیاجی و پیوستیا ب نه سیحه تیت هنگر هه ی،
۲	هه بوونی هه بوونی	۱- لیستا کوردستانی (مه) هه یه. ۲- لیستا کوردستانی ده سته قه ت هه نه.	۱۳- مه پیوستیا ب هندئ هه ی هنگ بیژنه مه کا ئه ف ده سکه فته کو تو ف هاتینه ده ست،
۶	هه بوونی هه بوونی هه بوونی هه بوونی هه بوونی راسته قینه.	۱- لیستا کوردستانی هه یه. ۲- لیستا کوردستانی پیدقیاتی هه نه. ۳- ملله تی کورد هه یه. ۴- ملله تی کورد گه نج هه نه. ۵- ملله تی کورد ده سته قه ت هه نه. ۶- ئه ف ده سته قه ت ب خوینی یین ب ده سته هاتین.	۱۴- مه پیوستیا ب هندئ هه ی ملله تی مه و گه نجیت مه بزائن چه ند خوین بو فان ده سکه فتیا هاتیه ریتن،
۷	هه بوونی هه بوونی راسته قینه هه بوونی هه بوونی مه رچی	۱- لیستا کوردستانی هه یه ۲- لیستا کوردستانی پیدقیاتی هه نه. ۳- پیشمه رگه یان زه حمه تا دیتی. ۴- کوردان دۆست هه نه.	۱۵- مه پیوستیا ب هندئ هه ی هنگر چه ند زه حمه ت کیشایه ل سه ر قئ هندئ هه می دۆست و دوژمن بزائن کو ئه فه ده سکه فته که ب ساناه ی ئه م ل ده ست

<p>۷</p>	<p>هه بوونی هه بوونی</p>	<p>۵- کوردان دوژمن هه نه. ۶- هه می دۆست و دوژمن نزانن، کو ئه قدهستکه قته ب سانه هی نه هاتینه. ۷- کوردان دهستکه قته هه نه.</p>	<p>نادهین و ئینشائه لالا خودی هاریکار بیت.</p>
	<p>هه بوونی. هه بوونی. هه بوونی. هه بوونی. راسته قین. مه رجی. مه رجی.</p>	<p>۱- خودی مه زن هه یه. ۲- ملله تی کورد هه یه. ۳- ملله تی کورد دهستکه قته هه نه. ۴- پیشمه رگه هه نه. ۵- پیشمه رگه یان پیشتر خه بات کریه. ۶- پیشمه رگه یان پشته قانی ل ملله تی کورد کریه. ۷- مه پشته قانی ل ملله تی کورد کریه.</p>	<p>۱۶- ب پشتیقانیا خودی و پشتیقانیا فی ملله تهی دی دبهردهوام بین ل سهر پاراستنا قان دهسکه فتانه و ههر ئینشائه لالا خودیش دی هنگز پاریزیتن بو هندی هنگ بهردهوام بین پشته قانی ل مه بکهین دا ئه همیشه پی بوهستین ل سهر فی ریکی دبهردهوام بین.</p>
<p>۹</p>	<p>هه بوونی. فه ره نگ. هه بوونی. فه ره نگ. هه بوونی. هه بوونی. هه بوونی. هه بوونی.</p>	<p>۱- کوردستان هه یه. ۲- بهری نوکه کوردستان وهکو ئه قرو یا ته بانه بوو. ۳- ل کوردستان ئیکگرتن د ناقبه را پارتی و ئیکه تیدا هه یه. ۴- ل بهری نوکه پارتی و ئیکه تی ئیک نه بوون ۵- پارتی دیموکراتی کوردستان هه یه. ۶- ئیکه تی نیشتمانی کوردستان هه یه. ۷- مسعود بارزانی هه یه. ۸- مام جه لال هه یه. ۹- ل کوردستانی ته بایی هه یه.</p>	<p>۱۷- ئه قرو پتر ل هه می روژه کی کوردستان یا ته بایه و ئه قته باییه پیش هه می که سه کی ئه م سوپاسگوزارین و منه تبارین ل ته بایی و یه کریزیا ههر دوو پارتی دیموکراتا کوردستانی و یه که تیا نیشتمانی کوردستانی و ل سهری ههر دوو حزباش ل سهر کردایه تیا ئه ق و لاتهی سه روک مام جه لال و سه روک بارزانی پیشه رویت قی دهستپیشخه ری بووینه پیشه رویت قی یه که تیی و</p>

			ته باهیی بووینه،
۳	هه بوونی. هه بوونی. فه ره ننگ.	۱- کوردستانی ته بایی هه یه. ۲- کوردستانی پیشمه رگه هه نه. ۳- پیشتر پیشمه رگه یان خه بات کریه.	۱۸- هیقیدارین ئەق ته باهیی هه ر یا بهرده وام بیت، هنگیش هه ر د سه لامهت و موه فقه بن و بهرده وام بن د خه باتا خۆدا و د نه سیحه تکرنا مه دا، ئەزی مه منوونیشم
۴	فه ره نگی فه ره نگی هه بوونی هه بوونی	۱- پیشتر یا هاتییه گوتن ئەو رۆژ یا نه خوشه. ۲- پیشتر یا هاتییه گوتن، کو هوین هه ر بیّن هاتییه قیری. ۳- پیشمه رگه هه نه. ۴- لیستا کوردستانی هه یه.	۱۹- هه ر چه نده، ئەق رۆ ديسان تیکرار که مه فه رۆژ زۆر یا نه خوش بوو، ئاق و هه وایی نه خوش بوو، بهس ديسان ئنگۆ هاتییه ئیره، ئەفه بو مه ریزه کا زۆر مه زنه، ئیحترام و ته قدیره کا زۆر مه یا هه ی بو هنگۆ، ئەم خۆب سه رفراز دزانین
۶	هه بوونی. هه بوونی. راسته قین. هه بوونی. هه بوونی. راسته قینه یه .	۱- پیشمه رگه هه نه. ۲- ئاهه ننگ و سه یران هه نه. ۳- لیستا کوردستانی چاقه ری ئاهه نگا سه رکه قتنینه . ۴- لیستا کوردستانی هه یه . ۵- هه لیزارتن هه نه . ۶- هه لیزارتن نیژیکن.	۲۰- هیقیدارم وه خته کی خۆش هنگۆ هه بیت، ئینشائه لالا دی هه می گافی پیکفه بین و هه می گافی پیکفه ئاهه ننگ و سه یرانا گیرین و ئینشائه لالا ئاهه نگا سه رکه فتنیش پشتی چه ند رۆژیت دی پشتی هه لیزادنی دی گیرین،
سفر		۲۱- هنگ گه له ک ب خیره اتن و سه رسه ر و سه ر چاقیت من، زۆر مه منوون.
۹۶			

تیکرایا گرمانین پیشه کی یین سامپلی ل سهری، (۹۶)ن، (۶۳) ژ
 ئه وان گرمانا پیشه کییا هه بوونییه و (۱۴) ژ ئه وان، گرمانا پیشه کییا
 راسته قینه یه و (۹) ژ ئه وان گرمانا پیشه کییا فرهه نگییه و (۱۰) ژ ئه وان
 گرمانا پیشه کییا مه رجییه و (سفر) ژ ئه وان گرمانا پیشه کییا
 نه راسته قینه یه و (سفر) ژ ئه وان گرمانا پیشه کییا پیکهاته ییه .

- ریژه یا سه دییا گرمانا پیشه کییا هه بوونی د سامپلی ل سهریدا:
 .(٪.۶۵,۶۲۵)

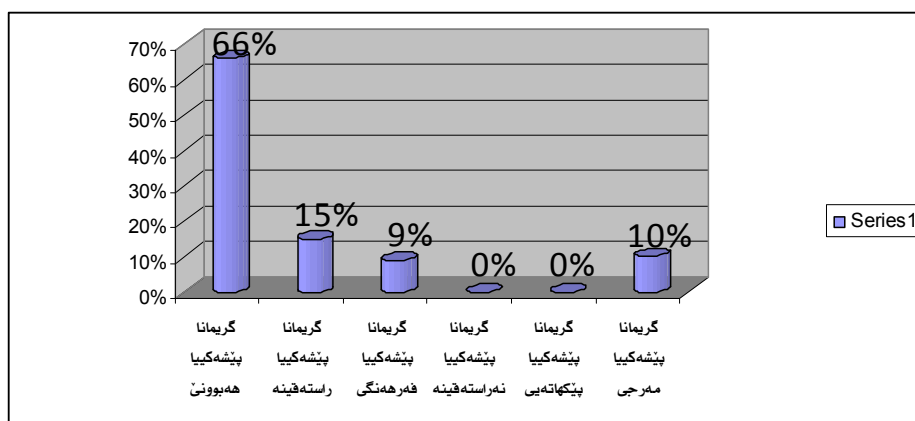
- ریژه یا سه دییا گرمانا پیشه کییا راسته قینه د سامپلی ل سهریدا:
 .(٪.۱۴,۵۸۳۳۳۳)

- ریژه یا سه دییا گرمانا پیشه کییا فرهه نگی د سامپلی ل سهریدا:
 .(٪.۹,۳۷۵)

- ریژه یا سه دییا گرمانا پیشه کییا نه راسته قینه یه د سامپلی ل
 سهریدا: (٪. ۰)

- ریژه یا سه دییا گرمانا پیشه کییا پیکهاته یی د سامپلی ل سهریدا:
 .(٪.۰)

- ریژه یا سه دییا گرمانا پیشه کییا مه رجی د سامپلی ل سهریدا:
 .(٪.۱۰,۴۱۶۶۶۷)

ب-ژ لايی نيشانكارانقه:

نیشانكار			رسته
ژمارا كشييا نیشانكاران	جور نیشانكارى	نیشانكار	
۳	كهسى كهسى كهسى	۱-م: بو (ئەن) دقريت، مسرور بارزانبيه . ۲-ئنگۆ: پيشمه رگه يين شوره شا ئيلولينه . ۳-ئنگۆ: پيشمه رگه يين شوره شا ئيلولينه .	۱- زور سوپاسيا ئنگۆ دكەم بو قى دەعوەتى ئنگۆ قەبول كرىه،
۱	كهسى	۱-ئەز: مه سرور بارزانبيه .	۲- ئەز زورى مه منونم .
۴	كهسى كهسى جهى جفاكى	۱-ئنگۆ: پيشمه رگه يين شوره شا ئيلولينه . ۲-ئەنگ: پيشمه رگه يين شوره شا ئيلولينه . ۳-ئيره: دهۆكه . ۴-مه: ل جهى جهناقى كه سىيى تاك (من) بكارهاتيه .	۳- هر چه نده هەوا زى يى نه خۆشه ئنگۆ زه حمەتا كيشاى ئەنگ هەمى هاتيه ئيره، بو مه جىي سەربلنديه كا زورا مه زنه
۸	كهسى كهسى جفاكى كهسى دهمى كهسى دهمى جهى	۱-من: مسرور بارزانبيه . ۲-ئەم: مسرور و پيشمه رگه يين ئەيلولينه . ۳-ئەم: ل جهى جهناقى كه سىيى تاك (ئەن) بكارهاتيه . ۴-هنگۆ: پيشمه رگه يين شوره شا ئيلولينه . ۵-ئەفرۆ: (۲۰۰۹/۷/۷) . ۶-هوه: پيشمه رگه يين شوره شا ئيلولينه .	۴- هەقىقەت من حەز دكر ئەم ئەفرۆ قىكرا رونين بو هندى مه علوم بيتن كو ئەم منەتبارى زه حمەت و خزمەتا هنگۆينه، بو هندى داكو بو هەمى كه سەكى دياربيت كو ئەف دەسكه فتى ئەفرۆ ل كوردستانى هاتيه دەست به رهەمى خوينا شه هيدانه و به رهەمى زه حمەت و

		<p>٧-ئەفرۆ: (٧/٧/٢٠٠٩).</p> <p>٨-لێره: دەۆكه.</p>	<p>خهباتا پيشمه رگيٽ</p> <p>قههرمانه كو زۆر ل ههوه</p> <p>ئەفرۆ لێره دنأماده نه.</p>
٤	<p>جفاكى</p> <p>كهسى</p> <p>كهسى</p> <p>جهى</p>	<p>١-ئەم: ل جهى جهناڤى</p> <p>كهسىيى تاك(ئەن)</p> <p>بكارهاتييه.</p> <p>٢-ئەه...ه: ئامرازى ئاماژييه</p> <p>د گرييا (ئەه ئازاديه)،</p> <p>مه به ستا ئەوى ژى، ئازاديا</p> <p>نوكه ل كوردستانى هه.</p> <p>٣-فى...ئ: ئامرازى ئاماژييه</p> <p>د گرييا (فى ئازادى) دا،</p> <p>مه به ستا ئەوى ژى، ئازاديا</p> <p>نوكه ل كوردستانى هه.</p> <p>٤-ل كوردستانى: مه به ست</p> <p>بى كوردستانا عيراقيه.</p>	<p>٥-ئەم زۆر دمه منونين كو</p> <p>ئەفرۆ ئەه ئازاديه هاتييه</p> <p>دهست ئو ل بن سيبه را فى</p> <p>ئازادىي ديموكراسيه ت و</p> <p>ئافه دانى ل كوردستانى يا</p> <p>بهرف پيش دچيت،</p>
١	كهسى	<p>١-هنگ: پيشمه رگه يين</p> <p>شۆره شا ئيلوولينه.</p>	<p>٦-هروهكى هنگ دزانن</p> <p>ئيك ل سه به بيت سه رهكى</p> <p>بو پيشكهفتنا كوردستانى</p> <p>و بو پيشكهفتنا</p> <p>ديموكراسيه تى يه كرىزى و</p> <p>ته باهيا ميلله تى كورده،</p>
٨	<p>كهسى</p> <p>كهسى</p> <p>كهسى</p> <p>كهسى</p>	<p>١-يئن(يت): بو (كهسى)</p> <p>دزفريت و مه به ست پى</p> <p>خه لكى دييى، كو</p> <p>نه پيشمه رگى ئەيلووى بيت.</p> <p>٢-هنگو: پيشمه رگه يين</p> <p>شۆره شا ئيلوولينه.</p> <p>٣-مه: خه لكى كوردستانىيه.</p> <p>٤-فى...ئ: ئامرازى</p> <p>ئاماژييه، د گرييا (فى</p> <p>ميلله ته) دا، مه به ستا ئەوى</p>	<p>٧-كەس هندی هنگۆ</p> <p>نزانين، ئەگەر ميلله تى مه</p> <p>يه ك دهست بيت و يه كرىز</p> <p>بيت دى چەندى ب هيزبيت</p> <p>و، چ كهس و چ دوژمن و چ</p> <p>ناحه ز پى ناوه ستن چ</p> <p>زه ربا ل فى ميلله ته</p> <p>بدەن يان چ زه ربا ل</p> <p>وه لائى مه بدەن،</p>

	<p>كەسى</p> <p>كەسى</p> <p>كەسى</p>	<p>پى، مللە تى كوردە .</p> <p>۵-ن: بۆ دوژمن و ناحە زىن مللە تى كورد دزقرىت .</p> <p>۶-ن: بۆ دوژمن و ناحە زىن مللە تى كورد دزقرىت .</p> <p>۷-مە: خەلكى كوردستانىيە .</p> <p>۸-ن: بۆ دوژمن و ناحە زىن مللە تى كورد دزقرىت .</p>	
۴	<p>كەسى</p> <p>كەسى</p> <p>كەسى</p> <p>كەسى</p>	<p>۱-يىتن(يىت): بۆ (كەسى) دزقرىت و مەبەست پى خەلكى دىيى، كو نەپىشمەرگى ئەيلووى بيت .</p> <p>۲-مىنگۆ: پىشمەرگە يىن شۆرە شا ئىلوولپىنە .</p> <p>۳-قى...ئى: ئامرازى ئامازىيە، د گرىيا (قى مىللە تەئى)دا، مەبەستا ئەوى پى، مللە تى كوردە .</p> <p>۴-ئەم: مەبەست پى كوردن .</p>	<p>۸-كەس ھىندى ھىنگۆش نزانىتن كا بەرى نەتفاقى چەندى نەخۆشە و چەند زەحمەت و ئازار قى مىللە تەئى يىت دىتى ھەكە ئەم يەك نەيىن .</p>
۱۱	<p>كەسى</p> <p>كەسى</p> <p>جەھى</p> <p>دەقى</p> <p>دەمى</p> <p>دەمى</p> <p>دەمى</p>	<p>۱-مىنگۆ: پىشمەرگە يىن شۆرە شا ئىلوولپىنە .</p> <p>۲-ئەو: پىشمەرگە يىن شۆرە شا ئىلوولپىنە .</p> <p>۳-ل چىيا و چۆلا: مەبەست پى چىيا و چۆلپىن كوردستانىيە .</p> <p>۴-مىنگۆ: بۆ پىشمەرگە يان دزقرىت، كو بەرى ھىنگى ئەو ناڧى ھاتى .</p> <p>۵-رۆڭەكى: مەبەست پى ئەو رۆڭن، ئەو يىن ل وەختى شۆرە شا ئەيلوولپى .</p>	<p>۹-مىنگ ھەمى ئەو پىشمەرگە نە يەكو وەختى خۆ ل چىيا و چۆلادا بەلكى ھىنگۆ ھەسرەتا ھىندى بويە رۆڭەكى نانەكى ب رەحەت ب خۆن يان شەقەكى ب ئىسراھەت بىنقن يان رۆڭەكى بىنا خۆ بدەن . بەس ئەو زەحمەتا وئ رۆڭى ھىنگۆ كىشاي ئەقرو بەرھەمى وئ يى ھاتىە دەست .</p>

	<p>كەسى</p> <p>دەقى</p> <p>دەمى</p> <p>كەسى</p>	<p>۶-شەفەكى: مەبەست پىئ ئەو شەفن، ئەوئىن ل وەختى شۆرەشا ئەيلوولى.</p> <p>۷-رۆژەكى: مەبەست پىئ ئەو پۆژن، ئەوئىن ل وەختى شۆرەشا ئەيلوولى.</p> <p>۸-وئ...ئى: ئامرازى ئاماژىيە د گرىيا (وئ رۆژى)دا، مەبەست پىئ پۆژا شۆرەشا ئەيلوولى دەستپىكرى.</p> <p>۹-هنگو: بۆ پىشمەرگەيان دزفريت، كو بەرى هينگى ئەو ناق بىئ هاتى.</p> <p>۱۰-ئەفرۆ: (۲۰۰۹/۷/۷).</p> <p>۱۱-وئ: بىئ (وئ پۆژى) دزفريت.</p>	
<p>۸</p>	<p>كەسى</p> <p>دەقى</p> <p>جەبى</p> <p>كەسى</p> <p>جەبى</p> <p>دەمى</p> <p>كەسى</p>	<p>۱-ئەفە: ئامرازى ئاماژىيە، مەبەست پىئ ئازادىيا كوردستانىيە.</p> <p>۲-هنگو: بۆ پىشمەرگەيان دزفريت، كو بەرى هينگى ئەو ناق بىئ هاتى..</p> <p>۳-كوردستان: مەبەست پىئ كوردستانا عىراقىيە.</p> <p>۴-فى...ئى: ئامرازى ئاماژىيە د گرىيا (قى مللەتى)دا، مەبەست پىئ مللەتى كورده.</p> <p>۵-ل بن دەستى: ل بن دەستى زۇلما بەسىان.</p> <p>۶-ئەفرۆ: (۲۰۰۹/۷/۷).</p> <p>۷-رۆژ بۆ پۆژى: مەبەست پىئ ئەو رۆژەنە، ئەوئىن پىشتى</p>	<p>۱۰- ئەفە بەرەمەكە كو ب پارە و ب هـىچ سەرەتەكا دنيايى ناهىتە دەست، بەلكى قىمەتا زەحمەتا هنگو قىمەتەكا مەعنەويە، ئەوئىش ئازادىيا كوردستانى يە، سەرىخوئىيا قى مىللەتەيە كو ل بن دەستىيى هاتىە دەرى، و ئەلحەمدوللىلا ئەفرۆ مىللەتەكى ئازادە، وولاتەكى ئازادە و ئىنشائەللا رۆژ بۆ رۆژىش دى بەرەف ئافەدانىي چىن</p>

		<p>كوردستان ئازاد بووی.</p> <p>۸-ین: بۆ (ئەم) دزقریت، مەبەست پی کوردن.</p>	
۱۱	<p>دەقی دەمی</p> <p>جەهی</p> <p>كەسی دەقی</p> <p>جفاکی</p> <p>كەسی كەسی كەسی كەسی</p> <p>كەسی</p>	<p>۱-هنگ: بۆ پیشمەرگەیان دزقریت، كو بەری هینگى ئەو ناڤى ھاتى.</p> <p>۲-لفان پۆژین داھاتى: مەبەست پی ھەلبژارتنا (۲۰۰۹/۷/۲۵).</p> <p>۳-ل ھەریما كوردستانى: مەبەست پی كوردستانا عیراقییه.</p> <p>۴-مە: ب ناڤى لیستا كوردستانى ئاڤتییه.</p> <p>۵-هنگ: بۆ پیشمەرگەیان دزقریت، كو بەری هینگى ئەو ناڤى ھاتى.</p> <p>۶-ماموستا: بۆ ریزگرتنى ب پیشمەرگەیین ئەیلووی گوتییه</p> <p>۷-مە: ب ناڤى لیستا كوردستانى ئاڤتییه.</p> <p>۸-مە: ب ناڤى لیستا كوردستانى ئاڤتییه.</p> <p>۹-ئەم: لیستا كوردستانى.</p> <p>۱۰-ین: بۆ (ئەم) دزقریت، ل جەهى لیستا كوردستانى بكارهینایه.</p> <p>۱۱-مە: خەلكى كوردستانىیه.</p>	<p>۱۱- وەكى هنگ ژى دزانن لفان رۆژین داھاتى ھەلبژارتن دى ھینە كرنى ل ھەریما كوردستانى ب مناسەبەتا ھەلبژارتنا نوینەریت پەرلەمانى و ھەلبژارتنا سەرۆكى ھەریمی و پەسەندكرنا دەستوروى ھەریمی، مە پی خۆشە كو هنگ وەكى ماموستاییت مە شیرەت و نەسیحەتا ل مە و ل گەنجیت مە بکەن، کا ئەم چ بکەین و چیش یا باشە و چ پینگاڤا باشە بەرەڤ پیش باڤیزین كو ئەڤ دەسكەفتیت ھەى بینه پاراستن ئو كوردستان بەرەڤ ئاڤەدانى و بەرەڤ ب دیهینانا ھەمى ئامانجیت میللەتى مە بچیت.</p>
۲	<p>كەسى دەقی</p>	<p>۱-مە: ب ناڤى لیستا كوردستانى ئاڤتییه.</p>	<p>۱۲- مە ئحتیاجى و پیویستیا ب نەسیحەتیت</p>

		۲-هنگو: بۆ پيشمه رگه يان دزقریت، کو بهری هينگی ئه و ناڤی هاتی.	هنگو هەي،
۳	که سی ده قی که سی	۱-مه: ب ناڤی لیستا کوردستانی ئاخفتیه. ۲-هنگ: بۆ پيشمه رگه يان دزقریت، کو بهری هينگی ئه و ناڤی هاتی.. ۳-مه: ب ناڤی لیستا کوردستانی ئاخفتیه.	۱۳- مه پيويستيا ب هندى هەي هنگ بيژنه مه كا ئە دەسکه فته کو تۆڤ هاتينه دەست،
۴	که سی که سی که سی که سی	۱-مه: ب ناڤی لیستا کوردستانی ئاخفتیه. ۲-مه: خە لکی کوردستانییه. ۳-مه: ل جهی کوردان هاتییه. ۴-فان... (ان): ئامرازى ئاماژیه د گرییا (فان دەسکه فتیا) دا، مه به ست پی ئه و دەستکه فتن ئه وین نوکه ب دەستی کوردان که تین.	۱۴- مه پيويستيا ب هندى هەي ملله تی مه و گه نجیت مه بزنان چەند خوین بۆ فان دەسکه فتیا هاتیه ریتن،
۵	که سی ده قی که سی که سی	۱-مه: ب ناڤی لیستا کوردستانی ئاخفتیه. ۲-هنگو: بۆ پيشمه رگه يان دزقریت، کو بهری هينگی ئه و ناڤی هاتی. ۳-فی... : ئامرازى ئاماژیه د گرییا (فی هندی) دا، مه به ست پی ئه و دەستکه فتن ئه وین نوکه ب دەستی کوردان که تین. ۴-ئه فه: ئامرازى ئاماژیه، مه به ست پی ئازادیا	۱۵- مه پيويستيا ب هندى هەي هنگو چەند زەحمەت کيشايه ل سەر فی هندى هەمی دۆست و دوژمن بزنان کو ئە فه دەسکه فته که ب ساناهى ئەم ل دەست نادهین و ئینشانه للاً خودی هاریکار بیت.

		<p>کوردستانییه .</p> <p>۵-ئەم: ب ناڤی مللەتی کورد ناخفتییە .</p>	
۸	<p>کەسی</p> <p>کەسی</p> <p>کەسی</p> <p>دەقی</p> <p>دەقی</p> <p>کەسی</p> <p>کەسی</p> <p>کەسی</p>	<p>۱-فی...ئ: ئامرازی ئاماژییە د گرییا(فی مللەتە)دا، مەبەست پی مللەتی کوردە .</p> <p>۲-ین: بۆ(ئەم) دزفریت و ل جھی لیستا کوردستانی بکارهاتییه .</p> <p>۳-ئان...ان: ئامرازی ئاماژییە د گرییا (ئان دەسکەفتانە)دا، مەبەست پی ئەو دەسکەفتن ئەوین نوکە ب دەستی کوردان کەتین .</p> <p>۴-هنگۆ: بۆ پیشمەرگەیان دزفریت، کو بەری هینگی ئەو ناڤی هاتی .</p> <p>۵-هنگ: بۆ پیشمەرگەیان دزفریت، کو بەری هینگی ئەو ناڤی هاتی .</p> <p>۶-مە: ب ناڤی لیستا کوردستانی ناخفتییە .</p> <p>۷-ئەم: ب ناڤی لیستا کوردستانی ناخفتییە .</p> <p>۸-فی...ئ: ئامرازی ئاماژییە د گرییا(فی ریکی)دا، مەبەست پی ریکا خەبات و یارستنا دەسکەفتانە .</p>	<p>۱۶- ب پشتیقانیا خودی و پشتیقانیا فی مللەتە ی دی دبەردەوام بین ل سەر پاراستنا ئان دەسکەفتانە و هەر ئینشائەللا خودیش دی هنگۆ پاریزیتن بۆ هندی هنگ بەردەوام بن پشتیقانی ل مە بکەین دا ئەمیش پی بوەستین ل سەر فی ریکی دبەردەوام بین .</p>
۸	<p>دەمی</p> <p>کەسی</p>	<p>۱-ئەفرۆ: (۲۰۰۹/۷/۷) .</p> <p>۲-ئە...ه: ئامرازی ئاماژییە د گرییا (ئەڤ تەباییە)دا، مەبەست پی ئیکگرتنا هەر</p>	<p>۱۷-ئەفرۆ پتر ل هەمی رۆژەکی کوردستان یا تەباییە و ئەڤ تەباییە پیش هەمی کەسەکی ئەم</p>

	<p>کهسی</p> <p>کهسی</p> <p>جفاکی</p> <p>جفاکی</p> <p>کهسی</p> <p>کهسی</p>	<p>دوو پارتین(پسارتی و ئیکهتی)نه.</p> <p>۳-ئەم: ل جهی جهناقئ کهسیی تاک(ئەن) بکارهاتییه.</p> <p>۴-ئەف.ه...: نامرازی ئاماژییه د گرییا(ئەف وەلاته)دا، مەبەست پی کورستانا عیراقییه.</p> <p>۵-مام: جەلال تالەبانی</p> <p>۶-سەرۆک: مەسعود بارزانی</p> <p>۷-قی.ئ...: نامرازی ئاماژییه د گرییا (قی) دەستپیشخه(ری)دا، مەبەست پی دەستپیشخه(ری) ئیکبوونا هەر دوو پارتانه.</p> <p>۸-قی.ئ...: نامرازی ئاماژییه د گرییا(قی) یه کهتی(دا)، مەبەست پی ئیکگرتنا هەر دوو پارتانه.</p>	<p>سوپاس گوزارین و منەتبارین ل تەبایی و یه کپیزیا هەر دوو پارتی دیموکراتا کوردستانی و یه کهتیا نیشتمانی کوردستانی و ل سهری هەر دوو حزباش ل سهرکردایهتیا ئەف و لاتە سەرۆک مام جەلال و سەرۆک بارزانی پیشپه ویت قی دەستپیشخه(ری) بووینه پیشپه ویت قی یه کهتی و تەبایی بووینه،</p>
<p>۴</p>	<p>کهسی</p> <p>دهقی</p> <p>کهسی</p> <p>کهسی</p>	<p>۱-ئەف.ه...: نامرازی ئاماژییه د گرییا (ئەف تەباییه)دا، مەبەست پی ئیکگرتنا هەر دوو پارتین(پسارتی و ئیکهتی)نه.</p> <p>۲-هنگ: بو پیشمه رگه یان دزفریت، کو بهری هینگئ ئەو ناف بی هاتی.</p> <p>۳-مە: ب نافئ لیستا کوردستانی ئاخذتییه</p> <p>۴-ئەز: مەسرور بارزانییه.</p>	<p>۱۸- هیقیدارین ئەف تەباییه هەر یا بەردەوام بیت، هنگیش هەر د سەلامەت و موهفەق بن و بەردەوام بن د خەباتا خۆدا و د نەسیحه تکرنا مەدا، ئەزی مەنووینیشم</p>
<p>۸</p>	<p>دهمی</p>	<p>۱-ئەفرۆ: (۷/۷/۲۰۰۹).</p>	<p>۱۹- هەر چەندە، ئەفرۆ</p>

<p>ده قى جھى كەسى جقأكى جقأكى ده قى جقأكى</p>	<p>۲- ئنگۆ: بۆ پيشمه رگه يان دزقریت، كو بهرى هينگى ئه و ناق يى هاتى. ۳- ئيره: دهۆكه . ۴- ئه فه: ئامرازى ئاماژيه، مه به سست پى هاتنا پيشمه رگه يه . ۵- مه: ل جهى جهناقى كه سيبى تاك(من) بكارهاتيه . ۶- مه: ل جهى جهناقى كه سيبى تاك(من) بكارهاتيه . ۷- منگۆ: بۆ پيشمه رگه يان دزقریت، كو بهرى هينگى ئه و ناق يى هاتى. ۸- ئه م: ل جهى جهناقى كه سيبى تاك(ئهن) بكارهاتيه .</p>	<p>ديسان تىكار كه مه فه رۆژ زۆر يا نه خۆش بوو، ئاڭ و هوا يى نه خۆش بوو، به س ديسان ئنگۆ هاتيه ئيره، ئه فه بۆ مه پيره كا زۆر مه زنه، ئيحترام و ته قديره كا زۆر مه يا هه بۆ هنگۆ، ئه م خۆب سهر فراز دزانين</p>
<p>۶ كەسى ده قى كەسى كەسى ده مى ده مى</p>	<p>۱- م: بۆ (ئهن) دقریت، مسرور بارزانويه . ۲- منگۆ: بۆ پيشمه رگه يان دزقریت، كو بهرى هينگى ئه و ناق يى هاتى. ۳- ين: بۆ (ئهم) دزقریت، ئنه وژى مسرور و پيشمه رگه يين ئه يلوولينه . ۴- ين: بۆ (ئهم) دزقریت، ئنه وژى مسرور و پيشمه رگه يين ئه يلوولينه . ۵- پشتى چهند رۆژيت دى: واته پشتى ۲۵ / ۷ / ۲۰۰۹ . ۶- پشتى هه لپژارتنى: واته پشتى ۲۵ / ۷ / ۲۰۰۹ .</p>	<p>۲۰- هيفيدارم وهخته كى خۆش هنگۆ هه بيت، ئينشائه لالا دى هه مى گافى پيگفه بين و هه مى گافى پيگفه ئاههنگ و سه يرانا گيرين و ئينشائه لالا ئاههنگا سه ركه فتنيش پشتى چهند رۆژيت دى پشتى هه لپژارتنى دى گيرين،</p>

١	دهقى	١-هنگ: بۆ پيشمه رگه يان دزقریت، كو بهرى هينگى ئه و ناقى هاتى.	٢١-هنگ گه لىك ب خيرهاتن و سه سهرو سه رچاقىت من، زور مه منون.
١١٢			

تیکرایا نیشانکارین سامپلی ل سهری، (١١٢) نه، (٦٧) ژ ئه وان
نیشانکارین كه سینه، (١٣) ژ ئه وان، نیشانکارین ده مینه و (٨) ژ ئه وان
نیشانکارین جهینه و (٩) ژ ئه وان نیشانکارین جفاکینه و (١٥) ژ ئه وان
نیشانکارین ده قینه.

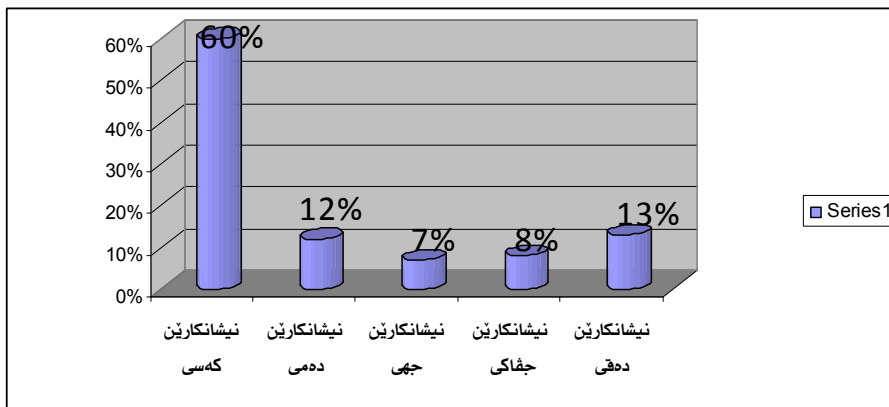
- پيژهيا سهديا نیشانکارین كه سى د سامپلی ل سهریدا: (٨٢١٤٢٩)
٠,٥٩٪.

- پيژهيا سهديا نیشانکارین ده مى د سامپلی ل سهریدا: (٦٠٧١٤٣)
٠,١١٪.

- پيژهيا سهديا نیشانکارین جهى د سامپلی ل سهریدا:
٠,٧١٤٢٨٥٧١٪.

- پيژهيا سهديا نیشانکارین جفاكى د سامپلی ل سهریدا:
٠,٨٠٣٥٧١٤٣٪.

- پيژهيا سهديا نیشانکارین دهقى د سامپلی ل سهریدا: (٣٩٢٨٥٧)
٠,١٣٪.

ج- ژ لایې کرده یین ناخفتنیځه:

کرده یین ناخفتنیځه		رسته
ژمارا کرده یین با گشتی	کرده	
۲	۱- هه سنده ربرین ۲- سویاسیکرن.	۱- زور سویاسیا ننگو دکم بو فی دهه وتی ننگو قه بول کریه، ۲- نه زوری مه منونم.
۱	۱- هه سنده ربرین.	۳- هر چنده هه وا ژی یی نه خوشه ننگو زه حمه تا کیشای نه نگ هه می هاتیه ئیره، بو مه جیی سه ربلندیه کا زورا مه زنه
۲	۱- هه سنده ربرین. ۲- لیبورین خواستن. ۳- شانازی.	۴- هه قیقه ت من حه ز دکر نه م نه فریو فیکرا رونین بو هندی مه علوم بییتن کو نه م منه تباری زه حمه ت و خزمه تا هنگوینه، بو هندی داکو بو هه می که سه کی دیار بییت کو نه هه ده سکه فتی نه فریو ل کوردستانی هاتیه ده ست به ره می خوینا شه هیدانه و به ره می زه حمه ت و خه باتا پیشمه رگیت قه هرمانه کو زور ل هه وه نه فریو لیره دناماده نه.
۴	۱- تاوات خواستن. ۲- هه سنده ربرین ۳- ناگه هدارکرن. ۴- نرخانندن.	۵- نه م زور دمه منونین کو نه فریو نه هه نا زادیه هاتیه ده ست ئو ل بن سبیره فی نا زادیی دیموکراسیه ت و ناقه دانی ل کوردستانی یا به رنه پیش دجیت،
۳	۱- سویاسیکرن. ۲- نرخانندن. ۳- ناگه هدارکرن.	

۳	۱- ئاگە ھداركرن. ۲- ئامۆزگارى. ۳- نرخاندن.	۶- ھەروەكى ھنگ دزانن ئىك ل سەبەبىت سەرەكى بۆ پىشكەفتنا كوردستانى و بۆ پىشكەفتنا ديموكراسىيەتى يەكزى و تەباھيا مىللەتى كوردە،
۲	۱- ئاگە ھداركرن. ۲- ئامۆزگارى.	۷- كەس ھندى ھنگۆ نزانىتن، ئەگەر مىللەتى مە يەك دەست بىت و يەكزى بىت دى چەندى ب ھىزبىت و، چ كەس و چ دوژمن و چ ناھەز پى ناوہستىن چ زەريا ل قى مىللەتەى بدەن يان چ زەريا ل وەلاتى مە بدەن،
۲	۱- ئاگە ھداركرن. ۲- ئامۆزگارى.	۸- كەس ھندى ھنگۆش نزانىتن كا بەرى نەتفاقى چەندى نەخۆشە و چەند زەحمەت و ئازار قى مىللەتەى بىت دىتى ھەكە ئەم يەك نەبىن.
۳	۱- ھەستدەربىرېن. ۲- ئاگە ھداركرن. ۳- نرخاندن.	۹- ھنگ ھەمى ئەو پىشمەرگە نە يەكو وەختى خۆ ل چيا و چولادا بەلكى ھنگۆ ھەسرەتا ھندى بويە رۆژەكى نانەكى ب رەحەت ب خۆن يان شەفەكى ب ئىسراحتە بئفن يان رۆژەكى بىنا خۆ بدەن. بەس ئەو زەحمەتا وى رۆژى ھنگۆ كىشاي ئەقرو بەرھەمى وى بى ھاتىە دەست.
۶	۱- نرخاندن. ۲- ئاگە ھداركرن. ۲- ھەستدەربىرېن ۴- سوپاسىكرن ۵- دوعاكرن. ۶- شانازى.	۱۰- ئەفە بەرھەمەكە كو ب پارە و ب ھىچ سەرۋەتەكا دىنبايى ناھىتە دەست، بەلكى قىمەتا زەحمەتا ھنگۆ قىمەتەكا مەعنەويە، ئەوئىش ئازاديا كوردستانى يە، سەربخويىيا قى مىللەتەيە كول بن دەستىي ھاتىە دەرى، و ئەلھەمدولىلا ئەقرو مللەتەكى ئازادە، وەلاتەكى ئازادە و ئىنشائەللا رۆژ بۆ رۆژىش دى

		بەرەڤ ئاڤەدانىي چىن
۳	<p>۱-ئاڭگە ھداركرن.</p> <p>۲-داواكرن</p> <p>۳-ھەستدە رېپرېن.</p>	<p>۱۱- وەكى ھنگ ژى دزانن لغان رۆژىن داھاتى ھەلبۇرتن دى ھىنەكرنى ل ھەرىما كوردستانى ب مناسەبەتا ھەلبۇردنا نوينەرئيت پەرلەمانى و ھەلبۇردنا سەرۆكى ھەرىمى و پەسەندكرنا دەستورئى ھەرىمى، مە پى خۆشە كو ھنگ وەكى مامۇستايىت مە شىرەت و نەسىحەتا ل مە و ل گەنجىت مە بكن، كا ئەم چ بكن و چىش يا باشە و چ پىنگاڤا باشە بەرەڤ پىش باڤىژىن كو ئەڤ دەسكەفتىت ھەى بىنە پاراستن ئو كوردستان بەرەڤ ئاڤەدانىي و بەرەڤ ب دىھىنانا ھەمى ئامانجىت مىللەتى مە بچىت.</p>
۲	<p>۱-داواكرن.</p> <p>۲-ھەستدە رېپرېن.</p>	<p>۱۲- مە ئۇتياجى و پىويستيا ب نەسىحەتتە ھنگو ھەى،</p>
۴	<p>۱-داواكرن.</p> <p>۲-نرخاندن.</p> <p>۳-ھەستدە رېپرېن</p> <p>۴-شانازى.</p>	<p>۱۳- مە پىويستيا ب ھندى ھەى ھنگ بىژنە مە كا ئەڤ دەسكەفتە كو تۆڤ ھاتىنە دەست،</p>
۴	<p>۱-داواكرن.</p> <p>۲-نرخاندن</p> <p>۳-ھەستدە رېپرېن</p> <p>۴-شانازى.</p>	<p>۱۴- مە پىويستيا ب ھندى ھەى مللەتى مە و گەنجىت مە بزنانن چەند خوين بۇ قان دەسكەفتيا ھاتىتە رىتن،</p>
۴	<p>۱-داواكرن.</p> <p>۲-ئاڭگە ھداركرن</p> <p>۳-ھەستدە رېپرېن.</p> <p>۴-دوعاكرن.</p>	<p>۱۵- مە پىويستيا ب ھندى ھەى ھنگو چەند زەحمەت كىشايە ل سەر قى ھندى ھەمى دۆست و دوژمن بزنانن كو ئەڤ دەسكەفتەكە ب سانامى ئەم ل دەست نادەين و ئىنشائەللا خودى ھارىكار بىت.</p>

<p>۴</p>	<p>۱-دوعاكرن. ۲-داواكرن. ۳-نرخاندن. ۴-ههستدەرپرین.</p>	<p>۱۶- ب پشتیقانیا خودی و پشتیقانیا قی مللهتهی دی دبهردهوام بین ل سهر پاراستنا قان دهسکهفتانه و هر ئینشائهلالا خودیش دی هنگو پاریزیتن بۆ هندی هنگ بهردهوام بن پشتهقانیی ل مه بکهین دا ئەمیش پی بوهستین ل سهر قی ریکی دبهردهوام بین.</p>
<p>۴</p>	<p>۱-نرخاندن. ۲-سوپاسیكرن. ۳-شانازی. ۴-ههستدەرپرین</p>	<p>۱۷- ئەفرۆ پتر ل هه می رۆژهکی کوردستان یا تهبايه و ئەق تهبايه پیش هه می کهسهکی ئەم سوپاسگوزارین و منهتبارین ل تهبايي و یهکریزا هه ر دوو پارتی دیموکراتا کوردستانی و یهکهتیا نیشتمانی کوردستانی و ل سهری هه ر دووحزباش ل سهرکردایهتیا ئەق ولاتهی سهرۆك مام جهلال و سهرۆك بارزانی پیشرهویت قی دهستپیشخهری بووینه پیشرهویت قی یهکهتی و تهباهیی بووینه،</p>
<p>۴</p>	<p>۱-ئاوات خواستن. ۲-ههستدەرپرین. ۳-شانازی. ۴-سوپاسیكرن.</p>	<p>۱۸- هیقیدارین ئەق تهباهیه هه ر یا بهردهوام بیت، هنگیش هه ر دسهلامهت و موهفهق بن و بهردهوام بن د خهباتا خۆدا و د نهسیحهتکرنا مهدا، ئەزی مهمنوونیشم</p>
<p>۴</p>	<p>۱-ههستدەرپرین. ۲-لیبورین خواستن. ۳-نرخاندن. ۴-شانازی.</p>	<p>۱۹- هه ر چهنده، ئەفرۆ دیسان تیکرار کهمهقه رۆژ زۆر یا نهخۆش بوو، ئاڤ و هه وایی نهخۆش بوو، بهس دیسان ئنگو هاتیه ئیره، ئەقه بۆ مه ریزهکا زۆر مهزنه، ئیحترام و تهقدیرهکا زۆر مه یا هه ی بۆ هنگو، ئەم خۆ ب سهرفراز دزانین</p>
<p>۳</p>	<p>۱-ئاوات خواستن. ۲-ههستدەرپرین.</p>	<p>۲۰- هیقیدارم وهختهکی خۆش هنگو هه بیت، ئینشائهلالا دی هه می گاڤی</p>

	۳-دوعا کرن.	پیکه بین و همی گاشی پیکه ناهنگ و سهیرانا گیرین و ئینشائه للاً ناهنگا سهرکه فتنیش پشتی چند پوژیت دی پشتی هه لیزادنی دی گیرین،
۲	۱-هسته ربرین. ۲-شانازی.	۲۱-هنگ گه له ک ب خیرهاتن و سهر سهر و سهر چاقیت من، زور مه منون.
<u>۶۷</u>		

تیکرایا کرده یین ئاخفتنی یین سامپلی ل سهری، (۶۷)ن، (۱۷) ژ ئه وان کرده یا هسته ربرینییه و (۹) ژ ئه وان، کرده یا ئاگه هدار کرنییه و (۶) ژ ئه وان کرده یا داوا کرنییه و (۱۰) کرده یا نرخاندنییه و (۸) ژ ئه وان کرده یا شانازییه و (۵) ژ ئه وان کرده یا سوپاسیکرنییه و (۴) ژ ئه وان کرده یا دوعا کرنییه و (۳) ژ ئه وان کرده یا ئاوات خواستنییه و (۳) ژ ئه وان کرده یا ئاموژگارییه و (۲) ژ ئه وان کرده یا لیبورین خواستنییه.

- ریژه یا سه دییا کرده یا هسته ربرینی د سامپلی ل سهریدا:
(. / ۲۵, ۳۷۳۱۳۴)

- ریژه یا سه دییا کرده یا ئاگه هدار کرنی د سامپلی ل سهریدا:
(. / ۱۳, ۴۳۲۸۳۶)

- ریژه یا سه دییا کرده یا داوا کرنی د سامپلی ل سهریدا:
(. / ۸, ۹۵۵۲۲۳۹)

- ریژه یا سه دییا کرده یا نرخاندنی د سامپلی ل سهریدا: (. / ۱۴, ۹۲۵۳۷۳)

- ریژه یا سه دییا کرده یا شانازی د سامپلی ل سهریدا: (. / ۱۱, ۹۴۰۲۹۹)

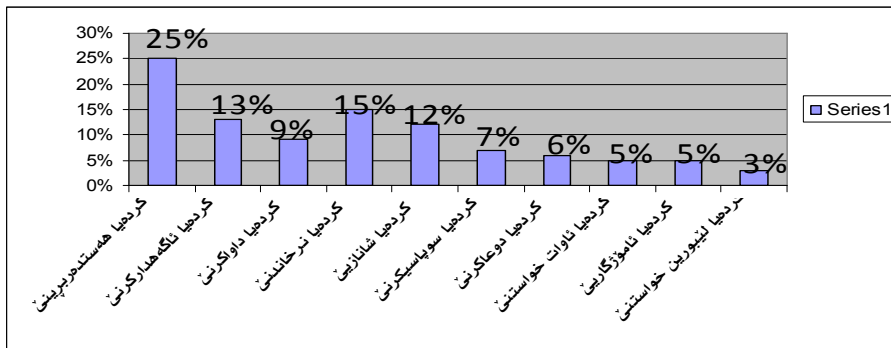
- ریژه یا سه دییا کرده یا سوپاسیکرنی د سامپلی ل سهریدا:
(. / ۷, ۴۶۲۶۸۶۶)

- ریژه یا سه دییا کرده یا دوعا کرنی د سامپلی ل سهریدا:
(. / ۵, ۹۷۰۱۴۹۳)

- پڙهيا سهديا كردهيا ئاوات خواستنى د سامپلى ل سهريدا:
(. / ٤,٤٧٧٦١١٩)

- پڙهيا سهديا كردهيا ئاموژگاريى د سامپلى ل سهريدا:
(. / ٤,٤٧٧٦١١٩)

- پڙهيا سهديا كردهيا لئبورين خواستنى د سامپلى ل سهريدا:
(. / ٢,٩٨٥٠٧٤٦)

د- ژ لايى دهر كه فته يين نا خفتنيقه:

ژمارا كشييا لادانان	پوونكرنا لادانا بڼه مايى هاريكاريى	لادانا بڼه مايين هاريكاريى	رسته
١	دانا بره يه كا ديارنه كرى، ب ريكا په يقا (ژور).	١- چه ندى.	١- ژور سوپاسيا ټنگو دكه م بو قى دهوه تى ټنگو قه بول كرى،
١	دانا بره يه كا ديارنه كرى، ب ريكا په يقا (ژور).	١- چه ندى.	٢- نه ز ژورى مه منونم.
٢	دانا زانيارين زېده ژ پيدفيى د گوتنيدا.	١- چه ندى.	٣- هر چه نده هه وا ژى يى نه خوشه ټنگو زه حمه تا كيشاي ټنگ هه مى هاتيه ټيره، بو مه

	ئەڭ گوتنە پۈز زۆر تېدايە و بەرزکردنا جەماوهرىيە.	۲-چەوايى.	جىيى سەربىلندىيەكا زۆرا مەزنە
۳	دانا زانىارىيىن زىدە ژ پىدقپىيى دگوتنىدا.	۱-چەندى.	۴- ھەقىقەت من ھەز دكر ئەم ئەفرۆ قىكرا رونىين بۆ ھندى مەعلوم بىيتن كو ئەم منەتبارى زەحمەت و خزمەتا ھنگوئىنە، بۆ ھندى داکو بۆ ھەمى كەسەكى دياربىيت كو ئەڭ دەسكەفتى ئەفرۆ ل كوردستانى ھاتىيە دەست بەرھەمى خوينا شەھيدانە و بەرھەمى زەحمەت و خەباتا پىشمەرگىت قەھرەمانە كو زۆر ل ھەو ھەفرۆ لىرە دنامادەنە.
	پەيامەكە بۆ نەوھىيى نوى، نەكو بى كەفن، كو ئازادىيا ئەفرۆ ب خەباتا قارەمانەتيا پىشمەرگەيان ھاتىيە دەست.	۲-چەوايى	
	درىژدارى تىدا ھەيە.	۲-شېواز	
۳	دانا بېرەيەكا ديارنەكرى، ب رىكا يەيقا(زۆر).	۱-چەندى	۵- ئەم زۆر دەمنونىن كو ئەفرۆ ئەڭ ئازادىيە ھاتىيە دەست ئو ل بن سىبەرا قى ئازادىيى دىموكراسىيەت و ئاقەدانى ل كوردستانى يا بەرڧ پىش دچىت،
	دانانا سىبەرى بۆ ئازادى، كو نىشانەيا پشودانىيە.	۲-چەوايى	
	درىژدارى تىدا ھەيە.	۳- شېواز	
۲	دانا زانىارىيىن زىدە ژ پىدقپىيى دگوتنىدا.	۱-چەندى	۶- ھەرەكى ھنگ دزانن ئىك ل سەبەبىت سەرەكى بۆ پىشكەفتنا كوردستانى و بۆ پىشكەفتنا دىموكراسىيەتى يەكرىزى و تەباھيا مىللەتى كوردە،
	درىژدارى تىدا ھەيە.	۲- شېواز	
۳	دانا زانىارىيىن زىدە ژ پىدقپىيى دگوتنىدا.	۱-چەندى	۷- كەس ھندى ھنگو نزانىتن، ئەگەر مىللەتى مە يەك دەست بىت و يەكرىز بىت دى چەندى ب ھىزىبىت و، چ كەس و چ
	بەرزكرنا جەماوهرى ب ھندى كو شارەزانە	۲-چەوايى	

	دوژمن و چ ناحه ز پي ناوهستن چ زه ربا ل قى ميلله تى بدن يان چ زه ربا ل وه لاتي مه بدن،	۳- شيواز	دوژدارى تيدا هه يه.
۳	۸- كهس هندی هنگوش نزانيتن كا بهري نه تفاقبي چهندي نه خوشه و چهند زه حمت و نازار قى ميلله تى ييت ديتى هه كه نه م يه نه بين.	۱- چهندي. ۲- چه وايي.	دانا زانباريين زيده ژ بيدقبيي د گوتنيدا. چونكي نه تفاقى (ثمره) نينه بهلكو، واتايا به رهه مي ددهت.
	۲ شيواز.	دوژدارى تيدا هه يه	
	۹- هنگ هه مي نه و پيشمه رگه نه يه كو وه ختى خق ل چيا و چولا دا بهلكى هنگو هه سره تا هندی بويه روژه كي نانه كي ب ره حه ت ب خون يان شه قه كي ب ئيسرا حه ت بنفن يان روژه كي بيئا خق بدن. بهس نه و زه حمه تا وي روژي هنگو كي شاي نه قرو به ره مي وي بي هاتيه دهست.	۱- چهندي ۲- چه وايي	دانا زانباريين زيده ژ بيدقبيي د گوتنيدا. به رزنرخاندا كارى پيشمه رگه يه، كو ناســـــــــــــــته نگ و ناره حه تبيـــــــــــــــكا زور كيشايه.
۳- شيواز	دوژدارى تيدا هه يه.		
۳	۱۰- نه قه به رهه مه كه كو ب پاره و ب هيج سهروه ته كا دنيايي ناهيته دهست، بهلكى قيمه تا زه حمه تا هنگو قيمه ته كا مه عنه ويه، نه ويش نازاديا كوردستانى يه، سه ربخوييا قى ميلله تيه كول بن دهستى هاتيه دهري، و نه لحه مدوليا نه قرو ملله ته كي نازاده، وه لاته كي نازاده و ئينشائه لا روژ بو روژيش دي به ره قه ناهه دانىي چين	۱- چهندي. ۲- چه وايي.	دانا زانباريين زيده ژ بيدقبيي د گوتنيدا. نرخاندا نازاديينه كو ب پاره ي ناهيته كرين.

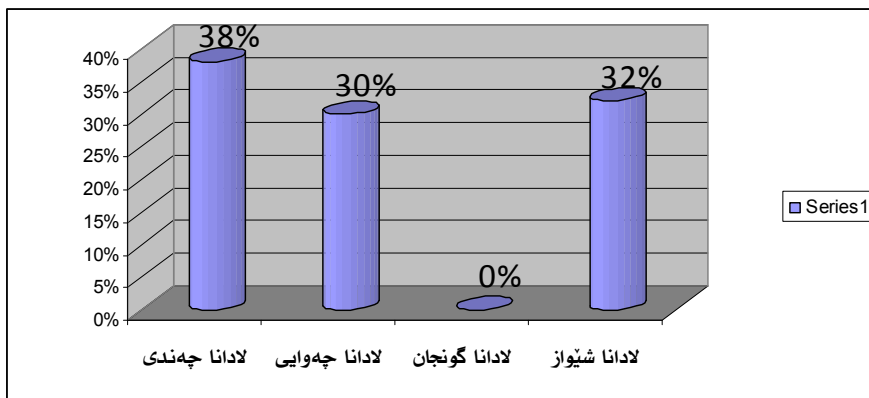
	دریژداری تیدا هه یه.	۳-شیواز.	
۳	دانا زانیاریین زیده ژ بیدفییی د گوتنیدا.	۱-چهندی.	۱۱- وهکی هنگ ژێ دزانن لغان رۆژین داهااتی هه لبرارتن دی هینه کرنی ل هه ریما کوردستانی ب مناسه به تا هه لبراردنا نوینه رییت په ره مانی و هه لبرادنا سه رۆکی هه ریمی و په سه ندرکنا ده ستوری هه ریمی، مه پی خۆشه کو هنگ وهکی مامۆستاییت مه شیره ت و نه سیحه تا ل مه و ل گه نجیت مه بکه ن، کا ئه م چ بکه ی و چیش یا باشه و چ پینگاڤا باشه به ره ف پیش باقیژین کو ئه ف ده سه که فتیت هه ی بینه پاراستن ئو کوردستان به ره ف ئافه دانیی و به ره ف ب ده یه نانا هه می ئامانجیت میلیه تی مه بجیت.
	به رزکنا جه ماوه رییه، کو داوا نه سیحه تان لیده که ت.	۲-چه وایی.	
	دریژداری تیدا هه یه.	۳-شیواز.	
۳	به رزکنا جه ماوه رییه، کو داوا نه سیحه تان لیده که ت.	۱-چه وایی.	۱۲- مه ئحتیاجی و پیوستیا ب نه سیحه تیت هنگۆ هه ی،
	زانیاریین ته واو نه داینه.	۲-چهندی.	
	ته مومژی تیدا هه یه.	۳-شیواز.	
۲	زانیاریین ته واو نه داینه.	۱-چهندی.	۱۳- مه پیوستیا ب هندئ هه ی هنگ بیژنه مه کا ئه ف ده سه که فته کو تۆف هاتینه ده ست،
	ته مومژی تیدا هه یه.	۲-شیواز.	
۳	دانا زانیاریین زیده ژ بیدفییی د گوتنیدا.	۱-چهندی.	۱۴- مه پیوستیا ب هندئ هه ی ملله تی مه و گه نجیت مه بزانن چه ند خوین بو قان
	هه سترکه ب هندئ کو	۲-چه وایی.	

	<p>دهسکهفتیا هاتیته ریتن،</p>		<p>گهنج شارهزای بوریی میللهتی خو نینن یان ب چافی نزم تهماشهی ئهی ئه زموونی دکهن.</p>
		۳-شیواز.	دریژداری تیدا ههیه.
۳	<p>۱۵- مه پیوستیا ب هندئ ههی هنگو چند زهحمهت کیشایه ل سهر فی هندئ ههمی دوست و دوژمن بزنان کو ئهفه دهسکهفتهکه ب ساناهی ئه ل دهست نادهین و ئینشانه لالا خودئ هاریکار بیت.</p>	<p>۱-چهندی.</p> <p>۲-چهوایی.</p> <p>۳- شیواز.</p>	<p>دانا زانیاریین زیده ژ پیدقیی دگوتنیدا.</p> <p>شهری دی پیخه مهت دهسکهفتهیین خو کهین.</p> <p>دریژداری تیدا ههیه.</p>
۳	<p>۱۶- ب پشتیقانیا خودئ و پشتیقانیا فی مللهتهی دی دبهردهوام بین ل سهر پاراستنا فان دهسکهفتانه و ههر ئینشانه لالا خودیش دی هنگو پاریزیتن بو هندئ هنگ بهردهوام بن پشتیقانیی ل مه بکهین دا ئه میش پی بوهستین ل سهر فی ریکی دبهردهوام بین.</p>	<p>۱-چهندی.</p> <p>۲- چهوایی.</p> <p>۳- شیواز.</p>	<p>دانا زانیاریین زیده ژ پیدقیی دگوتنیدا.</p> <p>داواکرنا پشتیقانیی ژ جهماوهری دکهت، کو دهسکهفتان دهنگدانی پپاریزن.</p> <p>دریژداری تیدا ههیه.</p>
۳	<p>۱۷-ئهفرۆ پتر ل ههمی رۆژهکی کوردستان یا تهبايه و ئهف تهبايه پیش ههمی کهسهکی ئه م سوپاسگوزارین و منهتبارین ل تهبايه و یهکریزیا ههر دوو پارتی دیموکراتا کوردستانی و یهکهتیا نیشتمانی کوردستانی و ل سهری ههر دووحزباش ل سهرکردایهتیا ئهف ولاتهی سهرۆک مام جهلال و سهرۆک</p>	<p>۱-چهندی.</p> <p>۲- چهوایی.</p> <p>۳-شیواز.</p>	<p>دانا زانیاریین زیده ژ پیدقیی دگوتنیدا.</p> <p>سوپاس و منهت جهماوهری ههلدگرن.</p> <p>دریژداری تیدا ههیه.</p>

			بارزانی پېشپوهیت ښوونځی د سټیپشخړی ښوونځی پېشپوهیت ښوونځی په کتبی و ته باهی ښوونځی،
۳	دانا زانیاریښ زیده ژ پېدځی د گوتنځی.	۱- چندی.	۱۸- هیځدارین نه ته باهی هر یا برده وام بیت، هنگیش هر د سلامت و موهه ق بن و برده وام بن د خه باتا خودا و د نه سیحه تکرنا مه دا، نه زی مه منونیشم
	گومان دربرین ل هنځی کو هنده ک کس هه نه ته بایی تیکندهن.	۲- چه وایی.	
	دریژداری تیځا هه یه.	۳ شیواز.	
۳	زانیاریښ تیکرار داینه.	۱- چندی.	۱۹- هر چنده، نه قر ديسان تیکرار که مه قه رور زور یا نه خوش بوو، ئاف و هه وایی نه خوش بوو، به س ديسان ننگر هاتی نه ئیره، نه قه بو مه ریزه کا زور مه زنه، ئی احترام و ته قدره کا زور مه یا هه ی بو هنگر، نه م خو ب سهر فرار د زانین
	نرخاندنا نه رکی نه وان، کو روره کا نه خوش بووه و ماندوویون یا کیشای.	۲- چه وایی.	
	دریژداری تیځا هه یه.	۳- شیواز.	
۳	دانا زانیاریښ زیده ژ پېدځی د گوتنځی.	۱- چندی.	۲۰- هیځدارم وه خته کی خوش هنگر هه بیت، ئینشانه لالا دی هه می گاشی پیکفه بین و هه می گاشی پیکفه ئاهنگ و سهرانا گیرین و ئینشانه لالا ئاهنگ سهرکه فتنیش پستی چند پوژیت دی پستی هه لبراندی دی گیرین،
	پیکفه بوون جیانه بوونه وه یه ل خوشی و نه خوشی.	۲- چه وایی.	
	دریژداری تیځا هه یه.	۳ شیواز.	
۳	دانا بره یه کا دیارنه کری، ب ریکا په یفا (زور).	۱- چندی.	۲۱- هنگ گه له ک ب خیره اتن و سهر سر و سهر چاقیت من، زور مه منون.
	هاتنه سهر سهر و چاقان، ریژبو	۲- چه وایی.	

	دهرپرینه .		
	دریژداری تیدا ههیه	۳- شیواز .	
۵۶			

تیکرایا ده رکه فته یین ئاخفتنی یین سامپلی ل سه ری، (۵۶) نه، (۲۱) ژ
 ئه وان لادانا بنه مایی چه ندی، (۱۷) ژ ئه وان، لادانا بنه مایی چه واییه و (۱۸) ژ
 ئه وان لادانا بنه مایی شیوازییه و (۰) ژ ئه وان لادانا بنه مایی گونجانییه .
 - ریژه یا سه دییا لادانا بنه مایی چه ندی د سامپلی ل سه رییدا: (۳۷,۵)٪ .
 - ریژه یا سه دییا لادانا بنه مایی چه وایی د سامپلی ل سه رییدا:
 (۳۰,۳۵۷۱۴۳)٪ .
 - ریژه یا سه دییا لادانا بنه مایی گونجانی د سامپلی ل سه رییدا: (۰)٪ .
 - ریژه یا سه دییا لادانا بنه مایی شیوازی د سامپلی ل سه رییدا:
 (۳۲,۱۴۲۸۵۷)٪ .

۷- دەرئىخستنا تاوانى:

مهربايانى د قەكۆلینه كيدا دياركويه، كو ۰.۵۵٪ ژگه هاندنى ب ريكا زمانى جهسته يه و ۰.۳۸٪ ب ريكا ئاوازا دهنگيه و ۰.۷٪ ب ريكا په يقانه. ئەقجا ئەگەر ريژه يا گه هاندنا زمانى جهسته يى دابنینه سەر ريژه يا ئاوازا دهنگى، ل ئەوى دەمى دى ريژه يا په يام گه هاندنا په يقين بكارهاتى، ب تنى دى ۰.۷٪ مينيت (Mills, 2000, 40). ئەقەژى ئەوى چەندى دگه مينيت، كو گه هاندنا پيزانينى ب تنى ۰.۷٪ ب ريكا هيمايا زمانيه و ۰.۹۳٪ ب ريكا هيمايىن نه زمانينه. ئەقجا ژ بەر ئەقى ريژه يا په يام گه هاندنا جورين هيمايى هلدگريت، قەكۆلەر يان ئەفسەرى قەكۆليني يان دادوهر دى شيت تاوانى، ب ريكا هيمايىن زمانى و نه زمانى دياربكهت.

مەبەست ژ هيمايىن زمانى ئەو هيمايه ئەوين ب ريكا ئاخفتنى و نقيسينى ب دەستقە دەين. بەلى هيمايىن نه زمانى برتينه ژ: لقينين جهسته ي، دەربرينين جهسته ي، ئاوازا دهنگى... هتد

دەرئىخستنا تاوانى ب ريكا هيمايىن زمانى و نه زمانى، پيدقى ب شارەزاييه كا زور ههيه، چونكى هەتاكو قەكۆلەر يان دادوهر بشيت ئەقان هيمايان بخوينيت، پيدقى ب تەركيز و رەنجه كا زيدهيه بمەزيخت. ئەق هيمايه بى قيانا تاوانبارى، كەسى تاوانبار دكەت، ئەقجا چ ب ريكا نەريكو پيكي و خەلەتبوون و نەدروستيا بەرسفدان و نەبوونا بەلگەيان د ئاخفتنيدا بيت يان ب ريكا دەربرينين لەشى و لقينين جهسته ي و ئاوازا دهنگى و ئيمزايى بيت. ب ئەقى رەنگى ل خواري:

أ- دەرئىخستنا تاوانى ب ريكا هيمايا زمانى:

دادوهر: ئەرى تو دوھى ل فلان تاخى بووى؟ ل دەمى ئەو تينتى به قى؟ مانه؟

تاوانبار: نەخير، ئەز دوھى ژ دەر قەى باژيري هەمبىي بووم.
ل دەمى تاوانبار ل ئەوى تاخى دياركوى بيت و ژ لايى هندهك كەسانقە هاتبهتە ديتن، ل ئەقى دەمى بەرسفدانا ئەوى كەسى بو دادوهرى، دى بيتە

به لگه يهك كو گومان بكه فته سهر ئهوى كهسى، كو ئهوى ژى دهست يى ل
گه ل ئهوى تاوانى هه.

ب- دهريخستنا تاوانى ب ريكا هيمايا نه زمانى:

هه ره وهكو بهرى نوكه مه دياركريه ۹۳٪ ژ گه هاندنى ب ريكا هيمايين
نه زمانيه، د ئه فى بواريده سيغومند فرويد دياردكهت، كو په يوه ندييه كا
راسته وخو د ناقبه را ئماژه وه لسوكه فت و پهفتاران و پيكهاتا جهسته يدا
هه يه (عدنان كدم، ۲۰۱۲، ۱). ئه فجا پشتبهستنا دادوهرى يان فهكولهرى ب
هيمايين نه زمانى دى هاريكارييا ئهوى كهت بو دياركرنا تاوانى ل ده فكهسى
تاوان كرى. ئه فجا چ ب ريكا له رزينا دهست و پييان بيت يان زه ربوونا پوى
بيت يان ب ريكا ئاوازا دهنگى بيت.

ديسان دادوهر دى شيت بزانيت، كو تاوانبار يى تشتهكى دقه شيريت و
نه فته ئه و تشته بهيته زانين، ل ده مى دهستى خو ددهته پشت خو، يان ل
ده مى دهستى خو بكهته د بريكا خودا... هتد (ليلى شحور، ۲۰۰۹، ۱۸۴).
ديسان دى زانيت ئه و كهس يى درهوى دكهت، ل ده مى ئه و كهس
دهستدكهته سهر و چاقتن يان دهستدكهته دفنا خو ل ده مى ئاخفتنى (علي
برغوت، ۲۰۰۵، ۳۱).

۸- چاره سهركرنا دهروونى:

پراگماتيك د گه لهك بواراندا دهيته بكارهينان، ئيك ژ ئه وان بواران ژى
چاره سهركرنا دهروونيه. چاره سهرى دهروونى گه لهك جارن په نايى دبهته
بهر ده برپين ب مه بهست دكو بشيت نه خوشييين دهروونى ل ده فكه خوشى
چاره سهركهت، واته دكو بشيت ئهوى گرفتى نه هيليت ئه و نه خوش
كه فتييه تيدا.

بو نمونه ل ده مى نه خوشهك تووشى ره شبنيه كى ببيت، ئه فجا ژ
بهر هه رئه گه ره كى دياركرى بيت، چاره سهرى دهروونى دى شيت چاره سهرييا
ئهوى نه خوشى يان ئهوى نه خوشى بكهت، ئه وژى ل ده مى د نا فئاخفتنا
خودا ئه وان ده برپين و گوتنان بكارهينيت، كو هلگرين په يداكرنا دلنيايى بن

و د هه مان د همدا دلفه کەر و چاره سەر بن و هه سستی گه شبینییی ل ده ف نه خوښی په یدابکه ت. دیسان باشتره چاره سهری دهروونی ب شیوازی حه زپه یداکرنی ئاریشتی یان نه خوښی چاره سهری بکه ت، نه کو ب ریکا شیوازی ترساندنې. دیسان چاره سهری دهروونی بشیت وه ل نه خوښی بکه ت، کو ئه وی ژ شیوازی هزرکنا ئه وی یا هه له و چه وت بو ئه وی و ژیان ئه وی دویربختیت و بشیت به ری ئه وی بده ته شیوازی هزرکنا دروست.

ژ هژییه بیژین سروشی ئه فی چاره سهری دخوازیته هندې، کو چاره سهری دهروونی بقیت و نه قیت د ناڅ ئاڅتنا خودا ئه قان ره هندی پراگماتیکی بکارهینت، ژ بهر هندې چاره سهری دهروونی ب ریکا ئاڅتنی ژی ب بواره کی بکارهینانا پراگماتیکی دهیته هژمارتن.

۹- وینه:

وینه ئیکه ژ هیمايین نه زمانی و کاریگه رییه کا مه زن ل سهر دهروونی گوهداری هه یه و بله ز پیژانینان دگه هینیت.

وینه سوژا مروڅ دلقینیت و دچیته د ناڅ هه ست و سوژین مروڅیدا و هه سستی مروڅی ده ژینیت و کاریگه ریی ل سهر دهروونی مروڅی دکه ت (کمال الزمانی، ۲۰۱۲، ۱۱). ئه قه ژی ژ بهر هندییه، کو وینه دهربرپنتره ژ په یقان. د ئه فی بواریدا کونفو شیوس دببژیت: وینه یه ک ژ هزار په یقان دهربرپنتره (قدور عبدالله ثاني، ۲۰۰۷، ۱۱۹).

وینه بریتییه ژ شیوه و پیکهات و سمیایین تشتی (کمال الزمانی، ۲۰۱۲، ۱۱) یان که سی. ئه قجا ئه گهر ئه موینه ی ژ لایئ سیمانتيکیڅه شروڅه بکه یین، دی ئه وان سمیایین واتایی

+هه‌بوونا خانیان
+هه‌بوونا داروباران
+ هه‌بوونا پروبباری
+هه‌بوونا چیاپی

ده‌ستنی‌شانکه‌ین، ئه‌وین ئه‌و وینه نواندنی دکه‌ت، کو دبیته واتا ئاشکه‌رایا وینه‌ی. بۆ نمونه د ئه‌قی وینه‌یدا ئه‌ڤ سیمایین واتایی هه‌نه: وینه د ئاستی پراگماتیکیدا ب ریکا سیمایین واتایی ب ده‌ستقه ناهیت، به‌لکو دقت مروفه‌ری به‌رچاڤ وه‌برگرت، ئه‌فه‌ژی دبیته ئه‌گر کو هه‌تا مروفه‌ری ب ته‌واوی واتا پراگماتیکیا وینه‌ی شروفه‌بکه‌ت، پیدقی ب کویر و ب هویری بچیته د ناڤ شروفه‌کرنیدا، واته خو ب تشتی دیارقه‌گرینه‌ده‌ت، به‌لکو پیدقییه ئه‌و تشتی دهینه‌ی ده‌رنه‌نجامکرن ژ وینه‌ی بهینه‌ی دیارکرن، هه‌ر وه‌کو ل ده‌می ئه‌قی وینه‌یی ل سه‌ری بیخینه د ناڤ ده‌روبهریدا، دی ئه‌ڤ واتایین ل خواری ژ ئه‌وی وینه‌ی هینه‌ی ده‌رنه‌نجامکرن:

- ۱- ئه‌ڤ وینه ئه‌وی چه‌ندی دگه‌هینیت، کو خه‌لک ل ئه‌وی گوندی یین هه‌ین و لی دژین، به‌لگه‌ژی ئه‌و خانیه‌نه.
- ۲- وه‌رزی سالی زیده‌تر چیدبیت، به‌هار بیت، ئه‌وژی ژ به‌ر ئه‌وی که‌سکاتییه ئه‌وا د وینه‌یدا دیار.
- ۳-...هتد.

که‌واته وینه‌ژی دشیت ببیته ئیک ژ بوارین بکارهینانین پراگماتیکی، ئه‌وژی ئه‌گر واتا فه‌شارتییا وینه‌ی و ده‌رنه‌نجامی ژ وینه‌ی دیاردبیت بهیته دیارکرن، نه‌کو واتا ئاشکه‌رایا وینه‌ی.

۱۰-نوكته:

((نوكته گيړانه وه يه كى كورته، شيوازيكى كوميدى و گالته ناميزى هه يه و ده چيټه خانى پرخنه وه، نوكته باس له گشت بابته و بواره كانى ژيان ده كاته وه و زياتر نه و بابته تانه به خوږه وه ده كړيټ كه قه ده غه و تابون، هه ر له كونه وه تا ئيستا بوونى هه يه. شيكردنه وهى نوكته زياتر ده چيټه ناو ئاستى پراگماتيكيه وه، چونكه نوكته واتايه كى ورد و قولى هه يه و زور جار پيويستى به ده وروبه ر ده بيت تا و اتاكاي پوونببيټه وه)) (عه بدولواحد موشير دزه يى و شيرزاد صه برى عه لى، ۲۰۱۳، ۱۴۹).

ژ نه فا سه رى بو مه ديار دببت، كو نوكته ژى ب ئيك ژ بواري بكاره ينانا پراگماتيكي ده يته هژمارتن، نه وژى ژ به ر نه فان خالين ل خواري ديار كرى:
۱- و اتا نوكتى يا كويرة و گه له ك جار ان پيدقى ب ده وروبه رى هه يه، هه تاكو ديار دببت.

۲- بابته تين قه ده غه كرى و پرخنه يان ب شيوه يى پيكنه نين پيشكي شيدكه ت.

۳- هه مى په هه ندين پراگماتيكي تيدا په ننگه دده ن.

ل خواري دى هه ولده ين په هه ندين پراگماتيكا زمانى د نه قى نوكته ييدا: (ئيك ب ده بابى چوو زالگه هى. پوليسى گوتى چ كه ل كه ل ته نينن؟) ديار بكه ين:
ا- ده ركه قته:

د نه قى نوكته ييدا نه ف ده ركه قته هه يه: (پوليس نزانيت، كو ده بابته چه كه).

ب- نيشانكار:

د نه قى نوكته ييدا نه ف نيشانكاره هه نه:

۱- نيشانكارى كه سى:

- چوو: جهناقى سفره بو كه سى سيى تاك بو بكه رى دزفريت،

كو(ئيك) ه.

- ن: بۆ چهكى دزقریت.
- ته: بۆ شوفیڤیڤ ده بابی دزقریت.
- ۲- نیشانکاری ده می:
- چوو: ده می بوریه.
- نینن: ده می نهویه.
- ۳- نیشانکاری جهی:
- ه+ زالگه می: بۆ ئه وی زالگه می دزقریت، ئه وا پرسیارا هه بوونا چه کی ژ خودانی ده بابی کری.

ج- گریمانین پییشه کی:

د ئه فی نوکتیدا ئه ف گریمانه هه نه:

- ۱- شوفیڤیڤ ده بابی هه یه.
- ۲- ده بابه هه یه.
- ۳- زالگه هه یه.
- ۴- پۆلیس هه یه.
- ۵- پولیس ل زالگه می خه لکی پشکنیندکه ن.
- ۶- ده بابه هه یه.
- ۷- ده بابه ل زالگه هییه.
- د- کرده یین ئا خفتنی:
- د ئه فی نوکته ییدا کرده یا گومان ده بریننی هه یه.
- ۱۱- ماسجین موبایلان:

ماسجین موبایلان ژى دشین بینه بوارین بکارهینانا پراگماتیکی، چونکی گه له ک جاران مه به ستین فه شارتی ل پشت هه نه و خودان ده رکه فته و گریمانه و کرده نه. هه ر وه کو د ئه فی ماسجا موبایل ل خواریدا دیاردبیت:

ل ده می کوره ک ماسجه کا موبایلی بۆ کچه کی فریبکه ت و تیدا نقیسیبیت: (خاتینا دلئ من، ما ئه فرۆ ته ژیه ر باب و براین خۆ نه دشیا به رسفا ته له فؤنا من بده ی؟)

د ئهقى نموونه يا ل سهريدا همى ره هه ندى پراگماتيكا زمانى تيدا هه نه،
ئهوژى ئهقه نه:

أ- دهر كهفته:

د ئهقى ماسجيدا ئهق دهر كهفته هه يه: (كچ و كور حه ز ژ ئيك و دوو
دكهن و دوو ئهقيندارن).

ب- نيشانكار:

د ئهقى ماسجيدا ئهق نيشانكاره هه نه:

۱- نيشانكارى كهسى:

- من: كوره و ده وروبهر دياردكهت، كا كييه.

- تو، ته: كچه و ده وروبهر دياردكهت، كا كييه.

- خو: كچه.

۲- نيشانكارى ده مى:

- ئهقرو: ده وروبهر دشيت دياربكهت، كا شه مبييه يان هر پوزه كا

دييه.

- نه دشيا: ده مى بوريه.

بدهى: ده مى نهويه.

۳- نيشانكارى جفاكى:

- خاتين: بو ريزگرتن و به هادانى گوتيه ئهقيندارا خو.

ج- گريمانين پيشهكى:

د ئهقى ماسجيدا ئهق گريمانه هه نه:

۱- خاتين هه يه.

۲- كچ و كور هه نه.

۳- باب و برا هه نه.

۴- ئهقيني هه يه.

۵- ته له فون هه يه.

۵- ئاستهنگ د رپيا كچيدا هه نه.

٤- نه به رسفدان ههيه .

د- کرده یین ئاخفتنی:

د ئه فی ماسجیدا ئه ف کرده یین ئاخفتنی هه نه:

١- نرخاندن .

٢- گومانده ربرین .

٣- ئاگه هدارکرن .

١٢- مانشیتین پوژنامه فانی:

مانشیتین پوژنامه فانی (پوژنامه و گوڤاران)، بریتیه ژ چهند په یقه کان، کوب کورتی هاتییه دارشتن و هلگرا واتایه کا فراوانا وتاره کئی یان هه واله کییه، کو تیدا پاش و پیشکرن و زه قکرن و گرنگیپیدان د په یقاندان، پیخه مهت وروژاندن و جه ختکرنی دهیته کرن . ئه ف مانشیتیه کورتییا بابه تی یان وتارییه، ژ بهر هندی ب هژماره کا کیما په یقان دهیته نفیسین و جهی ئه وی دکه فیتیه سه ر وتاری، زیده باری هندی ب پینفیسسه کا توخ دهیته نفیسین، داکو بشیت سه رنجا خوانده فانی بو بابه تی یان هه والی پابکیشیت .
ل خواری دی هه ولده یین په هه ندین پراگماتیکی د ئه فی مانشیت ل خواریدا دیار بکه یین:

- حوکمهت ژ بهر وه زاره تا ناخو پیکناهییت (پوژناما وار، ژ (١٠٤٧)،

ئیکشه مب ٢ ئادار ٢٠١٤).

أ- ده رکه فته:

د ئه فی مانشیتیدا، ئه ف ده رکه فته هه یه:

١- حوکمه تا هه ریما کوردستانی هیشتا نه هاتییه پیکهینان .

٢- وه زاره تا ناخو یا گرنکه د نا ف حوکمه تا هه ریمیدا .

ب- نیشانکار:

د ئه فی مانشیتیدا، ئه ف نیشانکاره هه نه:

١- نیشانکاری که سی:

- ت: بو حوکمه تا هه ریما کوردستانی دزفریت .

۲- نیشانکاری دەمی:

وهكو:

- نه هاتيه: دەمی بورييه.

ج- گريمانين پيشه كى:

د ئەقى مانشيتيدا ئەڤ گريمانه هه نه:

۱- حكومه تا هه ريمى هه يه.

۲- وهزاره تا نافخو هه يه.

۳- ئاستهنگ د رپيا پيكهينا نا حوكمه تيدا هه نه.

د- كردهيين ئاخفتنى:

د ئەقى مانشيتيدا ئەڤ كردهيه هه نه:

۱- رازينه بوون.

۲- ئاگه هداركرن.

۳- تاوانباركرن.

۱۳- دروشم:

دروشم ده برپينه كه، كو ژ هژماره كا كيما په يقان پيكدهيت و چيدبيت ب دهقى بهينه گوتن يان ب نقيسنى و زيده تر نقيسينه. ئەڤ دروشمه ده برپينى ژ ئارمانج و ديتن و داخوازييا جه ماوه رى يان خهلكى يان گرۆپه كى به رامبه ر دهستهه لاتى يان هيزه كا سياسى يان جفاكى دهولى... هتد دكه ن و ئەڤ دروشمه كاتينه، ئانكول ده مى بۆنه و هه لكه قتان يان ل ده مى قهيران رويددهن، ئەڤ دروشمه دهينه دروستكرن.

بن سه عيد ل دوور پيناسا دروشمى دبيژيت: دروشم برتتويه ژ ده برپينه كا ئاسان و كورت و هيزه كا زۆر بۆ ژبه ركرنى هه يه ديسان يا كاريگه ره د گه هاندا خۆدا و ب شيوه كى باش دهيته دارشتن و دروستكرن. دروشم به رنامه يى سياسى يان هه لويستى مرؤقايه تى يان پرۆژى هزرى به رجه سته دكه ت و هيزا خۆ ژ سانه هى و ره وانبيژيى و هه ر دگرن (أحمد بن راشد بن سعيد، ۲۰۰۳، ۲۱۹-۲۲۰).

هندەك دروشم ژ ھندەك دروشمیی دی سەرکەفتی ترن، سەرکەفتنا
دروشان د ئەقان خالاندانە:

- ۱- پیدقییە زمانی دروشمان، یی ئاشکەرا بیت و پرمەبەست بیت.
- ۲- دقیت دروشم دەربیرینی ژ پویدانا ھەقدەم بکەت.
- ۳- دقیت دروشم کورت بیت و باشترە ئەگەر قافیە تیدا ھەبیت، داکو پتر
بشیت سەرەنجا جەماوەری پابکیشیت.
- ۴- دقیت دروشم بشیت دەپیرینی ژ داخواز و ئارمانج و ھەستین خەلکی
بەشدار بکەت، ھەرەسا دروشم بشیت بارودۆخی پویدانی یان
ھەلویستی یان بابەتی داخوازکەران پەنگفەبدەت.
ئەقین ل خواری ھندەك ژ دروشمیی کوردینە:

- ۱- ئیم سی سی کا ھەلویستی سیاسی.
 - ۲- پاسدار ئیسلام ھۆ نینە، کاری ھەوہ خوین پێژینە.
 - ۳- نەھیلن کەلوپەلین تورکی بەینە ناڤ کوردستانی.
 - ۴- گەلی گوھۆرین دقیت.
- ل خواری دی ھەولەدین، پەھەندین پراگماتیکی د ئەفی دروشمیدا: (ئیم
سی سی کا ھەلویستی سیاسی) دیاربکەین:
ا- دەرکەفتە:

د ئەفی دروشمیدا، ئەڤ دەرکەفتە ھەیە: (ئیم سی سی یا بی دەنگە
بەرامبەر ھاتنا ئیرانی بو ناڤ ئاڤا کوردستانی)
ب- نیشانکار:

د ئەفی دروشمیدا، ئەڤ نیشانکارە ھەنە:
۱- نیشانکاری کەسی:

∅: جەناقێ لکاوہ بو کەسی سییی تاک بو بکەری دزقریت، بەلی د
ئەفی پستەییدا بکەر ژێ بوویە ∅، کو د بنەرەتدا بکەری پستەیی
(ھەلویستی سیاسی)یە، بەلی گوھۆرین ب سەر ئەوی پستەیی ھاتییە
و(ھەلویستی سیاسی) بوویە بەرکاری نەراستەوخۆ.

- ٢- نیشانکاری دەمی:
- کا ٥: کاری پستهیی بوویه سفر ٥، کو دەمی ئەوی نهۆیه.
- ج- گریمانین پیشهکی:
- د ئەفی درۆشمیدا ئەڤ گریمانه هه نه:
- ١- ئیم سی سی ههیه.
- ٢- پاسه وانین ئیرانی هه نه.
- ٣- پاسه وانین ئیرانی فیانا داگیرکنا کوردستانا عیراقی ههیه.
- د- کردهیین ئاخفتنی:
- د ئەفی درۆشمیدا ئەڤ کردهیه هه نه: ١- گله و گازنده. ٢- ههست
دهربیرین. ٣- تاوانبارکرن.

پشکا نه هی: په یوه نندییښ واتی و پراگماتیک:

۱- هه قواتا-synonym:

هه قواتا وهکو ناشکهره، کو دوو په یقان یان پتر نیک واتا هه بیت. وهکو: (په یف، وشه)، (ئاواره، په نابهر، دهر به دهر).

هه قواتا ب تنی د ناستی په یقیدا نینه، به لکو د ناستی رستی ژیدا هه یه، نانو دوو رسته د شین بینه هه قواتا، نه گهر هر دووکان نیک چه مک یان واتا هه بن. بو نمونه:

- نازاد ترومبیللا خو فروشته من.

- من ترومبیللا نازادی ژی کری.

نه قه هر دوو رستین ل سهری هه مان واتی ددهن، ژ بهر هندی نه و هر دوو رسته دینه هه قواتا بو نیکو دوو.

- زیپر ژ زیفی گرانتره.

- زیف ژ زیپی نه رزانتره.

نه قه هر دوو رستین ل سهری ژی هه مان واتی ددهن، ژ بهر هندی نه م د شین نه وان هر دوو رسته یان بکه یه هه قواتی یی نیکو دوو.

۲- هه قواتا پراگماتیکی:

هنده کجاران په یف و دهسته واژه د واتا پراگماتیکیدا دینه هه قواتی یی نیک، نه وژی ل ده می دهسته واژه ب واتی نه راسته وخو دهیته دهر برین، نانو مه به ستا ناخفتنکهری نه و نه بیت، کو دبیریت، کو نه قه ژی دچیته ناف ((هوکاری دهر وونی... که هه ست دهر برین تیدایه)) (عبدولواحد موشیر دزه بی، و اتاسازی وشه و رسته، ۲۰۱۱، ۱۴۰). وهکو د نمونه یا: (مرن و مال نافاهیکرن) دا دیارد بیت، کو نه قه دینه هه قواتی یی نیک.

د نه قی نمونه یا ل سهریدا دهسته واژه یا (مال نافاهیکرن) واتی هه کا نه راسته وخو هه یه و مه به ستا ناخفتنکهری نه و نینه نه و دبیریت، به لکو واتا و مه به سته کا دی ددهت، کو نه وژی (مرن) ه و نه قه دچیته د ناف واتا پراگماتیکیدا.

ديسان هندهك جارا پرسته د واتايا پراگماتيكيډا دبنه هه فواتايين ئيڪ،
 ب تاييه تي ژ روانگه ها تيورا كرده يين ئاخفتنيڅه . ب تاييه تي كو ئاخفتنكهر
 تشته كي دببزيث، كو مه به ستا ئه وي ئه و نينه، به لكو واتا و مه به سته كا دي
 دقيث، به لي ب شيوازه كي نه پرسته وخو دببزيث (شبروان حسين حمد، ۲۰۱۰،
 ۱۱۴). بو نمونه:

أ- له بخا خانبيي ته دي هشك بيت.

ب- خانبيي خو ئاڅبده.

د پرسته يا (أ) دا، مه به ستا ئاخفتنكهر ي هه وال گه هاندين نينه، به لكو
 فه رماندنه كا نه پرسته وخويه و گوهدار ل هه ر دوو پرسته يان دگه هيت، كو
 ئه وزي ئيڪ واتايي ددهن، ئه وزي: (ئاڅدانا خانبييه .) به لي جوډاهي د ناڅبه را
 هه ر دوو پرسته ياندا ئه وه، كو پرسته يا (أ) ب شيوازه كي نه پرسته وخو هاتييه
 گوتن، به لي پرسته يا (ب) ب شيوازه كي پرسته وخو هاتييه گوتن.

۳- دژواتا -Antonymy:

مه به ست ژ دژواتايي ئه وه دوو په يڅ د واتاييدا دژي ئيڪ بن. چيډبيت
 ئه وه هه ر دوو په يڅ ناڅ بن. وه كو: (نيړ و مي) يان دوو كار بن، وه كو: (هات و
 چوو) يان دوو هه فالناڅ بن. وه كو: (پهش و سپي) يان دوو هه فالكار بن،
 وه كو: (سه ر و بن). دژواتا ب تني د ئاستي په يقيدا نينه، به لكو د ئاستي
 پرستيژيدا هه يه، به لي ل قيرئ هه ر په يڅه د ناڅ پرسته ييدا ب ئه قي كاري
 رادبيت. وه كو د ئه قي نمونه ييدا دياردبيت:

- زاروكي ئه وي كوره.

كه واته ئه څ نمونه ئه وي چه ندي په تدكته، كو زاروكي ئه وي كچ بيت.

۴- دژواتا پراگماتيكي:

ليچ و براون ئاماژه ب هندي دان، كو شيوه يهك ژ شيوين ته مومرثبيي
 دژواتايه، كو ب شيوه كي گشتي، ل بن بواري پراگماتيكي هاتييه په سه نكرن
 و ئه وان تبيننيا هندي كر، كو هيژا مه به سته ر د واژه (په يڅ) ييدا چيډبيت ژ
 لايي مه به ستيڅه يا ته مومرژاوي بيت. وه كو: ئه ري ئه څه ئه وه ته له فوننه يه؟

چیدبیت ئەقە نواندنا پرسپارەکا ئاشکەرە بیت یان داخووزییه ک بیت بۆ گوهداری، کو بهرسقی ل سەر تەلەفۆنی بدەت، ئەقجال دەمی پەیوهندی د ناڤەرا هاوبەشیین ئاخفتنییدا یا ئاشکەرە نه بیت، ئەقەژی چیدبیت د بهرژەوهندییا هەر دوو هاوبەشیین ئاخفتنییدا بیت، کو هیزا واژەیی د گفتوگویییدا بمینیت، ب ئەقی چەندی ئاخفتنکەر خو ژ مەترسییا بهرسینگرتنی یان ژ پەتکرەکا موزعج دویردنیخت، چونکی ل ئەقی دەمی گوهداری ئازادی د بهرسفدانا پرسپاریدا هەیه، هەر وهکو بیژیت: بەلی ئەقە ئەوه یان ل جهی هندی بۆ هندی بچیت، کو ئەو پاقەکرنا واژەیی ب هندی بکەت، کو داخووزییه کا نه راستەوخویە و ب جە هینانا بهرسقی رابیت (جانوس. س. بیتوفی، ۱۴۲۱، ۱۹۵).

ب ئەقی چەندی ئەم دبیین، کو دژواتا ل ئەوی دەمی دروست دبیت، ل دەمی ئاخفتنکەر ب وردی و هویری قیانا خو یان مەبهستا خو دیارنەکەت (جانوس. س. بیتوفی، ۱۴۲۱، ۱۹۵). بۆ نمونە گوتنەکا وهکو: (پیدقی بوول سەر من، ئەز دەرگەهی بگرم) دوو واتا و کردەییین هەقژ ددەت، ئەوژی ئەقەنە:

۱- دانپیدانە ب گرتنا دەرگەهی.

۲- پەشیمانە ب نه گرتنا دەرگەهی.

کەواتە ئەم دشیین دژواتایا پراگماتیکی ژ لایی ئەقان بواریین پراگماتیکیقە شروقه بکەین:

۱- دژواتا ژ پوانگەها کردەییین ئاخفتنیقە:

هەر وهکو ل سەری هاتییه دیارکرن، کو دشیاندایه دژواتا ژ پوانگەها پراگماتیکیقە (کردەییین ئاخفتنیقە) بهیته شروقه کرن، ئەوژی ل دەمی دوو واتا و کردەییین بهروفاژی ئیک ژ ئیک گوتن ب دەستقە بهین، هەر. هەر وهکو د ئەقی نمونەیا ل خواریدا دیاردبیت:

- ئەقە ئەو مروقی بکوژە.

د ئەقی پستهیا ل سەریدا تەمومژی هەیه و دوو کردەییین بهروفاژی ئیک ددەت، ئەوژی ئەقەنە:

أ- گومانده ربرپین د گوتنیدا ههیه .

ب- تاوانبارکرن د گوتنیدا ههیه .

ژ ههژییه بیژین، کو ئەق هەر دوو کردهییښ بهرۆقارژی ئیکودوو دبنه
هویی دروستبوونا دژواتایی ژ روانگه ها کردهییښ ئاخفتنیقه .

- نه هیی دی که فی .

د ئەقی گوتنا ل سه ریدا، دوو کردهییښ بهرۆقارژی ئیک هه نه، ئەوژی

ئەقە نه :

أ- ئامۆژگارییه ب نه هاتنی .

ب- فه رمانکرنه بهاتنی .

دیسان ئەقان هەر دوو کردهیان ژى ددهت :

أ- ئامۆژگارییه ب هاتنی .

ب- فه رمانکرنه ب نه هاتنی .

۲- دژواتا ژ روانگه ها ده رکه فته ییښ ئاخفتنیقه :

د شیاندايه دژواتا ژ لایى پروانگه ها ده رکه فته ییښ ئاخفتنی ژیفه بهیته
دیارکرن، ئەوژی ل ده می په یقه ک د سنووری رسته ییښ دوو واتاییښ ژیکجودا
بدهت . بۆ نموونه، رسته یه کا وه کو: تو گه له کا جوانی . د فیڤیدا ئەگه ر جاڤ
نقاندن د گه لدا بیت، په یقا جوان دژواتا خو دگه هینیت . دیسان ئەگه ر ب
ترانه ژیفه بهیته گوتن، هەر ئەو په یف دی دژواتا خو دگه هینیت . دیسان ئەگه ر
بیژیه مروقه کی رهش: ب راستی تو گه له کی سپی . سپی، ل فیڤیڤ ب واتا
رهش دهیت، ئانکو دژی واتا خو دگه هینیت .

۵- بهش و گشتی - part- whole :

په یوه ندییا بهش و گشت بریتییه ژ په یوه ندییا د ناقبه را دوو په یقاندا،
ئیک ژ ئەوان دبیته بهشه ک ژیا دی، واته ئیک بهشه و یا دی گشته . وه کو
به رپه ر و په رتووک، چهنک و فروکه، په نجه ر و خانى (نور الهدى لوشن، ۲۰۰۶،
۱۱۸).

که واته په یوه نډیا به ش و گشت د ناقبه را دوو په یفاندا دروست دبیت. نه فته ژی وه کی هایپونیمیه و ریږبه نډیه ک د ناقبه را به شی و گشتی پیکهینه ری نه ویدا هه یه. لی ب نه فی چه ندی ژ هایپونیمی جودا دبیت، کو نه و په یفا ب به ش دهیته نیاسین، پشکه که ژ په یفا گشت، وه کی (تل) کو پشکه که ژ دهستی یان پی و جوړه ک ژ نه وان نینه، لی د هایپونیمیدا (نیرگز) جوړه کی (گول) ییه (عبدولسه لام نه جمه دین و شیرزاد صبری عه لی، ۲۰۱۱، ۱۸۵).

۶- جوړین به ش و گشتی:

په یوه نډیا به ش و گشتی چند جوړه ک هه نه، نه فین ل خواری هنده ک ژ نه وان جوړانه:

أ- به ش و ته فایا بابه تی - Component- Integral object:

د فیریدا په یوه نډیا به ش و گشت ب سانه هی د میشکیدا دهیته دربرین، واته نه و په یوه نډیه د ناقبه را به ش و بابه تی نه و به ش د گه لدا دروست دبیت (Murphy, 2003, 232). وه کو:

- به ش به شه که ژ به شین په رتوکان.
- تایره به شه که ژ ترومبیلی.
- بزوینه ر به شه که ژ ترومبیلی.
- په نجر به شه که ژ خانی.

ب- نه ندام و کومه ل - Member- collection:

د فیریدا دوو په یف هه نه، نی ک ژ نه وان دبیته نه ندام د ناقه کومه لا په یفا دیدا. وه کو د نه فان نمونه یاندا دیار دبیت (Saeed, 2009, 71):

- دار به شه که ژ دارستانی.
- بالنده به شه که ژ ره قدی.
- زاروک به شه که ژ خیزانی.

پ- به ش و بارسته (کته) - Portion- mass:

ئەف جۆرى پەيوەندىيى د ناڧبەرا ناڧىن گشتگر و يەكە يەكا دابەشكريد ا دهيتە دروستكرن (Murphy, 2003, 232). وەكو د ئەڧان نمونە ياندا ديار دبیت:

- دلۆپ بەشەكە ژ شلييى.

- پانزىن بەشەكە ژ خامى.

ج- تشت و بابەت - Stuff-object:

تشت و بابەت پەيوەندىيەكە و جۆرەكە ژ بەش و گشتى و گەلەك جاران دەرپرېن ژى دهيتە كرن، ب رىكا بكارهينانا چارچۆڧەكى گشتگر. وەكو (Murphy, 2003, 231):

- ئاڧ گشتە بۆ هايدرو جينى.

- مارتينى گشتە بۆ كحولى.

د- جھ و رووبەر - Place-Area:

ئەف جۆرى بەش و گشتى يى تايبەتە ب پەيوەندىيا د ناڧبەرا رووبەران و جھين تايبەتدا يان جھين د ناڧ ئەوان رووبەرادا (Murphy, 2003, 233). وەكو:

- دەڧەرا پەنلتىيى بەشەكە ژ يارىگەھى.

- كەركووك بەشەكە ژ كوردستانى.

- مسيريك بەشەكە ژ سيمىلى.

- ئەنقرە بەشەكە ژ توركيا.

ه- سىما - چالاكى - Feature- activity:

ئاماژە ب ئەڧى جۆرى دهيتە دان ب رىكا بكارهينانا بەشى بۆ دستنیشانكرن يان پوهنكرنا سىما يان چالاكى يان كريانان (Murphy, 2003, 233). وەكو:

- دانا پارەى بەشەكە ژ كريانا كرينى.

- داعويران بەشەكە ژ كريانا خوارنى.

۷- به ش و گشتا پراگماتیکی:

د ناستی پراگماتیکیدا، به ش ل جهی گشتی دهیت و گشت ل جهی به شی دهیت، به لی ب مەرجه کی په یوه ندی د ناقبه را نه واند ا جور ه بیت. ب واتایه کا دی نه و خالا په یوه ندیا به ش و گشتی ژ ناستی سیمانتيکی څه دگوهیزیته ناڅ ناستی پراگماتیکی مه به سته، چونکی هه تا کو نه څ دیارده بیته دیاره کا پراگماتیکی، دقیت مه به ست ژ به شی گشت بیت و مه به ست ژ گشتی به ش بیت. ب نه فی رهنگی ل خواری:

أ- ل ده می مه به ست ژ به شی گشت بیت:

وه کو:

- تویی پیس بووی، سه ری خو بشو.

د نه فی نمونه یا ل سه ریدا په یفا (سه ر) ل جهی ه می (له ش) ی هاتییه، ئانکو به ش ل جهی گشتی هاتییه و نه څ دیارده څه گوهاستییه بو ناڅ پراگماتیکی، چونکی مه به ست هاتییه هه بوونی.

ب- ل ده می مه به ست ژ گشتی به ش بیت:

وه کو:

- ترومبیل په نجر بوو.

نه څ نمونه یا ل سه ری به روڅاژی نمونه یا ل سه رییه، نه وژی نه وه، کو ل جهی به شی گشت هاتییه بکارهینان، ئانکو مه به ست ژ په یفا ترومبیل د ناڅ نمونه یا ل سه ریدا تایره یه، هه بوونا مه به ستی د نه فی کارهینانیدا، نه څ دیارده بو ناڅ پراگماتیکی څه گوهاستییه، چونکی سیمانتيک نه شیت نه فی چه ندی شروڅه بکه یت، چونکی سیمانتيک گریډای وانا ئاشکه رایه و ل دویف مه به ستا ل پشت ناچیت، چونکی نه څ دویفچوونه کاری پراگماتیکییه. هه روه سا هه مان تشت بو نمونه یا (باژی هاته سه ر جادی). ل څیری مه به ست ژ باژیری، خه لکه.

۸- ھايپونيم^(۱):

گەلەك زاناين زمانى پيناسەيا ھايپونيمي كرىه، ئەقین ل خوارى ھندەك ژ ئەوان پيناسەيانە:

۱- جورج يول دېژىت: ل دەمى واتا فۆرمەكى، واتايا فۆرمەكى دى ب خۇفە بگريت، ئەف پەيوەندىيە ب ھايپونيم دەيتە نياسين. وەكو گيانەوہ سەى ب خۇفە دگريت (Yule, 2006, 105).

۲- كريستال ل دوور پيناسەيا ھايپونيمي دېژىت: ھايپونيم زاراقەكە د سيمانتيكىدا دەيتە بكارھينان و بەشەكە ژ خواندنا پەيوەندىين واتاي و گرىداى زاراين فەرھەنگينە. ھايپونيم پەيوەندىيەكە د ناقبەرا پەيقەكا تايبەت و پەيقەكا گشتيدا. بۆ نمونە پشيك دچتە ژىر زاراقي گيانەوھريدا (Crystal, 1991, 222).

۳- لوبنەر دېژىت: د شياندايە ھايپونيمي ب ئەقى رەنگى پيناسە بکەين، دەرپرنا زمانى A دەرپرنا B ب خۇفە دگريت، ئەوژى ئەگەر واتا دەرپرنا B بەشەك بيت ژ واتا دەرپرنا A و دەرپرنا A پەيوەندى ب دەرپرنا B قە بيت (Lobner, 2002, 85).

۴- ھورنى دېژىت: ھايپونيم ئەوہ، كو پەيقەك خودان واتايەكا تايبەتە، كو د ناڤ پەيقەكا پتر تەڤگرايە. بۆ نمونە پەيقا سە و پەيقا پشيك دوو ب خۇفە گرتنن بۆ پەيقا گيانەوہر (Hornby, 2006, 735).

۵- مازويس ل دوور پيناسەيا ھايپونيمي دېژىت: ھايپونيم برىتيە ژ پەيوەندىيەكى د ناقبەرا دوو يەكەيىن زمانيدا، كو واتا پەيقا ئىكى د ناڤ واتا پەيقا دوويدا ھەيە. بۆ نمونە (توليب)^(۱) ب خۇفە گرتنەكە بۆ پەيقا گول، ئانكو پەيقا گول پەيقا توليبى ب خۇفە دگريت (Matthews, 2007, 180).

^(۱) بۆ زاراقي ھايپونيم، د ناڤ واتاسازييا كورديدا، چەند زاراقەكىن دى ژى بۆ دەيتە بكارھينان، ئەوژى ئەقەنە: (گرتنەوہ، ب خۇفە گرتن، داپوشين... ھتد)
^(۱) توليب جۆرەكە ژ جۆرين گول.

ژ ئه نجامی ئه فان هه می پیناسه یان ئه م دشین بیژین، هایپونیم دیارده یه که، کو دوو زاراف تیدا هه نه، زارافه ک یی گشتیه و زارافه ک یی تاییه تیه و پهنگه د ئه فی دیار دیدا زارافه کی گشتی و چه ند زارافین تاییه تی هه بن. بۆ نمونه پهنگ، سووری و شینی و... ب خوڤه دگریت.

۹- هایپونیم پراگماتیکی:

هایپونیم ژی دشیت بچیه د ناف پراگماتیکیدا و ب هایپونیم پراگماتیکی بهیته هژمارتن، ئه وژی ل ده می مه به ست دهیته هه بوونی و ل جهی زارافی گشتی زارافی تاییه تی بهیته بکارهینان و ل جهی زارافی تاییه تی زارافی گشتی مه به ست بیت. ب ئه فی پهنگی ل خواری:

أ- ل ده می مه به ست ژ زارافی گشتی زارافی تاییه تی بیت:

ل ده می په یفا ماموستا د نمونه یا: (ماموستاکه م هه موو کاتیک سه رکه وتوه) بۆ ماموستایه کا ئافره ت هاتیه بکارهینان.

ب- ل ده می مه به ست ژ زارافی تاییه تی زارافی گشتی بیت: وهکو:

- ژيانا ئه وان ل سه ر مریشک خودانکرپیه.

د ئه فی نمونه یا ل سه ریدا (مریشک) بۆ (مریشک و دویکل و چیچه لوکان) هاتیه بکارهینان.

۱۰- جیاوازی- Incompatibility:

بریتیه ژ ئه وی په یوه ندییا د نافه را ئه وان په یقاند هه ی، به لی ب مه رجه کی ئه و په یف ئیکو دوو ب خوڤه نه گرن، به لکو دقیت ئه وان په یقان، زارافه کی گشتی هه بیت (عه بدلولواحید موشیر دزه یی، واتاسازی وشه و پرسته، ۲۰۱۱، ۱۴۳). وهکو په یوه ندی د نافه را سوور و په شیدا په یوه ندییه کا جیاوازییه، چونکی ئه وان په یقان زارافه کی گشتی هه یه، ئه وژی زارافی په نگه.

۱۱- جیاوازییا پراگماتیکی:

هه ر چه نده په یوه ندییا جیاوازیی په یوه ندییه کا سیمانتیکیه، به لی ئه فی ئه وی چه ندی ناگه هینیت، کو ئه م نه شین ژ روانگه ها پراگماتیکیفه

شروڤه بکهین، به لکو د شياندا هه يه ئه ڤه پيوه نديي ژ لايي پراگماتيکيڤه
شروڤه بکهين، ل ده مي ئه م بيخينه د ناڤ ده وروبه ريده و ژ په خي
دهرکه ڤته يين ئاخفتنيڤه شروڤه بکهين. ب ئه ڤه پهنگي ل خواري:
- ئه ڤکچه يا سپييه.

ئه ڤسته ژ لايي دهرکه ڤته يين ئاخفتنيڤه، ئه وي چهندي دگه هينيت،
کو ئه وکچ يا په ش يان سور... هند نينه.

۱۲- ته مومڙي و پراگماتيک:

ا- پيناسه يا ته مومڙي يي:

مه به ست ژ زارافي ته مومڙي ئه وه، ل ده مي هر که رسه ته و يه که يه کا
واتايي پتر ژ واتا و رافه کرنی بو هه بيت. ب واتايه کا دي ته مومڙي ئه وه
که پرسته يه کی يان دانه يه کا زماني دوو يان زيده تر ژ دوو واتايان هه بيت.
ئه ڤجا ئه و که ره سته يه يان دانه يه د ئاستي رژمانيدا بيت يان د ئاستي
واتايدا بيت.

ب- جوړين ته مومڙي يي:

ته مومڙي يي چهن د جوړه ک هه نه، ژ ئه وان جوړان:

۱- ته مومڙي يا سيمانتيکي:

مه به ست ژ ته مومڙي يا سيمانتيکي ئه وه، ل ده مي که پرسته يه ک يان
دهرپينه ک پتر ژ واتايه کی هلبگريت (کمال الزيتوني، ۲۰۱۳، ۱۳). ئه ڤه ژي زيده تر
د دياردين هاوييژ و فره واتادا ديارد بيت.

مه به ست ژ ديارده يا هاوييژي ئه وه، کو چهن د فورمه کين وه کو ئيک ژ
لايي واتاييڤه ژيکجودا بن. وه کو:

(۱)

بیر(۱)(بیرا ئافي)

بیر(۲)(هزر)

(۲)

تیر(۱)(نه پوون)

تیر(۲)(تیرکفان)

پیدقییه دیاربکهین، کو هاوییژ د ئاستی پستی ژیدا هیه. د زمانی کوردیدا هاوییژ د ئاستی پستهییدا، گلهک جاران ب پیکا فره هیزی و ئاوازیی یان ب پیکا بکارهینانا په یقین هاوییژ د ناڅ پستهییدا دروست دبیت(صبح رشید قادر، ۲۰۰۰، ۱۸). وه کو:

- ئازاد چوو شیری بینیت.

ئەڤرستا ل سهری پستهکا هاوییژه، چونکی ب پیکا په یفا هاوییژ(شیر)، بوویه ئەگەر ئەوی پستهیی دوو پۆنانین(ترکیب) ژ ناڅدا هه بن. هه چهنده ئەوی پستهیی ئیک پۆنانا ژدهرقه هیه.

به لئ مه بهست ژ دیاردهیا فره واتایی، ئەوه په یقهک پتر ژ واتایهکی هه بیت، ب مهرجهکی ئەوی په یقی ئیک نه ژاد هه بیت، به لئ واتایین جودا بدهت(تالیب حوسین عه لی، ۲۰۱۱، ۹۵). ئانکو پیدقییه په یوه ندییهک د ناڅبه را واتایین ئەوی په یقییدا هه بیت. بۆ نمونه:

- بهردان: ۱- ته لاق

۲- بهردانا زیندانه کی.

سیمایی هاوبهش د ناڅبه را ئەواندا(نه مانه).

- پۆژ: ۱- هه تاڅ

۲- پۆژین هه قتییی.

سیمایی هاوبهش د ناڅبه را ئەواندا(پونا هییه).

پیدقییه دیاربکهین، کو فره واتا د ئاستی پستی ژیدا هیه، وه کو د ئەڤی نمونه ییدا دیاردبیت:

- سه رهلدا.

۱- به ته نی ل سه رهلدا.

۲- شۆره شی سه رهلدا.

۲- تەمومژىيا رېزمانى يان سىنتاكسى:

ئەو ل دەمى پستەيك پتر ژ واتايەكى ھەبىت، ئەقجا ب پىكا پىكھاتا
پستەيى بيت يان ژ بەر ھەر ئەگەرەكى دى بيت. وەكو:

أ- ھەبوونا پەيئىن فرەواتا و ھاوييژ د ناڤ پستەيىدا(عبدولواھىد موشىر
دزەيى، واتاسازى وشە و پستە، ۲۰۱۱، ۱۶۸). وەكو:

- ئەڤ پۆرە يا خۆشە. ئەڤى پستەيى دوو واتايىن ھەين:
۱- ئەڤ ھەتافە يا خۆشە.

۲- پۆرژا دووشەمبى يان پىنجشەمبى يا خۆشە.

ب- ب پىكا ستراكچەرى پستەيى و ھەبوونا پەيوەندىيىن جياواز د ناڤ
بەشىن پستەيىدا (عبدولواھىد موشىر دزەيى، واتاسازى وشە و پستە، ۲۰۱۱، ۱۶۹).
وەكو:

- خالەت و مەتتىن خۆشتقى ھاتن. ئەڤى پستەيى ئەڤ دوو واتا ھەنە"
۱- خۆشتقى جارەكى بۆ ھەر دووكان دزقرىت. واتە خالەت و مەت ھەر
دوو خۆشتقىنە.

۲- خۆشتقى جارەكا دى بەس بۆ مەتى دزقرىت.

ج- ل دەمى پستەيەك ب دوو دارشتنىن جياواز بەيئە شروڤەكرن (طالب
حسین علي، ۱۹۹۸، ۸۱-۸۲). وەكو:(سەرەدانا
مرۆڤىن مە يا خۆشە). كو ئەڤ پستە ب دوو دارشتنىن جودا دەيئە
شروڤەكرن، ئەوژى ئەقەنە:

سەرەدانا مرۆڤىن مە بۆ مە يا خۆشە.

۲- سەرەدانا مە بۆ مرۆڤىن مە يا خۆشە(ئەمەل جندى فتاح، ۲۰۱۲، ۲۲-
۲۳).

۳- تەمومژىيا پراگماتىكى:

ئەڤ ل ئەوى دەمى دروست دبىت، ل دەمى بابەت گریدای فرە بوونى
بيت، ھەر وەكو د تەمومژىيا قەگەرانییدا دیاردبىت، ئەوژى ل دەمى

دەربرینهك ئاماژەیی ب تشتەکی گشتی و تایبەتی د هەمان دەمدا بکەت
(کمال الزیتونی، ۲۰۱۳، ۱۳). بۆ نموونە:

ئەزگە لەك حەز ژ کوردستانی دکەم.

ئەف دەربرینه فەگەرانه بۆ ولاتی کوردستانی و کچا نافی ئەوی
کوردستان د هەمان دەمدا.

ج- نەهیلانا تە مومژییی ب پیکا پراگماتیکی:

پیدفییە ئاماژەیی ب ئەوی چەندی بدەین، کو پراگماتیک دشییت هەر
جۆرەکی تە مومژییی نەهیلیت ئەفچا چ د هاویژ و فرەواتایاندا بیت یان
تە مومژیا فەگەرانییدا بیت یان د هەر جۆرەکی دییی تە مومژیییدا بیت. ب
ئەفی پەنگی ل خواری:

أ- نەهیلانا تە مومژیا فرەواتایی ب پیکا پراگماتیکی:

وہکو:

- ئەف پۆژە چەند یا خۆشە.

د ئەفی نموونا ل سەریدا سیمانتيك نەشییت دیاربکەت، کا پۆژ چییە،
بە لی پراگماتیک ب هاریکاریا دەوربەر دشییت دیاربکەت، کا مەبەست پی
حەتافە یان شەمبی یان ئیک شەمبە... هتد.

ب- نەهیلانا تە مومژیا هاویژیی ب پیکا پراگماتیکی:

وہکو:

- هەر شیرى بهینه.

پەیفە هاویژ(شیر) د پستەیا ل سەریدا بوویە ئەگەری دروستبوونا
تە مومژییی، ئەفچا دەوربەر(پراگماتیک) دشییت ئەوی تە مومژییی نەهیلیت و
دیاربکەت، کا مەبەست پی شیرى فەخوارنییە یان شیرى شەرییە.

ج- نەهیلانا تە مومژیا فەگەرانی:

وہکو:

- ئیمان نەمایە ل دەف ئەوی مروفی.

تەمومژىيا ئاماژەيى د نمونەيال سەريدا ب پىكا پەيڧا (ئيمان) دروستبويە، كودەمان دەمدا ئاماژەيى ب تىتەكى گىشى، ئەوژى (ئيماندارىيە) و تىتەكى تايبەتى كو نائى كچەكئىيە دكەت. ئەڧ تەمومژىيە ھەر وەكو ھەمى تەمومژىيىن دى دىياندايە ھەيە، ب پىكا دەوروبەرى بەيىتە ڧەرەڧاندن و نەمىنىت و بەيىتە دياركرن كا مەبەست پى كىژ واتايە.

د- نەھىلانا تەمومژىيا رىستەيى يان پىزمانى:

وەكو:

سەرەدانا مروڧىن مە يا خۆشە.

ئەڧ رىستە وەكو بەرى نوکە ھاتىيە دياركرن، رىستەيە كا تەمومژىيە، بەلى ل گەل ھندى د شىانا پراگماتىكىدا ھەيە، ب پىكا دەوروبەرى دياربەكەت، كا كىژ ئەڧان واتايىن ل خوارى مەبەستە:

- سەرەدانا مروڧىن مە بۆ مە يا خۆشە

- سەرەدانا مە بۆ مروڧىن مە يا خۆشە

ھەر وەسا ب پىكا دەوروبەرى د شىاندا ھەيە، ئەو تەمومژىيا د ئەڧى رىستى ژىدا ھەي: (خالەت و مەتىن خۆشتقى ھاتن) بەيىتە ڧەرەڧاندن و نەمىنىت و دياربىيت، كا مەبەست پى كىژ ئەڧان واتايىن ل خوارىيە:

۱- خۆشتقى بۆ ھەر دووكان دزڧرىت. واتە خالەت و مەت ھەر دوو

خۆشتقىنە.

۲- خۆشتقى بۆ مەتى دزڧرىت.

لیستا ژیدهران:

أ-ژیدهر ب زمانی کوردی:

- ۱- ئەمەل جندی فەتاح، ڤەرەڤاندنا مژداریی ب ریکا کەرەستین نەکەرتی، ناما ماستەری، فاکولتییای زانستین مەروڤایەتی، زانکۆیا زاخۆ، ۲۰۱۳.
- ۲- بەکر عومەر عەلی مەعروف، میتافور لە روانگەیی زمانەوانییەوه، نامەیی دکتۆرا، کۆلیژی زمان، زانکۆی سلیمانی، ۲۰۰۰.
- ۳- بێستون حەسەن ئەحمەد، کۆمەلەوشە و پیکەوههاتن لە زمانی کوردیدا، چاپخانەیی لەریا، سلیمانی، ۲۰۱۲.
- ۴- دارا حەمید مەمەد، واتاسازی، هەندی لایەن لە سیمانتیک و پراگماتیکی کوردی، چاپەمەنی ژیر، سلیمانی، ۲۰۱۰.
- ۵- تالیب حوسین عەلی، واتاسازی، چەند بابەتیکی لیکدانەوهیی واتای وشە، چاپی یەکەم، چاپخانەیی رۆژەلات، هەولێر، ۲۰۱۱.
- ۶- سروە فیصل عزیز، بنەمای هاریکاری لە چارچۆیهی نواندنی کوردیدا، نامەیی ماستەر، کۆلیژی پەرورەدە بۆ زانستە مەروڤایەتییهکان، زانکۆی سەلاحەدین، ۲۰۱۰.
- ۷- شێرزاد سەبری عەلی، واتا د ناڤهەرا سیمانتیک و پراگماتیکییدا، چاپا ئێکی، ژ وەشانین دەزگەها سپیریژ، دھوک، ۲۰۱۱.
- ۸- _____ و عەبدولسەلام نەجمەدین عەبدوللا، زمانڤانییا کارەکی، چاپا ئێکی، ژ وەشانین دەزگەها سپیریژ، دھوک، ۲۰۱۱.
- ۹- _____، رازیکرن د گوتارا رامیاریدا، ڤەکۆلینەکا پراگماتیکی، چاپا ئێکی، چاپانا پاریزگەها دھۆکی، دھوک، ۲۰۱۳.
- ۱۰- شیروان حسین حەمد، تیروانینیکی نووی بۆ سینۆنیم لە زمانی کوردیدا، نامەیی ماستەر، کۆلیژی زمان، زانکۆی سلیمانی، ۲۰۱۰.
- ۱۱- صباح رشید قادر، هاوبیژ و فرەواتایی لە (گیرەک)دا، نامەیی ماستەر، کۆلیژی زمان، زانکۆی سلیمانی، ۲۰۰۰.
- ۱۲- عەبدولواحید مشیر دزەیی، پیکهاتەیی ئاخوتن لە زاری هەولیدا، کۆلیجی ئاداب، زانکۆی سەلاحەدین، ۱۹۹۹.
- ۱۳- _____، واتا لەنیوان سیمانتیک و پراگماتیکیدا، مجلە الأستاد، العدد (۵۶)، بغداد، ۲۰۰۶.

- ۱۴- _____، کاریگه‌ریی ده‌روونی له بواری راگه‌یاندا،
لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی سیمانتیکی و پراگماتیکیه، چاپی یه‌که‌م، بلاوکراوه‌کانی ئاراس،
هه‌ولیر، ۲۰۰۹.
- ۱۵- _____، شیوازی پازیکردن له ژیر رۆشنایی پراگماتیکیدا،
لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی پراگماتیکیه، مجلة الاستاذ، العدد (۱۶۳)، بغداد، ۲۰۱۱.
- ۱۶- _____، زانستی پراگماتیک، چاپی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی
پاک، هه‌ولیر، ۲۰۱۱.
- ۱۷- _____، واتاسازی وشه و پرسته، چاپی دووهم،
چاپخانه‌ی ماردین، هه‌ولیر، ۲۰۱۱.
- ۱۸- _____، شیوازی و پراگماتیک، چاپی ئیکی، ژوه‌شانین
ده‌زگه‌ها سپریز، دهوک، ۲۰۱۲.
- ۱۹- _____ و شیرزاد صبری عه‌لی، زمانه‌وانی سیاسی،
به‌ریوبرایه‌تی کتیبخانه‌ی گشتییه‌کان، هه‌ولیر، ۲۰۱۳.
- ۲۰- _____، پراگماتیکی ده‌ق وگوتار، ۲۰۱۴، به‌لافنه‌کریه.
- ۲۱- عه‌بدولسه‌لام نه‌جمه‌دین عه‌بدوللا و شیرزاد سه‌بری عه‌لی، زمانفانییا تیوری، چاپی
ئیکی، ژوه‌شانین ده‌زگه‌ها سپریز، دهوک، ۲۰۱۱.
- ۲۲- عومر مه‌حمود که‌ریم، سیمای پراگماتیکی و سیمانتیکی گریمانه‌ پێشه‌کیه‌کان،
نامه‌ی دکتورا، کۆلیجی زمان، زانکۆی کۆیه، ۲۰۰۹.
- ۲۳- قه‌یس کاکل توفیق، جوړه‌کانی پرسته و تیوری کرده‌ قسه‌یه‌کان، نامه‌ی ماسته‌ر،
کۆلیجی ئاداب، زانکۆی سه‌لاحه‌دین، ۱۹۹۵.
- ۲۴- طالب حسین علی، هه‌ندی لایه‌ن له په‌یوه‌ندی نیوان پرسته و اتا له کوردیدا،
نامه‌ی دکتورا، کۆلیجی ئاداب، زانکۆی سه‌لاحه‌دین، ۱۹۹۸.
- ۲۵- لاوین تحسین رشید، واتای لۆجیکی پرسته‌ی مه‌رج له زمانی کوردیدا،
لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی واتاسازی لۆجیکیه، نامه‌ی ماسته‌ر، کۆلیژی زمان، زانکۆی
سه‌لاحه‌دین، ۲۰۱۲.
- ۲۶- مه‌مه‌د مه‌عروف فه‌تاح، ریبازین سینتاکس، محازه‌راتین خواندنا بلند(دکتورا)،
کولیزا په‌روه‌رده، زانکۆیا سۆران، ۲۰۰۹ - ۲۰۱۰.
- ۲۷- _____، سینتاکس، محازه‌راتین خواندنا
بلند(دکتورا)، کولیزا په‌روه‌رده، زانکۆیا سۆران، ۲۰۰۹ - ۲۰۱۰.

- ٢٨- _____، ليكۆلئينه وه زمانه وانبييه كان، چاپى
يه كه م، ده زگاي تويزينه وه و بلاوكر دنه وهى موكر يانى، هه ولير، ٢٠١٠.
- ٢٩- _____، زمانه وانى، چاپى سيبه م، چاپخانه ي حجي هاشم،
هه ولير، له بلاوكر او ه كانى ئه كادمى كوردى، ٢٠١٣.
- ٣٠- ه.ج. ويدووسن، سه ره تايه ك بو زمانه وانى، وه رگيتران: هوشه نك فاروق، چاپى
يه كه م، چاپخانه ي خانى، دهوك، ٢٠٠٨.
- ٣١- هوگر مه حمود فه ره ج، كرده ي گه يانندن له نيوان سيمانتيك و پراگماتيك دا،
گوڤارى زانكوى سليمان، شوباتى ٢٠٠٥، ژماره (١٥).

ب- ژيدهر ب زمانى عه ره بى:

- ٣٢- أحمد الزعبي، التناس، نظرياً و تطبيقياً، مؤسسة عمون للنشر و التوزيع، عمان-
الاردن، ٢٠٠٠.
- ٣٣- أحمد المتوكل، الوظائف التداولية في اللغة الغريية، الطبعة الأولى، دار الثقافة، دار
البيضاء، ١٩٨٥.
- ٣٤- أحمد بن راشد بن سعيد، قوه الوصف، دراسه في لغه الاتصال السياسى، مجله عالم
الفكر، العدد (١)، المجلد (٣٢)، الكويت، ٢٠٠٣.
- ٣٥- احمد شفيق الخطيب، قراءات في علم اللغة، الطبعة الأولى، دار النشر للجامعات،
القاهرة، ٢٠٠٦.
- ٣٦- أحمد محمد الادريسي، تداوليات الخطاب و اللسانيات السكاكي، كلية الاداب، جامعة
القاهرة، ١٩٨٧.
- ٣٧- أحمد مختار عمر، علم الدلالة، مكتبة دار العروبة للنشر والتوزيع، الطبعة الأولى
الكويت، ١٩٨٢.
- ٣٨- ادريس سرحان، التأويل الدلالي - التداولي للملفوظات، من كتاب: من الكتاب:
التداوليات، علم استعمال اللغة، اعداد و تقديم: حافظ اسماعيل علوي، عالم الكتب
الحديث، أريد- الاردن، ٢٠١١.
- ٣٩ ادريس مقبول، الاسس الاستمولوجية والتداولية للنظر النحوي عند سيبويه، الطبعة
الأولى، عالم الكتب الحديث، أريد، ٢٠٠٦.

- ٤٠- ادريس مقبول، الافق التداولي، نظرية المعنى و السياق في الممارسة التراثية العربية، الطبعة الاولى، عالم الكتب الحديث، اربد- الاردن، ٢٠١١.
- ٤١- اف. أر. بالمر، علم الدلالة، ترجمة: عبدالمجيد الماشطة، مطبعة العمال المركزية، بغداد، ١٩٨٥.
- ٤٢- الجيلالي دلاش، مدخل إلى اللسانيات التداولية، ترجمة: محمد يحياتن، ديوان المطبوعات الجامعية، جزائر، ٢٠١١.
- ٤٣- العياشي أدراوي، الاستلزام الحوارية في التداول اللساني، الطبعة الاولى، منشورات الاختلاف، الجزائر، ٢٠١١.
- ٤٤- ان روبرول و جاك موشلار، التداولية اليوم، علم جديد في التواصل، ترجمة: سيف الدين دغفوس، مراجعة: لطيف زيتوني، الطبعة الاولى، دار الطليعة للطباعة و النشر، بيروت، لبنان، ٢٠٠٣.
- ٤٥- أودينة سليم، فلسفة التداوليات السورية و أخلاقيات النقاش عند يورغن هابرماس، رسالة ماجستير، كلية العلوم الانسانية و العلوم الاجتماعية، جامعة منتوري، الجزائر، ٢٠٠٩.
- ٤٦- باديس لهويمل، التداولية و البلاغة العربية، مجلة المخبر، العدد السابع، بسكرة، الجزائر، ٢٠١١.
- ٤٧- باديس لهويمل، مظاهر التداولية في مفتاح العلوم، الطبعة الاولى، عالم الكتب الحديث، اربد- الاردن، ٢٠١٤.
- ٤٨- باتريك شارودو و دومنيك منغو، معجم تحليل الخطاب، ترجمة: عبدالقادر المهيري و حمادي صمود، دار سيناترا، تونس، ٢٠٠٨.
- ٤٩- بهاء الدين محمد مزيد، تبسيط التداولية من أفعال الكلام الى بلاغة الخطاب السياسي، الطبعة الاولى، الناشر شمس للنشر و التوزيع، القاهرة، ٢٠١٠.
- ٥٠- بيار ايشار، سوسولوجيا اللغة، تعريب: عبدالوهاب تزو، منشورات العويدات، بيروت، لبنان، ٢٠٠٥.
- ٥١- جاك موشلر و ان ريبول، القاموس الموسوعي للتداولية، ترجمة: مجموعة من الأساتذة و الباحثين، مراجعة خالد ميلاد، منشورات دار سيناترا، تونس، ٢٠١٠.
- ٥٢- جمعة سيد يوسف، سايكولوجية اللغة و المرض العقلي، سلسلة عالم المعرفة، سلسلة (١٤٠)، الكويت، ١٩٩٠.

- ٥٣- جوزيف أوكانور، التخطيط اللغوي العصبي، ترجمة: محمد الواكد، الطبعة الثانية، دار علاء الدين للنشر والتوزيع، دمشق، سورية، ٢٠٠٧.
- ٥٤- جيرار دولودال، السيمياثيات أو نظرية العلامات، ترجمة: عبدالرحمن بو علي، الطبعة الثانية، دار الحوار، اللاذقية، سورية، ٢٠١١.
- ٥٥- جيفري ليش و جيني توماس، اللغة والمعنى والسياق: البراغماتية، المعنى في السياق، من (الموسوعة اللغوية)، تحرير: ن.بي. كولنج، ترجمة: محي الدين الحميدي وعبد الله الحميدان، المجلد الاول، النشر العلمي والمطابع، جامعة الملك سعود، الرياض، ١٤٢١(٢٠٠٠).
- ٥٦- حسن بدوح، المحاورة، مقارنة تداولية، الطبعة الاولى، الناشر عالم الكتب الحديث للنشر والتوزيع، اربد- الاردن، ٢٠١٢.
- ٥٧- حلمي خليل، مقدمة لدراسة علم اللغة، دار المعرفة الجامعية، الإسكندرية، ٢٠٠٥.
- ٥٨- حمو الحاج ذهبية، لسانيات التلفظ وتداولية الخطاب، الطبعة الثانية، دار الامل للطباعة والنشر والتوزيع، المدينة الجديدة، تيوي ورز، ٢٠١٢.
- ٥٩- سامية بن يامنة، الاتصال اللساني بين البلاغة والتداولية، مجلة دراسات ادبية، العدد الاول، الجزائر، ٢٠٠٨.
- ٦٠- سلوى الشرفي، تحليل الخطاب، الرسائل السياسية في وسائل الاعلام، مركز النشر الجامعي، تونس، ٢٠١٠.
- ٦١- شاهر الحسن، علم الدلالة السيمانتيكية والبراجماتية في اللغة العربية، الطبعة الاولى، دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع، عمان، الاردن، ٢٠٠١.
- ٦٢- شريف عرفة، برمج عقلك، ١٩٨٨، من موقع: (www.4shared.com).
- ٦٣- صابر الحباشه، التداولية والحجاج، مداخل ونصوص، صفحات للدراسات و النشر، دمشق، ٢٠٠٨.
- ٦٤- _____، من قضايا الفكر اللساني، الطبعة الاولى، دار الصفحات للدراسات و النشر، دمشق، ٢٠٠٩.
- ٦٥- صلاح فضل، نظرية البنائية في النقد الادبي، القاهرة، ١٩٩٢.
- ٦٦- عادل الثامري، التداولية ظهورها و تطورها، ٢٠٠٦، من موقع الانترنت: (www.4shared.com).
- ٦٧- عادل فاخوري، الأقتضاء في التداول اللساني، مجلد عالم الفكر، مجلد (٢٠)، العدد (٣)، كويت، ١٩٨٩.

- ٦٨- _____، محاضرات في فلسفة اللغة، الطبعة الاولى، دار الكتاب الجديد المتحدة، بيروت-لبنان، ٢٠١٣.
- ٦٩- عبدالاله مصطفى عبدالرزاق الخرزجي، تحليل لغة الدعاية، الطبعة الاولى، توزيع مكتبة الشرق الجديدة، بغداد، ١٩٨٤.
- ٧٠- عبدالحميد جحفة، مدخل الى الدلالة الحديثة، الطبعة الاولى، دار توبقال للنشر، دار البيضاء، ٢٠٠٠.
- ٧١- عبدالسلام المسدي، السياسة و سلطة اللغة، الدار المصرية اللبنانية، القاهرة، ٢٠٠٧.
- ٧٢- عبدالقادر الفاسي الفهري، اللسانيات و اللغة العربية، دار توبقال للنشر، ١٩٨٥.
- ٧٣- عبداللطيف حني، التداولية الابداعية في الشعر الثوري الجزائري، **ديوان أطلس المعجزات للشاعر صالح الخرنبي أنموذجا-**، مجلة الاثر، العدد الخاص: أشغال المتلقي الدولي الرابع في التحليل الخطاب، د.ت.
- ٧٤-- عبدالهادي بن ظافر الشهري، استراتيجيات الخطاب، مقارنة لغوية تداولية، الطبعة الاولى، دار الكتاب الجديد المتحدة، بيروت، ٢٠٠٤.
- ٧٥- عدنان كدم، ملامح الوجه لغة تكشف الاسرار، ٢٠١٢، من موقع انترنت: http://thawra.alwehda.gov.sy/_print_veiw.asp?FileName=1171726920120201200924
- ٧٦- علي برغوث، الاتصال الاتقناعي، ٢٠٠٥، من موقع: (www.4shared.com).
- ٧٧- علي محمود حجي الصراف، في البراجماتية: الافعال الانجازية في العربية المعاصرة، الطبعة الاولى، مكتبة الاداب، القاهرة، ٢٠١٠.
- ٧٨- عمر أوكان، اللغة و الخطاب، الطبعة الاولى، رؤية للنشر و التوزيع، القاهرة، ٢٠١١.
- ٧٩- عمر بلخير، تحليل الخطاب المسرحي في ضوء النظرية التداولية، منشورات الاختلاف، الجزائر، ٢٠٠٣.
- ٨٠- فان دايك، النص و السياق، استقصاء البحث في الخطاب الدلالي و التداولي، ترجمة: عبدالقادر القنيني، أفريقيا الشرق، المغرب، ٢٠٠٠.
- ٨١- فرانسواز ارمينكو، المقاربة التداولية، ترجمة: سعيد علوش، مركز الانماء القومي، الرباط، ١٩٨٦.
- ٨٢- فرانشيسكو يوس راموس، فسيفساء متعدد التخصصات، ترجمة: يحيى حمداي، من الكتاب التداولية، مقربات في المفهوم و التواصل. اعداد و تحرير: محمد امطوش، الطبعة الاولى، دار نيبور، الديوانية، ٢٠١٤.

- ٨٣ - فردينان دي سوسور، علم اللغة العام، ترجمة: يوئيل يوسف عزيز، مراجعة النص العربي: مالك يوسف المطلبي، دار افاق عربية، بغداد، ١٩٨٥.
- ٨٤ - فطومة لعمودي، تداولية الخطاب المسرحي، مسرحية "عصفور من الشرق" لتوفيق الحكيم - نموذجاً -، المتلقي الدولي الخامس "السيمياء والنص الادبي"، د.ت.
- ٨٥ - فوزي حسن الشايب، محاضرات في اللسانيات، منشورات وزارة الثقافة، عمان - الاردن، ١٩٩٩.
- ٨٦ - فيليب بلانشية، التداولية من أوستن الى غوفمان، ترجمة: صابر الحباشنة، الطبعة الاولى، الناشر دار الحوار للنشر والتوزيع، اللاذقية، ٢٠٠٧.
- ٨٧ - قدور عبدالله الثاني، سيمائية الصورة مغامرة سيميائية في أشهر الرسائل البصرية، الطبعة الاولى، مؤسسة الوراق للنشر والتوزيع، عمان، الاردن، ٢٠٠٧.
- ٨٨ - كمال الزماني، حجاجية الصورة في الخطابة السياسية لدى الامام علي رضي الله عنه، الطبعة الثانية، عالم الكتب الحديث، اربد، الاردن، ٢٠١٢.
- ٨٩ - كمال الزيتوني، ظاهرة الالتباس في اللسان العربي، بحث في التأويل الدلالي و التداولي لنحو العربية و معجمها، الطبعة الاولى، عالم الكتب الحديث، اربد-الاردن، ٢٠١٣.
- ٩٠ - لوسي أندريسين وود و بينتا راي سميث، البراجماتكس، ترجمة: خالد العمري، الطبعة الاولى، الناشر: دار الفاروق للنشر والتوزيع، القاهرة، ٢٠٠٦.
- ٩١ - ليلي شحرور، فن التواصل و الاقتناع، الطبعة الاولى، دار العربية للعلوم ناشرون، بيروت، ٢٠٠٩.
- ٩٢ - محمد العبد، تعديل القوة الانجازية، دراسة في التحليل التداولي للخطاب، من الكتاب: التداوليات، علم استعمال اللغة، حافظ اسماعيل علوي، عالم الكتب الحديث، اربد - الاردن، ٢٠١١.
- ٩٣ - محمد حسن عبدالعزيز، علم اللغة الاجتماعي، الطبعة الاولى، الناشر مكتبة الاداب، القاهرة، ٢٠٠٩.
- ٩٤ - _____، علم اللغة الحديث، الطبعة الاولى، الناشر مكتبة الاداب، القاهرة، ٢٠١١.
- ٩٥ - محمد سليمان ياقوت، منهج البحث اللغوي، الطبعة الاولى، مكتبة المنار الاسلامية، الكويت، ١٩٩٧.
- ٩٦ - محمد محمد يونس على، مقدمة في علمي الدلالة والتخاطب، الطبعة الاولى، دار الكتاب الجديد المتحدة، بيروت، ٢٠٠٤.

- ٩٧- _____ المعنى وظلال المعنى، انظمة الدلالة في اللغة العربية،
الطبعة الثانية، دار المدار الاسلامي، بيروت، لبنان، ٢٠٠٧.
- ٩٨- محمود أحمد نحلة، افاق جديدة في البحث اللغوي المعاصر، الطبعة الاولى، مكتبة
الاداب، القاهرة، ٢٠١١.
- ٩٩- محمود عكاشة، لغة الخطاب السياسي، دراسة لغوية تطبيقية في ضوء نظرية الاتصال،
دار النشر للجامعات، القاهرة، ٢٠٠٥.
- ١٠٠- _____، النظرية البراجماتية اللسانية (التداولية)، الطبعة الاولى،
مكتبة الاداب، القاهرة، ٢٠١٣.
- ١٠١- مجيب الماشطة، من علم المعاني الى علم الدلالة، مركز الانماء الحضاري، دمشق،
٢٠٠٩.
- ١٠٢- مسعود صحراوي، التداولية عند علماء العرب، الطبعة الاولى، دار طليعة، بيروت،
٢٠٠٥.
- ١٠٣- مصطفى الحمداوي، الاقناع في الخطاب السياسي، خطاب الحكومة الراهنة نموذجاً،
مقاربة تداولية، رسالة ماجستير، كلية الاداب و العلوم الانسانية، جامعة عبدالملك
السعدي، ٢٠١٣.
- ١٠٤- منتصر أمين عبدالرحيم، التداولية و الترجمة، من الكتاب: التداوليات و تحليل
الخطاب، الاشراف و التقديم: حافظ اسماعيلي علوي و منتصر أمين عبدالرحيم، دار
الكنوز المعرفة للنشر و التوزيع، عمان- الاردن، ٢٠١٣.
- ١٠٥- نعمان بوقرة، اللسانيات اتجاهاتها و قضاياها المعاصرة، عالم الكتب الحديثة، اربد،
٢٠٠٩.
- ١٠٦- نورالدين اجعيط، تداوليات الخطاب السياسي، الطبعة الاولى، الناشر عالم الكتب
الحديث، اربد، الاردن، ٢٠١٢.
- ١٠٧- نورالهدى لوشن، علم الدلالة، دراسة و تطبيق، المكتب الجامعي الحديث، الازراريطة،
الاسكندرية، ٢٠٠٦.
- ١٠٨- نيان عثمان شريف، المتلازمات اللفظية في المثل القراني، الطبعة الاولى، عالم الكتب
الحديث، اربد، الاردن، ٢٠١٣.
- ١٠٩- منال النجار، مفهوم البراغماتية و نظرية المقام، من الكتاب: التداوليات، علم
استعمال اللغة، حافظ اسماعيل علوي، عالم الكتب الحديث، اربد- الاردن، ٢٠١١.

- ١١٠- هنري بليت، البلاغة و الاسلوبية، نحو نموذج سيميائي لتحليل النص، ترجمة وتقديم و تعليق: محمد العمري، أفريقيا الشرق، المغرب، ١٩٩٩.
- ١١١- ياسة ظريفة، الوظائف التداولية في المسرح، مسرحية صاحب الجلالة لتوفيق الحكيم نموذجاً، رسالة ماجستير، كلية الاداب و اللغات، جامعة القسطنطينة، الجزائر، ٢٠١٠.
- ١١٢- يورجن بافل، البراجماتية، من الكتاب: مبادئ و مسارات في الدرس اللغوي الحديث، ترجمة: سعيد حسن بحيري، الطبعة الاولى، الناشر مكتبة زهراء الشرق، القاهرة، ٢٠٠٩.
- ١١٣- يوسف السيساوي، المقاربة التداولية للاحالة، من الكتاب: التداوليات، علم استعمال اللغة، حافظ اسماعيل علوي، عالم الكتب الحديث، أربد- الاردن، ٢٠١١.

ج- ژيدهر ب زمانى ئينگليزى:

- 114-Al-Sulaimaan.M.M, Semantics and Pragmatics, first edition, Maktab Al-Ula, Mosul, 2010.
- 115-Crystal. D, A dictionary of linguistics and phonetics, Cambridge , 1991.
- 116-_____, An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages, first edition, Blackwell publishers, Oxford, 1992.
- 117-Farrkhphey.M, language, forth edition, Azmon, Tehran, 1997.
- 118- Finch.G, Key concepts in language and linguistics, Salman Farsi, tahrان, 2006.
- 119- Fromkin. V and other, An Introduction to Language, first edition, Salman Farsi, Tahrان, 2010.
- 120- Gramly. S and Patzold. K.M, Asurvey of modren English, second edition, Routledge, London, 2004 .
- 121-Hornby,A,S. Oxford, Oxford University Press, 2006.

- 122- Hamasoor. S.A, asyntactic and semantic study of collocation in english and kurdish, a thesis of master, college of languages, university of sulaimani, 2007.
- 123- Leech.G, Principle of Pragmatics, London, Longman, 1983.
- 124- Levinson.S.C, Pragmatics, Campridg, Campridge University Press, 1997.
- 125- Lobner,s, Understanding Semantics, hodder, hodder education, 2002.
- 126- Mills.H, Artful persuasion, AMACOM, New York, 2000.
- 127- Murphy, M.A, Semantic Relation and Lexicon, Campridg, Campridge University Press, 2003.
- 128- Matthews.P.H, Concise dictionary of linguistics, escond edition, Oxford, Oxford University Press, 2007.
- martinsh.brury.blogspot.com. //http:.micro pragmatic-macro pragmatic-and html - 129
- 130- Saeed. J. I, Semantics, third edition, Oxford, Oxford University Press, 2009.
- 131- Saeed. I.S, binomial expression in iraqi arabic with refeerence to english: aphonppragmatic approch, a thesis of master, college of arts, university of mosul, 1997.
- 132- Verchuerence.J, Understanding Pragmatics, Oxford, Oxford University Press, 2003.
- 133- Yule. G, Pragmatics, Oxford, Oxford University Press, 2000.
- 134- _____, The study of language, third edition, Campridg, Campridge University Press, 2006

د- ئەو ژېدەرېن نموونه ژى ھاتىنە وەرگرتن:

۱- رۆژنامە:

-خەبات، ژ(۳۲۱۸)، سېشەمە ۲۰۰۹/۷/۷.

- وار، ژ(۱۰۴۷)، ئىكشەمب ۲ى ئادار ۲۰۱۴.

۲- ديوان:

- خالدا ەلى سلىقانى، بەلگىن مېۋى، چاپخانا ھاوار، دھوك، ۲۰۱۴.

- سەلىمى ھىزانى، يوسف و زولپخا، قەوژارتىن و بەرھە قىرن: تحسىن

ئىبراھىم دوسكى، ژ وەشانىن دەزگەھا سپىرىز، دھوك.

۳- رادىئو:

- رادىئو دھوك، ۲۰۰۹ / ۱ / ۲۲.

ناقرۇك

۵	پېشەكى
۷	پېشەكيا دانەرى
۸	پشكا ئىكى: پراگماتىك و پراگماتىكا ھەقىچەرخ
۸	۱- چەمكى پراگماتىكى
۱۸	۲- ھۇكارىن سەرھلانا پراگماتىكى
۲۰	۳- گرنگى و مفايى پراگماتىكى
۲۵	۴- ئارمانجىن پراگماتىكى
۲۶	۵- جوړىن پراگماتىكى
۳۵	۶- بنەمايىن پراگماتىكى
۳۶	۷- ئەرکىن پراگماتىكى
۳۸	۸- سەمتىن پراگماتىكى
۴۰	۹- پراگماتىك و دەوروبەر
۴۲	۱۰- سىنتاكس و سىمانتىك و پراگماتىك
۴۶	۱۱- سنورى قەكولىنا پراگماتىكى
۴۷	۱۲- گرفتىن دەستنىشانكرنا بابەتى پراگماتىكى
۴۸	۱۳- پراگماتىك (سەلكا گلىشى - Wastebasket) زمانقانىيى نىنە
۴۹	۱۴- سىگوشەيا واتايى و گوشىن پراگماتىكى
۵۲	۱۵- ژىدەرئىن قەكولىنا پراگماتىكا ھەقىچەرخ
۵۵	پشكا دووى: واتا و تىورىن پراگماتىكى
۵۵	۱- دركرنا واتايى و واتا دركرنى
۵۷	۲- واتا د بياقىن ژىكجودا دا
۵۸	۳- پلەيىن پراگماتىكى
۵۹	۴- مپتا (زمانقانى و سىمانتىكى و پراگماتىكى)
۶۰	۵- تىورىن پراگماتىكى
۶۰	أ- تىورا ھىلدارى (النظرية الخطية)
۶۲	ب- تىورا شىوھيى (Y)
۶۵	ج- تىورا ئەبستمۆلۆجى (النظرية المعرفية)
۶۸	د- تىورا گونجانى (نظرية الملائمة)
۷۰	۶- رەخنەگرتن ل پراگماتىكى

۷۲	يشكا سېيى: پراگماتيك و راستى و نه راستى
۷۲	۱- بنه مايين فەلسەفە د تېورا پراگماتيكيدا
۷۶	۲- پراگماتيك ل دەڤ پۆل گرايسى
۷۶	أ- بنه مايى و اتا نه سروشتى
۷۷	ب- بنه مايى ھاريكاريى
۷۷	ج- بنه مايى كۆد يان مەنھەجى
۷۷	۳- پراگماتيك تېكەل (پراگماتيك زمانى) و پراگماتيك زانينى (ئەبستمولوچى)
۷۹	۴- پراگماتيك تېكەل و پراگماتيك رھ و ريشەلى
۸۱	۵- راستى و نه راستى (Truth and Falsity)
۸۳	۶- راستى و ڤەگەران (گەرانەوہ - الاحالة)
۸۵	۷- شيواندنا راستيى
۸۹	يشكا چارى: و اتا و مەبەست
۸۹	۱- و اتا و مەبەست
۹۰	۲- چۆرپن مەبەستى
۹۱	۳- و اتايا مەبەستدار
۹۲	۴- و اتايا گوتنى و مەبەست
۹۳	۵- رەنگفەدانا مەبەستى
۹۴	۶- ھيژ و مەبەست و اتا
۹۵	۷- گوھۆرينا مەبەستى
۹۶	يشكا يېنجى: وەرارا پراگماتيكى ل دەڤ زارۆكى
۹۶	۱- دەستپيك
۹۶	۲- زانين و بكارھينانا شيوازين ريزگرتنى ل دەڤ زارۆكان
۹۷	۳- زانينا پلەيا جفاكى
۹۸	۴- وەرارا پراگماتيكى ل دەڤ زارۆكى
۹۸	أ- ژ داىكبوونى ھەتا تەمەنى ئيك سالى
۹۹	ب- ژ ئيك سالى بۆ دوو سالى
۱۰۱	پ- ژ دوو سالى بۆ سى سالى
۱۰۲	ج- ژ سى سالى بۆ چار سالى
۱۰۲	چ- ژ چار سالى بۆ يېنج سالى

- ۱۰۳ و- ژ شەش سالی بۆ حەفت سالی
- ۱۰۳ ھ- ژ حەفت سالی بۆ ھەشت سالی
- ۱۰۳ ر- د تەمەنی ئەھ سالیدا
- ۱۰۴ ز- د تەمەنی پیڭگە ھشتنیدا
- ۱۰۵ ۵- چەند پیزانینەك ل دوور زانستی پراگماتیکی د ئایندهیدا
- ۱۰۷ **یشکا شەشی: پراگماتیک و چەند زاراقەك**
- ۱۰۷ ۱- پراگماتیک و پراگماتیزم
- ۱۰۸ ۲- پراگماتیک و رەوانبیزی
- ۱۱۱ ۳- پراگماتیک و ھیمالوژی
- ۱۱۳ ۴- پراگماتیک و (زمانفانییا دەقی و شروۋفە کرنا گوتاری)
- ۱۱۶ ۵- پراگماتیک و سیماننتیک
- ۱۱۸ ۶- پراگماتیک و گەھاندن
- ۱۲۱ ۷- پراگماتیک و سینتاکس
- ۱۲۱ ۸- پراگماتیک و ریزمانا ئەرکی
- ۱۲۲ ۹- پراگماتیک و (بۆنیادگەری و ریزمانا بەرھەمھینانی)
- ۱۲۶ ۱۰- پراگماتیک و زمانفانییا فییرکرنی
- ۱۲۹ ۱۱- پراگماتیک و زانستی شیواری
- ۱۳۰ ۱۲- پراگماتیک و زمانفانییا دەروونی و جفاکی
- ۱۳۶ ۱۳- پراگماتیک و ھەرگییان
- ۱۳۷ ۱۴- پراگماتیک و جووت پەیف و کۆمەلە پەیف
- ۱۴۱ ۱۵- پراگماتیک و ئەرگومینت
- ۱۴۲ ۱۶- پراگماتیک و ھەقدەقی
- ۱۴۳ ۱۷- پراگماتیک و ئیدیەم
- ۱۴۷ ۱۸- پراگماتیک و لۆجیک
- ۱۴۸ ۱۹- پراگماتیک و چەند بواریە کۆین دی
- ۱۵۰ **یشکا حەفتی: بوارین فەکۆلینا پراگماتیکا زمانی**
- ۱۵۰ ۱- دەستیپیک
- ۱۵۱ ۲- ئاخقتن (زمانی دەیتە گوتن)
- ۱۵۲ ۳- گریمانین پیئشەکییی و ب خۆفە گرتن:

- ۱۵۲ ا- گريمانين پيشه كييني -presupposition :
- ۱۵۲ ۱- چه مكي گريمانين پيشه كي
- ۱۵۵ ۲- تاييه تمه نديين گريمانين پيشه كي
- ۱۵۶ ۳- جوړين گريمانين پيشه كي
- ۱۶۲ ۴- جوداهييا گريمانين پيشه كي ژ دهرئه نجامين لوجيكي
- ۱۶۲ ۵- گريمانين پيشه كي و گوتنين فه شارتی
- ۱۶۳ ۶- په يښ و كليكين گريمانين پيشه كييني
- ۱۶۵ ۷- شيانا راوه ستانا كاتي و ناريشا كه فتنا گريمانی:
- ۱۶۶ ب- ب خوځه گرتن يان په يوه ندييا واتايي - Entailment
- ۱۶۹ ۴- ناماژه و نيشانكار
- ۱۶۹ ا- ناماژه
- ۱۷۰ ب - نيشانكار
- ۱۷۱ ۱- نيشانكارين كه سي -Person Deixis
- ۱۷۳ ۲- نيشانكارين دهمي - Temporal Deixis
- ۱۷۴ ۳- نيشانكارين جهي - Spatial Deixis
- ۱۷۵ ۴- نيشانكارين دهقي - Discourse or text Deixis
- ۱۷۶ ۵- نيشانكارين جفاكي - Social Deixis
- ۱۷۷ ۵- دهر كه فته يين ناخفتني - Conversational implicature
- ۱۷۷ ا- چه مكي دهر كه فته يين ناخفتني
- ۱۷۹ ب- ييگرييا لوجيكي و دهر كه فته يين ناخفتني
- ۱۸۰ پ- تاييه تمه نديين دهر كه فته يين ناخفتني
- ۱۸۱ ج- جوړين دهر كه فته يين ناخفتني
- ۱۸۲ چ- چه مك و ئرك و بنه مايين بنه مايي هاريكاريي
- ۱۸۲ ۱- چه مكي بنه مايي هاريكاريي
- ۱۸۳ ۲- ئركي بنه مايي هاريكاريي
- ۱۸۴ ۳- بنه مايين بنه مايي هاريكاريي
- ۱۸۴ د- ب جههينانا بنه مايي هاريكاريي
- ۱۸۷ ه- به زاندين يان لادانا بنه مايي هاريكاريي
- ۱۹۱ ر- ياسايين سه ربار و زيده بو بنه مايي هاريكاريي
- ۱۹۶ ۶- كرده يين ناخفتني - Speech acts

۱۹۶	أ- چه مکی کرده یین ئاخفتنی
۱۹۸	ب- ئه رکین کرده یین ئاخفتنی
۱۹۸	پ- کرده یین ئاخفتنی و ئوستن
۲۰۲	ج- کرده یین ئاخفتنی و سیرل
۲۰۴	د- جورین کرده یین ئاخفتنی
۲۰۴	۱- کرده یا ئاخفتنی یا راسته وخۆ
۲۰۴	۲- کرده یا ئاخفتنی یا نه راسته وخۆ
۲۰۵	أ- کرده یین رسته یا راگه هاندنی
۲۰۷	ب- کرده یین رسته یا پرس
۲۰۷	پ - کرده یین رسته یا فه رمان کرنی
۲۱۲	۷- نه ری- Negation
۲۱۴	۸- باس و خواس
۲۲۰	۹- یۆنان یان ییکهاتا ئاخفتنی (دیالوگی):
۲۲۱	أ- نۆبه گرتن
۲۲۳	ب- جووت گوتن
۲۲۵	یشکا هه شتی: بوارین بکارهینانا یراگماتیکی
۲۲۵	۱- سیاسهت
۲۲۷	۲- ریکلام
۲۲۸	۳- پرۆیاگه نده
۲۳۰	۴- شعر و ئه ده ب
۲۳۳	۵- چیرۆکا گه له ک کورت
۲۳۴	۶- گوتار
۲۶۷	۷- ده ریخستا تاوانی
۲۶۸	۸- چاره سه رکرنا ده روونی
۲۶۹	۹- وینه
۲۷۱	۱۰- نوکته
۲۷۲	۱۱- ماسجین موبایلان
۲۷۴	۱۲- مانشیتین رۆژنامه فانی
۲۷۵	۱۳- دروشم

۲۷۸	پشكا نه هی: په یوه نندییڼ واتی و پراگماتیک:
۲۷۸	۱- هه څواتا-synonym
۲۷۸	۲- هه څواتا پراگماتیکی
۲۷۹	۳- دڅواتا-Antonymy
۲۸۰	۴- دڅواتا پراگماتیکی
۲۸۲	۵- به ش و گشت- part- whole
۲۸۲	۶- جوړین به ش و گشتی
۲۸۴	۷- به ش و گشتا پراگماتیکی
۲۸۵	۸- هایونیم
۲۸۶	۹- هایونیم پراگماتیکی
۲۸۶	۱۰- جیاوازی-Incompatibility
۲۸۷	۱۱- جیاوازی پراگماتیکی
۲۸۷	۱۲- ته مومژی و پراگماتیک
۲۸۷	أ- پیناسه یا ته مومژیی
۲۸۷	ب- جوړین ته مومژیی
۲۹۰	ج- نه هیلانا ته مومژیی ب ریكا پراگماتیکی